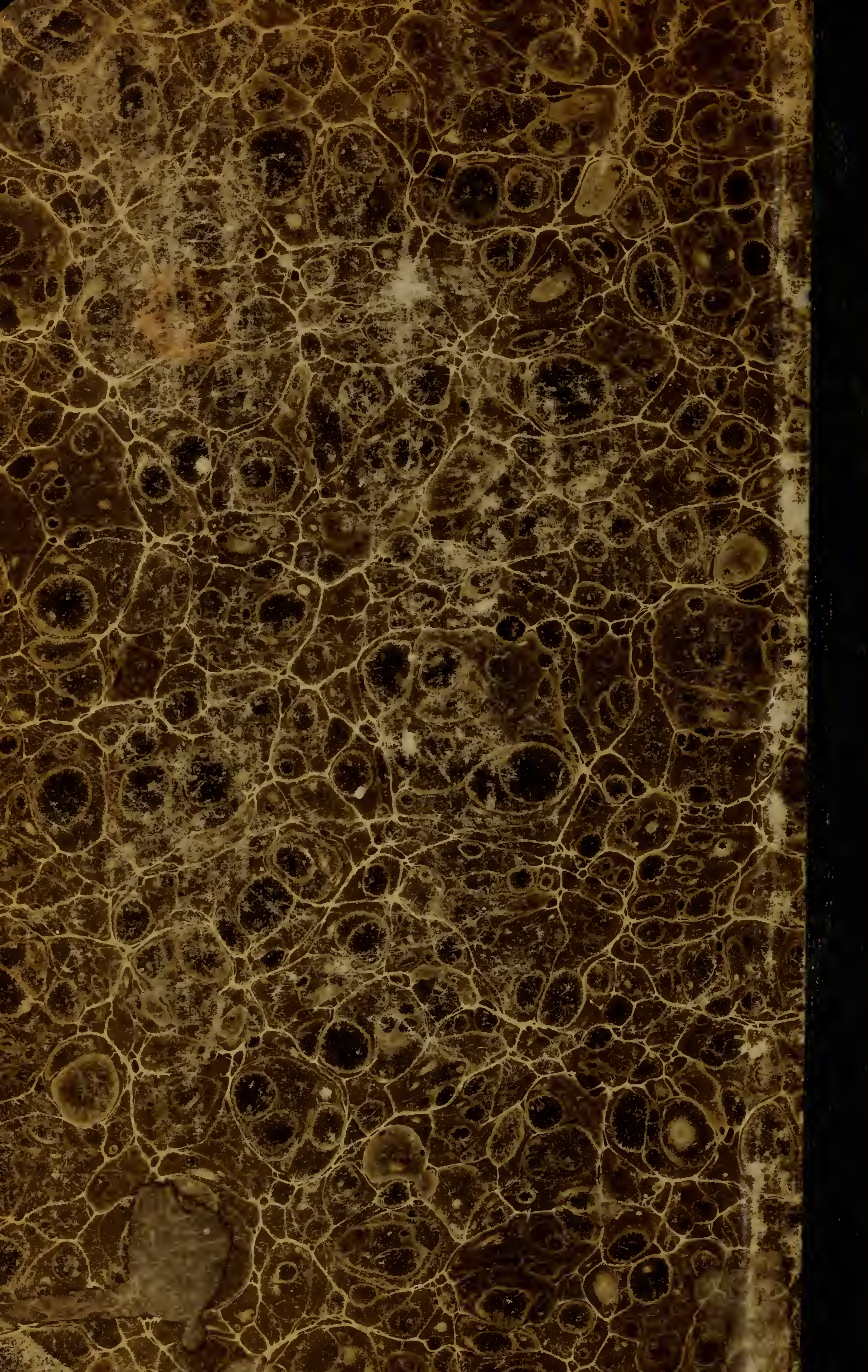

264

יָאסֶעלֶע

עֶרְצֶאהלוּנְג פוּן יוּדִישֶׁען לֶעבֶּען

פֿאן

יעקב דינעזאהן.

הערויסגעגעבען פֿון

יעקב לידסקי בוכהענדלער

ווארשא, נאלעווקי 38 №

ווארשא

געדרוקט בייא אהרן גלינקא גענשע 20 №

תרס"ג

IОСЕЛЕ

Разсказъ изъ еврейскаго быта.

Сочиненіе

Я. ДИНЕЗОНА.

ВАРШАВА. 1903.

Типо-Лит. А. Глинка, Варшава, Гуся 20.

Дозвлено Цензурою
Варшава, 29 Октяборъ 1888 года.

א.

ר׳ בערל נאמן איז אַ מלמד אַ מוצלח אין שטאָדט.

בײַ איהם אין חדר לערנען, זינט ער איז, פון אַ נאמן אין דער טאַקסע, אַ מלמד געוואָרן, לויטער בעלי בתּים׳שע קינדער.

— ר׳ בערל, רעדען מיט קנאה אַללע אַנדערע מלמדים, איז אַ מוצלח, נישט מעהר וויא אַ מוצלח; האָטש ער לערנט זיך ניט איבער מיט זיינע תלמידים, הייסט ער אַ בעל פועל, און האָטש ער שלאָגט וויא אַללע און שמייסט אויך וויא דער שטייגער איז, הייסט ער אַ גוטער, אַ בעתן וויא מיט ציטריגע קינדער אומצוגעהן. און די הצלחה שפּיעלט איהם, עס איז אַ כבוד אַ קינד צו ר׳ בערלען אין חדר אַוועקצוגעבען.

און ר׳ בערל פערשטעהט טאַקי וויא זיינע תלמידים צו שלאָגען, און ווייס נאָך מעהר וויא מיט זייערע טאַטע מאַמעס צו קנעלען...

לייבעלע ר׳ שלמה דעם בעל טאַקסעס בן יחיד מאָג דעם גאַנצען חדר קאַפּויער איבערקעהרן, מאַכט זיך ר׳ בערל ניט זעהענדיג און בייזערט זיך אַפּילו צו הויך ניט אָן אויף איהם.

ער ווייס וויא ציטריג, וויא טהייער לייבעלע איז בײַ זיין מאַמען שיינדעלע, און וויא גרויס איהר נחת איז, אַז ער, ר׳ בערל קומט מיט איהר מאַנן אַ מאָל שבּת פון שוהל אויף ברכה צו איהר און ער דערצאַהלט איהר וואָס פאַר אַ קלוג שטיל קינד איהר לייבעלע איז, אָהן עין הרע, בײַ איהם אין חדר... און ער חדושט זיך נור, וואָס האָט מען איהם לכתחלה אַזוי גרויס דיא אימה געמאַכט, אַז לייבעלע איז אַ שטיפער, אַ קאַפּריזנער און עס וועט איהם שווער זיין אויסצוקומען מיט איהם אָהן אַ קלאַפּ.

— איך ווייס ניט, זאָגט ר׳ בערל זיך וואונדערנדיג, בײַ מיר איז ער שטילל וויא אַ טײַבעלע, פאָלגט, לערנט און וויל לערנען, אָהן עין הרע, און זאָלל

לֵייבֶּעלֶע זָאגֶען צוּ שְׁלָאג אִיךְ אִיהם, צוּ בֵּייזֶער אִיךְ מִיךְ אֲפִילוּ אוֹיף אִיהם? אוּנ בֶּאֱמֶת, פֶערְשְׁטֶעה אִיךְ גָאר נִיט, צוּ וָואס שְׁלָאגְט מֶען אַ קְלֵיין קִינְד אִין חֵדֶר? שְׁלָאגֶען אִיז קֵיין שֵׂכֶל נִיט! נוּר שֵׂכֶל דַארְף מֶען הָאבֶּען, אוּנ אִין מְלַמְדוּת, זָאג אִיךְ אַייךְ, לִיגְט אַ שֵׂכֶל גָדוֹל...

מִיט דֶעם זֶעלְבֶּען שֵׂכֶל טַעֲנֶה'ט זִיךְ ר' בֶּערל אוֹיס שְׁטֶאנְדִיג מִיט מְנַשֶּׁה מִילְנֶער, וָואס הָאט טַעֲנוֹת צוּ אִיהם פַאר זַיינֶע בֵּיידֶע בָּנִים, וָואס לֶערְנֶען שׁוֹין דֶעם דְרִיטֶען זְמַן בַּיי אִיהם, אוּנ קֶענֶנֶען נָאךְ אַלְץ נִיט רֶעכְט עִבְרִי זָאגֶען.

— אַדְרַבָּה, מַאכְט בֶּערְל אוּנ דֶערְקְלֶערְט מְנַשֶּׁה'ן זַיין טָעוּת, אַדְרַבָּה, וָואס שְׁוֶועֶרֶער עֶס גֶעהט צוּ מִיט עִבְרִי, דָאס גְרִינְגֶער, וֶועט אִיהר זֶעהְן, וֶועט צוּגֶעהן אִין חוּמֶשׁ מִיט רשׁ"י. דָאס אִיז דָאךְ דָבָר יָדוּעַ, אַז דַוְקָא דִיא גְרוֹיסֶע לוֹמְדִים, דִיא שַׁארְפֶע קֶאפּ קֶענֶען אַ וָוארְט עִבְרִי נִיט. אוּנ וָואס דַארְפְט אִיהר מֶעהר רְאָיָה, אוּנְזֶער רַב, זָאל גֶעזוּנְד זַיין, אִיז דָאךְ גֶעוִויס אַ גָאוֹן אוּנ אַ חָרִיף, פוּנְדֶעסְטְוֶועגֶען זָאגְט עֶר נִיט וּלְהַיֶּדְךָ בְּאַהֲבָה אַנְשְׁטָאט וּלְיַחֵד בְּאַהֲבָה? אוּנ וָואס אִיז דִיא מַעֲשֶׂה, מֵיינְט אִיהר? פָּשׁוּט, וַוייל אַ גוּטֶער קָאפּ טְרָאגְט נִיט אוֹיף אַ קְלֵיינִיגְקֵייט וָואס לִיגְט אִין דֶעם קֵיין שֵׂכֶל נִיט... אָט זֶעהט אִיהר, אִין חוּמֶשׁ, אִין טְרֶעפֶען אַ רשׁ"י'ס קֻשְׁיָא, בִּין אִיךְ אַייךְ מַבְטִיחַ, וֶועלְן אַייעֶר קִינְדֶער עֶרְשְׁט אַרוֹיסְוַוייזֶען דִיא פְּעוּלָה וָואס אִיךְ טְהוּ מִיט זֵייא, קֶאפְּלֶעךְ הָאבֶּען זֵייא פַייעֶר!...

אֲפִילוּ אִיצִי שְׁנִיטְקְרֶעמֶער'ס מַזִיק, וָואס הָאט דֶעם נָאמֶען: „מֹשֶׁה'לֶע מַזִיק" נָאךְ אִין דֶערְהֵיים בֶּעקוּמֶען, אוּנ וָואס זֶעלְבְּסְט אִין חֵדֶר אִיז אִיהם קֵיין מַעֲשֶׂה צוּ קְלֵיין, אוּנ אָט אָט, דַאכְט זִיךְ, הָאט עֶר שׁוֹין דֶעם רֶבִּי'ן פוּן גֶעדוּלְד אַרוֹיסְגֶעבְּרַאכְט אוּנ ר' בֶּערל הֵייבְּט אוֹיף דֶעם קַאנְטְשִׁיק צוּ בֶּעוַוייזֶען אַ זַא שֵׁיינַאץ וִויא פַאר אַ רֶבִּי'ן דֶרֶךְ אֶרֶץ צוּ הָאבֶּען, פַאלְט דֶער קַאנְטְשִׁיק זֶעלְטֶען אוֹיף מֹשֶׁה'לֶען, אוּנ טְרֶעפְט שְׁטֶאנְדִיג אוּנְגֶערְן יָאסֶעלֶען, חַיֶּענֶע דֶער שַׁמֶּשׁ'טֶעס יוּנְגֶעל, וָואס הָאט דִי זְכִיָּה אִין חֵדֶר בַּיי אַ בְּרֶעג טִישׁ צוּ זִיצֶען, ר' בֶּערְלֶען „רֶבִּי" אָנְצוּרוּפֶען, חָאטְשׁ לֶערְנֶען מִיט אִיהם פֶערְגֶעסְט זִיךְ ר' בֶּערל זֶעהר אָפְט.

יָאסֶעלֶע אַ שְׁטִיל אוֹיסְגֶעמָאגֶערְט קִינְד הַאפְּט דֶעם קְלַאפּ אַ מָאל גָאר גְלַייכְגִילְטִיג, וִויא עֶר וָואלְט צוּ דֶעם שׁוֹין גֶעוָואהְנְט גֶעוֶועזֶען, אוּנ אַ מָאל נִיט עֶר אוֹיךְ אַ גֶעשְׁרֵיי אוּנ פֶערְצַאפֶּעלְט זִיךְ.

— נַארְעלֶע, מַאכְט דֶער רֶבִּי צוּ אִיהְם אִין אַזַא פַאלל, וָואס וֵויינְסְט דוּ? נִיט דִיךְ הָאבּ אִיךְ דָאךְ גֶעמֵיינְט, אָט דֶעם שֵׁייגַאץ הָאבּ אִיךְ גֶעוָואלְט טְרֶעפֶען, צוּ אִיהם הָאבּ אַ טַעֲנָה! אוּנ דוּ מַזִיק, וֶוענְדְט עֶר זִיךְ צוּ מֹשֶׁה'לֶען, מֵיינְסְט,

אַז איך האָב דיך הײַנטיגס מאָל ניט געטראָפֿען ביסט דו שוין פּטור? זאָג איהם, יאָסעלע, אַז דער עיקר איז ניט דער שמיץ נור די כּוונה, פערשטעהסט?...

האָטש יאָסעלע פערשטעהט עס ניט, נור גענוג האָטש אַ גוט וואָרט פון'ם רבּי'ן און ער בערוהיגט זיך.

עס טרעפט אָבער, ווען יאָסעלע זיצט אַ הונגריגער, די מאַמע האָט הײַנט ניט געהאַט, אויסער אַ שטיקעל טרוקען ברויט, וואָס אין חדר איהם מיט צו געבען, דער רבּי איז גראַד איצט אויפגעבראַכט אויף דער רבּי'צען, וועלכע האָט טענות צו איהם, וואָס איהר דערגעהט ניט דאָס און יענס, און אין אַזאַ רגע, אַז ווער פון די נגידישע ציטריגע קינדער ברענגט איהם פון געדולד אַרויס, פאַלט דער קאַנטשיק אויף יאָסעלעס רוקען מיט אַזאַ כּח, אונגערן, דאַכט זיך, אַז דאָס קינד ניט נור איין האַרצרײַסענדען געשרײַ, ווערט שוואַרץ און בלוי, און עס געוועהרט עטליכע זעקונדען עהדער עס דערהערט זיך זײַן ווײַנען און הליפען שטילערהייד.

דער רבּי לאָזט איהם אין אַזאַ פאַלל אויסוויינען זיך, נור אַז עס געוועהרט אַמאָל צו פיעל, גיט ער אַ געשרײַ:

— שטיל! קיין אוק נישט מעהר! אַ יחסן וועסט דו זײַן בײַ דײַן מאַמען! בײַ מיר אין חדר האָב איך פײַנד יחוס, נישטאָ קיין יחסנים! געקוילעט האָב איך איהם? אַ פּליג אפשר, אי דאָס אונגערן, האָב איך מיט'ן קאַנטשיק איהם פון רוקען אַראָבגעטריבען קאָנן ער זיך גאַר נישט אײַנשטילען!...

אַמאָל, חאָטש זעלטען, טרעפט אויך, אַז ר' בער'ל ווערט אַנגעצונדען אויף אַללע יונגלעך אין חדר, שטיפענדיג האָט ווער פון זייא אַ שויב אויסגעבראָכען, ר' בער'ל ווייס, דאָס איז זײַן היזק... „צוואַנציג קאָפּייקעס, ניט געגעסען ניט געטרונקען, שרײַט די רבּי'צען, אַ ריס אין האַרצען!“. זיא ווייס אויך, אַז די מאַמע פון'ם שולדיגען יונגעל וועט נאָך אין כּעס ווערן, אַז מען וועט קומען מאָהנען פאַר אַ שויב איין אויסגעבראָכענע אין חדר. אָדער עס טרעפט נאָך ערגער: משה'לע מזיק האָט אין טאָפּ דאָס גאַנצע זאַלץ אַרײַנגעשאָטען, בעת די רבּי'צען האָט זיך אויף אַ רגע פון טאָפּ אָבגעקעהרט. זיא פערזוכט, שפּײַט אויס און שרײַט: אַזעלכע מיטומדים, וואו איז געהערט געוואָרן אָנשיטען אין טאָפּ זאַלץ, כּדי דער רבּי זאָלל ניט האָבען וואָס צו עסען?! נאַ, פערזוך, דערלאַנגט זיא דעם רבּי'ן דאָס לעפעל, וועסט דו נחת האָבען פון דײַנע ליעבהאַרציגע תּלמידים!

דֶער רֶבִּי נֶעהמְט דָאס לֶאפֶּעל צוּם מוֹיל, שְׁפַּייט בַּאלְד אוֹיס אוּנ גִּיט אַ גֶעשְׁרַיי: בִּיז אֲייגֶעם! אַלְלֶעמֶען שְׁמַייסֶען, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, אַז בְּלוּט וֶועט שְׁפְּרִיצֶען!

— יָאסֶעלֶע, גִּיט עֶר אַרוּף דָאס אָרֶעם קִינְד, וָואס זִיצְט אִין אַנְדֶערְן חֶדֶר אוּנ וִויעגְט צוּ דָאס קִינְד דֶעם רֶבִּינְס, גֶעה נוּר, אוֹיפ'ן הוֹיף נֶעבֶען מִיסְט בֶּארְגֶעל וַואלְגֶערְין זִיךְ. דַאכְט מִיר, אַ פָּאר אַלְטֶע בֶּאזֶעמְס, קְלוֹיבּ אוֹיס עֶטְלִיכֶע גוּטֶע רִיטְלֶעךְ, טְרָאג אַרַיין וֶועסְט דוּא זֶעהן וִויא זַיי וֶועלְן בַּאלְד שְׁפְּרִינְגֶען אוֹיסְן הוֹיט.

יָאסֶעלֶען זָאגְט דָאס הֶערְצֶעל, אַז נָאךְ פְּרִיהֶער פַאר אַלְלֶעמֶען וֶועט עֶר דִיא רִיטֶער פֶּערְזוּכֶען, גוּר נִיט גֶעהֶען, נִישְׁט פָאלְגֶען הָאט עֶר מוֹרָא. עֶר וַויים פוּן פְּרַאקְטִיקַא, אַז פַאר זִיךְ לָאזֶען בֶּעטֶען הַאפְּט עֶר אַ פָּאר שְׁמִיץ מִיט ן ־קָאנְטְשִׁיק עַד לְהֶשְׁכּוֹן דִיא שְׁמִיץ פוּן דִיא רִיטֶער, אוּנ עֶר גֶעהט אוּנ טְרָאגְט אַרַיין.

דֶער רֶבִּי נֶעהמְט צוּ דִיא רִיטֶער, פָּאכֶעט מִיט זַייא אִין דִיא לוּפְטֶען, אֵיין אֵימָה צוּ וַוארְפֶען אוֹיף זַיינֶע תַּלְמִידִים.

— נוּ, וָואס וַוארְטְסְט דוּא? פְרֶעגְט עֶר יָאסֶעלֶען, וֶועלְכֶער הָאט מוֹרָא אַוֶועגְצוּגֶעהן וִויעגֶען דָאס קִינְד וִויא בִּיז אַהֶער, גִיכֶער, שְׁפִּילֶע אָבּ דִי הֵייזְלֶעךְ, וֶועל אִיךְ טַאקִי דִיךְ דֶעם עֶרְסְטֶען אָבְּשְׁמַייסֶען אוּנ דֶערְנָאךְ זַייא. אַלְלֶעמֶען בִּיז אֵיינֶעם!

— רֶבִּי, נִיט אִיךְ הָאבּ עֶס גֶעטְהוּן, אִיךְ הָאבּ גָאר הַיָה'לֶען גֶעוֵויגְט, פְּרוּבְט זִיךְ יָאסֶעלֶע אָנְבֶּעטֶען, פְּרֶעגְט דִיא רֶבִּיצֶען, אִיךְ בִּין אֲפִילוּ פוּן חֶדֶר נִיט אַרוֹיס!

— אַלְץ אֵיינְס! אֶנְטְפֶערְט דֶער רֶבִּי אוּנ מַאכְט זִיךְ קוּרַאז — אִיךְ פְרֶעג נִיט וֶוער הָאט עֶס יָא גֶעטְהוּן וֶוער נִיט, אַז אִיךְ שְׁמַיים אַלְלֶע יוּנְגְלֶעךְ אִין חֶדֶר בִּיזְט דוּא אוֹיךְ נִיט בֶּעסֶער פַאר אֵיין אַנְדֶערְן. גִיכֶער, לָאז זִיךְ נִיט בֶּעטֶען וֶועסְט דוּא בֶּעסֶער מַאכֶען!

יָאסֶעלֶע וַויים, עֶס וֶועט שׁוֹין ־קֵיין וַויינֶען נִישְׁט הֶעלְפֶען, עֶר פֶּערְלֵייגְט דִי הֶאנְדְלֶעךְ פוּן הִינְטֶען אוּנ הֵייבְט אָן לוֹיז צוּ מַאכֶען דִי הֵייזְלֶעךְ.

— דִי הֵייזְלֶעךְ פֶּערְלַאטֶעטֶע, פֶּערְטְשָׁאכֶּעטֶע, אָהן קְנֶעפְּלֶעךְ, נוּר צוּגֶעבּוּנְדֶען דָא אוּנ דָארְטֶען, זַיי זָאלְלֶען אִיהם פוּן לַייבֶּעלֶע נִיט אַרָאבְּפַאלֶען, לָאזֶען זִיךְ אַזוֹי גִיךְ נִיט לוֹיז מַאכֶען, אוּנ דֶער רֶבִּי רוּפְט אוֹיס:

— וֶוער עֶס וֶועט הֶעלְפֶען דִי הֵייזְלֶעךְ אִיהם אַרָאבְּלָאזֶען, וֶועט בֶּעקוּמֶען בִּיט פִּינְף שְׁמִיץ וֶוענִיגֶער!

אַ פָּאר יוּנְגְלֶעךְ וַוארְפֶען זִיךְ הֶעלְפֶען אָבְּבִּינְדֶען פֶערְשִׁידֶענֶע קְנִיפְּלֶעךְ. יָאסֶעלֶע בְּלַייבְּט שְׁטֶעהְן הַאלְבּ נַאקֶעט.

— לֶעג זִיךְ! קָאמַאנְדָאוֶועט דֶער רֶבִּי.

יָאסֶעלֶע לֶעגְט זִיךְ אוּנ טְהֶערְן גִיסֶען זִיךְ אוֹיפְ'ן בֶּענְקֶעל. דֶער רֶבִּי פֶערְ־ דַייסְט דָאס הֶעמְדֶעל הָאבֶער. דָאס נַאנְצֶע לַייבֶּעלֶע זֶעהט זִיךְ אַרוֹיס צוּ פִינְטֶעלְט אוּנ צוּ בִּיסֶען,... אוֹיפְ'ן רוּקֶען לִיגֶען נָאךְ דִיא סִימָנִים פוּן נֶעכְטִינֶען קַאנְטְשִׁיק אִין בְּלוֹיֶע אָנְגֶעלָאפֶענֶע פַּאסֶען,

— הָאט דִיךְ דִיא מַאמֶע אָדֶער דֶער טַאטֶע גֶעשְׁמִיסֶען הַיינְט צוּ נֶעכְטֶען? פְּרֶעגְט פְלוּצְלִינְג דֶער רֶבִּי.

—דִיא מַאמֶע הָאט מִיךְ נִיט גֶעשְׁמִיסֶען, רֶבִּי, דֶער טַאטֶע אוֹיךְ נִיט, אֶנְטְפֶערְט יָאסֶעלֶע.

— לִיגְנֶער! אָט זֶענֶען נָאךְ דִי סִימָנִים, מִיט אַ שְׁטְרִיק צוּ פַּאסֶעוֶועט דַיין לַייבּ! וַוייזְט ר' בֶּערל מִיט'ן הַאנְד אוֹיף דִי אָנְגֶעלָאפֶענֶע פַּאסֶען.

— אוֹי רֶבִּי, דָא טְהוּט מִיר וֶועה נָאךְ פוּן נֶעכְטֶען, פוּן אַייֶער קַאנְטְשִׁיק! זַויינְט יָאסֶעלֶע.

— אַ לִיגֶען, אַ בִּלְבּוּל! שְׁרַייט ר' בֶּערל, וֶוען שְׁלָאג אִיךְ? סַיידֶען עַל פִּי טָעוּת אוּנְגֶערְן!

— אוּנְגֶערְן, וִויא אִיךְ בִּין אַ יוּד, אוּנְגֶערְן! פֶערְאֶנְטְפֶערְט זִיךְ דָאס אָרֶעם קִינְד, נוּר עֶס הֶעלְפְט נִישְׁט.

— פוּן אוּנְגֶערְן וֶוערְן קַיין סִימָנִים נִיט, דֶערְקְלֶערְט דֶער רֶבִּי, דוּא ווִילְלְסְט נָאר אַ בִּלְבּוּל מַאכֶען! פַאר בִּלְבּוּלִים אָבֶער וֶועל אִיךְ שְׁמַייסֶען. גֶעדֶענְקְט קִינְדֶער, וֶוער עֶס מַאכְט אַ בִּלְבּוּל אוֹיף מִיר, אַז אִיךְ שְׁלָאג, וֶוערְט גֶעשְׁמִיסֶען!

— וֶוער עֶס וֶועט דֶעם „בִּלְבּוּל מַאכֶער צוּהַאלְטֶען פַאר דִי פִּיס וֶועט הַיינְט פָּטוּר זַיין פוּן שְׁמַייסֶען! רוּפְט דֶער רֶבִּי ווִידֶער אוֹיס. אַללֶע יוּנְגְלֶעךְ הַאפֶּען זִיךְ פַאר דִיא מִצְוָה.

— אֵיינְס, צְווַיי, דְרַיי! צֶאהלְט דֶער רֶבִּי דִי שְׁמִיטְץ, אַזוֹי שְׁמַייסְט מֶען יוּנְגְלֶעךְ, וָואס בְּרֶעכֶען אוֹיס אַ שׁוֹיבּ שְׁטִיפֶענְדִיג! פִיער, פִינְף, זֶעקְס — וָואס שִׁיטֶען זַאלְץ אַרַיין אִין רֶבִּינְס וַוארִימֶעס!... זִיבֶּען, אַכְט, נַיין! אוּנ נָאךְ שְׁטַארְקֶער שְׁמַיים אִיךְ פַאר בִּלְבּוּלִים, פַאר לִיגֶען, אַז אִיךְ שְׁלָאג, אַז אִיךְ מַאךְ סִימָנִים אוֹיפְ'ן לַייבּ. גֶעדֶענְקְט עֶס קִינְדֶער, פַאר אַ בִּלְבּוּל נֶעהם אִיךְ דִי הוֹיט אַרָאבּ!

יָאסֶעלֶע, שְׁרַייט, צַאפֶּעלְט זִיךְ, בַּייסְט דָאס בֶּאנְקֶעל פַאר וֶועהטִיג, בִּיז דֶער רֶבִּי לָאזְט אִיהם אָבּ, אוּנ טְרָאגְט אִיהם צוּ דִי רוּט אַ קוּשׁ טְהוּן.

די ליפּעלעך פֿערבּרענט, אין די ווינקלען זעהט־זיך פֿערבּאקען בּלוט, דאס גאנצע פּנים'ל נאס אויסגעשמירט פון טהרען, ער ציהט גיך דיא הייזלעך ארויף, וויינט שוין ניט, נור דאס הערצעל הייבּט זיך אונ חליפּעט.

— וויש אב דאס פּנים אונ קום לערנען! הייסט דער רבּי.

יאסעלע ווישט דאס פּנים מיט'ן ארבּעל, דעם רבּי'ן געפאללט עס ניט אונ שיקט איהם אין קיך זיך גוט גוט אבּוואשען, נור ערהדער יאסעלע וואשט זיך האפּט ער דאס קווארטעל מיט וואסער אונ טרינקט מיט דורשט, דאס הערצעל בּרענט אונ די צונג איז פערטריקענט פון שרייען.

— זאג! הייסט דער רבּי, אונ יאסעלע זאגט דעם חומש מיט אללע טייטש ווארטער, געדענקט אללע אויסרעדען, ווענן ניט ווענן רייסט זיך נאך ארויס א חליפּ, א שלוקערץ, ר' בּערל הארט זיך איין אונ בּערוהיגט דאס קינד אין גאנצען.

— אט אזוי, נאר אנדערע דבורים! מאכט ר' בּערל, גלייך וויא פריהער וואלט ניט אזוי געוועהן. זעהט איהר, איצט זאגט ער דעם חומש א מחיה צו הערן, נור שמייסען מוז מען אויך א מאל! פערשטעהט איהר שקצים! שרייט ער צו דיא איבּריגע קינדער, מען מוז שמייסען, ערסטענס: מען זאלל ניט ווילד ווערן, נאר שויבּען בּרעכען, נאר זאלץ אנשיטען אונ איבּערפּיהרען א מיטאג, דער רבּי זאלל ניט האבּען וואס צו עסען! מיינט ניט עס וועט אייך נאך א מאל געשענקט ווערן, די הויט וועל איך אראבּשינדען, אונ איצט געהט עסען ווארימעס.

— וואס געהסט דוא ניט?, פרעגט דער רבּי יאסעלען שוין גאר גוט.

— היינט קאכט דיא מאמע קיין ווארימעס ניט, ענטפערט יאסעלע אונ פון הערצעל רייסט זיך ארויס א זיפץ וויא א פערשפּעטיגטער ווידערקלאנג פון פריהריגע געשרייען ויינע.

— גאנץ גוט, וועסט צוהאלטען דאס קינד בּיז איך וועל קומען! זאגט די רביצען, דערלאנגט יאסעלען דאס קינד אונ אליין לויפט זיא ארויס עפּיס האפּען אין קרעמעל פאר איהר מאנן וואס צו עסען.

ב.

יאסעלע איז בּיי זיין מאמען, היינע די שמש'טע, א ערסט יונגעל געוועהן.

נָאךְ דֶעם זִיא הָאט שׁוֹין פְּרִיהֶער פִינְף מֵיידְלֶעךְ גֶעבָּאהרְן, דְרַיי פוּן זֵיי, וֶועלְכֶע זֶענֶען אַ פָּנִים דִי קְלֶענְגֶערֶע גֶעוֶועהן, הָאבֶּען בַּאלְד אַיינְגֶעזֶעהן, אַז נִיט טַאטֶע אוּנ מַאמֶע אוּנ נִיט דִי גַאנְצֶע וֶועלְט פְרֵייהֶען זִיךְ מִיט זֵייעֶר דָא זַיין, הָאבֶּען זֵייא שֵׂכֶל גֶעהַאט זִיךְ אָבְּצוּטְרָאגֶען קְלֵיינֶערְהֵייט, אִיטְלִיכֶע מִיט אֵיין אַנְדֶער אוֹיסְרֶעד: אֵיינֶע פוּן קְרוּפּ, דִיא אַנְדֶערֶע פוּן שְׁוֶועֶרֶע מָאזְלֶען אוּנ דָאס דְרִיטֶע אִיז אוֹיף אַ שֵׂכֶל גֶעפַאלְלֶען אוּנ גָאר אַרוֹיפְגֶעקֶעהרְט אוֹיף זִיךְ אַ טָאפּ קָאכֶענְדִיג וַואסֶער, אוּנ נָאךְ דֶעם זִיא הָאט זִיךְ גוּט גוּט אָנְגֶעשְׁרִיעֶן אַ טָאג מִיט אַ נַאכְט הָאט זִיא אוֹיךְ אָבְּגֶעזָאגְט אִיהר חֵלֶק יְרוּשָׁה אִיהרֶע נָאךְ צְוֵויי לֶעבֶּען גֶעבְּלִיבֶּענֶע שְׁוֶועסְטֶער אוּנ הָאט צוּ שְׁרַייעֶן אוֹיפְגֶעהֶערְט.

הִיֶענֶע, וָואס הָאט זִיךְ קֵיינְמָאל נִיט גֶעפְּרֶעהט מִיט זֵייעֶר לֶעבֶּען, הָאט, פוּנְדֶעסְטְוֶועגֶען, שְׁטַארְק גֶעוֵויינְט אוּנ גֶעקְלָאגְט אוֹיף זֵייעֶר טוֹידְט, קֵיין טְרֵייסְט צוּ זִיךְ צוּ גֶעלָאזֶען, בִּיז גָאטְט הָאט אִיהר צַעַר צוּגֶעזֶעהן אוּנ אִיהר צוּגֶעשִׁיקְט אַ זֶעקְסְט קִינְד אַ יוּנְגֶעל, אוּנ דָאס אִיז יָאסֶעלֶע.

„אִיךְ הָאבּ צוּ דִיר, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, קֵיין טַעֲנוֹת מֶעהר! הָאט הִיֶענֶע גֶעזָאגְט, אוֹיף יָאסֶעלֶעס בְּרִית", מִיט אֵיין הַאנְד שְׁטְרָאפְסְט דוּא דֶעם זִינְדִיגֶען בָּשָׂר וָדָם, מִיט דֶער אַנְדֶערֶער – טְרֵייסְט דוּא אִיהם. מִסְתָּמָא וֵוייסְט דוּא דָאךְ לֶעבֶּעדִיגֶער גָאט, אַז אֵיין יוּנְגֶעל אִיז בַּיי אַ מַאמֶען אַזוֹי טְהַייעֶר וִויא דְרַיי מֵיידְלֶעךְ,... אִיךְ הָאבּ בַּיי דִיר אַ יוּנְגֶעל גֶעבֶּעטֶען, הָאסְט דוּא בַּיי מִיר צוּ גֶענוּמֶען דְרַיי הַאלְבּ אוֹיסְגֶעוַואקְסֶענֶע מֵיידְלֶעךְ, לִיכְטִיגֶע קִינְדֶער וִויא דִי זוּנְן, אוּנ הָאסְט מִיר אַ יוּנְגֶעל גֶעגֶעבֶּען. אִיךְ דַאנְק דִיר, הַארְצִיגֶער פָאטֶער, דוּא בִּיזְט גֶערֶעכְט, דַיין מִשְׁפָּט אִיז גֶערֶעכְט! גִיבּ זְשֶׁע דֶעם קִינְד יָאהרֶען אוּנ זַיי מְזַכֶּה דִי מַאמֶע זַיינֶע אִיהם אוֹיסְצוּהָאדָעוֶען צוּ לַאנְגֶע יָאהר, צוּ תּוֹרָה, צוּ חוּפָּה אוּנ צוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים!"

אוּנ וִויא גְרוֹיס אִיז הִיֶענֶעס שִׂמְחָה גֶעוֶועהן, אַז יָאסֶעלֶע הָאט צוּם יָאהר אָנְגֶעהֵייבֶּען גֶעהֶען! קוֹים הָאט עֶר צוּ רֶעדֶען אָנְגֶעהֵייבֶּען הָאט זִיא אִיהם, צוּגְלֵייךְ מִיט דִיא עֶרְשְׁטֶע וֶוארְטֶער „טַאטֶע" „מַאמֶע", אוֹיךְ אַ בְּרָכָה אוֹיסְגֶעלֶערְנְט מַאכֶען „שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ", אוּנ יָאסֶעלֶע הָאט פוּן יֶענֶעם טָאג אָן וֶועלְכְּסְט אִיהר בְּרוּסְט אָהן אַ בְּרָכָה נִיט גֶעזוֹיגֶען.

צוּ צְוֵויי יָאהר הָאט יָאסֶעלֶע שׁוֹין גֶעקֶאנְט „מוֹדֶה אֲנִי" זָאגֶען, צוּ דְרַיי יָאהר הָאט עֶר דֶעם גַאנְצֶען אַלֶף בֵּית מִיט אַלֶע נְקוּדוֹת גֶעוואוּסְט, אוּנ בִּיז פִינְף יָאהר הָאט שׁוֹין הִיֶענֶע, פוּן אִיהר גַאנְצֶען פָארַאטְשְׁקֶע תּוֹרָה, נִיט גֶעהַאט וָואס נָאךְ אִיהר לִיעבּ קִינְד אִיבֶּערְצוּגֶעבֶּען, וָואס עֶס הָאט שׁוֹין פוּן אִיהר בִּיז אִיצְט

לאַנג ניט אויסגעלערנט אונ הָעגע האט אָנגעהייבען טראַכטען יאסעלען צו אַ גוטען רבין אַוועגצוגעבען אין חדר אַריין. נור עס קומט אוים וויא מען זאָגט: אַ מענש טראַכט אונ גאָטט לאַכט.

גראַד צו דער צייט האט איהר דאס גרויס אונגליק געטראָפען. לויפענדיג אין אַ ווינטער אָבענד צוזאַמענקלויבען דעם עולם צו איין אַסיפה אין בית המדרש, וואו איהר מאַנן איז שמש געוועהן, האט ער זיך צוגעקיהלט אונ בעקומען אַ לונגען ענטצינדונג. גאָטט האט אַפילו רחמנות געהאט, ניט געלאָזט איהרע קינדער אָהן אַ טאַטען, ער איז לעבען געבליבען. אָבער די שמשות האט ער פערלאָרן, וואָרום ער איז שוין געבליבען אַ קראַנקער צובראָכענער יוד, וואס הוסט גאַנצע טאג די נשמה אַרויס.

יודען זענען ניט אָהן רחמנות אונ אַ גאַנצע שטאָדט-ניט אָהן יושר אונ מען האט איהם זיינע פינף גילדען אַ וואָך שכירות ווייטער געצאָהלט; אָבער דעם עיקר הכנסה: אַ חתונה, אַ ברית, אַ יאָהרצייט, האט שוין צוגענומען דער נייער שמש. דערצו דערמאָנט זיך נאך דער רבונו של עולם הָעגען אין אַלטען חוב אָבצוצאָהלען, אונ צו אַזאַ ביטערע צייט שיקט ער איהר צו אַ קינפעט מיט צוויי יונגלעך אַ צווילינג - איהר צו בעווייזען מסתמא, אַז זיא האט אַ טעות געהאט, ווענן זיא איז איהם חושד געוועזן, אַז ער האט ביי איהר דריי מיידלעך פאַר איין יונגעל צוגענומען, אט האט זיא דריי פאַר דריי אונ זאָלל זיא צו איהם קיין טענות ניט האָבען! האטש באמת האט הָעגע, זינט יאסעלע איז געבאָהרן, קיינמאָל איהר חוב ביי איהם ניט געמאָהנט אונ קיין טענות צו איהם ניט געהאט, נור מיט גאָטט'ס גאב וואַרפט מען זיך ניט, זיא האט וויא עס איז געמאַכט צוויי ברית'ן אין איין טאג אונ די קינדער געמוזט האָדיוען.

אין אַזאַ ביטערע לאַגע האט זיא שוין פון צאָהלען אַ מלמד שכר למוד פאַר יאסעלען ניט געקאָנט מעהר טראַכטען אַפילו, אונ קוים איז ברוך, דער מאַנן איהרער, וויא עס איז פון בעט אַראָב, האט זיא איהם מכבד געוועהן לעהרנען מיט יאסעלען - „שוין צייט, דיא זעקסטע יאָהר, ביז הונדערט מיט צוואַנציג, אַ יונגעל!"

ברוך איז אויך געזונדערהייד געוועהן אַ בויזער טרוקענער יוד אונ אַ קפדן אַ גרויסער, וואס דערפאַר האט ער קיינמאָל ניט געקאָנט מאַכען זיך אַ קנעלונג וויא אַנדערע שמשים, בפרט איצט, אַז ער איז לײַדענד. האַלב הונגריג אונ איהם שטיקט דער הוסט אָהן רחמנות, האט זיין אייגען קינד ניט געשאַנוועט אונ פאַר יעדע קלייניגקייט פלעגט ער אויסלאָזען זיין ביטער האַרץ צו איהם.

חָיֶענֶע פְלֶעגְט נִיט פֶערְשְׁוַויגֶען, פַאר יֶעדֶען קְלַאפּ, וָואס עֶר פְלֶעגְט יָאסֶעלֶע גֶעבֶּען, פְלֶעגְט זִיא אִיהם בַּאלְד שִׁיקֶען אַ קְלָלָה. „אָבְּגֶעדַארְט זָאלל בַּיי אַזַא טַאטֶען וֶוערֶן דִי הֶאנְד, וָואס גִיט אֵיין אֵייגֶען קִינְד אַזַא זֶעטְץ!" „אַיינְגֶעשְׁלָאגֶען זָאללְסְט דוּא וֶוערֶן פוּן גָאטְט פַאר. וָואס דוּא שְׁלָאגְסְט דָאס עֶלֶענְד קִינְד, גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט חָלִילָה אַ מַמְזֵר גֶעוֶועהן!"

נוּר וָואס מֶעהר חָיֶענֶע הָאט גֶעשָׁאלְטֶען דָאס מֶעהר הָאט דֶער קְרַאנְקֶער טַאטֶע דָאס קִינְד גֶעפַּיינִיגְט אוּנ גֶעשְׁלָאגֶען, אוּנ קֵיין חַזָן אַ בַּעַל בְּכִיָה הָאט בַּיי'ם עָמוּד יָמִים נוֹרָאִים קֵיינְמָאל אַזוֹי פִיעל טְהְרֶערֶן נִיט פֶערְגָאסֶען, וִויפִיעל טְהְרֶערֶן בִּיטֶערֶע דָאס אָרֶעם קִינְד פְלֶעגְט יֶעדֶען טָאג פַארְגִיסֶען בַּיי יֶעדֶעם מָאל דַאוְונֶען פַאר'ן טַאטֶען.

— זָאג מִיר, אִיךְ בֶּעט דִיךְ, הָאט אַ מָאל חָיֶענֶע גָאר מִיט גוּטֶען גֶעפְרֶעגְט אִיהר מַאנְן, פַאר וָואס שְׁלָאגְסְט דוּא אִיהם אַזוֹי?

— פַאר וָואס עֶר אִיז אַ פּוֹיֶער, אַ גְרָאבֶּער קָאפּ, אַ עֵשָׂו! הָאט עֶר אוֹיךְ מִיט גוּטֶען גֶעעֶנְטְפֶערְט.

— מִיט אַ זֶעלְבֶּע קִינְדֶער פּוֹיֶערִים אוּנ גְרָאבֶּע קֶעפּ, מֶעג גָאטְט בֶּענְשֶׁען אַללֶע יוּדִישֶׁע מַאמֶעס! וִוינְשְׁט חָיֶענֶע.

— אוּנ דָאס אִיז בַּיי דִיר נִיט אַ גְרָאבֶּער קָאפּ אֶפְּשָׁר? פְרֶעגְט דֶער טַאטֶע, אַוַדַאי צֶעהן מָאל הָאבּ אִיךְ אִיהם גֶעזָאגְט, אַז מֶען דַארְף גוּט מַתִּיז זַיין דֶעם זַיִן פוּן „לְמַעַן תִּזְכְּרוּ", אִיז עֶר אַזוֹי מַתִּיז, אַז עֶס קוּמְט בַּיי אִיהם אַרוֹיס דַוְקָא לְמַעַן תִּשְׁכְּרוּ אוּנ נִיט תִּזְזְכְּרוּ!

— טִישְׁקֶערֶע, מִישְׁקֶערֶע! קְרִימְט חָיֶענֶע אִיבֶּער, אִיךְ הָאבּ גֶעמֵיינְט מִי יוֹדֵעַ וָואס עֶר פֶערְשְׁטֶעהט דָארְט נִיט... גָאר בִּבְדָלוּת בִּין אִיךְ, אַז עֶר וֶועט דַיין טִישְׁקֶערֶע מִישְׁקֶערֶע אִיבֶּער אַ יָאהר קֶענֶען!

— קְרִים אִיבֶּער, חָיֶענֶע, וִויא אַ גוֹי קְרִימְט אִיבֶּער אַ יוּדִישׁ וָוארְט, שְׁאמֶען דַארְפְסְט דוּא זִיךְ! פֶע, אַ חֶרְפָּה, וִויא אִיךְ בִּין אַ יוּד! יוֹדֶענֶע, דֶער דִין אִיז דָאךְ אַזוֹי, זֶעה אִין שֻׁלְחָן עָרוּךְ!

— אָבֶּער צוּ וָואס לֶערְנְט מֶען גָאר מִיט אַ קִינְד אַ זֶעלְבֶּע דִינִים, וָואס זַיין יוּנְג מוֹחַ'ל קָאנְן עֶס נָאךְ נִיט בֶּענֶעהמֶען? פְרֶעגְט חָיֶענֶע.

— דֶערְפַאר זָאג אִיךְ דָאךְ, אַז עֶר אִיז אַ פּוֹיֶער! אֶנְטְפֶערְט עֶר.

— אוּנ וַוייסֶען דֶען דֶעם דִין אַללֶע יוּנְגְלֶעךְ אִין זַיינֶע יָאהרֶען? פְרֶעגְט זִיא, וִויא זִיךְ פֶערְאֶנְטְפֶערְנְדִיג וָואס זִיא הָאט אִיבֶּער גֶעקְרִימְט.

— וָואס גְלַייכְסְט דוּא אוּנְזֶער יָאסֶעלֶען צוּ אַנְדֶערֶע קִינְדֶער? דֶערְקְלֶערְט

דֶער שַׁמָשׁ, מֶאג שׁוין זַייעֶר רֶבִּי זַיין, פֶערשְׁטֶעהסְט דוּא? פַאר אִיהם טָאהר קֵיין זַאךְ נִיט צוּ שְׁוֶוער זַיין, ווייל עֶר אִיז אַ וָואילֶער יוּנְגֶעל, אוּנ דוּא אַלֵיין ווילְלְסְט דָאךְ, עֶר זָאלל זַיין אַ לַמְדָן, אַ מוּפְלָג טַאקִי אַ לַמְדָן, אָט מוּז מֶען אִיהם שְׁלָאגֶען... דִי תּוֹרָה הַקְדוֹשָׁה פְלִיהט אַללֵיין אִין קָאפּ נִיט אַריין, מֶען מוּז זִיא אִין קָאפּ אַריינְשְׁלָאגֶען!... מִיךְ הָאט מֶען אוֹיךְ גֶעשְׁלָאגֶען אוּנ אֶפְשָׁר נָאךְ מֶעהר וִויא אִיךְ שְׁלָאג אִיהם, אוּנ הַלְוַאי לָאזְט דוּא נוּר, וִויא אִיךְ בִּין זִיבֶער, אַז יָאסֶעלֶע וֶועט אַ מָאל נָאךְ זָאגֶען: גֶעזוּנְד זָאלְלן זַיין דֶעם טַאטֶענְס הֶאנְד, וָואס הָאבֶּען מִיךְ גֶעשְׁלָאגֶען, דַארִיבֶּער קֶענְן אִיךְ טַאקִי!

דִי הָאפְנוּנְג, אַז יָאסֶעלֶע וֶועט נָאךְ זַיין אַ מוּפְלָג אַ לַמְדָן, וִויא בָּרוּךְ אַללֵיין זָאגְט, נִיט אִיהר כֹּחַ צוּ צוּקוּקֶען, הָאטְשׁ מִיט אַ וֶועהטִיג אִין הַארְצֶען אוּנ טְהרֶערְן אִין דִיא אוֹיגֶען, וִויא אִיהר מַאנְן פַּיינִיגְט אִיהר טְהַייעֶר קִינְד, וִויא עֶר הַייסְט אִיהם אִיבֶּערְזָאגֶען אֵיין עִנְיָן צֶעהן מָאל, קְנַייפְּט אִיהם אוּנ בּוּבֶעט אִיהם, בִּיז עֶר טְרֶעפְט, וָואס דֶער טַאטֶע מֵיינְט.

אַזוֹי הָאט חְיֶענֶע, צוּגְלַייךְ מִיט אִיהר קִינְד, גֶעלִיטֶען בִּיז דִיא מָאס צַעַר אוּנ וֶועהטִיג אִיז עֶנְדְלִיךְ פָאלל גֶעוָוארֶען, אוּנ אֵיינְמָאל. אַז זִיא הָאט יָאסֶעלֶען קוֹים אַ לֶעבֶּעדִיגֶען פוּן אִיהר מַאנְס הֶאנְד אַרוֹיסְגֶערִיסֶען, הָאט זִיא גֶעשְׁוָוארֶע אַז וִויא לַאנְג זִיא לֶעבְּט, וִויא לַאנְג אִיהרֶע אוֹיגֶען זֶעהֶען נָאךְ אָפֶען וֶועט זִיא מֶעהר נִיט צוּלָאזֶען, אַז דֶער מְשׁוּגֶענֶער טַאטֶע זָאלל נָאךְ אַ מָאל פְּרוּבֶען לֶעהְרֶען מִיטְן קִינְד.

— אִיךְ וֶועל אֶרְגֶער זַיין פַאר דִיר, הָאט זִיא מִיט אַ פֶערְקְלֶעמְטֶען הֶערְצֶען גֶעשְׁרִיעֶן, אַז אִיךְ וֶועל נָאךְ ווייטֶער דִיךְ לָאזֶען קִיהלֶען דַיין קְרַאנְק הַארְץ אוֹיף דָאס אוּנְשׁוּלְדִיג נֶפֶשׁ ל! אוּנ דֶערְזֶעהֶענְדִיג דִי אָנְגֶעלָאפֶּענֶע צֵייכֶענְס אוֹיף יָאסֶעלֶעס לֵייבֶעלֶע, הָאט זִיא גֶעשְׁרִיעֶן: אַ גַזְלָן, אַ רוֹצֵחַ פוּן וַואלְד, בִּין אִיךְ קֵיין יוּדִישֶׁע טָאכְטֶער, וֶועט אַזַא הַארְץ הָאבֶּען אַזוֹי צוּ פַּיינִיגֶען אֵיין אֵייגֶען קִינְד! גְוַואלְד, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, פַאר וָואס הָאסְט דוּא אִין דַיין הֵיילִיגֶער תּוֹרָה גֶעשְׁרִיבֶּען: כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים? אָט אִיז אַ טַאטֶע אוּנ אָט זֶעה זַיין רַחֲמָנוּת!..

ג.

עֶס אִיז אַרִיבֶּער אַ וָואךְ אוּנ נָאךְ אַ וָואךְ, אוּנ יָאסֶעלֶע הָאט נִיט גֶעלֶערְנְט. עֶס אִיז אַ בְּלֵייז בֵּין הַזְמַנִים גֶעוֶועהן, פֶּסַח צַייט, אוּנ חְיֶענֶע הָאט זִיךְ גֶעטְרֵייסְט:

.אַללֶע יונגְלֶעךְ זֶענֶען איצְט פְּריי, פַאר וָואס זָאלל מַיין יָאסֶעלֶע אֶרְגֶער זַיין פַאר אַללֶעמֶען? לָאז עֶר זיךְ אָבְּרוּהֶען אַ בִּיסֶעל, זָאללֶן איהם הָאטְשׁ אָבְּגֶעהֶען דִיא בְּלוֹיֶע צֵייכֶענְס פון זַיין טַאטֶענְס פְּלֶיקֶען און זֶעצֶען וֶועט דֶערְוַוייל, אֶפְשָׁר, דֶער רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִיר וַוייזֶען אַ וֶועג וִויא מַיין קִינְד זַיין הֵיילִיגֶע תּוֹרָה צוּ לֶערְנֶען."

קוים אִיז אָבֶּער דֶער פֶּסַח אַריבֶּער, אַללֶע יונגְלֶעךְ הָאבֶּען אָנְגֶעהֵייבֶּען אִין חֵדֶר צוּ גֶעהֶען, אִיז חָיֶענֶעס דַאֲגָה אוּנ צַעַר גֶעוָוארְן שְׁטַארְקֶער אוּנ גְרֶאסֶער, אוּנ זִיא הָאט, צוּ לִיעבּ דֶעם, נֶאכְט נִיט גֶעשְׁלָאפֶען.

— דֶער מוֹחַ הֵייבְּט זיךְ מִיר! הָאט זִיא אֵיינְמָאל מִיט אַ זִיפְץ אַ שְׁוֶוערְן אויסְגֶערֶעדְט אוּנ זיךְ גֶעחַאפְּט פַאר'ן קָאפּ.

— וָואס אִיז? מַה הַיּוֹם מִיּוֹמַיִם? הָאט דֶער מַאנְן גֶעפְרֶאנְט, דִי שִׁיפֶען דַיינֶע אויפ'ן יַם זֶענֶען דִיר אונְטֶערְגֶעגַאנְגֶען?

— וֶוער עֶס הָאט שִׁיפֶען אויפ'ן יַם דַאֲגָה'ט וֶועגֶען זַיינֶע שִׁיפֶען, וָואס גֶעהֶען אִיהם אוּנְטֶער, הָאט חָיֶענֶע גֶעאֶנְטְפֶערְט, אוּנ וֶוער עֶס הָאט אַ קִינְד אַ יוּנגֶעל, דַאֲגָה'ט, וִויא אִיהם פַאר אַ יוּדֶען צוּ מַאכֶען אוּנ גָאטְטֶס הֵיילִיגֶע תּוֹרָה אִיהם צוּ לֶעהרְנֶען, אוּנ בַּיי מִיר אִיז אֶפְשָׁר מַיין דַאֲגָה: וָואס טְהוּ אִיךְ מִיט אוּנזֶער יָאסֶעלֶען, וואוּ נֶעהם אִיךְ פַאר אִיהם שְׂכַר לִמּוּד, נָאךְ גְרֶאסֶער וִוי יֶענֶעס'ס דַאֲגָה וֶועגֶען זַיינֶע שִׁיפֶען אויפ'ן יַם.

— גִיבּ אִיהם אַוֶועק אִין תַּלְמוּד תּוֹרָה, וואוּ אַללֶע אָרֶעמֶע קִינְדֶער לֶערְנֶען! גִיט בָּרוּךְ זַיין עֵצָה.

— אִין תַּלְמוּד תּוֹרָה?! אוּנ דָאס זָאגְט אַ טַאטֶע אֵיין אֵיינֶעגֶער? הָאט חָיֶענֶע מִיט אַ שְׁמֶערְצְלִיכֶען טָאן אִיבֶּערְגֶעפְּרֶאנְט — עֶר זָאלל דָארְט צוּלָאזֶען וֶוערְן, קְרֶעצִיג וֶוערְן אוּנ פֶערְגֶעסֶען וָואס עֶר הָאט אַ מָאל גֶעקֶענְט? אִיךְ וֵויים דֶעם תַּכְלִית צוּ וָואס דִי תַּלְמוּד תּוֹרָה קִינְדֶער קוּמֶען... נִיט אֵיין אָרֶעמֶע מַאמֶע וֵויינְט אוּנ קְלָאגְט דַארוֹיף, וָואס זִיא הָאט אִיהר קִינְד, אִיהר יָתוֹם אִין תַּלְמוּד תּוֹרָה אַוֶועג גֶעגֶעבֶּען! נֵיין, וִויא לַאנְג אִיךְ לֶעבּ אוּנ הָאבּ נָאךְ כֹּחַ מִיט דֶער גְאז דִיא עֶרְד הָאטְשׁ צוּ אַקֶערְן וֶועט מַיין יָאסֶעלֶע אִין תַּלְמוּד תּוֹרָה נִישְׁט לֶערְנֶען!

— גִיבּ אִיהם אַוֶועק צוּ אַ שׁוּסְטֶער! הָאט בָּרוּךְ וַוייטֶער גֶערָאטְהֶען, נִיט צְווייל עֶר הָאט טַאקִי דָאס גֶעמֵיינְט, נוּר זַיין וַוייבּ אָבְּצוּנֶעסֶען דָאס הַארְץ.

— זָאללְסְט עֶס בֶּעסֶער נִישְׁט דֶערְלֶעבֶּען! הָאט חָיֶענֶע אַ אָנְגֶעצוּנְדֶענֶע גֶעשָׁאלְטֶען.

— אוּמְזִיסְטֶע קְלָלוֹת! מַאכְט ר' בָּרוּךְ אויף לְהַכְעִיס, וָואס אִיז, אַ שׁוּסְטֶער אִיז קֵיין יוּד נִיט?

— פַאר וָואס בִּיזְט דוּא נִיט קֵיין שׁוּסְטֶער ? פְרֶעגְט הְיֶענֶע.

— הַלְוַאי וָואלְט אִיךְ טַאקִי גֶעוֶועהן אַ שׁוּסְטֶער, רוּפְט עֶר זִיךְ אָב, וָואלְט אִיךְ אֶפְשָׁר נָאךְ עַד הַיּוֹם גֶעזוּנְד גֶעוֶועהן אוּנ קֵיין בְּרוֹיט וָואלְט מִיר נִיט גֶע-פֶעהלְט וְויא הַיינְט !

— הַלְוַאי, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם ! וִוינְשְׁט זִיךְ הְיֶענֶע מִיט שְׁפָּאט, אַז דוּא וָואלְסְט אַ שׁוּסְטֶער גֶעוֶועהן, וָואלְט אִיךְ דָאךְ דַיין וַוייבּ נִיט גֶעוָוארְן !.. וָואלְט אִיךְ אֶפְשָׁר הַיינְט אַ מַאנְן גֶעהַאט מִיט לַייטֶען גְלַייךְ אוּנ מַיינֶע קִינְדֶער וָואלְטֶען אַ טַאטֶען גֶעהַאט, וָואס זָאלל פַאר זֵייא זָארְגֶען אוּנ נִיט לָאזֶען, אַז דֶער מַאמֶעס קָאפּ זָאלל דַארֶען אוּנ טְרִיקֶענֶען אֲפִילוּ פַאר שְׂכַר לִמּוּד פַאר אַ קִינְד !...

נַארְרִישֶׁער יוּד אֵיינֶער, הָאט זִיא ווִידֶער אָנְגֶעהֵייבֶּען, נָאךְ דֶעם זִיא הָאט זִיךְ אַ בִּיסֶעל אוֹיסְגֶעוֵויינְט, דוּא מֵיינְסְט אַ וַדַּאי, אַז דָאס גֶעל פָּנִים דַיינְס הָאט בַּיי מַיין טַאטֶען, אַ גוּטֶער בֶּעטֶער, זָאלל עֶר זַיין, אַזַא הֵן גֶעפוּנֶען דִיךְ פַאר אֵיין אֵיידִים צוּ נֶעהמֶען ? דָאס גַאנְצֶע אַנְטִיק אִין דִיר אִיז גֶעוֶועהן, וָואס דוּא קֶענְנְסְט לֶערְנֶען ; אוּנ טַאקִי דִי תּוֹרָה דַיינֶע הָאט מִיךְ גֶערֵייצְט אוּנ אִיךְ הָאבּ מִיךְ גֶעלָאזְט אַיינְרֶעדֶען : אֵיידֶער צוּ זַיין אַ וַוייבּ בַּיי אַ בּוּר אַ גְרָאבֶּען יוּנְג, הָאטְשׁ אַ רַייכֶען, אִיז גְלַייכֶער צוּ הָאבֶּען אַ מַאנְן אַ קַבְּצָן, אָבֶּער פָארְט אַ פַיינֶעם יוּדֶען אַ לַמְדָן. אוּנ זָאלל מִיךְ גָאטט נִיט שְׁטְרָאפֶען פַאר מַיינֶע רֵייד, נָאךְ עַד הַיּוֹם הָאבּ אִיךְ פַיינְד אַ פְּרָאסְטֶען מֶענְשֶׁען אֵיין עַם הָאָרֶץ, אִיךְ בִּין גָאר נִיט מְקַנֵּא זַיין וַוייבְּס פֶּערְל אוּנ אִיהר גוּט לֶעבֶּען פַאר אִיהם. אַנוּמָאלְט בִּין אִיךְ אוֹיפ׳ן רֵיינֶעם פֶעלְד גֶעוֶועהן, אוֹיף הַאצְקֶעל אַייזֶענְקְרֶעמֶער׳ס לְוָיָה, אוּנ אִיךְ הָאבּ גֶעמֵיינְט, אִיךְ וֶועל מִיךְ אַ לֶעבֶּעדִיגֶע בֶּעגְרָאבֶּען, אַז אִיךְ הָאבּ גֶעזֶעהן וְויא הַאצְקֶעלְס זוּהן, אַ בָּחוּר' פוּן זֶעכְצֶעהן זִיבְּצֶעהן יָאהר קָאנְן אֲפִילוּ פוּן סִדּוּר קֵיין קַדִּישׁ נִיט זָאגֶען. שָׂרָה׳לֶע דִיא מַאמֶע זַיינֶע, אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אוּנ טַייכֶען טְהְרֶערְן פֶּיעְרְגָאסֶען, וְויא אִיהר אִיז צוּם הַארְצֶען גֶעוֶועהן, אוּנ אִיךְ הָאבּ מִיךְ גֶעפְרֶעגְט : אוֹיף וָואס וֵויינְט שָׂרָה׳לֶע פְרִיהֶער, צוּ אוֹיף אִיהר מַאנְן, אוֹיף אִיהר בְּרוֹיט גֶעבֶּער, וָואס מֶען הָאט אִיהם דָא עֶרְסְט אִין דֶער עֶרְד אַרַיינְגֶעלֶעגְט, צוּ אוֹיף אִיהר לֶעבֶּעדִיגֶע חֶרְפָּה, וָואס אִיהר אֵיינְצִיג קִינְד קָאנְן אֲפִילוּ פוּן סִדּוּר קֵיין קַדִּישׁ נִיט זָאגֶען ? בֶּעת מַעֲשֶׂה הָאט מַיין הַארְץ גֶעזָאגְט : רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵיידֶער מַיינְס אַ קִינְד זָאלל אוֹיסְוַואקְסֶען אַזַא בּוּר וְויא דֶער אוּנ נִיט קָאנְנֶען נָאךְ טַאטֶע מַאמֶען קַדִּישׁ זָאגֶען, זָאלל אִיךְ עֶס בֶּעסֶער אַ קְלֵיינְס בֶּעגְרָאבֶּען !

— זֶעהסְט דוּא, וָואס, קַדִּישׁ זָאגֶען נָאךְ דִיר, בִּין אִיךְ דִיר מַבְטִיחַ וֶועט יָאסֶעלֶע קֶענְנֶען, שְׁפָּאט ר׳ בָּרוּךְ פוּן זַיין וַוייבּ.

– פַאר וָואס נִיט נָאךְ דִיר?

– לָאז זַיין נָאךְ מִיר אוֹיךְ! גִיט ר׳ בָּרוּךְ צוּ.

– דִיר אוֹיף לְהַכְעִיס, זֶעהסְט דוּא, וֶועט יָאסֶעלֶע דַוְקָא קֶענֶען אַ מִשְׁנָיוֹת אוּנ אַ בְּלַאט גְמָרָא אוֹיךְ! הָאט חְיֶענֶע וְויא מִיט אֶמֶת׳ן בִּטָחוֹן זִיךְ גֶ־רֵייצְט מִיט אִיהר מַאנְן!

– אַ שְׁמֶעק טַאבַּאק גִיבּ אִיךְ פַאר זַיין פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת, פַאר זַיין בְּלַאט גְמָרָא! הָאט בָּרוּךְ, אִין כַּעַס אַריינְקוּמֶענְדִיג, אַ שְׁפַּיי גֶעטְהוּן אוּנ גֶעאֶנְטְפֶערְט. זִיא מֵיינְט דֶער פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת, דִיא גְמָרָא אִיז שׁוֹין נָאר, דִי גוּטֶע יָאהרֶען זָאל אִיךְ הָאבֶּען, וָואס יוֹנָה דֶער וַואסֶערְטְרֶאגֶער פֶּערְדִינְט מֶעהר מִצְוָה, הָאטְשׁ עֶר וֵוייס אֲפִילוּ נִיט וְויא דֶער מִשְׁנָיוֹת אֶפֶענְט זִיךְ, וָואס עֶר טְרָאגְט מִיר אַריין אַ מָאל – אַז דוּא בִּיזְט אַ גַאנְצֶען טָאג אִין דֶערְהֵיים נִישְׁטָא – אֵיין עֶמֶער וַואסֶער, אִיךְ מִיט דִי קִינְדֶער זָאלְלֶען פַאר דָארְשְׁט נִישְׁט אוֹיסְגֶעהן. וְויא ר׳ אַרְיֵה דֶעם רָבּ׳ס, וָואס זִיצְט אַ גַאנְצֶען טָאג דָארְט אִין וַוארִימֶען לִיכְטִיגֶען בֵּית הַמֶדְרָשׁ אוּנ לֶערְנְט מִשְׁנָיוֹת אוּנ גְמָרָא!

– דוּא נַארִישֶׁער יוּד אֵיינֶער! הָאט זִיךְ חְיֶענֶע אָבְּגֶערוּפֶען, וְויא פֶּער־שְׁטֶעהסְט דוּא עֶס נִיט צוּ לִיעבּ וָואס מְרָאגְט דִיר יוֹנָה וַואסֶערְטְרֶאגֶער אַריין אַ מָאל אֵיין עֶמֶער וַואסֶער אוּמְזִיסְט? צוּ לִיעבּ דַיין אָרֶעמְקַייט? צוּ לִיעבּ דַיין קְרַאנְקַייט, מֵיינְסְט דוּא? וֶוענִיג אָרֶעמֶע אוּנ קְרַאנְקֶע יוּדֶען זֶענֶען דָא אִין שְׁטָאדְט חוּץ דִיר, וֶועט יוֹנָה אַלְלֶעמֶען וַואסֶער אַריינְטְרָאגֶען אוּמְזִיסְט? פוּן וַואנֶען וֶועט עֶר דֶערְנֶאהרֶען זַיין וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער? נִישְׁט מֶעהר, יוֹנָה וֵוייס: ר׳ בָּרוּךְ שַׁמָשׁ אִיז אַ יוּד אַ לַמְדָן, אָרֶעם אוּנ קְרַאנְק נֶעבִּיךְ, אָט וְוילל עֶר דִיא מִצְוָה פוּן בֶּעדִינֶען אַ לַמְדָן; וָואלְלְסְט דוּא אָבֶּער אַ שׁוּסְטֶער זַיין, אָדֶער אַ שְׁנַיידֶער אֲפִילוּ, מָאנְסְט דוּ פַאר דָארְשְׁט אוֹיסְגֶעהן וֶועט זִיךְ נִיט גֶעפִינֶען וֶוער עֶס זָאלל דִיר אַ לֶעפֶעל וַואסֶער צוּטְרָאגֶען. זֶעהסְט דוּא שׁוֹין וְויא טְהַייֶער עֶס אִיז אַ לַמְדָן צוּ זַיין!?

– אַ שְׁמֶעק טַאבַּאק גִיבּ אִיךְ דֶערְפַאר! שְׁרַייט ר׳ בָּרוּךְ, נִיט וַוייל עֶר גְלוֹיבְּט עֶס טַאקִי אַזוֹי, נוּר וַוייל עֶר הָאט אַ בֶּעזוּנְדֶער כַּעַס אוֹיף ר׳ אַרְיֵה דֶעם רָבּ׳ס, וָואס אִיז אִיהם אַלְלֶע מָאל אַ גֶעגְנֶער גֶעוֶועהן – אַ שְׁמֶעק טַאבַּאק, וְויא בִּין אַ יוּד, פַאר ר׳ אַרְיֵה׳ס לָמְדוּת אוּנ תּוֹרָה! הָאט עֶר קוֹים נָאךְ אָטְהֶעם גֶעהַאט אִיבֶּער־צוּזָאגֶען נָאךְ אַ מָאל אוּנ הָאט זִיךְ פֶּערְקַייכְט פוּן הוּסְט.

חְיֶענֶע הָאט אִיהם אַ בִּיסֶעל וַואסֶער צוּגֶעטְרָאגֶען, צוּגֶעהַאלְטֶען דֶען קָאפּ, עֶר זָאלל הוּסְטֶענְדִיג פוּן בַּאנְק נִיט אַרָאפְּפַאללֶען.

– זֶעהסְט דוּא, הָאט זִיא מִיט רַחֲמָנוּת גֶעזָאגְט, נָאטט הָאט דִיר שׁוֹין

בְּעֶצָאהלְט פַאר דַיינֶע זִינְדִיגֶע רֵייד. זֶעהסְט דוּ, מִיךְ אַהרְט גָאר נִיט, אַז מַיין יָאסֶעלֶע וֶועט זַיין אַזַא יוּד וְויא ר׳ אַרְיֵה דֶעם רַבְ׳ס. עֶס פֶעהלְט אִיהם אַ וַדַאי כָּבוֹד אוּנ גְדוּלָה! נִישְׁקְשָׁה, אִיךְ פַאלל בַּיי זִיךְ נָאר נִישְׁט אַרָאב! הָאט זִיא פְּלוּצְלוּנְג מִיט מוּטְה אַ זָאג גֶעטְהוּן — אִיךְ בִּין אַ נַארְר גֶעוֶועהן, וָואס אִיךְ הָאבּ מִיר בִּיז אִיצְט דֶעם קָאפּ גֶעבְּרָאכֶען: „וְויא אַ מֶענְשׁ נֶעהמְט זִיךְ פָאר אַזוֹי הֶעלְפְט אִיהם גָאטט!" אִיךְ גִיבּ אִי״ה מָארְגֶען יָאסֶעלֶען אָבּ צוּ אַ מְלַמֵד. אוֹיף שְׁכַר לִמוּד וֶועט שׁוֹין דֶער רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מוּזֶען צוּשִׁיקֶען!

ד

פוּן דִי נְגִידִי׳שֶׁע נַוויבֶּער, בַּיי וֶועלְכֶע הָיֶענֶע אִיז אַ אַיינְגֶעהֶערְקֶע גֶעוֶועהן, הָאט זִיא פִיעל מָאל גֶעהֶערְט וָואס פַאר אַ קְלוּגֶער טְהַייעֶרֶער מְלַמֵד בֶּערְל נֶאֱמָן אִיז, וְויא עֶר וֵויס זִיךְ מִיט קִינְדֶער צוּ בֶּעגֶעהְן אוּנ בַּיי אִיהם טְהוּעֶן זַייא טַאקִי אַ פְּעוּלָה, אָט אִיז בַּיי אִיהר גֶעבְּלִיבֶּען יָאסֶעלֶען טַאקִי אַוֶועקְגֶעבֶּען צוּ אִיהם אִין חֵדֶר. זִיא הָאט אֲפִילוּ גֶעוואוּסְט, אַז בֶּערְל אִיז נִיט קֵיין וָואהלְוֶועלֶער מְלַמֵד, נוּר „זְויא מֶען נֶעהמְט זִיךְ פָאר אַזוֹי הֶעלְפְט גָאטט!" וֶועט עֶר מִסְתָּמָא הֶעלְפֶען מִיט אַ פָאר רוּבֶּעל אַ זְמַן מֶעהר, אוּנ זִיא הָאט יָאסֶעלֶען אַוֶועקְגֶעפִיהְרְט צוּ ר׳ בֶּערְלֶען.

בֶּערְל הָאט זִיא אָנְגֶעקוּקְט מִיט פֶערְוואוּנְדֶערוּנְג, אַז זִיא הָאט אִיהם גֶעשֶׁעלְדֶעט: זִיא וְוילְל אִיהר יוּנְגֶעל צוּ אִיהם אִין חֵדֶר אַרַיינְגֶעבֶּען, אוּנ הָאט אִיהר גֶעעֶנְטְפֶערְט, אַז עֶר הָאט שׁוֹין דִיא צָאהל פוּן זַיינֶע תַּלְמִידִים פַאר פָאלל אוּנ קָאנְן שׁוֹין מֶעהר קֵיין יוּנְגֶעל נִיט צוּנֶעהמֶען.

— וָואס הֵייסְט אִיהר הָאט שׁוֹין אַייעֶר חֵדֶר פַארְפָאלל? הָאט הָיֶענֶע גֶעטַעֲנָה׳ט, וואוּ שְׁטֶעהט עֶס גֶעשְׁרִיבֶּען, אַז נַיין תַּלְמִידִים מוּז אַרְבִּי הָאבֶּען אוּנ אַ צֶעהְנְטֶען טָאהר עֶר שׁוֹין נִיט?

— אִיךְ קָאנְן נִיט, וְויא אִיךְ בִּין אַ יוּד, אִיךְ קָאנְן נִיט! הָאט ר׳ בֶּערְל גֶעשְׁוָוארֶען.

— פַאר וָואס?

— הַיינְט גֶעה דֶערְצָאהל אַיוּדֶענֶע, פַאר וָואס! הָאט זִיךְ ר׳ בֶּערְל אָבְּגֶערוּפֶען.

— ר׳ בֶּערְל, פְרִיהֶער גָאטט דֶער נָאךְ אִיהר! דָאס קִינְד אִיז מַיין גַאנְץ לֶעבֶּען, הָאט הָיֶענֶע אָנְגֶעהֵייבֶּען מִיט הִיטְץ, אַ הַאלְבּ לֶעבֶּען קָאסְט עֶר מִיר

שוֹין און נָאךְ אַ הַאלְבּ לֶעבֶּען בִּין אִיךְ גְרֵייט אַלֶע מִינוּט פַּאר אִיהם אַװֶעקצוּגֶעבֶּען; אִיךְ מַיין נִיט, חָלִילָה, אוּמְזִיסְט מִיט מַיין קִינְד לֶעהְרֶנֶען; װָאס זַיינְט אִיהר מַיינֶער? נִיט קַיין קָרוֹב, נִיט קַיין גוֹאֵל, און אִיהר דַארְפְט דָאךְ טַאקִי לֶעבֶּען, ר׳ בֶּערְל, זָאג אִיךְ אַייךְ, אַז אַייעֶר שְׂכַר לִמוּד װֶעט אַייךְ אִין חֵדֶר אַרַיינְגֶעטְרָאגֶען װֶערְן יֶעדֶען ראֹש חֹדֶש מִיט דַאנְק! אִיהר הָאט אֶפְשָׁר מוֹרָא, אִיךְ בִּין אַיין אָרֶעם־מֶענְשׁ און װֶעט פְרֶאגֶען, וואוּ װֶעל אִיךְ נֶעהמֶען? זָאג אִיךְ אַייךְ, אַז דֶער גָאטט, װָאס שְׁפַּייזְט מִיךְ און גִיט מִיר כֹּחַ צוּ הָארֶעװֶען פַאר מַיין קְרַאנְקֶען מַאנְן און פַּאר מַיינֶע עֶלֶענְדֶע קִינְדֶער, װֶעט מִיר כֹּחַ גֶעבֶּען אוֹיסְצוּהָארֶעװֶען דִי עֶטְלִיכֶע רִיבֶּעל שְׂכַר לִמוּד פַּאר מַיין קִינְד... און װָאס בֶּעט אִיךְ אִיהם דֶענְן? שְׂכַר לִמוּד דֶעם רֶבִּי׳ן, װָאס לֶערְנְט מַיין קִינְד זַיין הֵיילִיגֶע תּוֹרָה! רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, קָאנְסְט דוּא גָאר אַ הַארְץ הָאבֶּען מִיר נִיט צוּ אֶנְטְפֶערְן אוֹיף מַיין פְּרוּמֶען בֶּעגֶעהר? אִיךְ װֶעל אַייךְ צָאהלֶען, צָאהלֶען, ר׳ בֶּערְל, מִיט אַלֶע אַייעֶרֶע בַּעֲלֵי בַּתִּים צוּגְלַייךְ צָאהלֶען!

—קָאנְן שוֹין אַייעֶר יוּנְגֶעל עִפִּים? הָאט ר׳ בֶּערְל גֶעפְרֶאגְט, טָאמִיר װֶעט עֶר זִיךְ קָאנֶען אָבְטְשֶׁעפֶּען פוּן אִיהר מִיט דֶעם תֵּרוּץ, אַז דָאס קִינְד קָאנְן נָאךְ גָאר נִישְׁט און פַּאר אִיהם אִיז דֶערְװַייל גֶענוּג אַ קְלֶענֶערֶער מְלַמֵּד.

— פֶערְהֶערְט אִיהם און זֶעהט אַלֵיין װָאס פַּאר אַ װָאִיל יוּנְגֶעל דָאס אִיז, מִיט אִיהם װֶעט אַייךְ אַ תַּעֲנוּג זַיין צוּ לֶערְנֶען!. בֶּערְל הָאט צוּגֶערוּפֶען יָאסֶעלֶען, אִיהם פֶערְהֶערְט און הָאט זִיךְ בֶּאֱמֶת גֶעװאוּנְדֶערְט װִיא דָאס קִינְד װֵייס און גֶעדֶענְקְט אַלְץ, װָאס עֶר הָאט בִּיז אִיצְט גֶעלֶערְנְט און קֶענְן שוֹין מֶעהר פַּאר זַיינֶע אַלֶע חֵדֶר יוּנְגְלֶעךְ. עֶר הָאט יָאסֶעלֶען אַ גְלֶעט גֶעטְהוּן אִיבֶּערְן קָאפֶּעל און גֶעזָאגְט: אַ װָאִיל יוּנְגֶעל, גָאר אַ װָאִיל יוּנְגֶעל, אַ שָׁאד, בְּנֶאֱמָנוּת, אַ שָׁאד!

הֶיעֶנֶען זֶענֶען אַזְשׁ טְהֶרֶערְן אַרוֹיס פוּן דִיא אוֹיגֶען הֶארֶענְדִיג װִיא ר׳ בֶּערְל לוֹיבְּט אִיהר קִינְד:

— װָאס אֶנְטְפֶערְט אִיהר מִיר אִיצְט, ר׳ בֶּערְל?

— װֵייסְט אִיהר װָאס אִיךְ װֶעל אַייךְ זָאגֶען, הָאט ר׳ בֶּערְל נָאךְ עֶטְלִיכֶע מִינוּט יִשּׁוּב הַדַּעַת גֶעזָאגְט, אִיךְ הָאבּ רַחֲמָנוּת אוֹיף אַייעֶר יוּנְגֶעל, אִיךְ הָאבּ רַחֲמָנוּת טַאקִי אוֹיף אַייךְ אוֹיךְ, אִיךְ װָאלְט אַ וַדַּאי נִיט קוּקֶען אוֹיף אַייעֶרֶע עֶטְלִיכֶע רוּבֶּעל שְׂכַר לִמוּד, װָאס װֶעט אָבֶּער מַיין װַייבּ זָאגֶען? און אִיהר אִיז אוֹיךְ נִיט צוּ פֶערְדֶענְקֶען, זִיא װֵייס, אַז אָהְן גֶעלְד גִיט דֶער גוֹי דִי קַארְטָאפֶּעל נִיט, קַיין װָאגֶעל הָאלְץ נִיט און דֶער קְרֶעמֶער—קַיין בְּרוֹיט און קַיין גְרוֹיפֶּען

גיט. דירה געלד מוז מען צאהלען, פערשטעהט איהר? אודאי ברויכט איהר גוט גוט אין זינגען האבען, אז מיינע צעהן רובעל אזמן זאלן מיר בעצאהלט ווערן. מיט אייער יונגעל, פערשטעהט איהר מיך, מוז מען טאקי גאר אנדערש לעהרנען; נגידישע קינדער, ברויכען ניט פיעל, פאר זייא איז נאך די והותר, וואס איך לעהרען מיט זיי; מיט אייערן מוז מען גאר אסך לערנען, וויא איך פערשטעה לעהרנען! אבער איין זאך שטעהט מיר נאך אין וועג: צו וועט עס דיא טאטע מאמעס פון מיינע תלמידים אנשטעהן, אז אייער יונגעל זאלל לערנען אין איין חדר מיט זייערע קינדער?...

— פאר וואס זאלל זייא ניט אנשטעהן? האט חיענע א אנגעצונדענע גע־פראגט; איז אפשר מיין יאסעלע ניט אזא כשר קינד וויא זייערע קינדער? איז מיין טאטע, א ליכטיגען גן עדן זאלל ער האבען, ר׳ יאסעלע מגיד, ניט אזא פרומער יוד אונ א מופלג געוועהן, וואס אפילו דער רב אונזערע פלעגט פאר איהם דרך ארץ האבען? איך האף צו גאטט, אז וואס מיין קינד האט שוין אין איין פוס האבען עס זייערע קינדער נאך ניט אין קאפ!

בערל האט פערשטאנען, ער וועט זיך ניט אויסטענה׳ן מיט איהר, דאריבער האט ער איהר קורץ אונ שארף געזאגט:

— ווילט איהר איך זאלל אייער יונגעל אין חדר אריינגעהמען, מוזט איהר געהן צו מיינע בעלי בתים, אונ טאקי דער עיקר צו די בעלי בית׳טעס אונ פועל׳ן ביי זייא, אז זייא זאללן צו מיר קיין טענות האבען דערנאך!..

געצוג רעד, תחנונים אונ ברכות האט חיענען געקאסט, ביז שיינדעלע די בעל טאקסעטע האט איינגעוויליגט, אז פון איהר איז קיין מניעה ניט, נור, אז חיענע זאלל איהר צו זאגען איהר יאסעלען צו פיהרען ריין אונ ציכטיג, אונ ר׳ בערל זאלל איהר מבטיח זיין, אז ער וועט אכטונג געבען, יאסעלע זאלל זיך צופיעל ניט חבר׳ן מיט איהר לייבעלען, אונ זעהן ער זאלל ביי איהם אין חדר קיינמאל ניט אויסנארן, נישט פון דעם עססען, נישט א קאפייקע אבארע, וואס זיא גיט איהר לייבעלען מיט אין חדר אריין.

אז שיינדעלע האט אזא תנאי אויסגענומען אונ מסכים געוועהן, האבען שוין דיא איבריגע מאמעס פון בערלס תלמידים אויך דאסזעלבע געזאגט, אונ אין איין שאנעם פריה מארגען, האט חיענע איהר קינד ארומגעוואשען, עס אנגעטהון אין א ניי ראקעל, וואס זיא האט איהם נאך געכטען פאר גאנצע צעהן גילדען געקויפט אונ איהם אנגעזאגט, אז פון היינט אן וועט ער מוזען אללע טאג פריהער אויפשטעהן אונ געהן צו ר׳ בערלען אין חדר אריין.

—זעה־זשע, מיין קינד, האט זיא מיט טהרערן אין די אויגען איהם אָנ־געזאָגט, איך האב דיך אויסגעלייזט פון דיין טאטענס האנד, וואס וואָלט דיך גאר דער הרג׳ט אָדער פאר א קאלעקא געמאכט, ווען איך דערלאָז, ער זאל מיט דיר ווייטער לערנען. איך טהו איצט פאר דיר מעהר אסך וויא מיינע כחות זענען... צעהן רובעל א זמן האב איך זיך מתחייב געוועהן, און מיין קאפ וועט מיר געננוג טריקענען און דארן וואו די צעהן רובעל צו פערדינגען! איך וועל ניט דערעסען, ניט דערשלאָפען, מיין קינד, איך זאלל פאר זיין לעהרגען דיין רבי׳ן ניט שולדיג בלייבען; זעה־זשע מיין קינד, מיין קרוין, צו וואללען לערנען! דאס איז דיא איינציגע טרייסט מיינע אויף דער וועלט און מיין גאנצע נחמה אויף יענער וועלט. ניט אויף דיין טאטען דעם קראנקען, געביך, קאנסט דוא בויען, ניט אויף מיר, חאטש דער אימפעט טראגט מיך נאך מיינע וועהטיגען צו פערגעסען און אייך אללעמען מיט עססען צו פערזארגען, קאנסט דוא ווארטען. איך זאלל דיר נאך גוטס טהון און דיר ליכטיג מאכען דיין פינסטערע וועלט; דיא איינציגע נחמה און ישועה פאר איין ארעם קינד איז די הייליגע תורה, וואס גאטט ברוך הוא האט זיין פאלק ישראל געגעבען! וועסט דוא לערנען תורה און קענגען, וועט זיא דיך פון דיין מאמעס ארעמקייט ארויסנעהמען, דוא וועסט ווערן א וואוילער יונגעל, און אז דיא מזל׳דיגע שעה וועט קומען, וועט זיך געפינען א גביר, א עושר, וואס וועט דיך פאר זיין קינד פאר א חתן נעהמען, דיר געבען א סך טויזענדער נדן, וועט צו ליעב דיר דיין טאטע מאמע בעגליקען, און אפילו דער מזל פון דיינע ארעמע שוועסטער וועט צו ליעב דיר אנהייבען שיינען, דיין מאמעס מיה און צער וועט אנגעלעגט זיין, און ווער וועט צו מיר גלייך זיין?! דערווייל, יאסעלע, דארפסט דוא נור האבען איינס אין זיננען: וואלן לערנען און קעננען לערנען! זיך ניט חבר׳ן מיט די חדר יונגלעך, ניט מקנא זיין זייערע שאנע קליידער, ניט זייערע גוטע זאכען און געלד, וואס דוא וועסט זעהן ביי זייא; זייערע טאטע מאמע׳ס זיינען נגידים רייכע און קאנען זייא מיטגעבען אין חדר כל טוב, דיין טאטע מאמע זענען ארעמע לייט, דערפאר אבער האסט דוא מעהר שכל פאר זייא און, אז דוא וועסט נור קעננען לערנען וועסט דוא נאך אמאל זיין רייכער פאר זייא. געדענק יאסעלע, וואס איך זאג דיר אן און זאג עס מיר צו צו פאלגען!

העניע האט עס מיט טהרערן גערעדט. יאסעלע אויף איהר קוקענדיג האט אויך געוויינט, און אז זיי האבען ביידע דיא טהרערן זיך אבגעווישט האט העניע יאסעלען צו רבי בערלען אין חדר אריינגעפיהרט.

ה.

אִין אָנְהֵייבּ אִיז ר׳ בֶּערְל מִיט יָאסֶעלִ׳ן זִיךְ בֶּעגַאנְגֶען וִויא מִיט אַללֶע זַיינֶע תַּלְמִידִים, אוּנ פְּלֶעגְט אִיהם שְׁטֶאנְדִיג אַרוֹיסְשְׁטֶעלְן פַאר אַ מוּסְטֶער גֶעגֶען אַנְדֶערֶע קִינְדֶער, זַיי צוּ וַוייזֶען וִויא אַזוֹי מֶען דַארְף אַ רֶבִּי׳ן פָאלְגֶען אוּנ וִויא אַזוֹי מֶען בְּרוֹיךְ צוּ גֶעדֶענְקֶען וָואס מֶען לֶערְנְט, נוּר וִויא מִיט אֵיין אָרֶעם קִינְד אֵיין אַיינְגֶעבֶּעטֶענֶעם בַּיי אִיהר מַאנְן אִין חֶדֶר, הָאט דִי רֶבִּיצֶען זִיךְ אָנְגֶעהֵייבֶּען שַׁאפֶען מִיט אִיהם, אַ מָאל אִין קְרֶעמֶעל יָאךְ זַאלְץ אוּנ נָאךְ גְרוֹיפֶּען אוּנ אַמָאל אוֹיךְ אִיהר חַיָה׳לֶען צוּוִוינֶען, וֶוענְן זִיא הָאט קֵיין צַייט גֶעהַאט צוּ זִיצֶען. מִיט דֶער צַייט אִיז זִיא דֶערְצוּ אַזוֹי גֶעוָואהנְט גֶעוָוארְן, אַז זִיא פְּלֶעגְט שׁוֹין מִיט אַ טַעֲנָה אָנְפַאללֶען אוֹיף אִיהר מַאנְן, וָואס עֶר הַאלְט יָאסֶעלֶען אַ מָאל צוּ לַאנְג בַּיי׳ם חוּמָשׁ, בְּעֵת אִין שְׁטוּבּ אִיז נָאךְ אַ בְּרֶעקֶעל הָאלְץ נִיט אַרַיינְגֶעטְרָאגֶען מִיט וָואס וַוארִימֶעס צוּ קָאכֶען. בִּיסְלֶעכְוַוייז הָאט זִיךְ אוֹיךְ ר׳ בֶּערְ׳ל אַלֵיין צוּגֶעוָואהנְט אַוֶועקְצוּקוּקֶען פוּן יָאסֶעלֶען, צוּ פֶערגֶעסֶען אַ מָאל צוּ לֶערְנֶען מִיט אִיהם, אוּנ אַ מָאל, אַז עֶר אִיז אִין כַּעַס גֶעוָוארְן אוֹיף לַייבֶּעלֶע שַׁיינְדֶעלֶע דִיא בַּעַל טַאקְסֶעטֶעס, גֶעהַאפְּט דֶעם קַאנְטְשִׁיק אִיהם מְכַבֵּד צוּ זַיין, אוּנ זִיךְ אָבֶּער דֶערְמָאנְט, אַז דָאס אִיז לַייבֶּעלֶע, דָאס צִיטְרִיג נָאכְגֶעגֶעבֶּענֶער לַייבֶּעלֶע, אוּנ עֶר וֶועט בַּיי שַׁיינְדֶעלֶען דֶעם גַאנְצֶען חֵן פֶערְלִירֶען פַאר אַזַא קְלַאפּ, הָאט עֶר דִיא הַאנְד פַּאמֶעלֶעךְ אַרָאבְּגֶעלָאזֶען אוֹיף יָאסֶעלֶען, אוּנ זִיךְ בַּאלְד פֶערְאֶנְטְפֶערְט, אַז נִיט אִיהם, נוּר לַייבֶּעלֶען הָאט עֶר גֶעמֵיינְט צוּ טְרֶעפֶען. יָאסֶעלֶע אַלֵיין הָאט אוֹיךְ פֶערְשְׁטַאנֶען, אַז דָאס אִיז עַל פִּי טָעוּת גֶעוֶועהן, בִּפְרַט, אַז דֶער רֶבִּי הָאט דֶעם שְׁמִיטְץ אַזוֹי מִיט רַחֲמָנוּת אַרָאבְּגֶעלָאזֶען אוּנ אִיהם הָאט עֶס נִיט שְׁטַארְק וֶועה גֶעטְהוּן, הָאט נִיט גֶעוֵויינְט אוּנ קֵיין טַעֲנוֹת גֶעהַאט; נוּר דֶער טָעוּת הָאט אָנְגֶעהֵייבֶּען זֶעהר אָפְט פָארְצוּקוּמֶען אוּנ פוּן אֵיינְמָאל צוּם אַנְדֶערְן — אַלְץ שְׁטַארְקֶער אוּנ שְׁטַארְקֶער. יָאסֶעלֶע הָאט שׁוֹין גֶעפְּרוּבְט וַויינֶען, שְׁרַייעֶן, גָאר שְׁוַוייגֶען אוּנ נוּר הָלִיפֶען, פַארְפַאללֶען! ר׳ בֶּערְל אִיז צוּ דֶעם טָעוּת אַזוֹי גֶעוָואהנְט גֶעוָוארְן, אַזוֹי וִויא יָאסֶעלֶע וָואלְט טַאקִי לְכַתְּחִלָּה צוּ לִיעבּ דֶעם נוּר בֶּעשַׁאפֶען גֶעוֶועהן, זַיין קַאנְטְשִׁיק זָאלל שְׁטֶאנְדִיג אוֹנְגֶערְן אִיהם טְרֶעפֶען, עֶר מֶאג זִיךְ צִיעלֶען אוֹיף וֶועמֶען עֶר ווִילְל.

דָאס אָרֶעם קִינְד הָאט גֶעוואוּסְט, אַז עֶר אִיז נִיט שׁוּלְדִיג, אַז עֶר הָאט דֶעם קַאנְטְשִׁיק נִיט פֶערְדִיענְט, נוּר אַז שׁוּלְדִיג אִיז דֶער רֶבִּי הָאט עֶר נִיט פֶערְשְׁטַאנֶען.

עֶרְסְטֶענְס, זָאגְט דֶער רֶבִּי אַלֵיין, אַז דָאס אִיז אוּנְגֶערְן, צְוֵוייטֶענְס, אִיז עֶר גֶעוָואהנְט גֶעוֶועהן נָאךְ פוּן דֶעהַיים, אַז אִיהם זָאלל מֶען שְׁלָאגֶען. עֶר הָאט כִּמְעַט קֵיינְמָאל נִיט גֶעוואוּסְט פַאר וָואס שְׁלָאגְט אִיהם דֶער טַאטֶע, עֶר הָאט נוּר גֶעוואוּסְט, אַז וֶוען אִיהם טְהוּט וֶועה גִיט עֶר אַ גֶעשְׁרַיי, וֵויינְט אוּנ חְלִיפֶּעט, חָאטְשׁ עֶר זְוִילל נִיט, שְׁרַייֶען, זְוִילל נִיט וֵויינֶען אוּנ חְלִיפֶּען... נוּר אִין דִיא לֶעצְטֶע עֶטְלִיכֶע טֶאג הָאט עֶר פוּנְדֶערְסְטְוֶועגֶען דֶערְפִיהלְט, אַז אִיהם וֶוערְט וָואס אַטָאג אַלְץ עֶרְגֶער... שׁוֹין צְוֵויי חֳדָשִׁים, אַז חְיֶענֶע הָאט נִיט פֶערְדִיעֶנְט אַ קָאפֵּייקָא אֵיין אִיבְּרִיגֶע. דֶעם רֶבִּי'ן זַיין שְׂכַר לִמוּד צוּ שִׁיקֶען, אוּנ ר' בֶּערְ'ל הָאט שׁוֹין גֶעהַאלְטֶען פַאר פֶערְפַאללְן אוּנ גֶערֶעכֶענְט עֶר לֶערְנְט מִיט יָאסֶעלֶען אוּמְזִיסְט. „אוּנ פַאר וָואס זָאלל אִיךְ לֶערְנֶען אוּמְזִיסְט?" פְלֶעגְט עֶר צוּ זִיךְ רֶעדֶען אוּנ דִיא בֳּנָה אַריינְלֶעגֶען אִין קַאנְטְשִׁיק אוּנ אִין דִי רִיטֶער, אַז עֶס אִיז אֵיין עַוְלָה פוּן חְיֶענֶען, וָואס זִיא צָאהלְט אִיהם נִיט, „אִיךְ הָאבּ אִיהר פְרִיהֶער גֶעזָאגְט, אַז אִיךְ קָאנְן מִיט אִיהר יָאסֶעלֶען אוּמְזִיסְט נִיט לֶערְנֶען!..." גֶעמֵיינְט הָאט עֶר, יָאסֶעלֶע וֶועט דָאס דֶערְצֶאהלְן דֶער מַאמֶען, אוּנ זִיא וֶועט פֶערְשְׁטֶעהן, אַז דֶער רֶבִּי אִיז אִין כַּעַס. „זָאלל זִיא מִיר צָאהלֶען! פְלֶעגְט עֶר צוּ זִיךְ רֶעדֶען", נִיט אִיךְ הָאבּ זִיא גֶעבֶּעטֶען אִיהר קִינְד צוּ מִיר אִין חֵדֶר אַריינְגֶעבֶּען, זִיא הָאט נִיט אָבְּגֶעטְרָאטֶען אוּנ אִיךְ הָאבּ אִיהם מִיט גְוַואלְד מַמָשׁ אַריינְגֶענוּמֶען, דַארְף זִיא מִיר צָאהלֶען, אַז נִיט זָאלל עֶר גֶעהְן גֶעזוּנְטֶערְהֵייד, וֶועל אִיךְ פֶערְשְׁפָּארֶען שְׁטֶאנְדִיג אַכְטוּנְג גֶעבֶּען, עֶר זָאלל דִי מַזִיקִים מַיינֶע צוּרִיק נִיט אַ קְלַאפּ טְהוּן, וֶוענְן זֵייא שְׁלָאגֶען אִיהם. טַאקִי אַ שְׁטִילֶער אוּנ טְשֶׁעפֶּעט זִיךְ מִיט קֵיינֶעם, אָבֶּער אַ זֶעלְכֶע מַזִיקִים, אַז זֵייא קָאנֶען מִיךְ אַרוֹיס בְּרֶענְגֶען פוּן גֶעדוּלְד, אִיז עֶר דָאךְ נִישְׁט מֶעהר וִויא אַ קִינְד אוּנ קָאנְן אַ מָאל וֶועמֶען פוּן זֵייא אַ קְלַאפּ טְהוּן, אַ סִימָן מַאכֶען, אוּנ דָאס פֶעהלְט מִיר נָאךְ!... אִיךְ הָאבּ שׁוֹין אַזוֹי אוֹיךְ פוּן שֵׁיינְדֶעלֶען, פַאר דֶער טוֹבָה, וָואס זִיא הָאט מִיר גֶעטְהוּן. מִיר מִיט אַ הַאלְבֶּען מוֹיל עֶרְלוֹיבְּט דָאס אָרֶעם קִינְד אִין חֵדֶר אַריינְצוּנֶעהמֶען!" מִיט אַזֶעלְכֶע דִבּוּרִים פְלֶעגְט ר' בֶּערל פַאר זִיךְ אַלֵיין פַאר־אֶנְטְפֶערְן זִיךְ, וָואס עֶר פַּייְנִיגְט אַלֵיין דָאס אָרֶעם קִינְד, וָואס עֶר לָאזְט דָאס וַוייבּ זַיינְס זִיךְ שַׁאפֶען מִיט אִיהם וִויא מִיט אַ אוּמְזִיסְט מְשָׁרֵת'ל, אוּנ וָואס עֶר לָאזְטצוּ אָפְּט, אַז אוֹיךְ זַיינֶע זָאטֶע אָבְּגֶעגֶעסֶענֶע תַּלְמִידִים זָאללְן שְׁלָאגֶען דֶעם אָרֶעם הַאלְבּ הוּנְגְרִיגֶען יָאסֶעלֶען, וַוייל עֶר אִיז אָרֶעמֶער פַאר זֵיי!

יָאסֶעלֶע אָבֶּער הָאט זַיין מַאמֶען פוּן חֵדֶר גָאר נִישְׁט אוֹיסְגֶעזָאגְט. עֶרְסְטֶענְס, טָאהר מֶען פוּן חֵדֶר נִישְׁט אוֹיסְזָאגֶען, צְוֵוייטֶענְס, הָאט עֶר אוֹיף דִיא עֶלֶענְדֶע מַאמֶען אַזאַ רַחֲמָנוּת גֶעהַאט, אַז עֶר הָאט נוּר גֶעקָאנְט וֵויינֶען קוּקֶענְדִיג וִויא

זיא וויינט, אונ האט שטענדיג זיינע איינענע פיין אונ ליידען פערגעסען.

„צו וואס בעשאפט גאר גאטט א קבצן א ארעמאן אויף דער וועלט? הערט ער אפט, קומענדיג פון חדר אהיים, דיא מוטטער טענה'נדיג אונ וויינענדיג, צו וואס גיט ער א זיינעם קינדער אויף צרות אונ פיין, אויף הונגער אונ קעלט, אז ער גיט איהם ניט מיט וואס זייא צו דערנאהרן, מיט וואס זייער נאקעטקייט צו צודעקען זייא זאללן נעביך פון קעלט ניט אומקומען? — „עססען, מאמע עססען!" בעטען זייא דיא הונגריגע מאמען זייערע.. עסען! נאט, עסט מיין פלייש, מיין הויט אויף מיינע ביינער. איך וועל קיין גראסערן וועהטיג פיהלען וויא דער וועהטיג מיינער, וואס איך האב אייך ניט וואס צו געבען!..."

דערזעהנדיג יאסעלען אריינקומענדיג א פערשמאכטער פון חדר, פרעגט זיא: וואס זאלל איך דעם ארעם קינד געבען? פון אכט אין דער פריה ביז ניין ביי נאכט אין חדר געזעסען, א פערטריקענטער, הונגריגער, נעביך, אט איז ער צו דער מאמען געקומען זיך אבפאסטען פון זיין ניט געבאטענעם תענית, אונ דיא מאמע די פינסטערע האט היינט אפילו אויף א פונטעל ברויט ניט פערדינט, האטש זיא איז מיילען אויסגעלאפען פון איין נגידה צו דער צווייטער. גאטט זאלל שוין דיין עלענד אונ מיין צער צוזעהן א מאל, ארעם קינד מיינער! נישטא היינט קיין וועטשערע, לעג זיך שלאפען, יאסעלע, א הונגריגער, ארעם עופ'לע!...

דערביי צוויינט זיא זיך אזוי, אז ער פערגעסט זיין הונגער אונ וויינענדיג אנטפערט ער:

— מאמע, איך וויל ניט עסען, איך וויל ניט עסען, וויין ניט, וויין ניט מאמע!...

איין אנדערס מאל געפינט ער דיא מאמען וויא זיא זיצט אריבערגעבויגען איבער'ן וויעגעלע, וואו זיינע צוויי ברידערלעך דער צווילינג ליעגען, ביידע טוידט קראנקע נעביך, זיא ברעכט דיא האנד, גרויסע קיליבדיגע טהרערן קייקלען זיך איינע נאך דיא אנדערע איבער איהרע איינגעציינגענע באקען, אונ טענה'ט: „ארעמע עופה'לעך מיינע! צו וואס האב איך אייך אויף דער וועלט געבראכט? וואס האב איך צו איערע כשר'ע נשמה'לעך געהאט? פערברענט, פערשרפ'ט זענען דיא ליפעלעך איערע, אויסגעטריקענט, אויסגעמאגערט דיא ביינדעלעך, א העליש פייער ברענט איער לייבעלע אונ עסט עס אויף וויא א ליכט! אי, א אייזען הארץ מוז צוגעהן, צושמאלצען וועהן קוקענדיג אויף אייך, אונ וויא זאלל א מאמעס הארץ עס זעהנדיג ניט צו שפרונגען ווערן, אונשולדיגע נפשות'לעך!

אונ דיא אונגליקליכע מוטטער היבט אָן צו רייסען דיא האָר פון איהר קאָפּ פאַר וועהטיג, יאָסעלע וויינט זיך אויך פאַנאַנדער, נאָר דיא מאַמע, ניט פיהלענדיג זיך זעלבסט, גיט אַ געשריי אויף איהם:

– דו האָסט מיר נאָך געפעהלט? וועניג צרות אפשר האָב איך חוץ דיר? אט שטעהט עסען, עסס אָב אונ לעג זיך שלאָפען! נור יאָסעלע וויינט ווייטער, אונ חיענע לאָזט אויס איהר האַרץ צו איהם, שלאָגט איהם, קנייפּט איהם, זיא ווייס אַלליין ניט פאַר וואָס. יאָסעלע לאָזט זיך שלאָגען, קנייפען, קוששט דער מוטטער'ס האַנד, איהם דאַכט, אַז איהר איז עס גוט, ער פיהלט אַלליין, אַז דאָס הערצעל, וואָס האָט איהם ביז איצט געקלעמט פון רחמנות, ווערט איהם רוהיגער; דיא מוטטער האָרט אויף צו וויינען, ער לעגט זיך שלאָפען, מאָרגען זיין פרייהליכערן בעסערן טאָג ניט צו האָבען וויא היינט!

ו.

איינמאָל, געהענדיג אַ הונגריגער אונ אַ פערקלעמטער פון חדר אַהיים, האָט יאָסעלע עפּיס אויפגעהייבען אין גאַס. ער האָט געפיהלט, אַז אין דעם עפּיס איז דאָ געלד, אונ איז אָהן אָטהעם אַהיים געלאָפען.

– מאַמע, זעה, וואָס איך האָב געפונען! האָט ער, פערשוויצט אונ פער־מאַטערט פון לויפען, קוים אַרויסגערעדט.

חיענע האָט עס צוגענומען. עס איז אַ בייטעלע געוועהן מיט עטליכע רובעל. זיא האָט באַלד די טהיר צוגעשפּאַרט, אַ זייטיגער מענש זאָלל ניט אַריינקומען, אונ גענומען דורכזעהן דיא מציאה, אַ רעכט ביסעל זילבערגעלד אונ אַ פּאָאר פּאַפּירלעך בילעטען, אינאיינעם אַ רובעל צוועלף.

– גאָטט האָט אונז צוגעשיקט צו דער רעכטער צייט! האָט חיענע צו־פרידען אויסגערעדט. ברוך, דער קראַנקער מאַנן איהרער, איז אויך אַראָב, געקראָכען פון באַנק אַ קוק טהון וואָס יאָסעלע האָט געפונען.

– טאָמיר איז דאָס נאָך קודם יאוש? פרעגט זיך נאָך ניט! האָט ברוך, זעהענדיג איהר שמחה, געזאָגט.

– ווייס איך וואָס דוא רעדסט, האָט זיא זיך אָבגערופען, דער רבונו של עולם האָט יאָסעלען צוגעשיקט אַ מציאה, איך זאָל האָבען מיט וואָס פאַר איהם שכר למוד צו בעצאָהלען?

– וואוּ הָאסְט דוּא עֶס גֶעפוּנֶען? הָאט בָּרוּךְ יָאסֶעלֶען גֶעפְרֶעגְט.

– אִין גַאס, גֶעבֶּען הַיִים שֵׁיינֶקֶער!

– אִין גַאס, אִין רְשׁוּת הָרַבִּים אוּנ גֶעבֶּען הַיִים שֶׁעגֶקֶער, אוּנ הַיינְט אִיז אַ יְרִיד, קֶאנְן טַאקִי זַיין לְאַחַר יֵאוּשׁ בְּעָלִים, אִיז טַאקִי אַ כָּשֵׁר'ע מְצִיאָה! הָאט בָּרוּךְ גֶעלֶערְנְט דֶעם פְּשַׁט – עַל כֵּן, הֶיֶענֶע, זָאגְט עֶר, וָואללְט אַ יוֹשֶׁר זַיין, דוּא זָאללְסְט מִיר מָארְגֶען קוֹיפֶען אַ פָּאר נַייֶע שִׁיךְ, אִיךְ הָאבּ שׁוֹין נִיט מִיט וָואס אֲפִילוּ אִין שְׁטוּבּ אַרוּמְצוּגֶעהֶען.

– מִיט שִׁיךְ וֶועסְט דוּא נִיט פֶערְזַאמֶען, הָאט הֶיֶענֶע גֶעאֶנְטְפֶערְט, פְרִיהֶער פַאר אַלְץ גֶעהם אִיךְ אַרָאבּ פִיעֶר רוּבֶּעל אוּנ שִׁיק מִיט יָאסֶעלֶען זַיין רֶבִּי'ן אַוֶועק. אוּנ אַז שׁוֹין יָא קוֹיפֶען שִׁיךְ, וֶועל אִיךְ קוֹיפֶען יָאסֶעלֶען אַ פָּאר נַייֶע שִׁיכְלֶעךְ: עֶר דַארְף אִין חֶדֶר גֶעהְן, אוּנ דָאס הַארְץ אִיז מִיר גֶענוּג אוֹיסְגֶערִיסֶען זֶעהֶענְדִיג, וִויא דִי פִינְגֶערְלֶעךְ קוּקֶען אִיהם שׁוֹין אַרוֹיס פוּן זַיינֶע שִׁיכְלֶעךְ... פַאר וָואס זָאלל מַיין קִינְד פֶערְשֶׁעמְט וֶוערְן? עֶר לֶערְנְט דָאךְ פָּארְט אִין אַ נְגִידִישֶׁ'ען חֶדֶר! נָאךְ דֶעם וֶועל אִיךְ מָארְגֶען, אוֹיפְ'ן יְרִיד, קוֹיפֶען אַ בִּיסֶעל קַארְטָאפֶעל, חָאלְץ, קָארֶענֶע מֶעהל אַ פָּאאר פוּד, וֶועט הָאטְשׁ זַיין בְּרוֹיט אִין שְׁטוּבּ. אוּנ אַז עֶס וֶועט נָאךְ עֶפִּים בְּלַייבֶּען, בִּין אִיךְ בִּילְכֶער פַאר דִיר, מִיר אַ פָּאר שִׁיךְ צוּ קוֹיפֶען. דוּא זִיצְטְט פָּארְט אִין דֶערְהֵיים, אִיךְ אָבֶּער מוּז לוֹיפֶען פֶערְדִינֶען אַ קָאפֵּייקֶע.

– זִיךְ אוּנ אִיהר בֵּן סוֹרֵר! הָאט בָּרוּךְ גֶעוָוארְטְשֶׁעט פַאר זִיךְ. „אִיךְ בְּרוֹיךְ שׁוֹין גָאר נִישְׁט... גָאר נִישְׁט!... גִיבּ דֶעם רֶבִּי'ן צְווַיי רוּבֶּעל וֶועט אִיהם אוֹיךְ גֶענוּג זַיין, אוּנ פַאר אַ רוּבֶּעל קוֹיף מִיר אַ פָּאר שִׁיךְ!

– וָואס זָאלל אִיךְ מִיט דִיר טַעֲנָה'ן, הָאט זִיךְ הֶיֶענֶע נִיט גֶעקֶאנְט אַיינְהַאלְטֶען, זֶעהסְט דֶענְן נִיט, אַז גָאטט הָאט עֶס צוּגֶעשִׁיקְט אִין גַאנְצֶען אֶפְשָׁר צוּ לִיעבּ דֶעם רֶבִּינְס שְׂכַר לִמּוּד? וִויא אַ מֶענְשׁ גֶעהמְט זִיךְ פָּאר אַזוֹי הֶעלְפְט אִיהם גָאטט! אִיךְ הָאבּ זִיךְ פָארְגֶענוּמֶען צוּ צָאלֶען פַאר מַיין קִינְד שְׂכַר לִמּוּד, אָט הָאט עֶר טַאקִי יָאסֶעלֶען אַללֵיין זַיין רֶבִּינ'ס שְׂכַר לִמּוּד אִין הַאנְד אַרַיינְגֶעשִׁיקְט. עֶס אִיז אֶפְשָׁר גָאר אַ נִסָּיוֹן פוּנ'ם רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עֶר ווִילל זֶעהְן וִויא וֶועל אִיךְ מַיין שְׁבוּעָה מְקַיֵּים זַיין, וָואס אִיךְ הָאבּ ר' בֶּערְלֶען גֶעשְׁוָואוֹרֶען אִיהם צוּ צָאללֶען!...

אוֹיף מָארְגֶען פְרִיה הָאט הֶיֶענֶע אַיינְגֶעבּוּנְדֶען אִין יָאסֶעלֶעס אַרְבַּע כַּנְפוֹת אַ דְרַיי רוּבֶּעלְדִיג בִּילֶעט מִיט אַ רוּבֶּעל זִילְבֶּער גֶעלְד אַיינְגֶעוִויקֶעלְט אִין אַ פַּאפִּיעֶרְל, גֶעהֵייסֶען דָאס אָבְּגֶעבֶּען דֶעם רֶבִּי'ן אוּנ נִיט דֶערְצֶעהלֶען קֵיינֶעם קֵיין מַעֲ״ת וָואס עֶ״ הָאט גֶעפוּנֶען. אַללֵיין אִיז זִיא אַוֶועקְגֶעלָאפֶען אִין מַארְק

עֶפִּיס אַיינְקוֹיפֶען אִין שְׁטוּבּ אַרַיין. יָאסֶעלֶע הָאט דֶעם רֶבִּי'ן אָבְּגֶעגֶעבֶּען דָאס גֶעלְד, דֶער רֶבִּי הָאט אִיהם אַגְלֶעט גֶעטְהוּן, אִיהם גֶעזָאגְט, עֶר אִיז גָאר אַוְואוילֶער יוּנְגֶעל! הָאט מִיט אִיהם הַיינְט גֶעלֶערְנְט, אַסַךְ גֶעלֶערְנְט, נִיט אֵיין קְלַאפּ, נִיט אֵיין שְׁמִיטְץ־, נִיט גֶערְן נִיט אוּנְגֶערְן — אִיהם גֶעגֶעבֶּען. דִי רֶבִּיצֶען הָאט זִיךְ אוֹיךְ נִיט גֶעשַׁאפְּט הַיינְט מִיט אִיהם, אִין קְרֶעמֶעל אִיז זִיא אַלֵיין גֶעגַאנְגֶען, אוּנ נוּר אַפָּאאר מִינוּט הָאט עֶר נָאךְ צוּגֶעוויעגְט דָאס קִינְד, אִי דָאס הָאט אִיהם דִיא רֶבִּיצֶען גֶעזָאגְט: לַאנְג לֶעבֶּען זָאללְסְט דוּא, יָאסֶעלֶע, וָואס פַאר אַגוּט קִינְד דוּא בִּיזְט, אוּנ אִיךְ הָאבּ דִיךְ טַאקִי אֶמֶת לִיעבּ!

וַוארִימֶעס אִיז עֶר אוֹיךְ גֶעגַאנְגֶען עֶסֶען מִיט אַללֶע יוּנְגְלֶעךְ צוּגְלַייךְ. נָאךְ אִין דֶערְפְרִיה הָאט אִיהם דִיא מַאמֶע אָנְגֶעזָאגְט עֶר זָאלל קוּמֶען עֶסֶען, הַיינְט קָאכְט זִיא וַוארִימֶעס, חָאטְשׁ זִיא הָאט אִיהם אִין חֵדֶר מִיטְגֶעגֶעבֶּען אַמְזוּמָנ'עֶ קָאפֵּייקֶע זִיךְ וָואס צוּ קוֹיפֶען, וֶוען דָאס הֶערְצֶעל וֶועט אִיהם חַלָשׁ'ן. אוּנ וְויא גוּט אִיז צוּ אִיהם דֶער טַאטֶע הַיינְט גֶעוֶועהן! חַיֶענֶע הָאט אַמְצִיאָה גֶעהַאנְדֶעלְט: פַאר צְוֶועלְף גִילְדֶען הָאט זִיא גֶעקוֹיפְט אַפָּאר וַוייבֶּערְשֶׁע שִׁיךְ פַאר זִיךְ אוּנ אַפָּאר וַוארִימֶע פַאנְטָאפֶעל פַאר אִיהר אַלְטֶען. „אוֹיף אִיהם אוֹיךְ אַרַחֲמָנוּת!" הָאט זִיא גֶעזָאגְט. אוּנ אַוַוארִימֶעס אִיז גֶעוֶועהן גָאר אַגוּטֶער, מִילְכִיגֶע פַארְפֶעל, וָואס יָאסֶעלֶע הָאט עֶס זֶעהר לִיעבּ גֶעהַאט.

אוֹיף מָארְגֶען אוּנ אִיבֶּערְמָארְגֶען אוֹיךְ אַזוֹי. אַפָּאאר נַייֶע שִׁיכְלֶעךְ הָאט דִיא מַאמֶע פַאר אִיהם גֶעקוֹיפְט אוּנ הֵייזְלֶעךְ נַייֶע הָאט זִיא אַלֵיין אוֹיפְגֶענֶעהט. דֶער שָׁכֵן, דֶער שְׁנַיידֶער הָאט אִיהר, פַאר אַגוּט וָוארְט, צוּגֶעשְׁנִיטֶען. אוּנ אוֹיךְ דֶער רֶבִּי אִיז גוּט, גְלַייךְ וְויא דִיא פִּיער רוּבֶּעל זַיינֶע הָאבֶּען זֶעלְבְּכְט דֶעם קַאנְטְשִׁיק זַיינֶעם אוֹיסְגֶעלֶערְנְט עֶר זָאלל מֶעהר קֵיין טָעוּת הָאבֶּען. אֲפִילוּ אִין חֵדֶר אִיז שׁוֹין גָאר אַנְדֶערְשׁ: אַז דֶער רֶבִּי אִיז גוּט זַיינֶען זַיינֶע תַּלְמִידִים אוֹיךְ נִיט שְׁלֶעכְט. הוּנְגֶערְן הוּנְגֶערְט עֶר שׁוֹין מֶעהר נִיט, אוּנ קוּמְט עֶר אַהֵיים אִיז ווִידֶער גוּט, דִיא מַאמֶע ווֵיינְט נִיט, דֶער טַאטֶע שֶׁעלְט נִיט, אֲפִילוּ הוּסְטֶען הוּסְט עֶר ווֶענִיגֶער.

אַזוֹי הָאט זִיךְ גֶעצַיינֶען אַפָּאאר וָואכֶען. יָאסֶעלֶע הָאט כִּמְעַט פֶערְגֶעסֶען דִיא צָרוֹת זַיינֶע פוּן אַמָאל אוּנ גֶעמֵיינְט: עֶר אִיז שׁוֹין גְלַייךְ מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים אִין חֵדֶר. אָבֶּער וְויא דֶערְשְׁרָאקְען אוּנ אוּנְמוּטְהִיג אִיז עֶר גֶעוָוארְן, וֶוענְן דִיא מַאמֶע הָאט אִיהם אֵיינְמָאל גֶעשִׁיקְט אִין חֵדֶר אַרַיין אוּנ אוֹיסֶער אַשְׁטִיקֶעל טְרוּקֶען בְּרוֹיט הָאט זִיא נִיט גֶעהַאט אִיהם מִיטצוּגֶעבֶּען אוֹיף אַגַאנְצֶען טָאג!. עֶר הָאט זִיךְ גֶעבְּרוֹגֶז'ט, זִיךְ גֶעוָואלְט אִיבֶּערְגֶעהמֶען אַבִּיסֶעל, נוּר אַז עֶר הָאט

אִין דֶער מַאמֶעס אויגֶען טְהְרֶערְן דֶערְזֶעהן, אִיז עֶר אַוֶועק אִין חֶדֶר מִיט אַשְׁטִיקֶעל טְרוּקֶען בְּרוֹיט... אוּנ דָא הָאבֶּען זִיךְ בִּיסְלֶעכְוַויז צוּרִיק אוּמְגֶעקֶעהְרְט דִי פַּיין אוּנ יְסוּרִים פוּן אַמָאל. דִי רֶבִּיצֶען הָאט זִיךְ מִיט אִיהם גֶעשַׁאפְּט נִיט נוּר אִין קְרֶעמֶעל אוּנ מִיט אִיהר קִינְד זִיךְ נְיַאנְטְשֶׁען, נוּר אָט אִיז זִיא אִיהם מְכַבֵּד צוּ נֶעהן מִיט אִיהר צוּם טַייךְ, אִיהר צוּהֶעלְפֶען דִיא גְרֶעט אַוֶועקְטְרָאגֶען. וָואס אַטָאג הָאט אוֹיךְ דֶער רֶבִּי מִיט זַיין קַאנְטְשִׁיק אַלְץ אֶפְטֶער זַיין אַמָאלִיגֶען טָעוּת גֶעהַאט, אוּנ חָאטְשׁ יָאסֶעלֶען הָאט עֶס אִיצְט נִיט מֶעהר וֶועה גֶעטְהוּן וִויא אַמָאל, נוּר יֶעדֶעס מָאל הָאט עֶס זַיין הֶערְצֶעל גֶעפַּיינִיגְט אוּנ עֶר הָאט דֶעם וֶועהטִיג אָנְגֶעהֵייבֶּען פִיהלֶען לֶענְגֶער אוּנ טִיפֶער וִויא פְרִיהֶר. פְרִיהֶר הָאט עֶר קֵיין שַׁאֲלוֹת גֶעפְרֶעגְט, קֵיין טַעֲנוֹת גֶעהַאט פַאר וָואס מֶען שְׁלָאגְט אִיהם; עֶר הָאט נוּר אֵיין זַאךְ גֶעוואוּסְט, אַז אַשְׁמִיטְץ טְהוּט וֶועה, אַז הוּנְגֶער אִיז אַפַּיין, נוּר אִיצְט הָאט עֶר דֶערְפִיהלְט, חָאטְשׁ נִיט קְלָאר, אַז אוֹיסֶער קְלֶעפּ אוּנ הוּנְגֶער אִיז דָא עֶפִּיס, וָואס טְהוּט נָאךְ מֶעהר וֶועה אוּנ פַּיינִיגְט מֶעהר וִויא קְלֶעפּ אוּנ הוּנְגֶער, אוּנ דָאס אִיז דִיא אָרֶעמְקַייט אוּנ דִיא אוּנְגֶערֶעכְטִקַייט, חָאס וֶוערְט אִיהם צוּ לִיעב זַיין אָרֶעמְקַייט גֶעטְהוּן... עֶר הָאט עֶס נִיט אִיבֶּערְגֶערֶעדְט, נִיט גֶעטְרַאכְט אֲפִילוּ, נוּר דָאס הֶערְצֶעל זַיינְס הָאט גֶעפִיהלְט, אַז נוּר זַיין מַאמֶעס אָרֶעמְקַייט אִיז שׁוּלְדִיג אִין אַללֶע זַיינֶע לַיידֶען, אוּנ עֶר הָאט אָנְגֶעהֵייבֶּען צוּ וֶואלְלֶן זַיין רַייךְ... אַזוֹי וִויא לֵייבֶּעלֶע, אַזוֹי וִויא מֹשֶׁה'לֶע אוּנ וִויא אַללֶע יוּנְגֶלֶעךְ אִין חֶדֶר... אוּנ אַז עֶר פְלֶעגְט דַאוְונֶען, פְלֶעגְט עֶר זִיךְ שׁוֹין נִיט צוּהֶערְן צוּ דִיא וֶוערְטֶער וָואס עֶר דַאוֶוענְט, וִויא פְרִיהֶר, נָאר דָאס הֶערְצֶעל פְלֶעגְט בַּיי גָאטט בֶּעטֶען: „גָאטט מַאךְ אִיךְ זָאלל נָאךְ אַמָאל אַבַּייטֶעלֶע מִיט גֶעלְד גֶעפִינֶען, אַסַךְ אַסַךְ גֶעלְד, מַיין מַאמֶע זָאלל רַייךְ זַיין וִויא לֵייבֶּעלֶעס מַאמֶע, וִויא מֹשֶׁה'לֶעס מַאמֶע, זִיא זָאלל נִיט וֵויינֶען, דֶער טַאטֶע זָאלל נִיט הוּסְטֶען, נִיט שֶׁעלְטֶען אוּנ דֶער רֶבִּי זָאלל מִיךְ נִיט שְׁלָאגֶען!"

אִין אַזֶעלְכֶע גֶעדַאנְקֶען פְלֶעגְט עֶר אוֹיךְ פֶערְטְרַאכְט זַיין אוּנ אַמָאל נִיט וִויסֶען וָואס דֶער רֶבִּי פְרֶעגְט אוּנ לֶעהרְנְט מִיט אִיהם. נִיט הֶערְן וִויא דִי רֶבִּיצֶען רוּפְט אִיהם, אוּנ פְלֶעגְט הַאפֶּען אַשְׁמִיטְץ אַקְלַאפּ פַאר זַיין נִיט אֶנְטְפֶערֶן צוּ דֶער מִינוּט, פַאר זַיין נִיט אָפְּרוּפֶען זִיךְ, וֶוענְן דִי רֶבִּיצֶען שְׁרַייט צוּ אִיהם. אָפְט אַזוֹי פֶערְטְרַאכְטֶערְהֵייד, פְלֶעגְט ר' בֶּערְ'ל זִיךְ אַשְׁפַּאס ל מַאכֶען אוּנ אִיהם גֶעבֶּען אַשְׁנֶעל אִין נָאז, אִיהם זָאגֶען, אַז דָאס קוּמְט אִיהם פַאר זַיין פַארְטְרַאכְטִקַייט. ר' בֶּערְל פְלֶעגְט אוֹיךְ דִיא קִינְדֶער הֵייסֶען אִיהם אַשְׁנֶעל אִין נָאז גֶעבֶּען, וֶוענְן זַייא וֶועלְן אִיהם זֶעהן אַזוֹי פֶערְטְרַאכְט, פֶערְחָלוֹם'ט. חֶבְרָה

הָאט עֶס מֶעהר נִיט בֶּעדַארְפְט אוּנ יָאסֶעלֶעס גֶאזֶעל אִיז שְׁטֶאנְדִיג רוּיט אוּנ אָנְגֶעשְׁוָואלֶלֶען גֶעוֶועהן פַאר זַיינֶע מַחְשָׁבוֹת, וֶועלְכֶע קֵיינֶער הָאט נִיט גֶעוואוּסְט. גֶעהֶענְדִיג פוּן דֶערְהֵיים אִין חֵדֶר אוּנ פוּן חֵדֶר–אַהֵיים, הָאט עֶר אָנְגֶעהֵייבֶּען הַאלְטֶען דֶעם קָאפּ אַרָאבְּגֶעבֵּייגֶען, דִיא אֵייגְלֶעךְ זַיינֶע הָאבֶּען אַ מְצִיאָה גֶעזוּכְט, אַ מְצִיאָה, וָואס גָאטט מוּז אִיהם צוּשִׁיקֶען וִויא עֶר בֶּעט אִיהם דְרַיי מָאל אַ טָאג אִין יֶעדֶען דַאוְונֶען. אוֹיךְ אִין שְׁלָאף פְּלֶעגְט זִיךְ אִיהם חָלוֹם'ן: עֶר שְׁטֶעהט אִין שׁוּהל, אַללֶע יוּדֶען דַאוְונֶען, עֶר דַאוֶוענְט אוֹיךְ אוּנ בֶּעט גָאטט, דִיא מַאמֶע זָאלל רַייךְ זַיין, דֶער טַאטֶע זָאלל נִיט הוּסְטֶען, דֶער רֶבִּי זָאלל נִיט שְׁלָאגֶען, נִיט שְׁנֶעללֶען אִיהם אִין נָאז, אוּנ עֶר זָאלל זַיין גְלַייךְ מִיט אַללֶע יוּנְגְלֶעךְ אִין חֵדֶר...

אָפְט פְּלֶעגְט זִיךְ אִיהם חָלוֹם'ן: עֶר גֶעפִינְט גֶעלְד. אָט לִיגְט אֵיין מַטְבֵּעַ, עֶר הֵייבְּט אוֹיף אוּנ וִוילל שׁוֹין לוֹיפֶען צוּ דֶער מַאמֶען, נוּר אָט זֶעהט זִיךְ פוּן זַאמְד אַרוֹיס נָאךְ אֵיינֶע, אוּנ נָאךְ אֵיינֶע, אַ סַךְ, עֶר הָאט שׁוֹין פָאללֶע הֶאנְד, פָאללֶע קֶעשֶׁענֶעס, נוּר אֵיידֶער עֶר הָאט צַייט אַללֶע אוֹיפְצוּקְלוֹיבֶּען גִיט דֶער טַאטֶע אַ הוּסְט, עֶר הַאפְּט זִיךְ אוֹיף, עֶס אִיז אַ חָלוֹם גֶעוֶועהן. עֶס גְלוֹיבְּט זִיךְ אִיהם נָאךְ נִיט אוּנ עֶר טַאפְּט אַרוּם זִיךְ. נִישְׁטָא, גָאר נִישְׁטָא... אוּנ עֶס טְהוּט אִיהם נוּר דָאס הֶערְצֶעל וֶועה.

אֵיין אַנְדֶערְס מָאל חָלוֹם'ט זִיךְ אִיהם ווִידֶער עֶר גֶעפִינְט גֶעלְד, אַ סַךְ אַ סַךְ גֶעלְד, נוּר עֶר גְלוֹיבְּט זִיךְ שׁוֹין נִיט צוּ אִיז דָאס בֶּאֱמֶת, צוּ נוּר אַ חָלוֹם, וִויא נֶעכְטֶען, וִויא אַללֶע מָאל. עֶר מַאכְט זִיךְ סִימָנִים, פְּרוּבְּט צוּ אִיז דָאס אוֹיף אַ אֱמֶת, אוּנ דַאכְט זִיךְ, הַיינְט אִיז שׁוֹין גֶעוִויס אֵיין אֱמֶת, אָן זֶעהט עֶר דִי מַאמֶען אִין קִיךְ, אָט זִיצְט דֶער טַאטֶע אוּנ הוּסְט, עֶר הֶערְט דֶעם הוּסְט, עֶר הֶערְט אוֹיךְ וִויא דִי בְּרִידֶערְלֶעךְ זַיינֶע אִין וִויעג וֵויינֶען, אוּנ עֶר מֵיינְט אִיצְט אִיז שׁוֹין גֶעוִויס קֵיין חָלוֹם נִיט, נוּר עֶר וֵוייס נִיט וִויא אַזוֹי דָאס וֶוערְט, עֶס הֵייבְּט זִיךְ אָן גָאר צוּ חָלוֹם'ן אַנְדֶערֶע זַאכֶען: דֶער חֵדֶר, דֶער רֶבִּי, דִיא רֶבִּיצֶען אוּנ דִי גְרֶעט אִיהרֶע בַּיים טַייכֶעל, אוֹיף דָאס גֶעפוּנֶענֶע גֶעלְד פֶּערְגֶעסְט עֶר גָאר אוּנ דֶערְמָאנְט זִיךְ עֶרְסְט, אַז עֶר הָאט גֶעלְד גֶעפוּנֶען, וֶוענְן עֶר הַאפְּט זִיךְ אוֹיף, אוּנ עֶר פִיהלְט עֶס אִיז אִיהם אוֹיפ'ן הֶערְצֶעל אַזוֹי שְׁוֶוער, אַזוֹי אוּנְמוּטְהִיג...

חָיֶענֶע הָאט בֶּעמֶערְקְט, אַז אִיהר יָאסֶעלֶע אִיז אֵיין אַנְדֶער קִינְד גֶעוָוארֶען, עֶפִּיס אִיז עֶר פֶּערְטְרַאכְט, שְׁטֶאנְדִיג אוּנְמוּטְהִיג אוּנ רֶעדְט וֶועניגֶער וִויא אַללֶע מָאל.

— וָואס אִיז דִיר, מַיין קִינְד? הָאט זִיא גֶעפְרֶעגְט, טְהוּט דִיר דֶער קָאפּ

וָועה? זִיא הָאט צוּגֶעלֶעגְט איהר הַאנְד צוּ יָאסֶעלֶעס שְׁטֶערְן זֶעהן צוּ הָאט עֶר נִיט וַוארִימְקֵייט. — אֶפְשָׁר דֶער כּוֹיךְ, יָאסֶעלֶע? פְרֶאגְט זִיא מִיט רַחְמָנוּת קוּקֶענְדִיג אִיהם אִין זַיינֶע אוּנְמוּטְהִיגֶע אֵייגְלֶעךְ.

— מִיר טְהוּט גָאר נִישְׁט וָועה, מַאמֶע! אֶנְטְפֶערְט יָאסֶעלֶע.

— וָואס דֶענְן בִּיזְט דוּא אַזוֹי אוּנְמוּטְהִיג אוּנ מֶען זֶעהט קֵיין פְרַייעֶ מִינֶע נִיט פוּן דִיר?

— מַאמֶע, הָאט יָאסֶעלֶע, גֶעאֶנְטְפֶערְט, וֶוענְן וֶועסְט דוּא אוֹיךְ רַייךְ וֶוערְן וִויא לֵייבֶּעלֶעס מַאמֶע?

— וֶוען גָאטט וֶועלְן, מַיין הַארְצִיג קִינְד, דוּא ווִילְלְסְט דַיין מַאמֶע זָאלל רַייךְ זַיין?

— אִיךְ ווִילְל, מַאמֶע, אִיךְ בֶּעט בַּיי גָאטט דוּא זָאלְלְסְט רַייךְ וֶוערְן!

— פַאר וָואס ווִילְט זִיךְ דִיר דָאס אַזוֹי? הָאט זִיא ווִידֶער גֶעפְרֶאגְט.

— אַז דוּא וֶועסְט רַייךְ זַיין, וֶועסְט דוּא קֵיינְמָאל נִיט וֵויינֶען, נִיט קְרִיגֶען זִיךְ מִיט'ן טַאטֶען, וֶועט דֶער טַאטֶע נִישְׁט הוּסְטֶען אוּנ נִיט שֶׁעלְטֶען מִיךְ! — „וֶועט אִיהם דֶער רֶבִּי נִיט שְׁלָאגֶען”, הָאט עֶר מוֹרָא גֶעהַאט צוּ זָאגֶען.

„גָאטט מֶאג טַאקִי אוּנְז אֶנְטְפֶערְן! הָאט חָיֶענֶע אוֹיפְהֵייבֶּענְדִיג אִיהְרֶע אוֹיגֶען צוּם הִימֶעל פְרוּם אַרוֹיס גֶערֶעדְט, זָארְג נִיט, יָאסֶעלֶע, זַיי נִיט אוּנְמוּטְהִיג, דֶער אֵיינֶעגֶער גָאטט, וָואס הָאט דִיר אֵיינְמָאל שׁוֹין צוּגֶעשִׁיקְט אַ'מְצִיאָה, וֶועט דִיר נָאךְ אַמָאל אַ מְצִיאָה אוּנ טַאקִי אַ גְרֶעסֶערֶע צוּשִׁיקֶען!” — אוֹיף אֵיין אַנְדֶער אוֹיפ'ן ווִיא רַייךְ צוּ וֶוערְן, הָאט חָיֶענֶע גָאר קֵיין מֶעגְלִיכְקֵייט בַּיי גָאטט נִיט גֶעפוּנֶען — זָארְג נִישְׁט, יָאסֶעלֶע, הָאט זִיא אִיהם וַוייטֶער גֶעטְרֵייסְט, גָאטט הָאט נָאךְ אַ סַךְ פְּרִיצִים אוּנ דִיא פְּרִיצִים קָאנֶען נָאךְ אַ סַךְ אַ סַךְ גֶעלְד פֶערְלִירֶען דוּא זָאלְלְסְט גֶעפִינֶען צוּ בֶּעגְלִיקֶען דַיין מַאמֶען אוּנ זִיךְ אַלְלֵיין נָאךְ מֶעהר!

אַזוֹי זֶענֶען אַ פָּאאר וָואכֶען אַרִיבֶּער. אוּמְזִיסְט בֶּעט עֶר גָאטט, אוּמְזִיסְט בּוֹיגְט עֶר דָאס קָאפֶּעל אוּנ דִיא אֵייגְלֶעךְ זוּכֶען, דָאס אַלְץ אִיז ווִיא דֶער חָלוֹם זַיינֶער. וָואס עֶר שְׁטֶעהט אוֹיף מִיט לֵיידִיגֶע הֶאנְטְלֶעךְ. דֶערְוַוייל ווִילל עֶר עֶסֶען, דֶערְוַוייל הוּסְט דֶער טַאטֶע אוּנ שֶׁעלְט אוּנ רוּפְט אִיהם: „פוֹיעֶר, עֵשָׂו, לִיגְט אוֹיף דֶער מַאמֶעס קַארְק ווִיא אֵיין עֶקְזֶעקוּצְיָא!, „קְרַאנְק בִּיזְט דוּא צוּ גֶעהְן פֶערְדִינֶען ווִיא אַללֶע אָרֶעמֶע קִינְדֶער?” שְׁרַייט עֶר, אוּנ יָאסֶעלֶע וֵוייס נִיט פַאר וָואס? ווִיא פֶערְדִינְט מֶען? דִיא מַאמֶע, זֶעהט עֶר, אִיז אוֹיךְ שְׁטֶאנְדִיג פֶערְקְלֶעמְט אוּנ שְׁוַוארְץ ווִיא דִיא עֶרְד, זִיא הוּסְט שׁוֹין אוֹיךְ צוּ צוּ בִּיסְלֶעךְ אוּנ הַאפְּט זִיךְ אָפְּט פַאר'ן הַארְצֶען, אוּנ אִין חֶדֶר אִיז אוֹיךְ נִיט בֶּעסֶער. דָא

האט ער, הוץ קלעפ אונ שנעללען אין נאז, א צונאמען בעקומען: „דער בעל מחשבה!" וואס דאס איז אזיינס וויים ער ניט. נור דער רבי אלליין רופט איהם שוין ניט אנדערם, אונ איהם ווילט זיך נאך מעהר וויא פריהער רייך זיין.

איינמאל האט שיינדעלע געשיקט מיט׳ן משרת איהרען א גאנץ טיבעל מיט זילבער געלד. „די בעל הביתטע האט אויך געשיקט זעקס רובעל!" האט דער משרת געזאגט אונ איז ארויסגעגאנגען. דער רבי האט אנגעהייבען פאנאנדער קלויבען די מטבעות, אבער אין דער רגע האט ער דורכ׳ן פענסטער דערזעהן פנחס סטאליער, דער פאריאהריגער בעל הבית זיינער, ביי וועמען ער האט געוואהנט, געהט צו איהם, אונ ער האט מיט ביידע הענד א האפ געטהון דאס געלד אין קעשענע אריינשיטען. האפענדיג האבען זיך עטליכע מטבעות אויף דער ערד ארויסגעקויקעלט, אונ עטליכע זיינען אויך יאסעלען אויפ׳ן שויס ארויסגעפאללען. א פאר יונגלעך האבען געוואלט אונטערן טיש ארונטערקריכען אויפקלויבען דיא מטבעות. וואס האבען זיך ארויסגעקייקעלט, נור דער רבי האט א וואונק געגעבען קיינער זאלל זיך ניט א ריהר טהון, אונ יאסעלע האט אויך מורא געהאט דעם רבי׳ן צו דערלאנגען די, וואס זענען ביי איהם אויפ׳ן שויס ארויסגעפאללען.

— גוט מארגען, ר׳ בערל, האט פנחס געזאגט אריינקומענדיג.

— גוט מארגען גוט יאהר, האט דער רבי געאנטפערט, זיצט, ר׳ פנחס!

— איך בין ניט געקומען זיצען, אנטפערט פנחס, פטר׳ט מיך אב אונ לאם איך געהן. שוין צייט, ר׳ בערל. איבער זעקס רובעל, וואס מיר קומט נאך דירה געלד, לאזט איהר מיך לויפען באלד א יאהר צייט.

— וואס דארפט איהר לויפען? פרעגט דער רבי, אז איך וועל האבען וועל איך אייך בתשואת חן אין שטוב אריינטראגען.

— הייסט עס, איהר אנטפערט מיר איצט אויך דאס זעלבע וואס מיט א האלב יאהר צוריק? ניין, איצט וועל איך ניט אבטרעטען, איצט מוזט איהר מיר מיינס אבגעבען! רעדט שוין פנחס מיט כעס.

— נו, אונ אז איך האב אבער ניט? פרעגט דער רבי.

— וואס הייסט איהר האט ניט? וואס איז דאס מיין דאגה? גיט איצט וויפיעל איהר קאנט, גיט דריי רובעל, וועל איך מיט דיא אנדערע דריי צו ווארטען א חדש.

— אפשר נאך שבת, היינט האב איך ניט, ר׳ פנחס!

— איך קאנן אייך שוין ניט גלויבען, ר׳ בערל, אללע מאל אנטפערט

איהר מיר, איהר האט ניט? איך ווייס גאנץ גוט, אז אייערע בעלי בתים זענען גוט געלד, הלואי האב איך שבנים א זעלבע גוטע צאהלער! ווינשט זיך פנחס.

— היינט האב איך באמת ניט, אויף מיין הן-צדק, איך האב ניט! ווי איהר זעהט מיך א יודען, האטש קוילעט מיך פאר א גראשען! שווארט ר' בערל.

יאסעלע הערט וויא דער רבי שווארט פאלש — „טאהר מען שווארן פאלש?" שרייט עס ביי איהם אין הערצעל, דאס בלוט'ל הייבט איהם אן צו קאכען, ער גיט א טאפ דיא־פאאר מטבעות, וואס ליגען ביי איהם אויפ'ן טיש, ער ווייסט ניט וואס ער טהוט, נור ער בעהאלט זייא ערגעץ ביי זיך.

פנחס איז אוועק אהן געלד. דער זייגער האט געשלאגען איינס, און דער רבי האט זיינע תלמידים געהייסען געהן עססען וואריםמעס!

יאסעלע איז אהיים. געלאפען און מיט א געמאכטער שמחה, ווידער א געשריי געטהון: מאמע, איך האב ווידער געפונען געלד!

חיענע איז א לעבעדיגע געוואָרן. זיא האט באמת געגלויבט, אז גאטט טהוט נסים מיט איהר, זיא האט שוין לאנג געוואַרט, איהר קינד זאלל איהר דיא גוטע בשורה אנזאגען מיט א נייער מציאה, אבער היינטיגס מאל טאקי מיט איין אוצר אגאנצען. אז יאסעלע איז א מזל'דיג קינד און גאטט העלפט איהר צו ליעב איהם, האט ער איהר שוין א מאל בעוויזען, פאר וואס איהר א צווייטען מאל ניט בעווייזען. אז איהר קינדס מזל איז שוין טאקי אויפגעריבט געוואָרען אין גאנצען? אבער וויא אונמוטהיג איז זיא געוואָרען, ווען יאסעלע האט צוויי צוואנציג-און איין צעהנקאפיקענס ארויסגענומען און איהר דערלאנגט.

— און דאס איז גאר? האט זיא געפרעגט, ניט כדאי געוועהן מיין שמחה! יאסעלע, זיך פיהלענדיג שולדיג, האט מורא געהאט. דיא אויגען אויפצוהייבען און איז אליין אויך אונמוטהיג און וויא צומישט געשטאנען.

— חיענע, עס איז ניט גלאט! האט זיך דער טאטע ארויסגעהאפט, דאס איז ניט א גלאטע מעשה, פאר וואס געפין איך ניט, פאר וואס געפינסט דוא ניט? דוא געהסט מעהר פאר איהם.

— נאך וואס וועסט דוא זאגען? האט זיך חיענע אבגערופען, ליכטיגערע אוילעך וויא מיינע, ער דערזעהט און איך — ניט, און פאר וואס זאלל ער ניט מזל'דיגער זיין פאר מיר?

— וואו האסט דוא געפונען? האט ברוך האלב געשריען האלב געפרעגט.

— יאסעלע האט געשוויגען.

— וואס שטעהסט דוא וויא א בעגראבענער? שייגאץ, וואו האסט דאס

גֶעלְד גֶענוּמֶען? הָאט בָּרוּךְ מִיט'ן גַאנְצֶען כֹּחַ גֶעשְׁרִיעֶן.

יָאסֶעלֶע הָאט אָנְגֶעהֵייבֶּען צִיטֶערְן וְויא פוּן קַדַחַת.

– נַא דִיר אַ הַאנְד, חְיֶענֶע, עֶר הָאט עֶס גֶעגַנְבֶ'ט, הָאט בָּרוּךְ קוּים אוּיסְגֶערֶעדְט אוּנ זִיךְ פַארְהוּסְט פוּן כַּעַס.

– אִיךְ זָאלל עֶס בֶּעסֶער נִיט דֶערְלֶעבֶּען, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הָאט חְיֶענֶע בְּרֶעכֶענְדִיג דִיא הֶאנְד גֶעשְׁרִיעֶן.

– דוּא הָאסְט עֶס גֶעפוּנֶען, יָאסֶעלֶע? הָאט זִיא זִיךְ גֶעפְּרוּבְט פְּרֶאגֶען, חָאטְשׁ דָאס הַארְץ הָאט אִיהר שׁוֹין גֶעזָאגְט, אַז דָא אִיז נִיט גְלַאט.

– גֶעפוּנֶען! הָאט יָאסֶעלֶע שְׁטִיל אוּנ צִיטֶערְנְד גֶעאֶנְטְפֶערְט.

– גֶעפוּנֶען? דוּא הָאסְט עֶס נִיט גֶעפוּנֶען! וְויא גֶעפִינְט מֶען דָאס לֵייזֶע גֶעלְד אִין גַאס? הָאט זִיא אַלְין מִיט מֶעהר חְשַׁד שׁוֹין שְׁרַייעֶנְדִיג גֶעפְרֶאגְט.

– יָאסֶעלֶע הָאט שׁוֹין נִיט גֶעאֶנְטְפֶערְט, נוּר אָנְגֶעהֵייבֶּען צוּ וֵויינֶען שְׁטִיללֶערְהֵייד.

– אַ יִמַּח שְׁמוֹ זָאללְסְט דוּא וֶוערְן! הָאט דֶער טַאטֶע אוּיפְשְׁפְּרִינְגֶענְדִיג אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעטְהוּן, לָאז מִיךְ, חְיֶענֶע, אִיךְ וֶועל אִיהם אַ טוֹידְט מַאכֶען! וואוּ הָאסְט עֶס גֶעפוּנֶען, מַמְזֵר? גִיכֶער, קוּם וַוייז מִיר, אַז נִיט וֶועל אִיךְ דִיךְ מֵמִית'ן! יָאסֶעלֶע וֵויינְט אוּנ אֶנְטְפֶערְט אַ וָוארְט נִיט.

– וואוּ הָאסְט עֶס גֶעפוּנֶען? הָאט אוֹיךְ חְיֶענֶע גֶעשְׁרִיעֶן, זָאג, וַוייז, וֶועה צוּ מַיינֶע יָאהרֶען! דוּא שְׁוַוייגְסְט? גֶעגַנְבֶ'ט? אַ קְלָאג צוּ דֶער וְוִיסְטֶער מַאמֶען דַיינֶער!

מִיט דִי רֶעד הָאט זִיא זִיךְ אַ וָוארְף גֶעטְהוּן צוּ אִיהם, אִיהם וְוִי אַ ווִילְדֶע גֶענוּמֶען רֵייסֶען, קְנַייפֶּען אוּנ בַּייסֶען. „אוֹי, אוֹי! הָאט זִיא גֶעשְׁרִיעֶן, בֶּעסֶער אַ קְלֵיינֶעם בֶּעגְרָאבֶּען דִיךְ, אֵיידֶער אוּיסְהָאדִיוֶועןְ אַ גַנָב, וָואס זָאלל מִיר מַיין פָּנִים פֶערְשְׁוַוארְצֶען! פַאר וָואס קוּמְט עֶס מִיר, רִבּוֹנוֹ, שֶׁל עוֹלָם? הָאבּ אִיךְ מִיךְ וֶוענִיג מַקְרִיב גֶעוֶועהן פַאר אִיהם? זִיךְ וֶוענִיג גֶעבְּלוּטִיגְט? פוּן זִיךְ דֶעם בִּיסֶען בְּרוֹיט אַרוֹיסְגֶערִיסֶען אוּנ אִיהם אַ הֶעמְדֶעל, אַ שׁוּךְ, אַ בֶּגֶד'ל גֶעמַאכְט! מַיין קִינְד וֶועט אַ לַמְדָן זַיין, מַיין קִינְד וֶועט קֶענֶען לֶעהרְנֶען!״, מֶעהר וְויא דָאס הָאבּ אִיךְ דָאךְ בַּיי דִיר נִיט גֶעבֶּעטֶען, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוּנ דָאס אִיז מַיין טְרֵייסְט, דִיא נֶחָמָה מַיינֶע, וָואס אִיךְ הָאבּ זִיךְ דֶערְלֶעבְּט?...

טְהרֶערְן הָאבֶּען אָנְגֶעהֵייבֶּען גִיסֶען פוּן אִיהרֶע אוֹיגֶען. זִיא הָאט זִיךְ הִיסְטֶערְשׁ אַזוֹי פַאנַאנְדֶער גֶעוֵויינְט, אַזוֹי גֶעחְלִיפֶּעט, וְויא יָאסֶעלֶע הָאט זִיא אַזוֹי וֵויינֶענְדִיג נָאךְ קַיינְמָאל נִיט גֶעזֶעהן. עֶר הָאט גֶעוואוּסְט, אַז עֶר אִיז שׁוּלְדִיג. עֶר הָאט

עֶרְסְט פֶערְשְׁטַאנֶען וָואס עֶר הָאט גֶעטְהוּן און הָאט שְׁטַארְק חֲרָטָה גֶעהַאט, נָור וִויא צוּ פֶערְרִיכְטֶען נִיט גֶעוואוּסְט און הָאט נור גֶעשְׁרִיעֶן: מַאמֶע, וַויין נִיט, אִיךְ וֶועל נִיט מֶעהר!

—זָאג שׁוין, דוּא מַמְזֵר, וֶועמֶעס גֶעלְד אִיז דָאס? הָאט בָּרוּךְ הוּסְטֶענְדִיג גֶעשְׁרִיעֶן,

—דֶעם רֶבִּינ׳ס, דֶעם רֶבִּינ׳ס! הָאט יָאסֶעלֶע וַויינֶענְדִיג זִיךְ מוֹדֶה גֶעוֶועהן.

—זֶעהסְט שׁוין, מַאמֶע גֶעטְרַייֶע, הָאט בָּרוּךְ צוּ זַיין וַוייבּ גֶעשְׁרִיעֶן, זֶעהסְט שׁוין, וֶוער אִיז אַ מֵבִין אוֹיף אִיהם, אִיךְ אָדֶער דוּא? לָאז מִיךְ, אִיךְ וֶועל אִיהם אַ לֶעבֶּעדִיגֶען נִיט לָאזֶען! און דָא הָאט עֶר זִיךְ עֶרְסְט גֶענוּמֶען צוּם עֶלֶענְד קִינְד.

—בָּרוּךְ, דוּא וֶועסְט אִיהם פַּאר אַ קַאלִיקֶע מַאכֶען! הָאט חַיֶענֶע גֶעשְׁרִיעֶן און הָאט דָאס אוּנְגְלִיקְלִיךְ קִינְד קוים נָאךְ אַ לֶעבֶּעדִיגֶען אַרוֹיסְגֶערִיסֶען פוּן טַאטֶעגְ׳ס הֶאנְד.

—אַ גַנָב אִיז אֶרְגֶער פַאר אַ קַאלִיקֶע! הָאט עֶר גֶעשְׁרִיעֶן, אַ קַאלִיקֶע אִיז נור אַ שְׁטְרָאף פוּן גָאטט, קַיין שַׁאנְד און קַיין חֶרְפָּה נִיט, אַ גַנָב אָבֶּער אִיז אַ שְׁטְרָאף און אַ חֶרְפָּה אִי אוֹיף דֶער וֶועלְט אִי אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט! רַחְמָנוּת אִיז אַכְזָרִיוּת! וַוייז, אַז דוּא בִּיזְט אַ מַאמֶע און רֶעבֶּען זִיךְ אַלֵיין אָבּ מִיט אִיהם, אִיךְ הָאבּ שׁוין קַיין כֹּחַ נִיט, דֶער הוּסְט דֶערְשְׁטִיקְט מִיךְ אִין גַאנְצֶען... אוֹי, עֶר אִיז מְקָרֵב מַיין מִיתָה, אַ מִיתָה מְשׁוּנָה אוֹיף אִיהם!

—אַ גַנָב אִיז מַיין קִינְד, אַ גַנָב?!. פִינְסְטֶער אִיז מִיר מַיין וֶועלְט, בִּיטֶער אִיז מִיר! הָאט דִיא אוּנְגְלִיקְלִיכֶע מַאמֶע גֶעשְׁרִיעֶן, וֶוער הָאט עֶס אִיהם גֶעלֶעהרְנְט? אִיז דַיין טַאטֶע אַ גַנָב? אִיז דִיא פִינְסְטֶערֶע מַאמֶע דַיינֶע אַ גַנָבְ׳טֶע? זָאג—בֶּעגְרָאבֶּען זָאלל אִיךְ דִיךְ הַיינְטִיגֶען טָאג—פוּן וֶועמֶען הָאסְט דוּא זִיךְ גֶעלֶערְנְט זַיין אַ גַנָב?

—דָאס דַארְף מֶען נִיט לֶערְנֶען, דָאס וֶוערְט מֶען שׁוין אַזוֹי גֶעבָּאהרֶען. אַזָא בְּלוּט, רַחְמָנָא לִיצְלָן! הָאט בָּרוּךְ נָאךְ הוּסְטֶענְדִיג דֶערְקְלֶעהרְט.

—גֶעבָּאהרֶן! אַזָא בְּלוּט?! וִויא קוּמְט צוּ אִיהם אַזָא בְּלוּט? הָאט חַיֶענֶע דִיא הֶאנְד בְּרֶעכֶענְדִיג אִיבֶּערְגֶעפְּרֶאגְט. הָאבּ אִיךְ אִין מַיין מִשְׁפָּחָה גַנָבִים? עֶר מָאג זַיין אַזָא צַדִיק און עֶהרְלִיכֶער יוּד, וִויא מַיין טַאטֶע, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, אִיז גֶעוֶועהן, וִויא מַיינֶע בְּרִידֶער, זַיי צוּ לֶענְגֶער יָאהר, זֶענֶען, מַיידֶען אִין דַיין מִשְׁפָּחָה אִיז וֶוער גֶעוֶועהן און פוּן זַייא הָאט מִיר דִי כּוֹיל גֶעטְרָאפֶען, מַיין קִינְד זָאלל אַ גַנָב זַיין!

— עֶר מֶאג גֶערָאטְהֶען זַיין אִין מַיין מִשְׁפָּחָה, הָאט זִיךְ בָּרוּךְ אָבְּגֶערוּפֶען, אוּנ נִיט דָאס מֵיין אִיךְ גָאר!... דוּא בִּיזְט אַ יוּדֶענֶע, חַיֶענֶע, אוּנ וִויא ־קַבָּלָה סְפָרִים שְׁרַייבֶּען, אִיז אַ יוּדֶענֶע ־קֵיינְמָאל נִיט זִיכֶער, אַז אִיהרֶע קִינְדֶער זָאלְלֶען אִין אִיהר= אָדֶער אִיהר מַאנְס=מִשְׁפָּחָה גֶערָאטְהֶען זַיין. אַ מָאל אִיז שׁוּלְדִיג אַ בֶּאזֶע בֶּעגֶעגֶענֶעס.... אַ מָאל — אַ שְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבָה, אַ מָאל מַאכְט זִיךְ, אִין דִי קְלֵיינֶע חֲדָשִׁים, הֶערְט זִיא זִיךְ אָן פוּן נַארִישֶׁע וַוייבֶּער, וָואס הָאבֶּען נַיין מָאס רֵייד, מַעֲשׂוֹת פוּן גַנָבִים, פוּן כָּל כִּנְיָקְעס אוּנ מַעֲשֵׂה שָׂטָן, בֶּעקוּמְט דִי ־קְלִיפָּה שְׁלִיטָה אוּנ דָאס קִינְד, וָואס זִיא טְרָאגְט אִין אִיהרֶע אִינְגֶעוֵוייטֶען וֶוערְט שׁוֹין גֶעבָּאהְרֶען מִיט אַזַא בְּלוּט, רַחֲמָנָא לִצְלָן. פֶערְשְׁטֶעהְסְט דוּא? אָט דָאס מֵיין אִיךְ!...

— אַ קְנַאפֶּע נֶחָמָה פַאר מִיר, אַז אִיךְ פֶערְשְׁטֶעה דָאס, הָאט חְיֶענֶע גֶעקְלָאגְט. נֵיין, נֵיין! הָאט זִיא פְּלוּצְלוּנְג צוּ שְׁרַייעֶן אָנְגֶעהֵייבֶּען וִויא מְשׁוּגָע, עֶר וֶועט ־קֵיין גַנָב נִיט בְּלַייבֶּען! אַ יוּנְג בּוּימֶעלֶע קָאנְן מֶען נָאךְ בּוּיגֶען אַהֶער אוּנ אַהִין, אוּנ טָאמִיר הָאט עֶר עֶס פוּן אַ בֵּייזֶע בֶּעגֶעגֶענֶעס אִין זַיין בְּלוּט, וֶועל אִיךְ עֶס אִיהם בִּיז אַ טְרָאפֶּען אוֹיסְצַאפֶּען, אוֹיסְזוֹיגֶען!... מַיינְס אַ קִינְד, ר' יָאסֶעלֶע מַגִיד'ס אַ עֶנִיקְעל וֶועט־קֵיין גַנָב נִיט זַיין!

„קוּם, דוּא קְלֵיינֶער וָוארֶעם, קוּם, צוּם רֶבִּי'ן דַיינֶעם, גִיבּ אִיהם אַוֶועק זַיין גֶעלְד, זָאלל עֶר דִיךְ דִיא הוּיט אַרָאבְּנֶעהמֶען. זָאלְלֶען אַלֶע יוּנְגְלֶעךְ זֶעהן, וֶועסְט דוּא וִויסֶען אוֹיף נָאךְ אַ מָאל אוּנ אֶפְשָׁר גֶעהֵיילְט וֶוערְן פוּן דֶער קְלִיפָּה, וָואס הָאט זִיךְ צוּגֶעטְשֶׁעפֶּעט צוּ דִיר!" אוּנ זִיא הָאט אִיהר, בִּיז אִיצְט, לִיעבּ קִינְד אָנְגֶעחַאפְּט פַאר'ן הֶאנְדְטֶעל, עֶס אַ שְׁלֶעפּ גֶעטְהוּן אָהן רַחֲמָנוּת, אוּנ גֶעלָאפֶען וִויא דֶער הִימְפֶּעט הָאט זִיא גֶעטְרָאגֶען, נִיט גֶעפִיהלְט גָאר, אַז זִיא שְׁלֶעפְּט נָאךְ זִיךְ אַ שְׁוַואךְ, הוּנְגְרִיג, צוּשְׁלָאגֶען אוּנ צוּבִּיסֶען ־קִינְד, וָואס הָאט שׁוֹין ־קֵיין כֹּחַ אוּנ ־קֵיין אָטְהֶעם כִּמְעַט נָאכְצוּלוֹיפֶען נָאךְ אִיהר.

— גָאטט הֶעלְף אַייךְ, רֶבִּי ־קְרוֹין, הָאט זִיא קוּים אוֹיסְגֶערֶעדְט אַרַיינְקוּמֶענְדִיג אוּנ גֶעמוּזְט אַ פָּאר מִינוּט אָבְּרוּהֶען דֶעם אָטְהֶעם אָבְּצוּחַאפֶּען.

— אַ מְסִירָה'לֶע אַ וַדַאי! הָאט ר' בֶּערְל גֶעוָואלְט טְרֶעפֶען, אִיךְ הָאבּ אַלְץ גֶעקְלֶעהרְט, עֶר אִיז מִיר אִין חֶדֶר צוּ שְׁטִילְל, דֶערְפַאר קֶעהרְט עֶר אִין דֶערְהֵיים, אַ וַדַאי, דִי שְׁטוּבּ אִיבֶּער, אֶמֶת יָאסֶעלֶע?

— וָואלְט עֶר אַזוֹי פוּן ־קֵיין אַנְדֶער שְׁלֶעכְטְס נִיט וִויסֶען, הָאט חְיֶענֶע מִיט טְהרֶערְן אִין דִיא אוֹיגֶען גֶעאֶנְטְפֶערְט, וִויא עֶר וֵוייס אִין דֶערְהֵיים נִיט פוּן שְׁטִיפֶען, דֶערְפַאר אִיז דָאךְ טַאקִי מַיין קְלָאג אַזוֹי גְרוֹיס! אַלֶע מָאל אַ גוּט

קינד, אַ שְׁטִיל קִינְד גֶעוֶועהן, אונ פְּלוֹצְלִינְג אִיז אַ בֶּאזֶע שָׁעָה אוֹיף אִיהם אָנְגֶעפַאלֶען אונ גֶעהמְט אונ בְּרֶענְגְט מִיר גָאר גֶעלְד!.. גֶעפוּנֶען גֶעלְד. הָאט עֶר גֶעזָאגְט, גֶעמֵיינְט, אַ וַדַאי, עֶר וֶועט דֶער מַאמֶען אַ שִׂמְחָה מַאכֶען. אַ קְלָאג צוּ מִיר! אונ אִיךְ נַארְר, אַ יוּדֶענֶע, וָואס וֵוייס טַאקִי אַ זִינְדִיגֶע אִשָּׁה, אִיךְ הָאבּ טַאקִי גֶעמֵיינְט עֶר הָאט גֶעפוּנֶען. דֶער מַאנְן אָבֶער מַיינֶער, זָאלל עֶר אַזוֹי גֶעהֵיילְט וֶוערְן פוּן דֶער קְרֶענְק זַיינֶער, וָואס פַּיינִיגְט אִיהם גֶעבִיךְ שׁוֹין דְרַיי יָאהר, וִויא מִיט'ן עֶרְשְׁטֶען קוּק הָאט עֶר דֶערְקֶענְגְט, אַז דָאס אִיז נִיט קֵיין מְצִיאָה קֵיין כְּשֵׁרָה! וָואס קְלֶערְט אִיהר, אִיךְ הָאבּ אִיהם אַ הַאלְבּ טוֹיטֶען פוּן זַיינֶע הֶאנְד אַרוֹיסְגֶערִיסֶען, אונ פַּאר אִיטְלִיכֶען קְנִיפּ אונ בִּיס, וָואס עֶר הָאט פוּן מִיר גֶעהַאט, מֶאג מִיר גָאטט אַ מַזָל'דִיג יָאהר גֶעבֶּען! נוּר וָואס זָאלל אִיךְ אַייךְ לַאנְג בְּרֵייעֶן, דִי קוֹיל הָאט מִיךְ שׁוֹין גוּט גֶעטְרָאפֶען, עֶר הָאט זִיךְ מוֹדֶה גֶעוֶועהן, אַז דָאס אִיז אַייעֶר גֶעלְד. וִויא אַזוֹי אִיז דָאס גֶעקוּמֶען צוּ אִיהם, בִּין אִיךְ אַזוֹי צוּמִישְׁט גֶעוֶועהן, אַז אִיךְ הָאבּ גָאר פֶערְגֶעסֶען, אִיהם פְרֶאגֶען. נַאט אַייךְ, רֶבִּי, אִיךְ הָאבּ עֶס אַייךְ אָבְּגֶעבְּרַאכְט; סַם זָאלל אִיךְ בֶּעסֶער גֶעהמֶען אֵיידֶער צוּנֶעהמֶען גֶעגַנְבְ'ט גֶעלְד! פְּרִיהֶער גָאטט, דֶערְנָאךְ אִיהר, לִיעבֶּער רֶבִּי, אַלֵין אִין דֶער וֶועלְט, קֵיין גַנָב זָאלל מַיין קִינְד נִיט זַיין!

— לֵאָה! הָאט דֶער רֶבִּי אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעטְהוּן צוּ דֶער רֶבִּיצֶען, זֶעהסְט, מֶען טָאהר אַ מֶענְשֶׁען אוּמְזִיסְט נִיט חוֹשֵׁד זַיין, אָט אִיז דֶער הַאלְבֶּער רוּבֶּעל, וָואס פֶעהלְט פוּן שֵׁיינְדֶעלֶעס זֶעקְס רוּבֶּעל! אונ דוּא הָאסְט גֶעשְׁרִיעֶן, אַז נוּר דֶער מְשָׁרֵת הָאט עֶס אַרָאבְּגֶעגַנְבְ'ט, אונ דֶער וַוייל הָאט עֶר גֶעהַאפְּט אַ פָּאאר פֶּעטְשׁ פוּן ר' שְׁלֹמה'ן, עֶר זָאלל זִיךְ מוֹדֶה זַיין — זֶעהסְט שׁוֹין וֶוער אִיז דֶער גַנָב? וָואלְסְט דוּא גָאר אַ מָאל גֶעטְרַאכְט אוֹיף אִיהם? אַזַא שְׁטִילְלֶער וָוארֶעם, אַזַא שֵׁיינַאץ!

— שְׁטִיל וַואסֶער גְרָאבְּט טִיף, אַ מַפָּלָה וָואלְט אִיךְ אוֹיף אִיהם גֶעטְרַאכְט! הָאט זִיךְ דִי רֶבִּיצֶע'ן אָבְּגֶערוּפֶען אִיהם מִיט אִיהר הַאנְד דִיא מָארְדֶעצְקֶע אוֹיפְ־הֵייבֶּענְדִיג, זָאג דוּא קְלֵיינֶער גַנָב, נִיט גֶעדַאכְט זָאללְסְט דוּא וֶוערְן, וָואס נָאךְ הָאסְט דוּא שׁוֹין בִּיז אַהֶער גֶעגַנְבְ'ט, וָואס אִיךְ וֵוייס נָאךְ נִיט?

— לֵאָה, הָאט קֵיין פַּארְאִיבֶּעל, הָאט זִיךְ חַיֶענֶע אַרוֹיסְגֶעחַאפְּט, קְלֶערְט נִיט אַזֶעלְכֶע זַאכֶען! עֶס אִיז טַאקִי מַיין שְׁטְרָאף, מַיין חֶרְפָּה, אָבֶער אִיךְ שְׁווֶאר אַייךְ, אַז דָאס אִיז דִיא עֶרְשְׁטֶע בֵּייזֶע שָׁעָה אוֹיף אִיהם גֶעוֶועהן, דִיא עֶרְשְׁטֶע אונ דִיא לֶעצְטֶע, לֵאָה קְרוֹין! עֶר הָאט שׁוֹין גֶענוּג גֶעהַאט פוּן טַאטֶען מַיינֶעם, פוּן מִיר אוֹיךְ, אונ אִיךְ בִּין גֶעקוּמֶען בֶּעטֶען אַייעֶר מַאנְן, זָאללְן אִיהם

גֶעזוּנְד זַיין זַיינֶע הֶאנְד, עֶר זָאלל אִיהם אוֹיךְ גוּט בֶּעשְׁטְרָאפֶען. מַיין קִינְד זָאלל פֶּערְזָאגֶען אַ צֶעהנְטֶען נָאךְ אַ מָאל גָאר אַזַא שְׁלֶעכְטֶע דֵעה צוּ הָאבֶען.

חְיֶענֶע הָאט גָאר פוּן דָאס נַיי בִּיטֶער צוּ וֵויינֶען אָנְגֶעהֵייבֶען.

— וֵויינְט נִיט, חְיֶענֶע, הָאט זִיא דֶער רֶבִּי גֶעטְרֵייסְט — אִיךְ בִּין זִיכֶער, אַז דָאס הָאט יָאסֶעלֶע בֶּאֱמֶת דָאס עֶרְסְטֶע מָאל דִיא נַארְרִישְׁקַייט גֶעטְהוּן. אַ דַאנְק אַייךְ פַאר דֶעם הַאלְבֶּען רוּבֶּעל, וָואס אִיהר הָאט מִיר אָבְּגֶעבְּרַאכְט, אִיךְ הָארִיוֶוע מִיךְ גֶענוּג אָן אֵיידֶער אִיךְ הָארִיוֶוע אוֹיס אַ הַאלְבּ רוּבֶּעל... מִיךְ אַהרְט נוּר אִיצְט, וָואס אִיךְ בִּין צוּ לִיעבּ דֶעם צוּ אַ מִכְשׁוֹל גֶעקוּמֶען חוֹשֵׁד צוּ זַיין דֶעם מְשָׁרֵת שַׁיינְדֶעלֶעס; אוּנ בְּנֶאֱמָנוּת, זָאג אִיךְ אַייךְ: אִיךְ וֵויים אִיצְט גָאר נִיט, וִויא זָאלל דָא זַיין? עֶס פֶעהלְט נוּר, אַז שַׁיינְדֶעלֶע זָאלל זִיךְ דֶערְוִויסֶען, אַז אַייעֶר יָאסֶעלֶע אִיז דֶער גַנָב גֶעוֶועהן... נוּ, נוּ, וֶועט זִיא שׁוֹין הָאבֶּען טַעֲנוֹת, וָואס אִיךְ הָאבּ אַזַא אִין חֵדֶר אַרַיינְגֶענוּמֶען, אִיךְ פֶּערְגִין אִיהר גָאר נִיט, אַז זִיא זָאלל מִיךְ נָאךְ אַ מָאל פְרֶאגֶען, וֶוער אִיז גֶערֶעכְט: זִיא צוּ אִיךְ? „פוּן קַבְּצָנִים בְּרוֹיךְ מֶען זִיךְ צוּ הִיטֶען וִויא פוּן פַייֶער!", „כָּל בּוֹ אִיז אִין זֵייעֶרֶע קִינְדֶער!" זָאגְט זִיא מִיר שְׁטֶאנְדִיג, אוּנ אִיךְ שְׁוֶוער אִיהר אַלְיְין, אַז עֶס אִיז דַוְקָא נִיט אַזוֹי, אַז זִיא הָאט אַ טָעוּת. פוּן דֶער אַנְדֶער זַייט אִיז אַ יוֹשֶׁר מְפַיֵּס צוּ זַיין דֶעם בָּחוּר דֶעם מְשָׁרֵת, וָואס אִיךְ הָאבּ אִיהם חוֹשֵׁד גֶעוֶועהן אוּנ ר' שְׁלמה הָאט אִיהם דֶערְוַייל מְכַבֵּד גֶעוֶועהן מִיט אַ פָּאר פַייֶערִינֶע פֶּעטְשׁ. אָט וָואס אִיךְ קְלֶער: דֶעם בָּחוּר וֶועל אִיךְ זָאגֶען, אַז אִיךְ הָאבּ דָאס גֶעלְד גֶעפוּנֶען, שַׁיינְדֶעלֶען גָאר קֵיין מַעֲשֶׂה נִיט דֶערְצֶעהלֶען. אַייךְ יוּנְגְלֶעךְ זָאג אִיךְ אָן, דִיא הוֹיט וֶועל אִיךְ אַרָאבְּשִׁינְדֶען, טַאקִי נִיט אוֹיף צוּ פְלַיישֶׁען, וֶוער עֶס וֶועט עֶפִּיס אוֹיסְזָאגֶען וָואס אִיהר זֶעהט, אוּנ וָואס אִיהר הֶערְט דָא. גֶעדֶענְקְט שְׁקָצִים, וָואס אִיךְ זָאג אוּנ שְׁוֶוערְט, אַז אִיהר וֶועט נִיט אוֹיסְזָאגֶען!

אַלֶלֶע יוּנְגְלֶעךְ הָאבֶּען גֶעשְׁוָוארֶען.

— אוּנ אִיצְט, יָאסֶעלֶע, וֶועל אִיךְ מִיר נֶעהמֶען צוּ דִיר. הָאט קֵיין מוֹרָא נִיט, חְיֶענֶע, הָאט ר' בֶּערְל גֶעזָאגְט, אַ גְרוֹיסֶער כֹּחַ לִיגְט אִין דֶער רוּט, אוּנ טָאמִיר הָאט עֶר בֶּאֱמֶת אַ מַחֲשָׁבָה גֶעהַאט צוּ וֶואלֶען וֶוערְן אַ גַנָב אוּנ הָאט פֶּערְזוּכְט דֶעם טַעַם פוּן אַ קְלֵיין גְנֵבָה'לע וֶועט עֶר בַּאלְד וִויסֶען וִויא בִּיטֶער אוּנ זוֹיעֶר דָאס אִיז אוּנ וֶועט שׁוֹין אוֹיסְשְׁפַייֶען... נִישְׁקָשֶׁה, עֶס וֶועט אִיהם צוּ רְפוּאָה זַיין!

מִיט דִיא וֶוארְטֶער הָאט ר' בֶּערְל פוּן נַייעֶם בֶּאזֶעם עֶטְלִיכֶע גוּטֶע רִיטֶער אַרוֹיסְגֶעצוֹיגֶען, גֶענוּמֶען יָאסֶעלֶען פַאר'ן הֶאנְדְטֶעל, אַלֵיין דִיא הֵייזְלֶעךְ אִיהם

לַייז גֶעמַאכְט אוּנ אִיהם אוֹיפ'ן בֶּאנְקֶעל אַוֶועקְגֶעלֶעגְט.

—חְיֶענֶע, אַייֶער מִצְוָה אִיהם טַאקִי פַאר דִיא פִּים צוּ הַאלְטֶען! הָאט דִיא רֶבִּיצֶען, צוּ חְיֶענֶען זִיךְ וֶוענְדֶענְדִיג, גֶעזָאגְט, לָאז אַזַא טַאקִי וִויסֶען. אַז דִיא מַאמֶע אַלְלֵיין, הֵייסְט אוּנ ווִילל זָאלל מֶען אִיהם שְׁמַייסֶען פַאר אַזַא זַאךְ. נָאטְט ווֶעט אַייֶער צַער צוּזֶעהֶען אוּנ אַייֶער קִינְד ווֶעט גֶערַאטֶעוֶועט וַיין.

הְיֶענֶע הָאט אִיהרֶע אַללֶע כּוֹחוֹת צוּזַאמֶענְגֶענוּמֶען דֶערְבַּיי צוּ שְׁטֶעהֶען, נוּר קוּים הָאט זִיא דֶערְזֶעהֶן וַיין צוּבִּיסֶען אוּנ צוּשְׁלָאגֶען לַייבֶּעלֶע פוּן נַייֶע אוּנ אַלְטֶע קְלֶעפּ אוּנ שְׁלֶאג, הָאט זִיךְ אִין אִיהר אַ גֶעפִיהל פוּן רַחֲמָנוּת אוֹיפְגֶעחַאפְּט, דֶער קָאפּ הָאט אִיהר אָנְגֶעהֵייבֶּען שְׁווִינְדְלֶען, אִין דִיא אוֹיגֶען אִיז אִיהר פִינְסְטֶער גֶעוָוארֶען אוּנ זִיא פִיהלְט אָט אָט פַאללְט זִיא חַלָשׁוֹת. דֶער רֶבִּי הָאט זִיךְ נִיט אוּמְגֶעקוּקְט אוֹיף אִיהר אוּנ הָאט דֶערְוַויל גֶעשְׁמִיסֶען ווִיא עֶר הָאט גֶעקָאנְט. פְּלוּצְלִינְג הָאט חְיֶענֶע ווִיא מִיט דִיא לֶעצְטֶע כּוֹחוֹת אַרוֹיסְגֶעשְׁרִיעֶן.

„מִיט רַחֲמָנוּת, רֶבִּי, הָאט רַחֲמָנוּת!... אוּנ אִיז אִין אוּנְמַאכְט גֶעפַאללֶען.

ז.

אַז חְיֶענֶע אִיז צוּ זִיךְ גֶעקוּמֶען, מִיט אִיהר פַארְטוּךְ אָבְּגֶעווִישְׁט דָאס פְּנִים פוּן דָאס קַאלְט וַואסֶער, וָואס דִי רֶבִּיצֶען הָאט אוֹיף אִיהר פוּן מוֹיל גֶעשְׁפְּרִיצְט, הָאט זִיא יָאסֶעלֶען דֶערְזֶעהֶן שְׁטֶעהֶענְדִיג גֶעבֶּען זִיךְ אוּנ עֶר שְׁרַייט ווִיא אַ ווִילְדֶער: „מַאמֶע! מַאמֶע, אוֹי מַאמֶע נִיט שְׁטַארְבּ!... „זֶעהֶענְדִיג ווִיא דֶער רֶבִּי דְרִיקְט דִיא מַאמֶען זַיינֶע פַאר דִי נָאז, דִי רֶבִּיצֶען גֶעהֶמְט אַ שְׁלוּק נָאךְ אַ שְׁלוּק וַואסֶער אִין מוֹיל אוּנ שְׁפְּרִיצְט אוֹיף אִיהר, נָאךְ אַ יוּד אַ שָׁכֵן אִיז אַרַיינְגֶעלָאפֶען, אִיהר גֶעקְוֶועצְט דִי שְׁלֵייפֶען אוּנ זִיא אִיז בְּלַאס ווִיא אַ טוֹידְטֶע, גִיט זִיךְ קֵיין רִיהר נִיט, קֵיין קְרֶעכְץ נִיט אֲפִילוּ — הָאט יָאסֶעלֶע גֶעמֵיינְט דִי מַאמֶע זַיינֶע אִיז שׁוֹין גֶעשְׁטָארְבֶּען, אוּנ זַיין שְׁרֶעק אוּנ אַנְגְסְט הָאט אִיהם אוֹיף אַ ווַיילֶע גֶעלָאזְט פֶערְגֶעסֶען זַיינֶע אֵייגֶענֶע יְסוּרִים אוּנ פַּיין. „אוֹי מַאמֶע נִיט שְׁטַארְבּ, נִיט שְׁטַארְבּ, טְהַייֶערֶע מַאמֶע מַיינֶע, אִיךְ ווֶעל מֶעהר קֵיינְמָאל, קֵיינְמָאל נִישְׁט גַנְבֶ'ענֶען!" הָאט עֶר גֶעשְׁרִיעֶן אוּנ דִיא מַאמֶעס נַאסֶע קַאלְטֶע הֶאנְד גֶעקוּשְׁט.

— דוּא לֶעבְּסְט, יָאסֶעלֶע? דוּא שְׁטֶעהְסְט נָאךְ אוֹיף דַיינֶע פִיסֶעלֶעךְ, מַיין אָרֶעם קִינְד? הָאט חְיֶענֶע מִיט אַ פֶערְחַלָשְׁט קוֹל גֶעפְרֶאגְט.

— וָואס רֶעדְט אִיהר עֶפִּים, הְיֶענֶע, גָאטט אִיז מִיט אַייךְ? הָאט דִיא רֶבִּיצֶען מִיט גְרוֹיס פַּארְאִיבֶּעל אִיהר אוֹיסְגֶערֶעדְט — וָואס הָאט אִיהר גֶעמֵיינְט, אַ גַזְלָן אִיז מַיין מַאנְן, עֶר וֶועט אַייֶער קִינְד בִּיז׳ן טוֹידְט, חָלִילָה, פֶערְשְׁמַייסֶען? עֶר הָאט אֶפְשָׁר נִיט פֶערְדִינְט נָאךְ שְׁטַארְקֶערֶע שְׁמִיטְץ? אָבְּגֶעשְׁמִיסֶען וִויא מֶען שְׁמַייסְט אַלֶע יוּנְגְלֶעךְ, אַ בִּיסֶעל צִיטְרִינֶגערֶע פַּאר אִיהם אוֹיךְ!...

— אִיךְ רֶעד, אִיךְ וֵוייס דֶען וָואס אִיךְ רֶעד? הָאט זִיךְ חְיֶענֶע פֶערְאֶנְטְפֶערְט מַיין וֶועהטִיג רֶעדְט אִין מִיר! נִיט גֶעפְּרוּבְט זָאלל גָאר וֶוערְן אַ יוּדִישֶׁע מַאמֶע צוּ אַזַא צַעַר, צוּ אַזַא וֶועהטִיג... הָאט נִישְׁט פַּארְאִיבֶּעל, ר׳ בֶּערְל, אַדְרַבָּה, גֶעזוּנְד זָאלְלְן זַיין אַייֶערֶע הֶאנְד, אוּנ אַז אַייֶערֶע רִיטֶער וֶועלְן אִיהם צוּ רְפוּאָת זַיין, עֶר זָאלל שׁוֹין מֶעהר אַזֵיינְס נִישְׁט טְהוּן, וֶועל אִיךְ מַיין גַאנְצֶען לֶעבֶּען גָאטט בֶּעטֶען פַּאר אַייךְ אוּנ וֶועל אַייךְ אֵייבִּיג דֶעם חֶסֶד נִישְׁט פֶערְגֶעסֶען.

חְיֶענֶע אִיז אִין הַאלְז טְרוּקֶען גֶעוָוארְן. — גִיבּ יָאסֶעלֶע, אַ בִּיסֶעל וַואסֶער! הָאט זִיא גֶעבֶּעטֶען אוּנ, אַז זִיא הָאט אַ שְׁלוּק גֶעגֶעבֶּען, גֶעפִיהלְט זִיךְ אַ בִּיסֶעל שְׁטַארְקֶער הָאט זִיא זִיךְ וִוידֶער צוּ אִיהר קִינְד גֶעוֶוענְדְט.

— זֶעהסְט, וָואס דוּא הָאסְט פוּן דַיין מַאמֶען גֶעמַאכְט? נָאךְ אֵיין רֶגַע אוּנ אִיךְ וָואלְט שׁוֹין אֶפְשָׁר מַיינֶע אוֹיגֶען אוֹיף אֵייבִּיג נִיט גֶעאֶפֶענְט... נִיט מִיט מִיר נוּר מִיט דִיר, מִיט דַיין קְרַאנְקֶען טַאטֶען אוּנ מַיינֶע אָרֶעמֶע קִינְדֶער הָאבֶּען דִיא גוּטֶע מֶענְשֶׁען חֶסֶד גֶעטְהוּן, וָואס זֵייא הָאבֶּען מִיךְ נִיט גֶעלָאזְט שְׁטַארְבֶּען פַאר דֶער צַייט. זָאג יָאסֶעלֶע, דוּא וִוילְלְסְט אִיךְ זָאלל נָאךְ לֶעבֶּען, דוּא אוּנ דַיינֶע שְׁוֶועסְטֶער אוּנ בְּרִידֶערְלֶעךְ זָאלְלְן קֵיין פֶערְוָואֶגֶעלְטֶע עֶלֶענְדֶע יְתוֹמִים׳לעךְ נִיט בְּלַייבֶּען, זָאלְלְסְט דוּא פוּן הַיינְט אָן נִיט טְהוּן מֶעהר אַזַא נַארְרִישְׁקַייט, אַזַא זִינְד אַ שְׁוֶוערֶע אוּנ אַ חֶרְפָּה וִויא גַנְבָה׳נֶען! גֶעדֶענְק, זָאלל דִיר נִיט גְלוּסְטֶען גָאר יֶענֶעם׳ס, פַיינְט הָאבֶּען וִויא חֲזִיר, זָאלְלְסְט דוּא יֶענֶעם׳ס גֶעלְד, יֶענֶעם׳ס הָאבּ, וִויא פַיינְד עֶס הָאט דִיא מַאמֶע דַיינֶע, דֶער טַאטֶע דַיינֶער, אוּנ דֶער גוּטֶער טְרַייֶער רֶבִּי דַיינֶער! זָאג עֶס אִיהם צוּ, דֶעם גוּטֶען רֶבִּי׳ן דַיינֶעם, גִיבּ אִיהם אַ קוּשׁ אִין הַאנְד אוּנ שְׁוֶוער אִיהם דוּא וֶועסְט נִיט מֶעהר, וֶועט עֶר דִיר מוֹחֵל זַיין, וֶועל אִיךְ דִיר מוֹחֵל זַיין, וֶועלְן דַיינֶע חֲבֵרִים דִיר מוֹחֵל זַיין, אוּנ גָאטט וֶועט שְׁטַארְקֶען דַיין הַארְץ דוּא זָאלְלְסְט עֶס מֶעהר טַאקִי נִיט וֶואלֶען!

יָאסֶעלֶע הָאט דֶעם רֶבִּי׳ן אַ קוּשׁ אִין הַאנְד גֶעטְהוּן, נוּר שְׁוֶוארְן הָאט עֶר שׁוֹין נִיט גֶעקֶאנְט.

— וָואס שְׁוֶוארְסְט דוּא נִיט? הָאט חְיֶענֶע גֶעפְרֶעגְט.

— גֶעהם מִיךְ אַהֵיים מַאמֶע, הָאט יָאסֶעלֶע קוֹים אַרוֹיסְגֶערֶעדְט, דֶער קָאפּ טְהוּט מִיר וֶועה, אָי, אִין שְׁטוּב אִיז אַזוֹי פִינְסְטֶער גֶעוָוארֶען!

— גֶעהמְט אִיהם, חַיֶענֶע, טַאקִי אַהֵיים, הָאט דֶער רֶבִּי גֶערַאטְהֶען, וֶועהֶענְדִיג ווִיא דָאס קִינְד הָאט זִיךְ פְּלוּצְלִינְג אַזוֹי פֶערְאֶנְדֶערְט. אִיךְ בִּין אִיהם מוֹחֵל, עֶר וֶועט מָארְגֶען אוֹיךְ צַייט הָאבֶּען צוּ שְׁוָוארְן!

חַיֶענֶע, שְׁנַואךְ אוּנ דֶערְשְׁלָאגֶען, הָאט מִיט דִיא לֶעצְטֶע כּוֹחוֹת אִיהר גֶעפֵּיינִיגְט קִינְד אַהֵיים אַוֶועקְגֶעטְרָאגֶען, אִין אִיהר בֶּעט עֶס בַּאלְד אַוֶועקְגֶעלֶעגְט.

— צוּ רְפוּאָה! הָאט בָּרוּךְ זַיין נַייבּ בֶּעגֶעגֶענְט. אִיךְ זֶעה שׁוֹין, עֶס הָאט גֶעמוּזְט זַיין אַ גוּטֶע בָּאד, אָט אַזוֹי וַוייס אִיךְ, אַז דוּא בִּיזְט אַ מַאמֶע! ווִירְדֶענְן, לָאזֶען אִיהם זַיין אַ גַנָב?

חַיֶענֶע הָאט אֲפִילוּ גֶעוָואלְט אוֹיסְלָאזֶען אִיהר הַארְץ צוּ אִיהם, נוּר זִיא אִיז אַזוֹי פֶערְקְלֶעמְט גֶעוֶועהן. אַז זִיא הָאט אַ וָוארְט נִיט גֶעקֶאנְט אוֹיסְרֶעדֶען. אַ גַאנְצֶע נַאכְט הָאט יָאסֶעלֶע גֶעבְּרֶענְט ווִיא אַ פַייֶער, אוּנְרוּהִיג גֶעשְׁלָאפֶען אוּנ פוּן שְׁלָאף גֶעקְוֶעקְצְט. אַ שְׁטְרָאם רַחֲמָנוּת הָאט דֶער אָרֶעמֶע מוּטְטֶערְס הֶערְץ פֶערְטְרוּנְקֶען. זִיא הָאט זִיךְ עֶרְסְט דֶערְמָאנְט, אַז אַ חוּץ אַ שְׁטִיקֶעל טְרוּקֶען בְּרוֹיט אִין דֶער פְרִיה הָאט יָאסֶעלֶע אַ גַאנְצֶען טָאג אִין זַיין מוֹיל נִיט גֶעהַאט... אוּנ אַ הוּנְגְרִינְג קִינְד הָאט זִיא אַלֵיין אַזוֹי פִיעל גֶעקְנִיפֶּען אוּנ גֶעבִּיסֶען, הָאט דֶער טַאטֶע אַזוֹי פִיעל גֶעשְׁלָאגֶען, אוּנ דֶערְנָאךְ — דֶער רֶבִּי! — אוּנ פָאר אִיהרֶע אוֹיגֶען הָאט זִיךְ פָארְגֶעשְׁטֶעלְט, זַיין צוּרִיסֶען לַייבֶּעלֶע אִין דֶער מִינוּט, וֶוען דֶער רֶבִּי הָאט אִיהם דֶעם עֶרְסְטֶען שְׁמִיץ גֶעגֶעבֶּען, זִיא הָאט אוֹיפְגֶעהֵייבֶּען דָאס הֶעמְדֶעל אוּנ אִיהר אִיז פִינְסְטֶער אִין דִיא אוֹיגֶען גֶעוָוארְן, ווִיא צוּשְׁנִיטֶען, צוּרִיסֶען דָאס עֶלֶענְד לַייבֶּעלֶע אִיז.

„אַלֵיין מַיין קִינְד צוּ דֶער עֲקֵדָה גֶעפִיהרְט! הָאט זִיא מִיט אַ גֶעוֵויין גֶעקְלָאגְט. אַלֵיין מַיין קָרְבָּן צוּם מִזְבֵּחַ גֶעבְּרַאכְט אוּנ דֶעם שׁוֹחֵט דֶעם מֶעסֶער דֶערְלַאנְגְט!... ווִיא קָאנְסְט דוּא עֶס צוּזֶעהן, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוּנ נִיט טְרֵייסְטֶען נָאךְ אַמָאל דָאס גֶעפַּיינִיגְט קִינְד אוּנ דִי אָרֶעמֶע מַאמֶע זַיינֶע, מִיט נַחַת אַסַךְ צוּ דֶערְלֶעבֶּען!? פַאר וָואס, פַאר וֶוענְן? פַאר גָאר נִיִשְׁט! בֶּענַארְרִישְׁט זִיךְ אַ מָאל, דַארוֹיף אִיז עֶס דָאךְ אַ קִינְד. וָואלְט זַיין מַאמֶע שֵׁיינְדֶעלֶע אוּנ נִיט חַיֶענֶע גֶעוֶועהן, וָואלְט עֶר עֶס גָאר נִיט גֶעטְהוּן דִיא נַארְרִישְׁקֵייט, אוּנ אַז יָא, וָואלְט מֶען אִיהם אוֹיךְ נִיט אַזוֹי גֶעפַּיינִיגְט... פֶערְרֶעכֶענְט זָאלל עֶס אוּנְז בֵּיידֶען זַיין, טַאטֶע גֶעטְרַייעֶר, אוּנ שִׁיק אִיהם צוּ דִיא רְפוּאָה, גֶעזוּנְד צוּ זַיין אוּנ עֶהְרְלִיךְ צוּ זַיין. נָאטט אִין הִימֶעל!"

אויף מָארְגֶען איז יָאסֶעלֶע אויפְגֶעשְׁטַאנֶען, הָאט'שׁ שְׁוַואך וויא נָאך אַ קְרֶאנְק אָבֶּער, אַז דיא מַאמֶע הָאט אִיהם גֶעפְרֶעגְט: וָואס טְהוּט אִיהם וֶועה? הָאט עֶר גֶעעֶנְטְפֶערְט: גָאר נִישְׁט, גָאר נִישְׁט!

הַיֶענֶע הָאט גֶעוָואלְט אִיהם נִיט לָאזֶען הַיינְט גֶעהן אִין חֵדֶר, נוּר בָּרוּך הָאט גֶעשְׁרִיעֶן:

—זָאלל עֶר גֶעהן, רֶייד אִיהם נוּר אַיין, אַז עֶר אִיז קְרַאנְק, עֶר הָאט שׁוֹן גֶעדַרְשְׁנ'ט דֶער תַּנָא בַּרָא דַיינֶער! זיא הָאט שׁוֹין פֶערְגֶעסֶען, וָואס גֶעכְטֶען איז גֶעוֶועהן!

אונ יָאסֶעלֶע איז אַוֶועק אִין חֵדֶר. בַּיים טְהִיר אָבֶּער אִיז עֶר שְׁטֶעהן גֶעבְּלִיבֶּען אוּנ מוֹרָא גֶעהַאט אִין חֵדֶר אַריינְצוּגֶעהֶען, בִּיז דיא יוּנְגְלֶעך הָאבֶּען אִיהם דֶערְזֶעהן אוּנ גֶעזָאגְט דֶעם רֶבִּי'ן. ר' בֶּערְל אִיז אַרוֹיסְגֶענַאנְגֶען, אִיהם פַאר אַ הָאנְדְטֶעל אִין חֵדֶר אַריינְגֶעפִיהרְט, צוּגֶעפִיהרְט צוּם טִישׁ אוּנ הָאט גֶע-אֶפֶענְט פַאר אִיהם דֶעם חוּמָשׁ.

—זָאג! הָאט דֶער רֶבִּי גֶעדַייטֶעלְט אִין חוּמָשׁ אוּנ אִיהם גֶעהַייסֶען דיא וָוארְטֶער פֶערְטַייטְשֶׁען.

—לא תִגְנוֹב! זָאללְסְט נִיט גַנְבָה'ן! הָאט יָאסֶעלֶע פֶערְטַייטְשְׁט אוּנ טְהרֶערְן גְרוֹיסֶע זֶענֶען אוֹיף דיא וֶוארְטֶער פוּן חוּמָשׁ גֶעפַאללֶען.

—נָאך אַ מָאל!

—לא תִגְנוֹב! זָאללְסְט נִיט גַנְבָה'ן! אוּנ אַזוֹי דְרַיי מָאל —

—אִיצְט גֶעהם דֶעם חוּמָשׁ אִין הַאנְד אוּנ שְׁוֶוער, אַז דוּא וֶועסְט נִיט גַנְבָה'ן מֶעהר קֵיינְמָאל.

יָאסֶעלֶע הָאט גֶעשְׁוָוארֶען.

—גֶעדֶענְק, דוּא הָאסְט גֶעשְׁוָוארְן בַּיים חוּמָשׁ, הָאט דֶער רֶבִּי, וַוייטֶער גֶערֶעדְט— זַייט עֵדוּת אַללֶע יוּנְגְלֶעך, אַז טָאמִיר וֶועסְט דוּא נָאך אַמָאל עֶפִּיס וָואס גַנְבָה'ן וֶועל אִיך דִיר פְרִיהֶער דיא הוֹיט אַרָאבְּשִׁינְדֶען אוּנ דֶערְנָאך דִיך פוּן חֵדֶר אַרוֹיסְטְרַייבֶּען!

—מִיר זֶענֶען עֵדוּת! הָאבֶּען דיא קִינְדֶער זִיך אָבְּגֶערוּפֶען.

—אוּנ קֵיינֶער זָאלל אִיהם מֶעהר נִיט רוּפֶען גַנָב, אִיהר הֶערְט? הָאט ר' בֶּערְל אָנְגֶעזָאגְט.

—אִיצְט קוּמְט לֶערְנֶען!

—אוּנ דוּא שֶׁאנֶער מֶענְשׁ, הָאט דיא רֶבִּי'צִין גֶעזָאגְט צוּ יָאסֶעלֶען, גֶעה וִויעגְצוּ דָאס קִינְד, נוּר נֶעהם דָארְט גָאר נִישְׁט צוּ. דוּא הֶערְסְט? צוּ דִי חֵדֶר

יונגלעך האט זיא געזאגט שטילערהייט: — קינדער, איהר זאללט שטאנדיג אכטונג געבען אויף איהם, בעט איך גאר אזוי! ער איז טאקי א גוט יונגעל. א שטיל קינד, אבער א ביסעלע צו לאנגע הענדטלעך!...

חברה האט עס מעהר ניט בעדארפט.

קליינע קינדער זענען צייטענווייז אויך גרויסע חיות ווילדע, קיין רשעות איז זיא ניט צוקליין פון זייער פערגניגען ווענען. בעגעגנען זיא אין קאמפאניע א מאל איינעם, וואס האט נאך זיין גאנג און קליידער דאס אומגליק זייער אויפמערקזאמקייט אויף זיך צו ווענדען, איז ביי זיי רעכט, גאר אהן א שום פאר וואס, נאך צו לויפען נאך יענעם מיט געשריי און געפילדער, מיט בלאטע און מיט שטיינער, עס העלפט קיין גוטע און קיין בייזע רעד ניט, חברה בעגלייט דעם נאסט ווי איהר געפאלט... און נומל מאג יענער בענשען, ווענן ער ווערט ענטרונען פון זייא אהן אפגעריסענעם בגד - אדער נאך ערגער - אהן א לאך אין קאפ.

חאטש יאסעלע האט קיינמאל קיין יונגעל אין חדר נישט פארטשעפעט און אפילו צוריקגעבען א יונגעל, וואס האט איהם געטשעפעט, האט ער אללע מאל מורא געהאט און האטש דער רבי האט אנגעזאגט, אז קיינער זאלל איהם ניט רופען גנב. האבען זיך אבער די קינדער ניט געקאנט ענטזאגען פון זייער נאטור, זיך ניט צו רייצען און ניט פערגניגען זיך יאסעלען אללע קרענקונג און יסורים אנצוטהון; קוים האט זיך דער רבי אבגעקעהרט, האט איהם באלד איינער אדער עטליכע מיט א מאל א געשריי געטהון: „גנב!" משה'לע מזיק איז א בעלן געווען צו נעהמען א שטריקעל און געהען אויסמאסטען וויא לאנג יאסעלעס האנד זענען און האט אללע יונגלעך בחוש געוויזען, אז יאסעלעס האנד זענען מי יודע וויא לאנג.

יאסעלע האט דערפון שרעקליך געליטען, מעהר וויא פון רבינס קאנטשיק, מעהר א סך וויא פון זיינע ריטער אפילו. נור דאס איז נאך ווייניג געווען און אין חדר האבען די יונגלעך א לידעלע אנגעהייבען צו זינגען. ווער האט דאס לידעלע אויסגעטראכט האט קיינער ניט געוואוסט, נור אללע האבען געזונגען:

א גנב איז יאסעלע.\
געשמיסען איהם אין טאסעלע.\
געשמיסען מיט א ריטעלע,\
אויף א גנב ברענט דאס היטעלע!

דאס לידעלע האט יאסעלען הייסע ביטערע טהרערן געקאסט, און וויא

עֶר פְלֶעגְט אַמָאל גָאטט בֶּעטֶען, זַיין מַאמֶע זָאלל רַייךְ זַיין וִויא שֵׁיינְדֶעלֶע, לֵייבֶּעלֶעס מַאמֶע, וִויא אֶסְתֵּר – מֹשֶׁה'לֶעס מַאמֶע, זַיין טַאטֶע זָאלל נִיט הוּסְטֶען, אִיהם נִיט שֶׁעלְטֶען אוּנ דֶער רֶבִּי זָאלל אִיהם אוּנְגֶערְן נִיט שְׁלָאגֶען – אַזוֹי הָאט אִיצְט, אִין דֶער פְּרִיה אוּנ בַּיי נַאכְט, צוּ יֶעדֶעם מָאל דַאוְונֶען, זַיין הֶערְצֶעל צוּ גָאטט גֶעשְׁרִיעֶן: גָאטט, זַיי מִיר מוֹחֵל, אִיךְ וֶועל מֶעהר נִיט גַנְבָ'ן, מֶעהר קֵיינְמָאל קֵיינְמָאל נִיט גַנְבָה'ן, נוּר זָאלל מִיךְ דִי רֶבִּיצֶען נִיט הִיטֶען, זָאללְן מַיינֶע חֲבֵרִים נִיט רוּפֶען מִיךְ גַנָב, אוּנ זָאללְן זֵייא דָאס לִיעדֶעלֶע נִיט זִינְגֶען!"

אַפָּאאר וָואכֶען זֶענֶען אַרִיבֶּער, אוּנ דִיא מַאמֶע הָאט בִּיסְלֶעכְוַוייז אוֹיפְגֶעהֶערְט צוּ זָאגֶען אִיהם אִיהר מוּסָר, וָואס פְלֶעגְט בַּיי אִיהם צוּנֶעהמֶען דָאס לֶעצְט בִּיסֶעל גֶעזוּנְד, אוֹיךְ דֶער טַאטֶע הָאט כִּמְעַט זַיין שִׂנְאָה צוּ אִיהם פֶערְגֶעסְן אוּנ סַיידֶען בַּיי אַגְרוֹיסֶען כַּעַס פְלֶעגְט עֶר נָאךְ אַמָאל צוּ דִיא וֶוערְטֶער: „פוֹיעֶר, עֵשָׂו" אוֹיךְ דָאס וָוארְט „גַנָב!" צוּלֶעגֶען. אִין חֵדֶר אֲפִילוּ הָאט זִיךְ שׁוֹין דָאס לִידֶעלֶע הַאלְבּ צוּגֶעגֶעסְן, נוּר דֶער קַאנְטְשִׁיק דֶעם רֶבִּינְס הָאט זַיין טָעוּת נִיט גֶעוָואלְט פֶערְגֶעסֶען אוּנ אֶפְטֶער וִויא פְרִיהֶער פְלֶעגְט עֶר אִיצְט אִיהם טְרֶעפֶען, וֶוענְן נוּר דֶער רֶבִּי הָאט זִיךְ גֶעצִיעֶלְט אוֹיף אֵיין אַנְדֶער יוּנְגֶעל, אוּנ הָאטְשׁ דֶער קַאנְטְשִׁיק אִיז נִיט בֶּעסֶער אוּנ נִיט וַוייכֶער גֶעוָוארֶען אוּנ פְלֶעגְט יָאסֶעלֶען נִיט וֶועניגֶער וֶועה טְהוּן וִויא פְרִיהֶער, פוּנְדֶעסְטְוֶועגֶען פְלֶעגְט מֶען פוּן אִיהם אַגֶעשְׁרַיי הֶערְן אָדֶער אַחְלִיפּ – זֶעלְטֶענֶער, אַסַךְ זֶעלְטֶענֶער וִויא פְרִיהֶער.

יָאסֶעלֶע הָאט אַלְץ פַאר גוּט אָנְגֶענוּמֶען, דֶעם קַאנְטְשִׁיק, דָאס קִינְד נַיאנְטְשֶׁען, צוּם טַייךְ מִיט דֶער רֶבִּיצֶען מִיט דִיא גְרֶעט גֶעהן, אַלְץ גוּט אַבִּי נִיט הֶערְן דֶעם נָאמֶען „גַנָב", אַבִּי נִישְׁט הֶערְן דָאס לִידֶעלֶע, וָואס טְהוּט אִיהם אַסַךְ מֶעהר וֶועה וִויא דִיא אַללֶע זַאכֶען, אוּנ עֶר אִיז שׁוֹין כִּמְעַט צוּפְרִיעדֶען גֶעוֶועהן אַזוֹי, אַז עֶס הָאט זִיךְ אִיהם שׁוֹין אוֹיפְגֶעהֶערְט צוּ וָואללֶען רַייךְ זַיין. גֶעהֶענְדִיג אַהֵיים הָאבֶּען שׁוֹין זַיינֶע אוֹיגְלֶעךְ מֶעהר נִיט גֶעזוּכְט צוּ גֶעפִינֶען, נִיט קֵיין קְלֵיינֶע נִיט קֵיין גְרוֹיסֶע מְצִיאָה אוּנ עֶר הָאט וַוייטֶער גֶעלֶערְנְט אוּנ הָאט גֶעוָואלְט לֶערְנֶען. נוּר אֵיינְמָאל הָאט לֵייבֶּעלֶע, שֵׁיינְדֶעלֶע דִיא בַּעַל טַאקְסֶעטֶעס בֶּן יָחִיד אִין חֵדֶר גֶעבְּרַאכְט אַמֶעסֶערְל, אַקְלֵיין מֶעסֶערְל מִיט אַשְׁפַּאקְטִיוֶוע, וָואס זֶעהט זִיךְ דוּרְךְ אַפִּיצֶעל גְלֶאזֶעל גַאנְץ קְרִיאַת שְׁמַע, אַפֶּעטֶער זַיינֶער הָאט עֶס אִיהם אַמַתָּנָה מִיטְגֶעבְּרַאכְט פוּן אוֹיסְלַאנְד.

– דֶער רֶבִּי אַלֵיין אִיז צִיקַאוֶוע גֶעוֶועהן אִין שְׁפַּאקְטִיוֶוע אַרַיינְצוּקוּקֶען אוּנ הָאט דִיא חִדוּשִׁים בַּאלְד דֶער רֶבִּיצֶען גֶעוִויזֶען; זִיא אָבֶּער הָאט בְּשׁוּם אוֹפָן נִיט גֶעקָאנְט פֶערְשְׁטֶעהן וִויא קָאנְן אַזַא גְרוֹיסֶע קְרִיאַת שְׁמַע אִין אַזַא קְלֵיין

מֶעסֶערְל אַרייַנְקְרִיכֶען? דֶער רֶבִּי הָאט אֲפִילוּ גֶעמַאטֶערְט זִיךְ אִיהר צוּ גֶעבֶּען פֶּערְשְׁטֶעהן, אַז דָאס אִיז מִיט אַזאַ מִין אֲחִיזַת עֵינַיִם, אָדֶער אַזאַ מִין שְׁפַּאקְטִיוֶוע, וָואס לִיגְט אַ גְרוֹיסֶער שֵׂכֶל דַארִין, נוּר זִיא הָאט נִיט אוֹיפְגֶעהֶערְט צוּ טַעֲנָה'ן, אַז אִיהר מֹחַ פֶערְנֶעהמְט עֶס נִיט.

אַ גַאנְצֶען טָאג הָאבֶּען זִיךְ אַללֶע יוּנְגְלֶעךְ אָנְגֶעשְׁפִּילְט מִיט דֶעם מֶעסֶערְל. גֶעקוּקְט מִיט אֵיין אוֹיג אוּנ גֶעלֵייעֶנְט דִיא וֶוארְטֶער, אוּנ אֲפִילוּ מְנַשֶּׁה מִילְנֶערְס בֵּיידֶע בָּנִים, וָואס אִין סִדוּר הָאבֶּען זֵיי מִיט מַאטֶערְנֶעס קוֹים עִבְרִי גֶעזָאגְט, הָאבֶּען אִין דֶער שְׁפַּאקְטִיוֶוע כִּמְעַט אַ הַאלְבֶּע קְרִיאַת שְׁמַע אִיבֶּערְגֶעלֵייעֶנְט. דָאס מֶעסֶערְל אִיז אוּמְגֶעגַאנְגֶען פוּן אֵיין יוּנְגֶעל צוּם אַנְדֶערְן, בִּיז דֶער רֶבִּי הָאט זִיךְ עֶנְדְלִיךְ אָנְגֶעבֵּייזֶערְט אוּנ גֶעהֵייסֶען לֵייבֶּעלֶען דָאס מֶעסֶערְל בֶּעהַאלְטֶען אוּנ לֵייבֶּעלֶע הָאט עֶס בֶּעהַאלְטֶען. יָאסֶעלֶען הָאט זִיךְ אוֹיךְ גֶעוָואלְט אַ קוּק טְהוּן אִין שְׁפַּאקְטִיוֶוע, אוּנ הָאט זִיךְ גֶעבֶּעטֶען אִיהם אוֹיךְ בֶּעוַוייזֶען וָואס אַללֶע זֶעהֶען דָארְט, נוּר מֹשֶׁה'לֶע מַזִיק הָאט נִיט דֶערְלָאזֶען. „וַוייז אִיהם נִיט, לֵייבֶּעלֶע, עֶר וֶועט עֶס צוּגַנְבֶ'ן! וֶועסְט זֶעהן, גֶעדֶענְק וָואס אִיךְ זָאג דִיר!" הָאט מֹשֶׁה'לֶע גֶעשְׁרִיעֶן, אוּנ לֵייבֶּעלֶע הָאט אִיהם נִיט גֶעוִויזֶען. פַאר נַאכְט, אַז דֶער רֶבִּי הָאט שׁוֹין מִיט דִי אִינְגֶער בֶּענְשֶׁען אוּנ קְרִיאַת־שְׁמַע גֶעלֵייעֶנְט, הָאט לֵייבֶּעלֶע אַ טַאפּ גֶעטְהוּן אִין קֶעשֶׁענֶע אוּנ צוּ וֵויינֶען אָנְגֶעהֵייבֶּען: דָאס מֶעסֶערְל אִיז נִישְׁטָא... דֶער רֶבִּי אַלֵיין הָאט גֶעהָאלְפֶען זוּכֶען אִין לֵייבֶּעלֶעס אַללֶע קֶעשֶׁענֶעס, נִישְׁטָא!

אֵיין יוּנְגֶעל הָאט אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעטְהוּן: „יָאסֶעלֶע הָאט דָאס מֶעסֶערְל גֶעגַנְבֶ'ט!" אוּנ מֹשֶׁה'לֶע מַזִיק הָאט עֵדוּת גֶעזָאגְט, עֶר הָאט אַלֵיין גֶעזֶעהן וִויא יָאסֶעלֶע הָאט זַיין הַאנְד אַרייַנְגֶעשְׁטֶעקְט אִין־לֵייבֶּעלֶעס קֶעשֶׁענֶע.

— יָאסֶעלֶע! הָאט דֶער־רֶבִּי אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעטְהוּן.

— אִיךְ הָאבּ אִיהם גֶעשִׁיקְט אִין קְרֶעמֶעל נָאךְ זַאלְץ! הָאט דִי רֶבִּיצֶען זִיךְ אָבְּגֶערוּפֶען, וָואס אִיז, וָואס דַארְפְסְט דוּא אִיהם?

— אִיךְ הָאבּ מוֹרָא עֶס הֵייבְּט זִיךְ אָן אַ נַייֶע חֲתוּנָה, הָאט דֶער רֶבִּי גֶע־אֶנְטְפֶערְט זֶעהר אוּנְצוּפְרִיעדֶען. אִין דֶער מִינוּט אִיז יָאסֶעלֶע אַרייַנְגֶעקוּמֶען מִיט אַ לֵיימֶענֶעם טֶעפֶּעל מִיט זַאלְץ אוּנ דֶערְלַאנְגְט דֶער רֶבִּיצֶען צוּזַאמֶען מִיט דֶעם רֶעסְט פוּן אַ צֶעהנֶער.

— יָאסֶעלֶע, הָאט דֶער רֶבִּי גָאר מִיט אַ פְרַיינְדְלִיכֶער מִינֶע גֶעזָאגְט, קוּם אַהֶער, אִיךְ ווילל דִיךְ וָואס פְרֶאגֶען.

יָאסֶעלֶע אִיז צוּגֶעגַאנְגֶען, נִישְׁט פִיהֶלֶענְדִיג דִיא שְׁוַוארְצֶע וָואלְקֶען. וָואס

האָבען זיך מיט אַ מינוט פְריהר אָנגְעקְלִיבען איבער זיין אָרעם קאָפּעלע.

– זאג יאָסעלע, האט דער רבי איהם גלעטענדיג געפרעגט, דוא האסט צוגענומען לייבעלעס מעסערל? אויף אַ צופלייטען, מסתמא, פאר וואס לייבעלע רופט דיך גנב! זעהר רעכט, גיב איהם טאקי גיט אַוועק, גיב עס מיר, וועל איהם שוין קיינמאל ניט אָבגעבען, עס וועט ליגען ביי מיר, ביז לייבעלע וועט שוואַרן. אַז ער וועט דיך קיינמאל ניט שלאָגען, קיינמאל ניט זינגען דאס נאַררישע לידעלע זיינס... אמת?

דאס הערצעל האט דערפיהלט, אַז דא הייבט זיך עפּיס ניט גוטעס אָן, אונ מיט טהרערן אין דיא אויגלעך האט ער געאַנטפערט:

– רבי איך האב דאס מעסערל ניט גענומען, ניט געזעהן אפילו!

דער רבי האט איהם שטארק אין דיא אויגען אַריינגעקוקט אַ פּאר מינוט נאך איינאנד. יאָסעלע האט דעם קוק ניט געקאָנט אַריבערטראָגען אונ האט צו וויינען אָנגעהייבען.

– אַז דוא האסט דאס מעסערל ניט גענומען וואס נאך וויינסט דוא? האט דער רבי שוין ערנסטער אָנגעהייבען, אַז דוא וויינסט איז דאך טאקי אַ סימן, אַז דוא ביזט שולדיג, טא גיב טאקי בעסער מיט גוטען אַוועק, איידער איך נעהם דיא ריטער.

– וויא דאס איז אַספק פון־גאטט, איך האב דאס מעסערל אפילו ניט געזעהן!! שווארט זיך דאס עלענד קינד ביים חומש. אונ ציטערט, שוין מיט אַללע אברים.

– ניט געזעהן? אָבער גענומען האסט דוא עס? לערנט דער רבי דעם פשט.

– גענומען אויך ניט!

– האסט דוא עס געגנב'עט!

– געגנב'עט אויך ניט, רבי! מען טאהר ניט גנב'ען, איך האב דריי מאל ביים חומש געשוואָרען: איך וועל מעהר ניט גנב'ן, אונ וועל קיינמאל מעהר ניט גנב'ען!

– דער וואס קאָן גנב'ן קאָן שווארן פאלש, פערשטעהסט דוא קליינער ממזר? גיט דער רבי איהם צו פערשטעהן.

– אונ ווער עס גנב'ט איינמאל, גנב'ט נאך אַ מאל אויך! לעגטצו דיא רביצען. אַ שאד אַזא שאן מעסערל, ער וועט עס אַוועקגעבען פאר אַקאפּייקע, נא דיר אַ האנד! פאלג מיר, בערל, טרייסעל איהם אויס די קעשענעס וועסט דוא געפינען!

אונ ר׳ בֶּערְל נֶעהמְט טַאפְּט אִיבֶּער יָאסֶעלֶעס שְׁטִיקֶעל בֶּגֶד׳ל, הֵייסְט אִיהם דִיא שִׁיכְלֶעךְ אונ דִיא זָאקְלֶעךְ אויסְטְהון, נֶעהמְט אויךְ זַיין הִיטֶעלֶע אַרָאבּ פוּן קָאפֶּעל, טַאפְּט דֶעם אֵייבֶּערְשְׁלַאג אונ אוּנְטֶערְשְׁלַאג, נִישְׁטָא ... אונ ר׳ בֶּערְל הֵייבְּט אָן צוּ גְלוֹיבֶּען, אַז יָאסֶעלֶע אִיז נִיט שׁוּלְדִיג. נוּר לֵייבֶּעלֶע, וָואס וֵויינְט אונ קְלָאגְט אוֹיף זַיין טְהַייֶער מֶעסֶערְל אונ מֵיינְט נִישְׁט מֶעהר, דָאס מֶעסֶערְל זָאלל זִיךְ גֶעפִינֶען, אונ משֶׁה׳לֶע מַזִיק, וָואס הָאט גִיבֶער דָאס מֶעסֶערְל אַלֵיין צוּגֶענוּמֶען אונ עֶרְגֶעץ בֶּעגְרָאבֶּען – שְׁרַייֶען אונ שְׁוֶוערְן, אַז יָאסֶעלֶע הָאט דָאס מֶעסֶערְל גֶעגַנְבֶ׳ט אונ אִין הוֹיף עֶרְגֶעץ בֶּעגְרָאבֶּען.

– אַ מְאוּסֶה מַעֲשֶׂה! שְׁרַייט דֶער רֶבִּי, דָאס מֶעסֶערְל זָאלל וֶוערְן, עֶס מֶאג מִיר מַיין לֶעבֶּען קָאסְטֶען! אונ אַזוֹי שְׁרַייעֶנְדִיג צִיהט עֶר אַרוֹיס עֶטְלִיכֶע פֵייכְטֶע דִיטֶער פוּנ׳ם בֶּאזֶעם אונ לֶעגְט יָאסֶעלֶען אוֹיפ׳ן בֶּאנֶקְעל.

– זַיי זִיךְ מוֹדֶה! שְׁרַייט ר׳ בֶּערְל מִיט רְצִיחָה אונ שְׁמַייסְט, זַיי זִיךְ מוֹדֶה, זָאג, וואוּ הָאסְט דוּא דָאס מֶעסֶערְל בֶּעהַאלְטֶען?

יָאסֶעלֶע שְׁרַייט פוּן וֶועהטִיג, נוּר אָהן וֶוערְטֶער.

– זַיי זִיךְ מוֹדֶה, שֵׁיינַאץ, הֵייבְּט בֶּערְל ווידֶער אָן, וֶועט אֲפִילוּ דִי מַאמֶע דַיינֶע דֶערְפוּן נִיט ווִיסֶען, זַיי זִיךְ מוֹדֶה, גִיכֶער, וואוּ הָאסְט דוּא דָאס מֶעסֶערְל בֶּעגְרָאבֶּען?

יָאסֶעלֶע רֶעדְט אַלְץ נִיט נוּר עֶר שְׁרַייט׳ נָאךְ מִיט דִיא לֶעצְטֶע כּוֹחוֹת.

– זָאג, גִיכֶער דוּא קְלֵיינֶער גַנָב, זָאג, אַז נִיט שְׁלֶעפּ אִיךְ דִיךְ פַאר דִיא אוֹיהֶערְן צוּ דֶער מַאמֶען דַיינֶער, זָאלל זִיא דִיךְ שְׁלָאגֶען, פַאר אִיהר וֶועסְט דוּא זִיךְ מוֹדֶה זַיין! פְּרִיבְט נָאךְ דֶער רֶבִּי אונ לָאזְט יִדיא רִיטֶער מִיט מֶעהר כֹּחַ וִויא פְרִיהֶער.

– אוֹי רֶבִּי, אִיךְ שְׁטַארְבּ, נִיט שְׁמַייסְט מֶעהר, אִיךְ וֶועל שׁוֹין זָאגֶען! שְׁרַייט דָאס גֶעפַּיינִיגְט קִינְד.

דֶער רֶבִּי הֶערְטאוֹיף צוּ שְׁמַייסֶען – שַׁא, עֶס גֶעהט אוֹיף אַ דֶרֶךְ, זָאגְט עֶר אונ וַוארְט, יָאסֶעלֶע זָאלל אָנְהֵייבֶּען אויסְצוּזָאגֶען, נוּר יָאסֶעלֶע וֵויינְט נָאךְ אונ זָאגְט נִישְׁט.

– וָואס זָאגְסְט דוּא נִיט? פְרֶאגְט בֶּערְל אוּנְגֶעדוּלְדִיג.

– וָואס זָאלל אִיךְ זָאגֶען? פְרֶאגְט יָאסֶעלֶע חְלִיפֶּענְדִיג.

– וואוּ דוּא הָאסְט דָאס מֶעסֶערְל בֶּעגְרָאבֶּען? זָאג!

– אִיךְ וַוייס נִיט!

– ווידֶער אִיךְ וַוייס נִיט? קוּמְט דֶער רֶבִּי אַרַיין אִין רְצִיחָה אונ הֵייבְּט אָן

אִיהם טְרֵייסְלֶען וִויא לוּלָב.— וַוארְט, דוּא וֶועסְט בַּאלְד וִויסֶען, צוּ דֶער מַאמֶען קוּם, דוּא מַמְזֵר, צוּ דֶער מַאמֶען! זָאלל זִיא שְׁטַארְבֶּען פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶען, וָואס זִיא הָאט אַזַא טְהַייֶער קִינְד! שְׁטוּם הָאט זִיא גֶעמֶאגְט וֶוערְן, אֵיידֶער אִיךְ הָאבּ מִיךְ גֶעלָאזְט אִיבֶּערְרֶעדֶען פוּן אִיהר, דִיךְ אִין מַיין חֵדֶר אַרייַנְצוּנֶעהמֶען! אוֹי, אוֹי! הָאט ר' בֶּערְל גֶעשְׁרִיֶען וִויא אַ ווִילְדֶער, מַיין גַאנְצֶען נָאמֶען וֶועל אִיךְ מִיר צוּ לִיעבּ דֶעם אֵיינֶעם אִיבֶּערְפִיהרֶען! צוּ דֶער מַאמֶען קוּם, לָאם אִיךְ מַיין כַּעַס אויסְלָאזֶען צוּ אִיהר... אוּנ ר' בֶּערְל הָאט אָנְגֶעטְהוּן דָאס הִיטֶעל, גֶענוּמֶען דֶעם שְׁטֶעקֶען אִין אֵיין הַאנְד, מִיט דֶער אַנְדֶערֶער הַאנְד הָאט עֶר יָאסֶעלֶען אַחַאפּ גֶעטְהוּן אוּנ אִיהם אַרוֹיסְגֶעשְׁלֶעפְּט פוּן חֵדֶר אוּנ נָאךְ אַנַאנְד גֶעשְׁרִיֶען: צוּ דֶער מַאמֶען קוּם!

— אוֹי רֶבִּי, פִיהְרְט מִיךְ נִיט צוּ דֶער מַאמֶען! זִיא וֶועט שְׁטַארְבֶּען, הָאט יָאסֶעלֶע גֶעבֶּעטֶען.

— טָא זָאג, וואוּ הָאסְט דוּא דָאס מֶעסֶערְל בֶּעגְרָאבֶּען?

— אִין הוֹיף, אִין אַ גְרִיבֶּעלֶע! הָאט עֶר גֶעאֶנְטְפֶערְט, מֶען זָאלל אִיהם נוּר צוּ דֶער מַאמֶען נִיט פִיהרֶען.

— קוּם וַוייז, וואוּ?

— אִיךְ וֶועל וַוייזֶען, וַוייזֶען, רֶבִּי! פִיהְרְט מִיךְ נִיט צוּ דֶער מַאמֶען!

אוּנ דָאס אָרֶעם קִינְד הָאט דֶעם רֶבִּי'ן אִין הוֹיף גֶעווִיזֶען וואוּ עֶר הָאט דָאס מֶעסֶערְ'ל, כְּלוֹמַר שְׁט, בֶּעגְרָאבֶּען. גֶעגְרָאבֶּען מִיט צִיטֶערְנְדֶע הֶענְדְלֶעךְ דִיא עֶרְד, אַלֵיין נִיט וִויסֶענְדִיג וָואס עֶס גְרָאבְּט, וָואס עֶס זוּכְט.

— פַאר וָואס גֶעפִינְסְט דוּא נִיט? הָאט בֶּערְל ווִידֶער מִיט כַּעַס אָנְגֶעהֵייבֶּען.

— רֶבִּי גוּטֶער, רֶבִּי טְהַייֶערֶער, הָאט יָאסֶעלֶע, פְּלוּצְלִינְג אָנְגֶענוּמֶען דֶעם רֶבִּי'נס הַאנְד אוּנ הָאט אָנְגֶעהֵייבֶּען קוּשֶׁען אוּנ מִיט בִּיטֶערֶע טְהרֶערְן בֶּעגִיסֶען, אִיךְ הָאבּ דָאס מָעסֶערְל נִיט גֶענוּמֶען, נִיט גֶעגַנְבֶ'ט, נִיט גֶעזֶעהן אֲפִילוּ, אוּנ נִיט בֶּעגְרָאבֶּען. אוּנְטֶערְן בְּלֵייזֶען הִימֶעל שְׁוֶוער אִיךְ, אוּנ נָאטְט אִיז אַ עֵדוּת, אַז אִיךְ הָאבּ דָאס מֶעסֶערְל נִיט גֶענוּמֶען!— שְׁלָאגְט מִיךְ נִיט, אַז נִיט וֶועט נָאטְט אַייךְ שְׁטְרָאפֶען! עֶר אִיז מַיין עֵדוּת אוּנ עֶר וֶועט זִיךְ אָנְנֶעהמֶען פַאר מִיר!

יָאסֶעלֶע הָאט עֶס אַזוֹי פַייֶערְלִיךְ אוּנ רִיהרֶענְד אַרוֹיסְגֶערֶעדְט, אַז דִיא עֶטְלִיכֶע וֶוארְטֶער זַיינֶע הָאבֶּען אוֹיפ'ן רֶבִּי'ן גֶעווִירְקְט אַ טְרַאכְט צוּ טְהוּן: טָאמִיר ווייס דָאס קִינְד טַאקִי פוּן קֵיין זַאךְ נִיט, מוּז זִיךְ נָאטְט בֶּאֱמֶת אָנְנֶעהמֶען פַאר אִיהם! אוּנ עֶר הָאט כִּמְעַט אָנְגֶעהֵייבֶּען צִיטֶערְן פַאר דִיא שְׁטְרָאף וָואס אִיהם קוּמְט דֶערְפַאר.

— טָא וֶוער דֶענְן הָאט דָאס מֶעסֶערְל גֶענוּמֶען? דָאס מֶעסֶערְל אִיז דָאךְ גֶעוֶועהן, לֵייבֶּעלֶע אִיז פוּן הֶדֶר נִיט אַרוֹיס, וֶוער זְשֶׁע אִיז דֶער גַנָב?

— אִיךְ וַויים נִיט, אִיךְ וַויים נִיט, רֶבִּי! הָאט יָאסֶעלֶע גֶעטַעֲנָה'ט.

ר' בֶּערְל הָאט אָנְגֶעהֵייבֶּען אִיבֶּערטְרַאכְטֶען אַללֶע קִינְדֶער, וֶוער פוּן זֵייא קָאנְן פֶאהִיג זַיין אַזַא מֶעסֶערְל צוּ גַנְבְ'ן, אוּנ עֶר הָאט זִיךְ דֶערְמָאנְט, אַז משֶׁה'לע פַּזִיק הָאט דִיא גַאנְצֶע צַייט זִיךְ גֶעהַאלְטֶען עֶפִּים נִיט וִויא אַללֶע מָאל נִיט וִויא אַללֶע קִינְדֶער. „עֶס קָאנְן זַיין, זַיין אַרְבַּייט, הָאט עֶר צוּ זִיךְ גֶערֶעדְט, נוּר גֶעה מְשֶׁעפֶּע זִיךְ מִיט אִיהם, טָאמִיר גֶעפִין אִיךְ בַּיי אִיהם נִיט, בִּין אִיךְ פָּשׁוּט מִיט מַיין לֶעבֶּען נִיט זִיכֶער: אִיצִי שְׁנִיטְקְרֶעמֶער, דֶער טַאטֶע זַיינֶער, קָאנְן מִיךְ אִין אַסְטְרָאג אַרייִנְזֶעטְצֶען, אָדֶער קוּמֶען אִין הֶדֶר מִיר אַרָאבְּלָאזֶען אַ פָּאאר פֶּעטְשׁ... אֲפִילוּ אִיךְ זָאלל בַּיי אִיהם יָא גֶעפִינֶען, וֶועל אִיךְ מִיר נִיט אוֹיסְצָאהלֶען קָאנֶנֶען — אַזוֹי אִיז שְׁלֶעכְט אוּנ נִיט אַזוֹי אִיז אוֹיךְ בִּיטֶער! וָואלְט עֶס חָאטְשׁ אַ פָּשׁוּט מֶעסֶערְל גֶעוֶועהן, וָואלְט אִיךְ, בִּדֵיי אַ הַאלְב קָארְבֶּעל פוּן קֶעשֶׁענֶע אָנְוֶוערְן, אָפְּקוֹיפֶען לֵייבֶּעלֶען אַזַא מֶעסֶערְל אוּנ גֶעה וֶוארְג זִיךְ, דַארְף מַעֲשֶׂה שָׂטָן, זַיין אַ מֶעסֶערְל מִיט אַ שְׁפַּאקְטִיוֶוע; מִיט אַ קְרִיאַת שְׁמַע — אוֹיסְבְּרֶעכֶען זִיךְ הָאט גֶעמֶאגְט יֶענֶער אוֹיסְלֶאנְדֶער דִיא הֶאנְד, וָואס הָאט גֶעמַאכְט אַזַא מֶעסֶערְל, אוּנ מִיר זָאלל דָאס אוּנְגְלִיק דוּרְךְ אִיהם טְרֶעפֶען!"

— קוּם אַהֵיים צוּ דֶער מַאמֶען דֵיינֶער, הָאט בֶּערְל פְּלוּצְלִינְג צוּ יָאסֶעלֶען גֶעזָאגְט גָאר מִיט אֵיין אַנְדֶער טָאן, דֶערְצֶעהל אִיהר קֵיין מַעֲשׂוֹת נִיט, אַז אִיךְ הָאבּ דִיךְ גֶעשְׁמִיסֶען, אוּנ עֶס פֶּערְדְרִיסְט מִיךְ מַאכִי, אֶפְשָׁר בִּיזְט דוּא טַאקִי נִיט שׁוּלְדִיג, אִיךְ בִּין אָבֶּער אוֹיךְ נִיט שׁוּלְדִיג, אוּנ אוֹיף מִיר דָאךְ וֶועט לֵייבֶּעלֶעס מַאמֶע שְׁרֵייעֶן.

— פִּיהרְט מִיךְ נִיט צוּ דֶער מַאמֶען, רֶבִּי טְחַייֶערֶער!, בֶּעט זִיךְ דָאס קִינְד, זִיא וֶועט שְׁטַארְבֶּען, אִיךְ הָאבּ מוֹרָא.

— אַז דוּא הָאסְט נִיט גֶענוּמֶען, טְרֵייסְט אִיהם ר' בֶּערְל, בְּרוֹיכְסְט דוּא נִיט מוֹרָא צוּ הָאבֶּען, וֶועט זִיא דִיךְ נִיט שְׁלָאגֶען, נַארֶעלֶע!

— פַאר וָואס הָאט מִיךְ דֶער רֶבִּי גֶעשְׁמִיסֶען אוּנ גֶעשְׁלָאגֶען, חָאטְשׁ אִיךְ הָאבּ נִיט גֶענוּמֶען? פְרֶעגְט דָאס קִינְד חְלִיפֶּענְדִיג.

— אִיךְ וַויים דָאךְ נִיט, צוּ יָא צוּ נַיין, פֶערְאֶנְטְפֶערְט זִיךְ ר' בֶּערְל.

— פַאר וָואס הָאט דֶער רֶבִּי נוּר מִיךְ אַלְלֵיין גֶעשְׁמִיסֶען? פְרֶאגְט יָאסֶעלֶע וִוידֶער, אֶפְשָׁר הָאט אֵיין אַנְדֶער יוּנְגֶעל דָאס מֶעסֶערְ'ל גֶענוּמֶען?

— פֶערְשְׁטֶעהְסְט פַאר וָואס נוּר דִיךְ? עֶרְקְלֶערְט אִיהם דֶער רֶבִּי, וַוייל דוּא

הָאסְט שׁוֹין גֶעפְּרוּבְט אַ מָאל זַיין אַ גַנָב ... גֶעדֶענְקְסְט, אֶפְשָׁר אִיז דֶענְסְטְמָאל אוֹיךְ אַ לִיגֶען גֶעוֶועהן? אַ יוּנְגֶעל, וָואס מֶען הָאט שׁוֹין גֶעכַאפְּט אַ מָאל בַּיי אַ גְנֵבָה, דַארְף נִיט אִין כַּעַס זַיין, אַז מֶען אִיז אִיהם חוֹשֵׁד נָאךְ אַ מָאל, הָאטְשׁ אֶפְשָׁר אוּמְזִיסְט ... פֶערְשְׁטֶעהסְט?—

יָאסֶעלֶע הָאט נִישְׁט גֶעעֶנְטְפֶערְט, נוּר דִיא טְהרֶערְן זַיינֶע הָאבֶּען זִיךְ פוּן דָאס נַיי אָנְגֶעהֵייבֶּען גִיסֶען, אוּנ נִיט רֶעדֶענְדִיג מֶעהר אֵיין וָוארְט אִיז עֶר צִיטֶערְנְדִיג מִיט'ן רֶבִּי'ן צוּ זַיין הֵיים גֶעקוּמֶען.

—חְיֶענֶע אִיז וִויא אַ פֶערְשְׁטֵיינֶערְטֶע זִיצֶען גֶעבְּלִיבֶּען אוּנ נִיט גֶעקֶאנְט אַ וָוארְט אוֹיסְרֶעדֶען, אַז זִיא הָאט אוֹיסְגֶעהֶערְט בֶּערְל'ס סִפּוּר וֶועגֶען מֶעסֶערְל. בָּרוּךְ אָבֶער הָאט זִיךְ בַּאלְד מִיט כַּעַס אַ וָוארְף גֶעטְהוּן צוּ זַיין קִינְד אוּנ אָנְגֶעהֵייבֶּען שְׁלָאגֶען.

—אָהן כַּעַס, ר' בָּרוּךְ, מִיט בֵּייזֶען מַאכְט מֶען אֶרְגֶער! הָאט דֶער רֶבִּי זִיךְ אַרַיינְגֶעמִישְׁט, נוּר מִיט גוּטֶען, אוּנ נִיט אִיהר וֶועט בַּיי אִיהם דֶערְגֶעהן, דִיא מַאמֶע זַיינֶע בְּרוֹיךְ אִיהם אוֹיסְפָּארְשֶׁען, מִיט גוּטֶען וִויא אַ מַאמֶע קֶאנְן.

—וִויא זָאלל מֶען נִיט זַיין אִין כַּעַס, אַ גַנָב!? הָאט דֶער טַאטֶע גֶעשְׁרִיעֶן, אִיךְ וֶועל אִיהם אַ לֶעבֶּעדִיגֶען נִיט לָאזֶען, אָט שׁוֹין זָאלל מִיר וֶוערְן דָאס מֶעסֶערְל! דוּא הֶארְסְט, דוּא מַמְזֵר, דוּא גַנָב! אוּנ עֶר הָאט זִיךְ וִוידֶער גֶענוּמֶען צוּ יָאסֶעלֶען.

—אַוֶועק פוּנ'ם קִינְד! הָאט חְיֶענֶע אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעטְהוּן נִיט מִיט אִיהר קוֹל, מַיין מַמְזֵר, מַיין גַנָב! אִיךְ וֶועל פַאר אִיהם לַיידֶען, אוּנ דוּא וְוִיסְטֶער טַאטֶע, פְּרוּב נוּר אַ פִינְגֶער אוֹיף אִיהם נָאךְ אַ מָאל אַרוֹיפְלֶעגֶען, וָואס מִיר וֶועט אִין הַאנְד אַרַיינְפַאללֶען וֶועט פְלִיהֶען דִיר אִין קָאפּ אַרַיין!

—וֶועהר שֶׁאן, וֶועהר פַיין! הָאט דֶער קְרַאנְקֶער שַׁמָשׁ הוּסְטֶענְדִיג גֶעזָאגְט, זֶעהט אִיהר שׁוֹין, ר' בֶּערְל, אִין וֶועמֶען דֶער גַנָב אִיז גֶערָאטְהֶען? שֶׁאמֶען בַּארְפְסְט דוּא זִיךְ! זָאגְט, ר' בֶּערְל, צוּ הָאבּ אִיךְ רֶעכְט?

—כַּעַס אִיז בִּכְלַל אַ מִדָה מְגוּנָה, אוּנ וְוִי בַּאלְד אִיהר זַייט אִין כַּעַס, אִיז שׁוֹין נִיט גוּט! הָאט זִיךְ ר' בֶּערְל אָבְּגֶערוּפֶען—חְיֶענֶע, אִיהר וֶועט מִיט גוּטֶען דֶעם גַאנְצֶען אֶמֶת דֶערְגֶעהן, נוּר מִיט גוּטֶען, אִיךְ בֶּעט אַייךְ חְיֶענֶע, נוּר מִיט גוּטֶען! פְרִיהֶער שְׁפֶּעטֶער, מוּז זִיךְ דֶער אֶמֶת בֶּעוַוייזֶען. אוּנ טָאמִיר וֶועט זִיךְ טַאקִי אַרוֹיסְוַוייזֶען, אַז שׁוּלְדִיג אִיז אֵיין אַנְדֶער יוּנְגֶעל נִיט יָאסֶעלֶע, אִיז בֶּאֱמֶת אַ זִינְד אַ גְרוֹיסֶע אוּמְזִיסְט אִיהם צוּ שְׁלָאגֶען!

—אַזוֹי שׁוּלְדִיג זָאלל אִיךְ קוּמֶען פַאר'ן רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וֶוען מַיין שָׁעָה וֶועט קוּמֶען! הָאט הִיֶענֶע גֶעשְׁוָואָרְן, אַ מַאמֶעס הַארְץ פִיהְלְט וֶוען אִיהר קִינְד

אִיז שׁוּלְדִיג װֶעגְן נִיט!... אִיךְ הָאבּ נִיט פַארְאִיבֶּעל אוֹיף אַייךְ, רֶבִּי, וָואס אִיהר
זַייט מַיין קִינְד חוֹשֵׁד, וָואס זָאלל אַ פְרֶעמְדֶער זָאגֶען, אַז אַ אֵייגֶענֶער טַאטֶע רֶעדְט
נִיט בֶּעסֶער? נוּר אָבְּרַאהְן מֶאג יֶענֶעם דִיא הֶאנְד, וֶוער עֶס הָאט דָאס מֶעסֶערְל
גֶעגַנְבֶ'ט, אוּנ אִיבֶּער אִיהם הָאט מֶען מַיין אָרֶעם קִינְד אַזוֹי גֶעפַּיינִיגְט!— רִבּוֹנוֹ שֶׁל
עוֹלָם, בֶּעוַוייז דַיין אֱמֶת, דַיין מִשְׁפָּט אוֹיף דֶער וֶועלְט, אוּנ זָאלל מַיין קְלָלָה
דֶעם אֵיינְמָאל אִין מַיין לֶעבֶּען, יֶענֶעם אָנְקוּמֶען, וֶוער עֶס הָאט זִיא כָּשֵׁר פֶּערְדִינְט!
— צוּם חֵדֶר הָאט עֶס נִיט, הָאט בֶּערְל וִויא זִיךְ פֶּערְאֶנְטְפֶערְנְדִיג גֶע-
זָאגְט, זָאלל יָאסֶעלֶע קוּמֶען מָארְגֶען אִין חֵדֶר, דָאס מֶעסֶערְל וֶועט זִיךְ גֶעפִינֶען.
אִיצְט גְלוֹיבּ אִיךְ אַלֵיין, אַז אַייעֶר קִינְד וַויים פוּן דֶעם נִיט. אַ גוּטֶע נַאכְט!
— אַ גוּטֶער יָאהר! הָאט חָיֶענֶע גֶעאֶנְטְפֶערְט, אוּנ ר' בֶּערְל אִיז אַוֶועק
אַהֵיים זֶעהר צוּטְרָאגֶען. „וָואס וֶועל אִיךְ אֶנְטְפֶערְן שֵׁיינְדֶעלֶען, וָואס וֶועט מִיר
אַוַדַאי נִיט שְׁוַוייגֶען, וָואס בַּיי מִיר אִין חֵדֶר זָאלל מֶען בַּיי אִיהר אֵיינְצִיג קִינְד
צוּ גַנְבְ'ן אַזַא טְהַייעֶר מֶעסֶערְ'ל? אוּנ נָאךְ אֶרְגֶער, וִויא עֶרְקְלֶערְט מֶען אִיהר,
אַז דַוְקָא דֶער, וָואס מֶען אִיז אִיהם מֶעהר חוֹשֵׁד, אִיז וֶועניגֶער שׁוּלְדִיג אוּנ
אֶפְשָׁר טַאקִי גָאר נִישְׁט שׁוּלְדִיג? זָאגֶען אִיהר, אַז מֹשֶׁה'לֶע מַזִיק הָאט גֶעקְאנְט
דָאס צוּנֶעהמֶען? עֶס פֶּעהלְט מִיר מֶעהר נִיט! נוּ, אַ אָנְשִׁיקֶענֶעס, אַ נִסָיוֹן אֵיין
אֶמֶת'ר! . . .”
קוּמֶענְדִיג אִין חֵדֶר הָאט עֶר שׁוֹין דִיא קִינְדֶער נִיט גֶעפוּנֶען, זַייא זֶענֶען
זִיךְ אַללֶע צוּלָאפֶען, אוּנ אוֹיךְ לַייבֶּעלֶע, וָואס הָאט אַלֵיין נִיט גֶעוָואלְט וַוארְטֶען
בִּיז דֶער רֶבִּי וֶועט קוּמֶען מִיט'ן מֶעסֶערְל, אִיז אַהֵיים אַ וֶועק מִיט פֶערְשְׁוָואלֶענֶע
אוֹיגֶען פוּן וַויינֶען. קוּמֶענְדִיג אַהֵיים הָאט עֶר בַּאלְד חְלִיפֶענְדִיג דֶער מַאמֶען
זַיינֶער דֶערְצֶעהלְט, אַז דָאס טְהַייעֶר מֶעסֶערְל הָאט יָאסֶעלֶע חָיֶענֶע דֶער שַׁמָשׁ'טֶעס
יוּנְגֶעל בַּיי אִיהם צוּגֶעגַנְבֶ'ט. יָאסֶעלֶע אִיז אַ גַנָב, הָאט דָאס צִיטְרִיג קִינְד
דֶערְצֶעהלְט, עֶר הָאט בַּיי'ם רֶבִּ'ן אַלֵיין אַ מָאל גֶעלְד גֶעגַנְבֶ'ט, דִיא 50
קָאפֵּייקֶעס, וָואס הָאט אַ מָאל פוּן דֶעם גֶעלְד גֶעפֶעהלְט, בְּעֵת דֶער טַאטֶע
הָאט גֶעשְׁלָאגֶען הַאצְקֶעל דֶעם מְשָׁרֵת. דִיא רֶבִּי'צֶען זָאגְט: „יָאסֶעלֶע הָאט לַאנְגֶע
הֶענְד אוּנ, אַז עֶר צִיהט אוֹיס זַיינֶע הֶענְד קָאנְן עֶר פוּן צֶעהן אֵיילֶען וַוייט
אַרוֹיסְנֶעהמֶען פוּן קֶעשֶׁענֶע!” דִיא לֶעצְטֶע וֶוארְטֶער הָאט דָאס קִינְד פוּן דִיא
חֵדֶר יוּנְגְלֶעךְ גֶעהֶערְט עֶרְקְלֶערֶנְדִיג, וָואס מֶען מֵיינְט „לַאנְגֶע הֶענְד”.
— פַאר וָואס הָאסְט דוּא מִיר גָאר קֵיינְמָאל נִיט גֶעזָאגְט, אַז דֶער יָאסֶעלֶע,
אַ מִיתָה מְשׁוּנָה אוֹיף אִיהם, אִיז אַ גַנָב? הָאט דִיא מַאמֶע גֶעפְרֶעגְט, וָואלְט

אַיךְ גֶעוואוּסְט, וָואלְט עֶר שׁוֹין לַאנְג אִין חֵדֶר נִיט גֶעוֶועהן, אוּנ וָואלְט הַיינְט דַיין מֶעסֶערְל נִיט גֶעגַנְבֶ'ט.

–דֶער רֶבִּי הָאט נִיט גֶעהֵייסֶען אוֹיסְזָאגֶען, אַלֶע יוּנְגְלֶעךְ הָאבֶּען גֶעשְׁוָוארֶען נִיט אוֹיסְצוּזָאגֶען פוּנ'ם חֵדֶר. הָאט לֵייבֶּעלֶע וֵויינֶענְדִיג דֶערְצֶאהלְט. אִיצְט הָאט דֶער רֶבִּי אִיהם אוֹיךְ גֶעשְׁמִיסֶען אוּנ עֶר הָאט צוּגֶעזָאגְט אַוֶועקְצוּגֶעבֶּען אִין דֶערְהֵיים בַּיי אִיהם.

שֵׁיינְדֶעלֶע אִיז אֵיין אָנְגֶעצוּנְדֶענֶע גֶעוָוארֶען אוֹיסְהֶערֶענְדִיג אִיהר צִיטְרִיג קִינְד'ס בִּיטֶערֶע נַייֶעס, אוּנ הָאט שׁוֹין גֶעוָואלְט לוֹיפֶען זִיךְ אָבְּרֶעכֶענֶען מִיט בֶּערְלֶען, נוּר דֶער מַאנְן הָאט זִיא אָבְּגֶעהַאלְטֶען אוּנ הָאט גֶעזָאגְט:

– הָאבּ צַייט, עֶס קֶאנְן זַיין, דֶער רֶבִּי וֶועט עֶס בַּאלְד אָבְּבְּרֵיינְגֶען.

– מֵיינְסְט אַוַדַאי אִיךְ וֶועל מִיךְ פוֹילֶען אַרִיבֶּערְצוּגֶעהן צוּ הַיֶענֶען, דֶעם גַנָב'ס מַאמֶען? הָאט שֵׁיינְדֶעלֶע גֶעשְׁרִיעֶן, זָאלל דֶער רֶבִּי נִיט בְּרֶענְגֶען, זִיא וֶועט מִיר מוּזֶען אָבְּגֶעבֶּען דָאס מֶעסֶערְל חָאטְשׁ קְרַאנְקֶערְהֵייט! אַזַא שְׁפֵלָה, מִיט וָואס פַאר שְׁבוּעוֹת אוּנ חֲרָמוֹת זִיא הָאט זִיךְ גֶעשְׁוָוארֶען, אַז אִיהר מַמְזֵר וֶועט זִיךְ אֲפִילוּ נִיט צוּרִיהְרֶען צוּ מַיין קִינְדְ'ס אַקָאפֵּיקֶע אָדֶער אַ פְרִיהשְׁטִיק אוּנ אִיךְ נַארר הָאבּ מִיךְ גֶעלָאזְט אַיינְרֶעדֶען אוּנ גֶעהֵייסֶען דֶעם רֶבִּי'ן אִיהר מַמְזֵר אִין חֵדֶר אַרַיינְנֶעהמֶען, כְּדֵי עֶר זָאלל בַּיי אִיהם אוֹיסְנַארְרֶען אוּנ אַוֶועקְגַנְבֶ'ן אַלֶץ, וָואס דָאס קִינְד נֶעהמְט מִיט, אוּנ אַוֶועק גֶעבֶּען דֶער מַאמֶען זַיינֶער! הַיינְט גֶעה דֶערְקֶענְן אַ מֶענְשֶׁען, רֶעדְט, דַאכְט זִיךְ, מִיט גָאטט אוּנ לֶערְנְט אָן אִיהר קִינְד גַנְבָ'ן בַּיי דִיא חֵדֶר יוּנְגְלֶעךְ אוּנ אִיהר בְּרֶענְגֶען אִין שְׁטוּב אַרַיין!

– אִיךְ הָאבּ דִיר לַאנְג גֶעזָאגְט, הָאט זִיךְ ר׳ שְׁלֹמֹה אָבְּגֶערוּפֶען, אַז אָרֶעם כַּאן אִיז אַ גַנָב! קוּמְט צוּ דִיר אֵיין אָרֶעם מַאן אַרַיין, לָאז אִיהם שְׁטֶעהן בַּיים טְהִיר, גִיבּ אִיהם זַיין נְדָבָה, אַז דוּא הָאסְט אַ גוּט הַארְץ אוּנ לָאז עֶר גֶעהן גֶעזוּנְד! קוּמְט אַרַיין צוּ דִיר חָיֶענֶע אָדֶער אַנְדֶערֶע אַ זֶעלְכֶע זָאגֶערִינְס אוּנ וָואילְגֶעלֶערְנְטֶע, רוּקְט מֶען אִיהר אִין הַאנְד אַרַיין אַפָּאר גְרָאשֶׁען אוּנ אוֹיס מְהוּתֶּנֶת'טֶע! דוּא אָבֶּער בִּיזְט נִיט בֶּעסֶער פַאר אַלֶע וַוייבֶּער, קוּמְט אַרַיין אַ הַיֶענֶע, אַ שְׁפֵלָה, נֶעהמְסְטוּ זִיא אַרַיין אֵייבֶּענְאָן, הָאסְט מִיט אִיהר עֲסָקִים, הֶערְסְט אוֹיס אִיהרֶע אוֹיסְגֶעטְרַאכְטֶע מַעֲשׂוֹת: זִיא הָאט אַ קִינְד מִיט אַ אָפֶּען קָאפֶּעל, ווילל אִיהם תּוֹרָה לֶערְנֶען, גְלוֹיבְּסְט דוּא אוּנ הֵייסְט דֶעם רֶבִּי'ן פוּן אוּנְזֶער אֵיינְצִיג קִינְד זָאלל אִיהם אִין חֵדֶר אַרַיינְנֶעהמֶען, צוּ אוּנְזֶער לֵייבֶּעלֶען אַ חָבֵר!. נַא דִיר אַ חָבֵר! אַ עַם לֹא הָיָה, זֶענֶען זַייא דִי וַוייבֶּער, אוּנ זַייא זֶענֶען נָאךְ גֶערֶעכְט!

– נוּ, נוּ, אִיךְ וֶועל זִיךְ מִיט אִיהר אָבְּרֶעכֶענֶען! הָאט שֵׁיינְדֶעלֶע זִיךְ אָבְּגֶערוּפֶען וְויא אוֹיף לְהַכְעִיס פַאר אִיהר מַאנְנְס מוּסָר, אַקְרַאנְקֶע וֶועט זִיא מִיר דָאס מֶעסֶערְל אָבְּגֶעבֶּען אוּנ אִיהר פוּס וֶועט מֶעהר אוֹיף מַיין שְׁוֶועל נִיט אַרוֹיפְטְרֶעטֶען! וָואס הָאבּ אִיךְ מוֹרָא פַאר אִיהר? זִיא וֶועט מִיךְ שֶׁעלְטֶען אוּנ פְלוּכֶען, זִיא הָאט אַ גוּט פִּיסְקֶעל? וֶועלְן אִיהרֶע קְלָלוֹת פַאלְלְן אִין טִיפֶען יַם אוּנ אוֹיסְגֶעהֶען צוּ אִיהרֶע הֶאנְד אוּנ פִים! אוּמְזִיסְטֶע קְלָלוֹת, נִישְׁקֶשֶׁה, קוּמֶען נִיט אָן!

– אָבֶּער צוּ וָואס הָאסְט דוּא דָאס אִין גַאנְצֶען בֶּעדַארְפְט? הָאט דֶער מַאנְן נִיט אוֹיפְגֶעהֶערְט צוּ מוּסָרְן זִיא, ווִילְסְט זַיין אַ גוּטֶע? מֶען טָאהר קֵיין גוּטֶער נִיט זַיין צוּ קַבְּצָנִים! זָאלְלְסְט זֵייא דִי הֶעמְד פוּן לַייבּ אַוֶועק גֶעבֶּען, וֶועסְט דוּא פַאר זֵייא נִיט יוֹצֵא זַיין, אִיז דָאךְ טַאקִי גְלַייכֶער, אַז מֶען הָאט לְכַתְּחִלָּה מִיט זֵייא קֵיין מַגַע וּמַשָׂא נִיט. – גוּט גֶעוֶועהן צוּ חְיֶענֶען, גֶעגֶעבֶּען אִיהר, גֶעשְׁטָאפְּט, נַא דִיר אִיהר דַאנְק, אִיצְט וֶועט זִיא דִיר נָאךְ מַאכֶען אַ שֵׁם אוּנ נָאךְ פְלוּכֶען אוֹיךְ... אַ מִצְוָה אוֹיף דִיר!

– זָאלל זִיא עֶס מֶעהר נִיט הָאבֶּען בַּיי אִיהר לַייבּ אוּנ נְשָׁמָה, וָואס אִיךְ הָאבּ אִיהר דַיינְס אִיבֶּערְגֶעגֶעבֶּען! הָאט שֵׁיינְדֶעלֶע שׁוֹין אוֹיף אִיהר מַאנְן זִיךְ גֶעוָוארְפֶען – אִיךְ וֵויס דָאךְ, דוּא מֵיינְסְט, אַז אִיךְ גִיבּ אַזַא חְיֶענֶען אִיבֶּער דַיין בָּאבֶּעס יְרוּשָׁה, פֶערְקְרֶענְקֶען מֶאג אִיךְ עֶס, וָואס זִיא הָאט פוּן מִיר גֶעהַאט, חוּץ אַ גִילְדֶען פַאר פַארְיָאהרִיגֶע עֶרֶב יוֹם כִּפּוּרְ'דִיגֶע לִיכְט מַאכֶען! אִיךְ וָואלְט גֶעוואוּסְט אַזַא מַפָּלָה אוֹיף אִיהר וָואלְט אִיךְ זִיא מִיט שְׁטֶעקֶענְס גֶעטְרִיבֶּען פוּן מַיין שְׁטוּבּ.

אוּנ אַזוֹי הָאבֶּען זִיךְ מַאנְן אוּנ וַוייבּ גֶעקְרִיגְט אַ שְׁטִיק אִין דֶער נַאכְט, בִּיז לַייבֶּעלֶע אִיז אַ וֵויינֶענְדִיגֶער עֶנְטְשְׁלָאפֶען גֶעוָוארֶען.

ח.

ר׳ בֶּערְל קוּמֶענְדִיג צוּרִיק פוּן חְיֶענֶען, הָאט אוֹיךְ אַ גוּטֶע שָׁעָה מִלְחָמָה גֶעהַאלְטֶען מִיט זַיין וַוייבּ: זִיא הָאט גֶעשְׁרִיעֶן, אַז עֶר אִיז אַ טְרַאפֶּקֶע, אַ לֵיימֶענֶער דִיישֶׁעל, אוּנ בַּיי אִיהם אִיז רֶעכְט, אַז יָאסֶעלֶע הָאט דָאס מֶעסֶערְל נִיט גֶענוּמֶען, וַוייל חְיֶענֶע, מִסְתָּמָא, הָאט דִיךְ מִיט אִיהר גֶעשְׁלִיפֶען צִינְגֶעלֶע, זָאלל

עֶס אִיהר נור אָבְּגֶענוּמֶען וֶוערְן – אַיינְגֶערֶעדְט, אַז נִיט, – גְרוֹיסֶער נַארר מִיט דֶעם לַאנְגֶען בָּארְד! הָאט זִיא גֶעשְׁרִיעֶן, אַז נִיט יָאסֶעלֶע הָאט גֶענוּמֶען, קוּמְט דָאךְ אוֹיס, אַז אִיךְ אָדֶער דוּא זֶענֶען דִי גַנָבִים!

אַז דָאס הָאט גֶעקֶאנְט צוּגֶעהֶמֶען יֶעדֶעס יוּנְגֶעל אִין הֶדֶר פּוּנְקְט אַזוֹי וְויא יָאסֶעלֶע, אַז אוֹיף אַזַא קוּנְצִיג מֶעסֶערְל וָואלְט אֶפְשַׁר דֶער גְרֶאסְטֶער צַדִיק אַ יוּנְגֶעל נִיט גֶעקֶאנְט בַּייְשְׁטֶעהן בַּיי׳ם נִסָיוֹן, אוּנ מֶעהר פַאר אַללֶעמֶען הָאט עֶס גֶעקֶאנְט אוּנ טַאקִי, אֶפְשַׁר גֶעוִוים, צוּגֶענוּמֶען מֹשֶׁה׳לֶע מַזִיק, וְויא אִיהם אִיז אַלְץ מֶעהר קְלָאר גֶעוָוארֶען, הָאט עֶר מוֹרָא גֶעהַאט. אַ יוֹרֶענֶע הָאט אַלַאנְגֶע צוּנְג, אוּנ זִיא וֶועט עֶס אַרוֹיסְרֶעדֶען, נוּ, נוּ, מֶעהר דַארְף אִיךְ נִיט! הָאט עֶר גֶעטְרַאכְט, אוּנ הָאט זַיין חְשַׁד אוֹיף מֹשֶׁה׳לֶע מַזִיק נִיט אוֹיסְגֶעזָאגְט.

– בַּיי אֵיין אַנְדֶער מְלַמֵד, וָואלְט עֶר זִיךְ מוֹדֶה גֶעוֶועהן! הָאט דִיא רֶבִּיצֶען אַלֵיין גֶעטַעֲנָה׳ט.

– קֵיין אֲרֶעסְטַאנְט וֶועט מֶען דָאךְ אַזוֹי נִיט שְׁמַייסֶען, וְויא אִיךְ הָאבּ אִיהם גֶעשְׁמִיסֶען! הָאט בֶּערְל גֶעאֶנְטְפֶערְט, בִּיזְט דַאכְט זִיךְ, אַלֵיין דֶערְבַּיי גֶעשְׁטַאנֶען אוּנ הָאסְט גֶעזֶעהן! אוּנ שְׁטֶעל דִיר פָאר, דוּא נַארְרִישֶׁע אִשָׁה, וֶוענְן דָאס אָרֶעם קִינְד אִיז הַיינְט גְרָאד נִיט שׁוּלְדִיג, מֵיינְסְט דוּא, שְׁוַויינְט גָאטט פַאר אַזַא אוּמְזִיסְט פַּיינִיגֶען אַ אוּנְשׁוּלְדִיגֶען?

– וָואס וֶועסְט דוּא אָבֶּער אֶנְטְפֶערְן שֵׁיינְדֶעלֶען? וֵוייסְט דֶענְן נִיט, אַז דוּא שְׁפִּיעלְסְט דָא מִיט פַייֶער? הָאט זִיא אִיהר׳ס גֶעטַעֲנָה׳ט.

– דֶערְפַאר טַאקִי הֵייבְּט זִיךְ מִיר דֶער מוֹחַ! הָאט בֶּערְל גֶעקְרֶעכְצְט, אוּנ הָאט טַאקִי אַ גַאנְצֶע נַאכְט נִיט גֶעקֶאנְט שְׁלָאפֶען פוּן עַגְמַת נֶפֶשׁ.

גוּט אוּנ רוּהִיג, כִּמְעַט רוּהִיגֶער וְויא אַבִּי וֶוענְן הָאט חְיֶענֶע דִיא נַאכְט גֶעשְׁלָאפֶען. זִיא הָאט טַאקִי, נָאךְ ר׳ בֶּערְלְ׳ס אַוֶועקְגֶעהן, זִיךְ גֶענוּמֶען צוּ יָאסֶעלֶען אוֹיסְפְרֶעגֶען מִיט גוּטֶען אוּנ מִיט בֶּאזֶען, טָאמִיר וֵוייס עֶר פָארְט חָאטְשׁ פוּן אַ שְׁטִיקֶעל נְגִיעָה צוּ דֶעם מֶעסֶערְל, אוּנ אַז זִיא הָאט זִיךְ אִיבֶּערְצֵייגְט פוּן אַללֶע זַיינֶע תְּשׁוּבוֹת, אַז עֶר אִיז אִין גַאנְצֶען, פוּן אָנְהֵייבּ בִּיז׳ן סוֹף, אוּנְשׁוּלְדִיג הָאט זִיא זִיךְ גוּט אוֹיסְגֶעוֵויינְט, קוּקֶענְדִיג וְויא צוּשְׁנִיטֶען זַיין גֶעפַּיינִיגְט לַייבֶּעלֶע אִיז, אִיהם גוּט אָנְגֶעקוּשְׁט, גֶעדַאנְקְט גָאטט, וָואס אִיהר קִינְד אִיז קֵיין גַנָב נִיט, זִיךְ שְׁלָאפֶען גֶעלֶעגְט אוּנ בִּיז טָאג אֲפִילוּ זִיךְ נִיט אוֹיפְגֶעהַאפְּט. אוֹיף מָארְגֶען פְרִיה הָאט זִיא יָאסֶעלֶען אִין חֶדֶר גֶעשִׁיקְט אוּנ אִיהם גֶעזָאגְט, עֶר זָאלל בַּיי זִיךְ גָאר נִיט אַרָאבְּגֶעפַאללֶען זַיין, גָאטט וֶועט זַיין אוּמְזִיסְטֶע פַּיין אוּנ יְסוּרִים צוּזֶעהֶען אוּנ דֶער אֱמֶת וֶועט זִיךְ בֶּעווייזֶען!

דער רֶבִּי הָאט אִיהם אַ וָוארְט נִיט גֶערֶעדְט, נִיט צוּ גוּטֶען נִיט צוּ בֶּאזֶען. נוּר לֵאָה דִיא רֶבִּיצֶען הָאט גֶענוּמֶען דִיפְּלָאמַאטִישׁ אוּנ עֶדֶעל אִיהם אוֹיסְפְּרֶאגֶען, טָאמִיר וֶועט אִיהר גֶערָאטְהֶען מִיט רֶעד, וָואס אִיהר מַאנְן אִיז נִיט גֶערָאטְהֶען מִיט רִיטֶער אוּנ קְלֶעפּ.

— זָאג דוּא גַנָב, אַ כַּפָּרָה זָאללְסְט דוּא וֶוערְן, דוּא וֶועסְט מַאכִי נִיט אַוֶועקְגֶעבֶּען דָאס מֶעסֶערְ'ל? גֶעבֶּען זָאלל דִיר גָאטט יְסוּרִים פַאר אַללֶע יוּדֶען!

— יָאסֶעלֶע הָאט זִיא נוּר אָנְגֶעקוּקְט אָבֶּער נִיט גֶעאֶנְטְפֶערְט.

— וָואס שְׁטוּמְסְט דוּא? שְׁטוּם זָאללְסְט דוּא וֶוערְן, אִיךְ פְרֶעג דִיךְ דָאךְ!

— אִיךְ הָאבּ נִיט גֶעגַנְבֶעט דָאס מֶעסֶערְל, נִיט גֶעזֶעהֶען אֲפִילוּ! הָאט יָאסֶעלֶע גֶעאֶנְטְפֶערְט קוּרְץ אוּנ שַׁארְף.

— זָאללְסְט דוּא שׁוֹין אַזוֹי נִיט זֶעהְן לִיכְט אִין דַיינֶע אוֹיגֶען וִויא דוּא הָאסְט שׁוֹין דָאס מֶעסֶערְל יָא גֶעזֶעהֶן! וַוארְט, וַוארְט דוּא מַמְזֵר, גַנָב קְלֵיינֶער, אִיךְ וֶועל עֶרְסְט זִיךְ גֶעהֶמֶען צוּ דִיר, דַיין רֶבִּי אִיז נִיט וֶוערְטְה, וָואס עֶר גֶעהט אוֹיף דֶער וֶועלְט, וָואס עֶר הַאלְט אַזַא גַנָב אִין חֶדֶר!

יָאסֶעלֶע הָאט נוּר אָנְגֶעקוּקְט דִיא נַארְרִישֶׁע יוּדֶענֶע. וֶועלְכֶע עֶר הָאט אַללֶע מָאל גֶעפָאלְגְט אִין פַייֶער אוּנ וַואסֶער, אוּנ עֶר הָאט זִיא אִין דֶער רֶגַע פַיינְטֶער גֶעהַאט פַאר אִיהרֶע רֶעד, אַלְס דֶעם רֶבִּי'ן פַאר זַיינֶע שְׁמִיץ. פְּלוּצְלִינְג הָאט זִיךְ בְּרֵייט דִיא טְהִיר פַאנַאנְדֶער גֶעאֶפֶענְט אוּנ שֵׁיינְדֶעלֶע מִיט אִיהר בֵּן יָחִיד זֶענְגֶען אַרֵיין.

שֵׁיינְדֶעלֶע אַ דִיקֶע יוּדֶענֶע מִיט אַ דְרֵיי עֶטַאזְשֶׁענֶעם גֵיידֶער, מִיט אַ הַאלְז פֶּערְל גְרוֹיסֶע, אִין גַאנְצֶען רוֹיט וִויא פַייֶער, הָאט פֶערְגֶעסֶען פוּן כַּעַס אֲפִילוּ גוּט מָארְגֶען צוּ זָאגֶען. ר' בֶּערְל הָאט אִיהר פְרִיהֶער גוּט מָארְגֶען! גֶעזָאגְט.

— נוּ, רֶבִּי, שֶׁאן הָאבּ אִיךְ אוֹיסְגֶעפִיהרְט, אָט דָאס קוּמְט מִיר פַאר אַללֶעם גוּטֶען, וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעטְהוּן פַאר אַייךְ. אִיהר זָאללְט צוּ מַיין קִינְד אַ חָבֵר אַ גַנָב צוּזֶעטְצֶען, אַ קַבְּצָנִישׁ קִינְד, אַ שְׁלֶעכְּטֶער עֶרְגֶעין, זָאלל עֶס נִיט אוֹיסְגֶערֶעדְט זַיין, אוּנ עֶר זָאלל אִיהם טָאג טֶעגְלִיךְ בֶּעגַנְבֶענֶען פוּן קָאפּ בִּיז דִי פִּיס!?... וואוּ אִיז דֶער רֶבִּי? אִיךְ מֵיין: וואוּ זַייט אִיהר, ר' בֶּערְל? וואוּ אִיז אַייעֶר הַשְׁגָחָה אַייעֶר הַדְרָכָה, פַאר וָואס אִיהר גֶעהמְט שְׂכַר לִמּוּד? אַ שֶׁאנֶע הַדְרָכָה קָאנְן שׁוֹין זַיין, אַז בַּיי'ם רֶבִּי'ן אִיז רֶעכְט אַרֵיינְצוּנֶעהמֶען אַ מַמְזֵר אַ גַנָב, נִיט גֶעדַאכְט זָאלל עֶס וֶוערְן, דִיא קִינְדֶער זָאללְן זִיךְ פוּן אִיהם אוֹיסְלֶערְנֶען כָּל בּוֹ!"

— זֶעצְט זִיךְ, שֵׁיינְדֶעלֶע, רוּהט אָב אַבִּיסֶעל! הָאט דֶער רֶבִּי גֶעבֶּעטֶען

צוּרוּקְגֶעגְדִיג צוּ אִיהר אַ בֶּאנֶקֶעל. וָואס עֶר הָאט מִיט זַיין פָאלֶע דִי שְׁטוּיבּ אָבְּגֶעווִישְׁט.

– אִיךְ בִּין נִיט גֶעקוּמֶען זִיצֶען בַּיי אַייךְ, הָאט שֵׁיינְדֶעלֶע וַוייטֶער אָנְגֶעהֵייבֶּען, אִיךְ בִּין גֶעקוּמֶען דָאס מֶעסֶערְל אָבְּגֶעהֶמֶען. עֶס מֶאג מִיר אַ הַאלְבּ לֶעבֶּען קָאסְטֶען; עֶס גֶעהט מִיר נִיט אַזוֹי וֶועגֶען עֶצֶם מֶעסֶערְל, חָאטְשׁ אַ טְהַייֶער אוֹיסְלֶאנְדִישׁ מֶעסֶערְל, אוֹיף וָואס אִיהר זַייט גָאר קֵיין מֵבִין נִיט; וְויא קוּמְט אִיהר דַארוֹיף גָאר אַמֵבִין צוּ זַיין? אִיהר זַייט דֶענְן אַמָאל גֶעוֶועהן אִין אוֹיסְלַאנְד? זִינְט אִיהר לֶעבְּט? נוּר אַ כַּפָּרָה דָאס מֶעסֶערְל פַאר מַיין לֵייבֶּעלֶעס מִינְדֶסְטֶע פִינְגֶעלֶע, אִיךְ וָואלְט פַאר זַיין וֵויינֶען אוּנ קְלָאגֶען אַ גַאנְצֶע נַאכְט מִי יוֹדֵעַ וָואס נִיט גֶענוּמֶען; אָבְּגֶענוּמֶען זָאלל וֶוערְן הֶיעֶנֶעס מַמְזֵר דֶעם גַנָב דָאס לֶעבֶּען, וְויא עֶס אִיז מַיין אֵיינְצִיג קִינְד אָבְּגֶענוּמֶען גֶעוָוארֶען אַ שְׁטִיק גֶעזוּנְד! צוּ וָואס הָאבּ אִיךְ עֶס בֶּעדַארְפְט? צוּ וָואס הָאט עֶס מִיר גֶעטוֹיגְט. אִיהר זָאלְלט אַזַא אִין חֵדֶר הָאבֶּען? אִיהר, רֶבִּי, זַייט שׁוּלְדִיג!... אִיךְ בִּין אַ יוּדֶענֶע, וָואס הָאבּ אִיךְ גֶעוואוּסְט? אִיךְ הָאבּ גֶעמֵיינְט, אַז אִיהר גֶעחְמט אִיהם אַרַיין אִין חֵדֶר, מִסְתָּמָא ווייסְט אִיהר דָאךְ, אַז עֶס אִיז אַ עֶהרְלִיךְ קִינְד, הַיינְט נַאט אַייךְ זַיין עֶהרְלִיכְקֵייט! נוּר וָואס רֶעד אִיךְ, וָואס עֶפִּיס הַיינְט? שׁוֹין דְרַיי וָואכֶען, אַז אִיהר ווייסְט, אַז עֶר אִיז אַ גַנָב אַ וַוייסֶעל פוּן אוֹיג, בַּיי אַייךְ אַלֵיין הָאט עֶר גֶעלְד גֶעגַנְבֶ׳ט, אַלֶע קִינְדֶער ווייסֶען עֶס אוּנ רוּפֶען אִיהם גַנָב, נוּר אִיהר הָאט זִייא פֶערְשְׁוָוארֶען נִיט אוֹיסְצוּזָאגֶען, אוּנ דָאס וֶועל אִיךְ אַייךְ קֵיינְמָאל נִיט מוֹחֵל זַיין! אַ שֶׁאנֶע מַעֲשֶׂה, הֶלֶעבֶּען, נִיט אוֹיסְזָאגֶען, הֵייסְט מֶען אַ קִינְד, אַז אַרֶבִּי נִיט אַ מָאל אַ שְׁמִיטְץ, אַ קְלַאפּ, אָבֶּער נִיט אוֹיסְזָאגֶען, אַז אִין חֵדֶר אִיז דָא אַ יוּנְגֶעל אַ גַנָב, אוּנ נָאךְ וָואס פַאר אַ גַנָב, אַ שְׁלֶעפֶּער עֶרְגֶעץ? נֵיין, רֶבִּי, דָאס פֶּערְשְׁטֶעה אִיךְ שׁוֹין גָאר נִישְׁט, סַיידֶען ... נוּר גְלַייכֶער אַז מֶען שְׁוַויינְט.

– שֵׁיינְדֶעלֶע, בֶּערוּהִיגְט זִיךְ, הָאט ר׳ בֶּערְל מִיט הַכְנָעָה גֶעבֶּעטֶען, אִיהר זַייט טַאקִי גֶערֶעכְט, וְויא אִיךְ בִּין אַ יוּד גֶערֶעכְט! אָבֶּער אִיךְ בִּין אוֹיךְ נִיט שׁוּלְדִיג, אַ קִינְד, הָאבּ אִיךְ גֶערֶעכֶענְט, טְהוּט אַ מָאל אַ נַארִישְׁקֵייט הָאבּ אִיךְ אִיהם גַאנְץ גוּט אָבְּגֶעשְׁמִיסֶען פַאר זַיין מַאמֶען אִין דִיא אוֹיגֶען אוּנ הָאבּ עֶס גָאר נִיט אָנְגֶענוּמֶען פַאר אַ גְנֵבָה, אַ שְׁטִיל קִינְד, פְרֶאגְט אַלֶע יוּנְגֶעלֶעךְ צוּ הָאט עֶר אַ מָאל וֶועמֶען אֲפִילוּ אַ הָאר גֶעקְרִימְט? מִיט דֶעם מֶעסֶערְל אִיצְט אִיז טַאקִי אַ מְאוּסֶה מַעֲשֶׂה, אָבֶּער אִיךְ ווייס נָאךְ נִיט צוּ הָאט עֶר עֶס גֶעגַנְבֶ׳ט, צוּ הָאט מֶען עֶס בִּכְלַל גֶעגַנְבֶ׳ט, אֶפְשָׁר הָאט עֶס לֵייבֶּעלֶע פֶערְלָארֶען עֶרְגֶעץ?

– אַלל דִי בֵּייזֶע חֲלוֹמוֹת צוּ מַיינֶע שׂוֹנְאִים׳ס קָאפּ! הָאט חַיֶענֶע אַ ...
גֶעטְהוּן אוּנ זִיךְ אַ וָוארְף גֶעטְהוּן אוֹיפ׳ן רֶבִּי׳ן – וָואס מֵיינְט אִיהר עֶפִּים, רֶבִּי,

אִיךְ בִּין אַ קְלֵיין מֵיידֶעלֶע, אַז אִיהר ווִילְט פוּן מִיר חוֹזֶק מַאכֶען? אִיךְ ווֵייס נִיט, מֵיינְט אִיהר, אַז עֶר הָאט זִיךְ מוֹדֶה גֶעוֶועהן, אַז עֶר הָאט עֶס נַיין מַאמֶע צַוֶועקְגֶעגֶעבֶּען? גֶעגֶעבֶּען זָאלל צוּ אִיהר וֶוערְן אַללֶע קְרֶענְק אוּנ יְסוּרִים, וָואס הָאט גֶעצָוֶאללְט זַיין מִיר, מַיין מַאנְן אוּנ מַיין אֵיינְצִיג קִינְד! נַא דִיר גָאר אַ נַייעֶס, אִיךְ הָאבּ גֶעמֵיינְט, אַז דָאס מֶעסֶערְל הָאט אִיהר שׁוֹין לַאנְג אָבְּגֶענוּמֶען, אוּנ לֵייבֶּעלֶע הָאט אוֹיךְ אַנְדֶערְס נִיט גֶעמֵיינְט, אַז דֶער רֶבִּי וֶועט אִיהם, בַּאלְד, וִויא עֶר וֶועט אִין הֵדֶר אַרַיינְגֶעהן, עֶס אָבְּגֶעבֶּען, אִיךְ בִּין נוּר גֶעקוּמֶען אַייךְ אוֹיסְרֶעדֶען דִיא עַוְלָה, וָואס אִיהר הָאט אַ גַנָב בִּיז אִיצְט אִין חֵדֶר גֶעהַאלְטֶען, אוּנ טַאקִי זֶעהן, אַז פַאר מַיינֶע אוֹיגֶען טְרַייבְּט אִיהר אִיהם אַרוֹיס, עֶרְסְט אִיצְט הֶער אִיךְ גָאר, אַז דֶער רֶבִּי אַללֵיין מַאכְט גָאר חוֹזֶק דֶערְפוּן... פוּן וַואנֶען ווֵייס אִיךְ, זָאגְט אִיהר, צוּ דֶער גַנָב הָאט גֶעגַנְבֶ'ט? — ... אַז עֶס טְרֶעפְט זִיךְ אַ גְנֵבָה, קוּמְט אוֹיס נָאךְ אַייעֶרֶע רֵייד, דַארְף מֶען פְרִיהֶער זִיךְ גֶעהֶמֶען צוּם רַב, דֶערְנָאךְ עֶרְסְט צוּם בֶּאדֶער? פְרִיהֶער מִסְתָּמָא, אִיז מַיין לֵייבֶּעלֶע דֶער גַנָב אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע בַּעֲלֵי בַּתִּים'שֶׁע קִינְדֶער, אוּנ דֶערְנָאךְ וֶועט אִיהר אַ קְלֶעהר טְהוּן, עֶס קָאנְן אֶפְשַׁר זַיין, אַז הֵיעֶנֶעס מַמְזֵר אוּנ גַנָב הָאט גֶעקָאנְט צוּנֶעהמֶען דָאס מֶעסֶערְל!... פֶע, שֶׁאמֶען זִיךְ דַארְפְט אִיהר, רֶבִּי, עֶר הָאט זִיךְ מוֹדֶה גֶעוֶועהן, וָואס ווִילְט אִיהר מִיךְ אַיינְרֶעדֶען, אַז אִיהר ווֵייסְט נָאךְ נִיט צוּ עֶר הָאט עֶס גֶעגַנְבֶ'ט!?

— אַז אִיךְ הָאבּ אִיהם גֶעשְׁמִיסֶען, הָאט עֶר זִיךְ כְּלוֹמַרְשְׁט מוֹדֶה גֶעוֶועהן — הָאט דֶער רֶבִּי אִיהר גֶעוָואלְט דֶערְקְלֶעהְרְן — אָבֶּער בֶּאֱמֶת הָאט עֶר אַללֵיין נִיט גֶעוואוּסְט וָואס עֶר אִיז זִיךְ מוֹדֶה.

— אַזאַ שְׁמַייסֶען אִיז דָאס מִסְתָּמָא גֶעוֶועהן! הָאט שֵׁיינְדֶעלֶע מִיט אַ בִּיטֶערְן גֶעלֶאכְטֶערְ'ל גֶעזָאגְט. וָואס קוּמְט אַרוֹיס פוּן דִי רֶעד? אִיךְ זֶעה דָאךְ, אַז אִיהר הַאלְט פַאר אִיהם שְׁטָאל אוּנ אַייזֶען, אִיהר מֵיינְט: עֶר וֶועט נָאךְ בְּלַייבֶּען בַּיי אַייךְ אִין חֵדֶר? זָאג אִיךְ אַייךְ, אַז דָאס זָאללְט אִיהר זִיךְ גָאר נִיט אַיינְרֶעדֶען, סַיידֶען אִיהר ווִיללְט. מַיין לֵייבֶּעלֶע זָאלל נָאךְ הַיינְט פוּן אַייעֶר הֵדֶר אַרוֹיס; אוּנ מִיט גָאטֶעס הִילְף, וָואס שֵׁיינְדֶעלֶע וֶועט טְהוּן וֶועט אוֹיךְ אֶסְתֵּר'ל. אוֹיךְ שָׂרָה'לֶע אוּנ חַוָה'לֶע — טְהוּן, אוּנ נִיט אֵיין רֶעכְטֶע מַאמֶע וֶועט אִיהר קִינְד צוּ אַייךְ אִין חֵדֶר לָאזֶען גֶעהן, אִיהר ווִילְט אִיהם הַאלְטֶען? גֶעזוּנְדֶערְהֵייט! הָאט אַייךְ אַ חֵדֶר פוּן גָאלֶע גַנָבִים, כָּל בּוּנְיֶק'ס אוּנ מַמְזֵרִים וֶועט עֶס אַייךְ אֶפְשַׁר מֶעהר לוֹינֶען וִויא צוּ זַיין אַ מְלַמֵּד פוּן בַּעֲלֵי בַּתִּים'שֶׁע אָרֶענְטְלִיכֶע, עֶהְרְלִיכֶע קִינְדֶער... נוּר צוּם מֶעסֶערְל הָאט עֶס נִיט. דָאס מֶעסֶערְל

זאלל מיר ווערן, עס מאג זיך דיא גאנצע וועלט איבערקעהרן, דאס מעסערל זאלל איך שוין האבען! וואו איז ער דער גנב? ווייזט מיר איהם, איך וועל איך ווייזען א קונץ, אז מיר וועט ער אוועקגעבען.

— יאסעלע! האט דער רבי א געשריי געטהון, קום אהער!

יאסעלע איז צוגעגאנגען. אין מויל האבען איהם דיא ציינדלעך געציטערט פאר שרעק.

— אט דאס איז ער? האט שיינדעלע איהם אנקוקענדיג געזאגט אונ א שפיי געטהון. אט מיט דעם קליינעם שלעפער וועל איך ניט אויספיהרען? איבער דאס פערזעהענים האט מיין לייבעלע א גאנצע נאכט געוויינט? מיר וועלן זעהן, צו וועל איך אויספיהרען צו ניט! ביי מיר האט זיך א סאלדאט א גנב מודה געוועהן, אז איך האב איהם א פאטש נאך א פאטש אראבגעלאזען, אונ מיין גנבה מיר אין שטוב אריינגעטראגען, וועט דער קליינער בענקארט זיך ניט מודה זיין?

— דאס מעסערל גיב אהער, דוא גנב! האט פלוצלינג שיינדעלע א געשריי געגעבען צו יאסעלען, אונ איהם מיט דער פאללער האנד אראבגעלאזען א פאטש איבער זיין גאנץ פנים'ל — דאס מעסערל גיב אוועק, אז ניט וועלן זיך דא דיינע טרפה'נע ביינדעלעך צושיטען אונטער מיינע האנד! אונ ניט קוקענדיג, וואס האט זיך אנגעהייבען גיסעןביים קינד בלוט פון נאזעל, האט זיא עס ווייטער געשלאגען, געריסען אונ געשריען: דאס מעסערל גיב אוועק, איך וועל דיך ניט אבלאזען ביז איך וועל דאס מעסערל האבען! ר' בערל האט באמת מורא געהאט זיא זאלל דאס קינד דא ביי איהם אין חדר ניט טויטען, אונ האט געבעטען:

— שיינדעלע, איך בעט אייך, לאזט איהם אב, וויפיעל איז ווערט אזא מעסערל? א האלב רובעל? א רובעל? רעכענט מיר אראב פון שכר למוד; איהם טרייב איך ארויס פון חדר וויא איהר זאגט, נור שלאגט ניט א פרעמד קינד, ער איז שוין גענוג געשלאגען אונ געפייניגט געווארען.

— טא טרייבט איהם שוין ארויס, שוין, דיא מינוט זאלל זיין פוס דא ניט זיין! אונ ניט ווארטענדיג ביז דער רבי וועט עס טהון האט זיא א האפ געטהון דאס צובלוטיגט קינד אונ עס ארויסגעשטויסען פון טהיר.

— וואן, ארויס! דיין פוס זאלל דא ניט זיין, דוא גנב! האט זיא געשריען.

— לאה. האט דער רבי געהייסען, געה נעהם איהם אריין אין הויף אונ וואש איהם ארום דאס בלוט.

— וואס האט איהר מורא? האט שיינדעלע געשריען, איך וויל נור מיינע האנדט ניט פאצקען, איך וואלט זיין מאמען אלליין דאס פנים אויספראסקען, וואס נעהמט זיא צו גנבות ביי איהר קינד! דאס איז דאך איהר גאנצע כוונה געוועהן, וואס זיא האט איהם צו אייך אין חדר געשיקט! תורה-דארף ער לערנען... אויך מיר א מענש אויף דער וועלט! גנב'ן דארף ער, אונז זיא האט קיין בעסערן ארט ניט געפונען וויא דא ביי אייך!!, קום לייבעלע, אהיים, היינט וועסט דוא ניט לערנען, איך וועל דיר קויפען א שאנער מעססערל, אונ דאס מעססערל זאללן זייא האבען צו שטעבען זיך, רבונו של עולם, פאר מיין קינדס צער אונ טהרערען געביך!

ח.

יאסעלע איז אהיים געקומען אצוגבלוטינגטער, אצוביילטער. דיא מוטטער האט איהם קוים דערקענט.

— ווידער דער רבי? האט זיא אדערשראקענער געפרעגט, ווער האט דיך אזוי צושלאגען? איינגעשלאגען זאלל יענער ווערן פון גאטט!

— ניט דער רבי, מאמע! האט דאס קינד געאנטפערט, לייבעלעס מאמע, האט מיך געשלאגען, געהרג'ט, איך זאלל דאס מעסער'ל אבגעבען, דאס מעסערל, וואס איך האב ניט געזעהן אפילו.

— אונ דער גוטער רבי דיינער האט געלאזען שלאגען דיך ביי איהם אין חדר?

— ער האט ניט געוואלט לאזען, נור זיא האט מיך געשלאגען אונ פון חדר ארויסגעטריבען! האט דאס קינד מיט נאך מעהר געוויין דערצאהלט, אוי מאמע, פאר וואס לאזט גאטט מיך אזוי אומזיסט שלאגען? ער ווייסט דאך, אז איך בין ניט קיין גנב, אז איך האב דאס מעסערל ניט געזעהן אפילו!

היענע האט געציטערט פון כעס, דאס געזיכט איז איהר בלאס געווארן, זיא האט דיא ליפען מיט ציינער פערביסען אונ ניט אנטפערנדיג איהר צו-בלוטינט קינד אויף זיין פראגע, האט זיא עס א האפ געטהון פאר'ן האנדטעל אונ געזאגט:

— בום, מיין ארעם קינד! קום אט אזוי צושלאגען אונ צובלוטינט צו

שַׁיינְדֶעלֶען, זָאלל דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט זֶעהן וִויא מֶען שְׁלָאגְט אַ אָרֶעם, פְרֶעמְד קִינְד אוּמְזִיסְט אוּנ אוּמְנִישְׁט! קוּם, וָואס אִיךְ הָאבּ אוֹיף מַיין פֶערְקְלֶעמְט, בִּיטֶער הַארְצֶען וֶועל אִיךְ אוֹיסְלָאזֶען צוּ אִיהר קָאפּ! זָאלל זִיא וִויסֶען, אַז אֵיין אָרֶעם קִינְד הָאט אוֹיךְ אַ מַאמֶען אוּנ אִיז נִיט הֶפְקֵר, יֶעדֶער זָאלל עֶס מֶאגֶען שְׁלָאגֶען אוּנ בְּלוּטִיגֶען וִויא אִיהם זַיין ווִילְד, שְׁלֶעכְט הַארְץ גֶעלוּסְט. זִיא וֶועט מַיין קִינְד אַרוֹיסְטְרַייבֶּען פוּן חֶדֶר? אַרוֹיסְטְרַייבֶּען זָאלל גָאט דִיא נְשָׁמָה אִיהרֶע פוּן אִיהר גְרָאבֶּען גוּף!

— אוּנ אִיךְ זָאג דִיר, גֶעה נִיט, חְיֶענֶע! הָאט זִיךְ בָּרוּךְ אַרַיינְגֶעמִישְׁט, גֶעה נִיט, טְשֶׁעפֶּע זִיךְ נִיט מִיט דִיא גְבִירִים! זֵייא הָאבֶּען קֵיין גָאטט אִין הַארְצֶען... אוּנ וָואס קָאנְן אַ קַבְּצָן גֶעגֶען אַ גְבִיר אוֹיסְפִיהרֶען?

— אִיךְ הָאבּ נִיט וָואס אָנְצוּווֶערְן! הָאט חְיֶענֶע גֶעאֶנְטְפֶערְט, וָואס אִיךְ הָאבּ פוּן שַׁיינְדֶעלֶען, זָאלל זִיא עֶס הָאבֶּען פוּן גָאטט! אִיךְ מוּז אִיהר וַוייזֶען, אַז מַיין קִינְד אִיז קֵיין מַמְזֵר נִיט, הָאטְשׁ אוֹיסְקִיהלֶען מַיין הַארְץ אוֹיף אִיהר, אַז אִיךְ הָאבּ קֵיין אַנְדֶער קְלָאגֶער אוּנ רִיכְטֶער נִיט.

אוּנ חְיֶענֶע אִיז אַוֶועק צוּ שַׁיינְדֶעלֶען מִיט'ן צוּבְּלוּטִיגְט קִינְד.

שַׁיינְדֶעלֶע אוּנ אִיהר מַאנְן זֶענֶען בַּיי'ם טִישׁ גֶעזֶעסְן אוּנ גֶעגֶעסֶען פְרִיהשְׁטִיק, וֶוען חְיֶענֶע אִיז אִין שְׁטוּבּ אַרַיין. שַׁיינְדֶעלֶע הָאט גָאר אַנְדֶערְס נִיט גֶעמֵיינְט וִוי זִיא הָאט חְיֶענֶען דֶערְזֶעהן, אַז דָאס הָאט זִיא אָבְּגֶעבְּרֶענְגְט דָאס מֶעסֶער'ל, אוּנ הָאט מִיט שִׂמְחָה אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעטְהוּן:

— וֶוער אִיז גֶערֶעכְט? אִיךְ הָאבּ גֶעזָאגְט, מֶען וֶועט דָאס מֶעסֶער'ל אִין שְׁטוּבּ אַרַיינְטְרָאגֶען. אִיךְ הָאבּ אַללֶע מָאל גֶעזָאגְט: חְיֶענֶע אִיז אַ עֶהְרְלִיכֶע אוּנ וֶועט נִיט וֶועלְלֶען אִיהר קִינְד זָאלל אַ גַנָב זַיין!

— מַיין קִינְד אִיז קֵיין גַנָב נִיט, שַׁיינְדֶעלֶע, קֵיין מַמְזֵר אַוַדַאי נִיט! הָאט חְיֶענֶע זִיךְ אָבְּגֶערוּפֶען אוּנ דָאס הַארְץ אִיז אִיהר אַזוֹי פֶערְקְלֶעמְט גֶעוֶועהן, אַז זִיא הָאט כִּמְעַט נִיט גֶעקָאנְט וַוייטֶער אַ וָוארְט אוֹיסְרֶעדֶען, הָאטְשׁ וָואס צוּ רֶעדֶען הָאט זִיא גֶענוּג גֶעהַאט.

— וֶוער זָאגְט חָלִילָה אַ מַמְזֵר? הָאט שַׁיינְדֶעלֶע גֶעפְרֶעגְט.

— אִיהר, שַׁיינְדֶעלֶע! אִיהר הָאט מַיין אָרֶעם קִינְד אֶרְגֶער וִויא אַ מַמְזֵר גֶעשְׁלָאגֶען! זָאלְלֶען יוּדֶען זֶעהן וִויא אַ יוּדֶענֶע הָאט אַ הַארְץ אַ פְרֶעמְד, אָרֶעם קִינְד צוּ שְׁלָאגֶען אוּנ צוּבְּלוּטִיגֶען... פַאר וָואס? פַאר וֶוענְן? וָואס הָאט עֶר אַייךְ גֶעטְהוּן? וָואס הָאט עֶר אַייֶער קִינְד גֶעטְהוּן? וִויא הָאט מֶען עֶס קֵיין גָאטט אִין הַארְצֶען נִיט, צוּ מֵיינֶען, אַז אַ מַאמֶע קָאנְן עֶס צוּזֶעהן אוּנ זִיךְ נִיט מַאכֶען

װִיסֶענְדִיג, וַוייל אִיהר זַייט שֵׁיינְדֶעלֶע, אַ גְבִירָה, אוּנ װֶייסְט נִיט פוּן דִיא פַּיין אוּנ יְסוּרִים, וָואס אַ אָרֶעמֶע מַאמֶע טְרָאגְט אִין אִיהר הַארְצֶען!

— זָאלל עֶר נִיט זַיין קֵיין גַנָב! נָאךְ נִיט אַזוֹי הָאבּ אִיךְ אִיהם בֶּעדַארְפְט שְׁלָאגֶען, אַ לֶעבֶּעדִיגֶען הָאבּ אִיךְ אִיהם נִיט בֶּעדַארְפְט אַרוֹיסְלָאזֶען פוּן מַיינֶע הֶאנְד. זָאלל עֶר נוּר דָאס מֶעסֶערְל אָבְּגֶעבֶּען, גֶעגֶעבֶּען זָאלל צוּ אִיהם װֶערְן קְרֶענְק אוּנ יְסוּרִים!

— קֵיינֶער אִיז פוּן יְסוּרִים נִיט פֶּערְזִיכֶערְט, שֵׁיינְדֶעלֶע! מֵיינְט נִיט, אַז אִיהר זַייט דִיא גְבִירָה אוּנ אִיךְ — דִי קַבְּצֶנְטֶע, הָאבּ אִיךְ עֶפִּיס מוֹרָא פַּאר אַייךְ, אִיךְ הָאבּ נִיט אַזַא גַזְלָנִישׁ הַארְץ אִין מִיר, אִיךְ זָאלל אַייעֶר קִינְד שְׁלָאגֶען אָדֶער שֶׁעלְטֶען אֲפִילוּ, וְויא אִיהר הָאט מַיין קִינְד גֶעשְׁלָאגֶען אוּנ גֶעשָׁאלְטֶען. נוּר בַּיי גָאטט בֶּעט אִיךְ: עֶר זָאלל אַייךְ בֶּעצָאהלֶען, אַייךְ, נִיט אַייעֶר קִינְד, זָאללְן דִיא הֶאנְד אָבְּדַארְן, אִיהר זָאללְט אַיינְגֶעשְׁלָאגֶען װֶערְן פוּן גָאטט. אַז קֵיין דָאקְטָאר אוּנ קֵיין רוֹפֵא זָאלל אַייךְ נִיט קָאנֶען הֶעלְפֶען, אַייעֶר בְּלוּט זָאלל זִיךְ אַזוֹי גִיסֶען פוּן הַארְצֶען אוּנ פוּן הַאלְז, וְויא מַיין אָרֶעם קִינְדְ'ס בְּלוּט הָאט זִיךְ גֶעגָאסֶען פוּן אַייעֶרֶע הֶאנְד!

— שְׁטִילל הוּלְטַייקֶע! הָאט ר' שְׁלֹמֹה דֶער בַּעַל טַאקְסֶע אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעטְהוּן — הַאצְקֶעל, הָאט עֶר אַ רוּף גֶעטְהוּן דֶעם מְשָׁרֵת, נֶעהם זִיא אָן דִי חֲצוּפָה פַּאר דִיא הָאר אוּנ וַוארְף זִיא אַרוֹיס וְויא אַ הוּנְד הִינְטֶערְן טְהִיר! —

— חַאצְקֶעל, הָאט זִיךְ אוֹיךְ שֵׁיינְדֶעלֶע אַרוֹיסְגֶעחַאפְּט, אָט אִיבֶּער דֶעם קְלֵיינֶעם גַנָב הָאסְט דוּא פוּן בַּעַל הַבַּיִת צְווֵיי פֶּעטְשׁ גֶעלֵייזְט! עֶר, אָט דֶער גַנָב הָאט דַאמָאלְט דָאס הַאלְבֶּע רוּבֶּעל גֶעגַנְבֶ'ט בַּיים רֶבִּין, אוּנ דִיךְ הָאט מֶען חוֹשֵׁד גֶעװֶעהן אוּנ גֶעשְׁלָאגֶען אוּמְזִיסְט. גֶעה רֶעכֶען זִיךְ חָאטְשׁ אָבּ פַּאר דַיינֶע בִּזְיוֹנוֹת! דָאס וָואס זִיא שֶׁעלְט מִיךְ, זָאלל עֶס מִיךְ גָאר אַהרֶען, זִיךְ צוּהֶערֶען וָואס אַ װָארֶעמְדִיגֶע צוּנג בִּילְט? צוּ אִיהר קָאפּ, צוּ אִיהר לַייבּ אוּנ לֶעבֶּען! אַ הֶעזָה אַ בִּיסֶעל פוּן אַזַא שְׁפֵלָה! זִיא אִיז נָאךְ גֶערֶעכְט?...

— הַאצְקֶעל, אַ רוּבֶּעל אַ פַּאטְשׁ! הָאט ר' שְׁלֹמֹה גֶעבָּאטֶען — צְווֵיי רוּבֶּעל בֶּעקוּמְסְט דוּא מְזוּמָן פַּאר דִי צְווֵיי פֶּעטְשׁ, וָואס אִיךְ הָאבּ דִיר דַאמָאלְס אִיבֶּער דֶעם מַמְזֵר גֶעגֶעבֶּען, נוּר לֶעהרְן אָן דִי קַבְּצֶנְטֶע פַּאר דֶער הֶעזָה, בַּיי מִיר אִין שְׁטוּבּ מַיין נַוייבּ צוּ שֶׁעלְטֶען פַּאר דֶעם, וָואס מֶען אִיז יוֹדֶען אוּנ מֶען װִילל זִיא מִיט אִיהר גַנָב אִין גוֹיִשֶׁע הֶאנְד נִיט אַרַיינְגֶעבֶּען.

— שֶׁקֶר, בֶּעוַוייז זִיךְ! הָאט חַאצְקֶעל אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעטְהוּן, זֶעהט אִיהר, בַּעַל הַבַּיִת, אַז סוֹף גַנָב לִתְלִיָה? אָט װֶעל אִיךְ אִיהם מְכַבֵּד זַיין פַּאר מַיינֶע בִּזְיוֹנוֹת

אונ אומזיסטע קלאפ! — מיט די רעד האט ער זיך געוואלט א וואָרף טהון אויף יאָסעלען אונ אויף זיין מאַמען, נור העניע, האט געהאפּט א ליכטער, וואס איז איהר ביי דער האנד געשטאנען אונ א וואָרף געטהון איהם ענטגעגען. האצקעל האט דעם קאָפּ איינגעבויגען, דער ליכטער איז געפלויגען אין שפּיגעל וועלכער איז אין שטיקלעך צופאללען. האצקעל איז ווילד געוואָרן, אונ איידער העניע האט צייט געהאט נאך עפּיס צו חאפּען מיט וואס זיך אָבצובּאָרען פון איהם, האט ער זיא שוין אין זיינע געזונדע הענד געהאלטען, געשלאָגען מיט דיא פויסטען אין רוקען, אין הארצען אונ וואו ער האט געטראָפען. העניע האט זיך מיט דיא ציינער איינגעשטשעמעט אין איהם, אונ דאס האט האצקלען נאך ווילדער געמאכט. ר' שלמה האט א פענסטער געעפענט, דעם קאָפּ ארויסגעשטעקט אונ געשריען: גאָרדאָוואי, ראזבוי! שיינדעלע האט א שפּאזמא בעקומען, האט געוויינט אונ געשלוקערצט. לייבעלע האט געשריען פון שרעק, יודען זענען פון גאס אריינגעלאָפען, מען האט האצקלען אָבגעריסען פון העניען, אונ זיין ערשטע זאך איז געוועהן א פּאטש אראבצולאזען דעם פער־צווייפעלטען יאָסעלען.

— נא, ווייס אויך וואס פאר א טעם עס האט דער כבוד, וואס איך האב דיין מאמען מכבד געוועהן! האט ער געזאגט — עס איז א גאָרדאָוואי אריינ־געקומען, געפונען א פאללע שטוב מיט יודען, מאנשלייט אונ ווייבער, קליין אונ גרויס, צובלוטיגטע צושלאָגענע מענשען, א צובראָכענעם שפּיגעל אונ איבערגעקעהרטע שטוהלען, אללע רעדען, אללע שרייען אונ עס איז שווער א וואָרט צו פערשטעהן. באלד איז אויך א קוואַרטאַלנע געקומען, יודען האבען די היטלען אראבגעהאפּט, אויף א ווייל איז שטילל געוואָרען, אונ ר' שלמה האט דערצאהלט דיא גאנצע געשיכטע, דאס הייסט: וויא דאס קליינע ממזר'ל יאָסעלע איז א בעוואוסטער גנב פון אללע מאל, ער האט איצט אויך געגנב'ט א מעסערל, נוא איז זיין מאמע, וואס איז ניט בעסער פאר איהם אונ לעהרנט איהם אָן צו גנב'ן, געקומען צו מיר אין שטוב, געמאכט אזא סקאנדאל, צו־בראָכען א טהייערן שפּיגעל, איבערגעשראָקען דיא גאנצע פאמיליע, צובּיסען, צו בלוטיגט האצקלען, פאר וואס, ווייס איך אלליין נישט!

דער קוואַרטאַלנע האט געבעטען טינט אונ פעדער, האט אויפגעשריבען א פּראָטאָקאָל, געפרעגט העניען ווער זיא איז? וויא זיא הייסט? וואס איז איהר פרנסה? געפרעגט אויך יאָסעלען, ער זאלל איהם זאגען וויא לאנג בעשעפטיגט ער זיך שוין מיט גנבות?... העניע האט אויף אללע זיינע שאלות נישט

גֶעאֶנְטְפֶערְט. יָאסֶעלֶע הָאט גְלַאט נִיט פֶערְשְׁטַאנֶען, וָואס מֶען פְרֶעגְט אִיהם, דָער קְוַוארְטְאַילְנֶע הָאט דֶעם פְּרָאטָאקָאל אִיבֶּערְגֶעלֵייֶענְט, ר׳ שְׁלֹמֹה הָאט אוּנְטֶערְגֶעשְׁרִיבֶּען, אוּנ דֶער גָארְדָאוָואי הָאט דִיא מַאמֶען מִיט אִיהר קִינְד אַוֶועקְגֶעפִיהרְט אִין צֶערֶקְעל. שֵׁיינְדֶעלֶע הָאט נָאךְ אַלְץ שְׁפַּאצִירְט, בִּיז אַ דָאקְטָאר אִיז גֶעקוּמֶען, הָאט בַּאלְד אִין אַפְּטֵייק גֶעשִׁיקְט, אוּנ שֵׁיינְדֶעלֶע הָאט זִיךְ בֶּערוּהִיגְט אַוֶועקְגֶעלֶעגְט קְרַאנְק אִין בֶּעט מִיט אַ פֶערְבּוּנְדֶענֶעם קָאפּ. דֶערְנָאךְ הָאט דֶער דָאקְטָאר אוֹיךְ הַאצֶקְעל דֶעם מְשָׁרֵת פֶערְבּוּנְדֶען זַיין צוּבִּיסֶענֶע הַאנְד, אוּנ אִיהם אַ צֵייגְנִיס אַרוֹיסְגֶעגֶעבֶּען, אַז בִּיז דִיא וואוּנְד וֶועט זִיךְ אִין גַאנְצֶען נִיט פֶערְהֵיילֶען אִיז עֶר נִיט פֶאהִיג צוּ קֵיין שׁוּם אַרְבֵּייט.

יוּדֶען זֶענֶען זִיךְ פַאנַאנְדֶערְגֶענַאנְגֶען דֶערְצֶעהלֶען דִיא נִיט גֶעוֶואהנְלִיכֶע נַייֶעס, וָואס זֵייא הָאבֶּען מִיט זֵייעֶרֶע אוֹיגֶען גֶעזֶעהן אוּנ מִיט זֵייעֶרֶע אוֹיהֶערֶן גֶעהֶערְט, אוּנ שְׁטָאדְט הָאט גֶעקָאכְט אוּנ גֶעקְלוּנְגֶען.

אַז יָאסֶעלֶע חָיֶענֶעס קָאנְן זַיין אַ גַנָב, הָאט מֶען נָאךְ גֶעקָאנְט גְלוֹיבֶּען, נוּר, אַז חָיֶענֶע זָאלל הָאבֶּען אַזַא הָעָזָה, שְׁלֹמֹה׳ן אוּנ זַיין וַוייבּ קוּמֶען שֶׁעלְטֶען בַּיי אִיהם אִין שְׁטוּבּ, אוּנ נָאךְ מֶעהר — בֶּעוַוייזֶען אַזַא גְבוּרָה צוּ צוּבְּרֶעכֶען אַ טְהַייעֶרְן שְׁפִּיגֶעל פוּן הוּנְדֶערְט רוּבֶּעל אוּנ צוּ קָאלֶעצֶען הַאצֶקְעל דֶעם מְשָׁרֵת, וָואס הָאט אַ גְבוּרָה דֶעם גֶעזוּנְדְסְטֶען קַצָב פוּן שְׁטוּבּ אַרוֹיס צוּ וַוארְפֶען דָאס אִיז אַללֶעמֶען גֶעוֶועהן אַ חִדוּשׁ נִפְלָא, אוּנ וֶוענְן מֶען דֶערְצֶעהלְט נִיט, אַז מֶען הָאט עֶס מִיט אֵייגֶענֶע אוֹיגֶען גֶעזֶעהן, וָואלְט אֶפְשַׁר קֵיינֶער נִיט גֶעגְלוֹיבְּט, זָהָא רַאְיָה, אַז עֶס אִיז אֶמֶת, מֶען הָאט טַאקִי שֵׁיינְדֶעלֶען אַריינְגֶעזֶעצְט אוּנ זִיא זִיצְט.

עֶס הָאבֶּען זִיךְ אֶפִילוּ גֶעפוּנֶען אַזֶעלְכֶע, וָואס הָאבֶּען חָיֶענֶען גֶערֶעכְט גֶעגֶעבֶּען, נִיט וַוייל זֵייא הָאבֶּען גֶעוואוּסְט פַאר וָואס, נוּר גְלַאט אַזוֹי, וַוייל זֵייא הָאבֶּען תַּכְלִית שִׂנְאָה פַיינְד גֶעהַאט ר׳ שְׁלֹמֹה׳ן אוּנ נָאךְ מֶעהר — שֵׁיינְדֶעלֶען, אוּנ דִיא הָאבֶּען בַּיי נַאכְט, צוּ מַעֲרִיב אִין בֵּית הַמֶדְרָשׁ, גֶעמַאכְט אַ גַאנְץ גֶעשְׁפְּרֶעךְ דֶערְפוּן.

— הֶערְט אִיהר יוּדֶען, הָאט יוֹנָה וַואסֶערְטְרֶעגֶער גֶעזָאגְט, מֵילָא חָיֶענֶע מִיט אִיהר יוּנְגֶעל זַיינֶען פֶערְפַאלְלֶענֶע, זֵיי זִיצֶען פֶעסְט, אָבֶּער אוֹיף ר׳ בָּרוּךְ שַׁמָשׁ מִיט זַיין צְווִילִינְג, אִיז אַ עֶלֶענְד. אִיךְ הָאבּ אִיהם הַיינְט אַ עֶמֶער וַואסֶער אַרַיינְגֶעטְרָאגֶען אוּנ הָאבּ גֶעזֶעהן וִויא עֶר גְרַאנְטְשֶׁעט זִיךְ, נֶעבִּיךְ, מִיט דִיא קִינְדֶער. עֶר הָאט מִיר גֶעשְׁוָוארֶען, אַז עֶר הָאט נָאךְ אִין זַיין מוֹיל נִישְׁט גֶעהַאט, נִיט עֶר, נִיט דָאס צְווִילִינְג. עֶר הָאט אֲפִילוּ נִיט גֶעוואוּסְט, אַז זַיין

ווייבּ זיצט, איך האָבּ עס איהם דערצעהלט, אונ איך האָבּ געמיינט, אַז אָט קאַנצעט ער זיך, אַזוי האָט ער זיך פערהוסט. אַז ער צו זיך געקומען האָט ער נור געשריען: איך האָבּ איהר געזאָגט, זיא זאָלל ניט געהן קריגען זיך מיט אַ גביר! אונ ער איז אַפילו מצדיק את הדין אויף איהר, נור אַ רחמנות איז אַגרויסער.

– יודען, האָט זיך אָבּגערופען ר' שואל דער שוחט, זעהר אַ חשוב'ר יוד אין בית המדרש – מען טאָהר איין צד ניט אויסהערן! איהר ווייסט דאָך; איך קום דאָך אַריין צו אונזער בעל טאַקסע כמעט אַללע טאָג, אונ קאָנן אייך זאָגען, אַז מעשה שהיה כך היה: היענעס יונגעל האָט געלערנט ביי ר' בערלען, שיינדעלעס יונגעל לערנט אויך ביי ר' בערלען, פערשטעהט איהר מיך, האָט שלמה'ס יונגעל געבּראַכט אין חדר אַ מעסערל, האָט היענעס יונגעל, זאָגט מען, געגנב'ט דאָס מעסערל. האָט שיינדעלע היענעס יונגעל צובּלוטיגט, האָט היענע שיינדעלן אָנגעשאָלטען פאַר דעם. האָט זיך שלמה איינגעשטעלט פאַר זיין ווייבּ אונ געהייסען האַצקלען ער זאָלל זיא שלאָגען, האָט חאַצקעל זיא געשלאָגען, האָט היענע צובּראָכען אַ שפּיגעל, עד שנתגלגל הדבר אונ היענע זיצט! אָט דאָס איז דער גוף הענין, ואידך פרושא הוא... כלומר: ברוך מיט זיין צוויליגנ, וואָס זעגען לכל הדעות, ניט שולדיג, געהען אוים פשוט פון הונגער, אונ אַזוי ווי פדיון שבוים איז גלאַט אַ מצוה אַגרויסע, בפרט אַז דיא שבויה איז אַ ווייבּ פון אַ קראַנקען מאַנן, אַ מאַמע פון קליינע עופ'לעך, איז טאַקי אַ עון פלילי מען זאָלל זיא לאָזען שטאַרבען פאַר הונגער; על כן איז אַ יושר גדול, אַז יודען, וואָס קאָנען רעדען מיט אַ פּריץ זאָללן טאַקי באַלד געהען צום פּריסטאַוו, דערצעהלן איהם דעם גוף הענין גאַר אָהן פרושים אַזוי וויא איך דערצעהל אייך, אונ טאָמיר ברוך עס קאָסטען אַ פּאַאר קאָרבּלעך, ער זאָלל היענען בעפרייען, איז אַ מצוה גדולה, אַז יעדער זאָלל געבען כנדבת לבו, איך גיב אַ גילדען.

– אויף להכעיס שיינדעלען, אַ מפלה אויף איהר, האָט זיך אַרויסגעחאַפּט אַ קצב, גיבּ איך צוויי גילדען, זאָללן יודען געבען האָט'ש צו גילדען, וועט זיך צונויפקומען געהמען עטליכע רובּעל.

יודען האָבען געגעבען וויפיעל איינער האָט געקאָנט, עס האָבען זיך געפונען אַ פּאַר, וואָס האָבען זיך אָנגענומען צו רעדען מיט'ן פריסטאַוו אונ מען איז אַוועק אין צערקעל. דאָ האָבען זייא זיך דערוואוסט, אַז נאָך מיט אַ שעה פריהער האָט דער פּריסטאַוו שוין אַרויסגעלאָזט היענען מיט איהר

ינגעל. פאר וואס, ווייסט מען אפילו ניט, נור מען קלערט, אז דער פריסטאוו, האט'ש זעהר א שטרענגער פריץ, האט פונדעסטוועגען קיין הארץ ניט געהאט צו האלטען א ארעמע פינסטערע יודענע, געבּיך, מיט איהר צושלאגען צובלוטיגט קינד איינגעשפארט, בפרט, אז ער האט דערזעהן, אז זיא שפייט מיט בלוט אונ איז טוידט קראנק פון דיא קלעפ, וואס זיא האט ביי שלמה'ן געהאפט.

י.

דיא עטליכע רובעל, וואס מען האט אין יענעם צו מעריב ביים עולם אין בית המדרש צוזאמענגעקליבען, זענען שטארק צו נוטץ געקומען. חיענע האט א גאנצע וואך נאך דעם צוגעקרענקט אונ ניט געקאנט אין גאס ארויס־געהן עפּיס פערדינען; מיט דיא עטליכע רובעל האט איהר עלטער מיידעל, א קינד פון צוועלף יאהר, וואס זיא האט געהאט מיט א יאהר פריהער צו א דאמסקען שניידער אוועקגעגעבען, דאס גאנצע געזינד'ל ביים לעבען דערהאלטען.

שכנים פון ארום פלעגען אריינקומען זיך נאכפרעגען אויף היענעס געזונד, א מאל עפּיס אריינברענגען פאר דיא הונגריגע קינדער, נור יעדעס מאל זאגען יאסעלען מוסר, ווייזען איהם וויא דיא מאמע איז איבער איהם קראנק, וויא עס וואלט צו קיין אונגליק ניט געקומען, ווען ער, יאסעלע, וואלט ניט א גנב געוועזן.

מיין קינד איז ניט קיין גנב! פלעגט חיענע יעדעס מאל זאגען, איך בעט אייך, מאכט איהם קיין שלעכטען נאמען ניט. וואלט ער באמת א גנב געוועהן, וואלט איך אדרבה דערצו ניט געקומען! ביי דיא ווארטער, פלעגען שטאנדיג איהרע טהרערן זיך וויא וואסער גיסען.

עס האבען זיך געפונען אזעלכע, וואס האבען היענען געראטהען, זיא זאלל זיך משפט'ן מיט שיינדעלען, מיט ר' שלמה'ן, רופען א דאקטאר אונ ער זאלל אויפווייזען, אז זיא איז קראנק אונ שפייט מיט בלוט, ווייל מען האט זיא ביי זיי אין שטוב אזוי געשלאגען. אונ פאר אזא זאך קאנען זיי געהן אין סיביר, נור חיענע האט געאנטפערט: זאלל זייא גאטט משפט'ן, ביי מענשען וועל איך גאר נישט געווינען!

אז חיענע איז פון בעט אראב, צום ערסטען מאל אויפ'ן גאס ארוים, איז איהר ערסטע זאך געוועהן, צו געהען זוכען א נייען רבּי'ן פאר יאסעלען.

אוּמְזִיסְט הָאט זִיא אָבֶּער גֶעזוּכְט, אוּמְזִיסְט הָאט זִיא יֶעדֶען מְלַמֵד גֶעהֵייסֶען פְרֶאגֶען ר׳ בֶּערְלֶען: צוּ הָאט זִיא אִיהם נִיט בִּיז אַקָאפִּיַקא אָבְּגֶעצָאהלְט? אוּנ זָאלל עֶר זָאגֶען, צוּ אִיז טַאקִי יָאסֶעלֶע אַזַא גַנָב וִויא דֶער נָאמֶען זַיינֶער, וָואס נוּר שֵׁיינְדֶעלֶע הָאט אִיהם אִין שְׁטָאדְט גֶעמַאכְט. עֶס הָאט אִיהר בֶּעטֶען נִיט גֶעהָאלְפֶען; וֶוענֶען שְׂכַר לִמוּד, הָאט בֶּערְל אָפְּפֶען גֶעזָאגְט, אַז הַיֶענֶע הָאט אִיהם אֶפְשַׁר נָאךְ מִיט מֶעהר כָּבוֹד וִויא דִי רַייכֶע בֶּעצָאהלְט, נוּר וֶוענֶען דֶעם, צוּ אִיז יָאסֶעלֶע אַ גַנָב? הָאט עֶר גֶעאֶנְטפֶערְט, „גְלַייכֶער אַז מֶען שְׁוַוייגְט... אַ שָׁאד, עֶס הָאט גֶעקָאנְט פוּן אַזַא קִינְד אַרוֹיס אַ כְּלִי אַ יוּנְגֶעל.“ הָאטְשׁ בֶּערְל הָאט מִיט זַיין וֶוארְטֶעל: „גְלַייכֶער אַז מֶען שְׁוַוייגְט“ אֶפְשַׁר גָאר דֶעם הֵפֶךְ גֶעמֵיינְט, פוּנְדֶעסְטְוֶועגֶען הָאט קַיין מְלַמֵד אֲפִילוּ אַ סָפֵק גַנָב נִיט גֶעוָואלְט אִין חֵדֶר אַרַיינְגֶעהמֶען, בִּפְרַט, אַז אַללֶע חֵדֶר יוּנְגֶעלֶעךְ הָאבֶּען שׁוֹין יָאסֶעלֶען גֶע־קֶענְט, אוּנ וואוּ זֵיי פְלֶעגֶען אִיהם נוּר בֶּעגֶעגְנֶען, פְלֶעגֶען זֵייא שְׁרַייֶען: „יָאסֶעלֶע גַנָב! אָט גֶעהט דֶער מֶעסֶערְל־גַנָב!“

בַּיי חַיֶענֶען הָאט דָאס צוּגֶענוּמֶען דָאס לֶעצְט בִּיסֶעל חִיוּת.

לָאזֶען יָאסֶעלֶען אָנְקוּמֶען צוּרִיק צוּם טַאטֶען, עֶר זָאלל מִיט אִיהם לֶעהרְנֶען וִויא אַמָאל, הָאט זִיא נִיט גֶעקָאנְט. בָּרוּךְ, וָואס אִיז פְרִיהֶער צוּ יָאסֶעלֶען גִישְׁט מֶעהר וִויא אַ שְׁטְרֶענְגֶער בֶּאזֶער פָאטֶער גֶעוֶועהן אִיז אִיצְט אִיהם טַאקִי אַ שׂוֹנֵא אִים לֶעבֶּען גֶעוָוארֶען. „אִיבֶּער אִיהם, אִיבֶּער דֶעם פוּיֶער, אִיבֶּער דֶעם גַנָב וֶועלְן מִיר אַללֶע אִין דֶער עֶרְד אַרַיין אָהן אַ צַייט!“ פְלֶעגְט עֶר וָוארְטְשֶׁען גַאנְצֶע טָאג, אוּנ הַיֶענֶע פְלֶעגְט מוּזֶען יָאסֶעלֶען מִיטְנֶעהמֶען מִיט זִיךְ וָואהִין זִיא גֶעהט, אִיהם נִיט צוּ לָאזֶען אַללֵיין מִיט׳ן טַאטֶען, וָואס הָאט אַזַא אוּמְזִיסְטֶע שִׂנְאָה אוֹיף אִיהם. קְרִיגֶען זִיךְ אָדֶער אוֹיסְטַעֲנָה׳ן זִיךְ מִיט אִיהר מַאנְן וִויא אַמָאל, הָאט זִיא שׁוֹין קַיין כֹּחַ גֶעהַאט, דָאס רֶעדֶען אִיז אִיהר שְׁוֶוער אָנְגֶעקוּמֶען, אוּנ דֶער דָאקְטָאר הָאט גֶעזָאגְט, אַז יֶעדֶע קְרִיג אוּנ אוֹיפְרֶעגוּנְג אִיז אִיצְט פַאר אִיהר אַ גְרוֹיסֶע סַכָּנָה.

נוּר וִויא הָאט זִיא גֶעקָאנְט נִיט אוֹיפְגֶערֶעגְט זַיין? אוֹיפ׳ן גַאס פְלֶעגֶען אִיהר, צוּ לֵיעבּ אִיהר קִינְד, אָפְט נָאכְלוֹיפֶען קְלֵיינֶע חֵדֶר יוּנְגֶעלֶעךְ אוּנ שְׁרַייֶען: אָט גֶעהט יָאסֶעלֶע גַנָב, יָאסֶעלֶע מֶעסֶערְ׳ל גַנָב! אוּנ אַמָאל נִיט זְשַׁאלָאוֶוען זִיא מִיט אִיהר קִינְד מִיט בְּלָאטֶע, מִיט שְׁטֵיינֶער צוּ פֶערְוַוארְפֶען, אוּנ אֵיינְמָאל הָאט אִיהר אַ גַאנְץ שֶׁאנֶע בַּעַל הַבַּיִת׳טֶע, בַּיי וֶועלְכֶער הַיֶענֶע פְלֶעגְט דַוְקָא אָפְט פֶערְדִינֶען עֶטְלִיכֶע גִילְדֶען, אָפְּפֶען גֶעזָאגְט, אַז זִיא הָאט אוֹיף אִיהר שְׁטַארְק פַארְאִיבֶּ׳ל, וָואס זִיא קוּמְט צוּ אִיהר מִיט אִיהר יָאסֶעלֶען.

— אִיהר זַייט טַאקִי נִיט שׁוּלְדִיג, הֶיְעֶנֶע קְרֵיין, הָאט יֶענֶע זִיא גֶעטְרֵייסְט, נוּר װֶעלְכֶע מַאמֶע קֶאנְן עֶרֵב זַיין פַאר אִיהר קִינְד? קוֹים הָאט עֶס שׁוֹין אַזַא נַאטוּר אִיז פַארְפַאללֶען! אַ גְרוֹיסֶער קֶאנְן זִיךְ אָבְּהַאלְטֶען אַ מָאל, זָאגְט מַיין מַאנְן, אַ קְלֵיין קִינְד, קֶאנְן עֶס נִיט, אוּנ מַאכְט זִיךְ אִיהם וָואס צוּ צוּגֶעהֶמֶען וֶועט עֶס צוּגֶעהֶמֶען, מֶאגֶען טוֹיזֶענְד מַאמֶעס זַיין דֶערְבַּיי —

הְיֶענֶע אִיז אַזוֹי פֶערְקְלֶעמְט גֶעוָוארֶען פוּן דִי רֶעד, אַז זִיא הָאט בֶּאֱמֶת נִיט גֶעקֶאנְט אַ וָוארְט אוֹיסְרֶעדֶען, זִיא הָאט נוּר דִיא אוֹיגֶען פָאלל פוּן טְהרֶערְן צוּם הִימֶעל אוֹיפְגֶעהֵייבֶען אוּנ דָאס הַארְץ אִיהרֶעס הָאט גֶעשְׁרִיעֶן: אֶנְטְפֶּער גָאטט, מַיין אָרֶעם עֶלֶענְד קִינְד, דוּא וֵוייסְט דָאךְ דֶעם אֱמֶת!

אֵיינְמָאל אִין דֶער פְרִיה הָאט דֶער דֶעסְיַאטְנִיק הְיֶענֶען אַרֵיינְגֶעטְרָאגֶען אַ פָּאוְויֶעסְטְקַא. „מֶען רוּפְט זִיא מִיט אִיהר יָאסֶעלֶען אִין סוּד,“ הָאט דֶער גָארְדָאוָואי גֶעזָאגְט אוּנ הָאט פֶּערְלַאנְגְט הְיֶענֶע זָאלל אוּנְטֶערְשְׁרַייבֶען דִיא אַנְדֶערֶע הֶעלְפְט פוּן דֶער פָּאוְויֶעסְטְקַא.

חְיֶענֶע הָאט דִיא פָּאוְויֶעסְטְקַא אַרֵיינְגֶעטְרָאגֶען צוּם שָׁכֵן, וֶועלְכֶער הָאט זִיךְ פַאר אִיהר אוּנְטֶערְגֶעשְׁרִיבֶען אוּנ אִיהר דֶערְקְלֶערְט, אַז מֶען בֶּעשׁוּלְדִיגְט זִיא, וָואס זִיא הָאט אַ סְקַאנְדַאל גֶעמַאכְט בַּיי שְׁלֹמֹה אַייזֶענְהֶערְץ אִין שְׁטוּב, צוּ בְּרָאכֶען אַ שְׁפִּיגֶעל אוּנ צוּ־קָאלֶעצֶעט דֶעם מְשָׁרֵת; הוּץ דֶעם בֶּעשׁוּלְדִיגְט זִיא זִיךְ מִיט אִיהר יוּנְגֶעל יָאסֶעלֶע פַאר פֶּערְשִׁידֶענֶע גְנֵבוֹת.

הְיֶענֶע אִיז אֲפִילוּ בְּלַאס אוּנ דֶערְשְׁרָאקֶען גֶעוָוארְן, נָאר בַּאלְד הָאט זִיא מוּטְה גֶעפוּנֶען אוּנ גֶעזָאגְט:

— לָאז זַיין אַזוֹי! וָואס וֶועט מִיר דֶער סוּדְיַא טְהוּן?! צְוֵויי מָאל שְׁטַארְבְּט מֶען נִיט, אוּנ אֵיינְמָאל — קֶאנְן מֶען נִיט אוֹיסְמַיידֶען!... מַיין טוֹידְט, וִויא אִיךְ זֶעה, אִיז שׁוֹין אַ בְּלֵייז נִיט וַוייט, אִיךְ הָאבּ שׁוֹין קֵיין הַארְץ נִיט, קֵיין לוּנְגֶען נִיט, אִיךְ פִיהל יֶעדֶע מִינוּט וִויא אִיךְ גֶעה אוֹיס וִויא אַ לִיכְט, אוּנ וָואס זָאלל מִיךְ קִימֶערְן וֶועגֶען זִיךְ? מִסְתָּמָא אִיז מִיר דָאךְ אַזוֹי בֶּעשֶׁערְט!... זָאלל מַיין מַלְאַךְ הַמָּוֶת שֵׁיינֶדֶעלֶע זַיין... זָאלל זִיא דִיא מִצְוָה הָאבֶען אָבְּצוּנֶעהמֶען אַ וַוייבּ פוּן אַ קְרַאנְקֶען מַאנְן, אַ מַאמֶען — פוּן קְלֵיינֶע עוֹפֶה׳לֶעךְ, גֶעבִּיךְ, פַאר דֶער צַייט! אִיךְ פֶּערְגִין אִיהר גֶערְן דִי מִצְוָה, אוּנ זָאלל זִיא אִיהר בֵּייִשְׁטֶעהְן צוּ דֶעם קוּמֶענְדִיגֶען יוֹם הַדִּין, צוּם וּנְתַנֶּה תֹּקֶף, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם!

עֶס הָאבֶען זִיךְ גֶעפוּנֶען מֶענְשֶׁען, וָואס הָאבֶען הְיֶענֶען שְׁטַארְק צוּגֶערֶעדְט, זִיא זָאלל גֶעהְן צוּ ר׳ שְׁלֹמֹה׳ן, צוּ שֵׁיינְדֶעלֶען, צוּפַאללֶען מִיט טְהרֶערְן אוּנ בֶּעטֶען, זֵיי זָאללְן רַחֲמָנוּת הָאבֶען, אִיהר מוֹחֵל זַיין, עֶס זָאלל צוּ אַ סוּד נִיט

אַנְקוּמֶען; נור הָיֶענֶע הָאט גֶעאֶנְטְפֶערְט: פַאר גָאטט דֶעם לֶעבֶּעדִינֶען פַאלל איך אַללֶע מִינוּט מִיט אַ צוּבְּרָאכֶענֶעם הַארְצֶען און נִידֶערְגֶעשְׁלָאגֶען, עֶר זָאלל מִיר מוֹחֵל זַיין מַיינֶע זִינְד און דֶערְלֶאנְגֶערְן מַיינֶע יָאהְרֶען, אִיךְ זָאלל נָאךְ קֶאנֶען מַיינֶע קִינְדֶער אַ מַאמֶע זַיין, הָאטְשׁ בִּיז אִיךְ וֶועל זַייא אוֹיף דִי פִיסֶעלֶעךְ שְׁטֶעלֶען. צוּ אִיהם שְׁרַייט מַיין הַארְץ, עֶר זָאלל מַיין יָאסֶעלֶען בֶּעשִׁיצֶען פוּן אַללֶע שְׁלֶעכְטְס, און נָאךְ מֶעהר-פוּן שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשֶׁען, וָואס הָאבֶּען אִיהם אַזַא שְׁלֶעכְטֶען שֵׁם גֶעמַאכְט, און אַז עֶר אֶנְטְפֶערְט מִיר נִיט, וָואס קֶאנְן מִיר דִיא זִינְדִיגֶע גְרָאבֶּע שַׁיינְדֶעלֶע אֶנְטְפֶערְן? אֶרְגֶער וִויא שְׁלֶעכְט קֶאנְן מִיר שׁוֹין נִיט וֶוערְן, לָאם אִיךְ חָאטְשׁ פַאר מַיין טוֹידְט וִויסֶען, אַז אִיךְ הָאבּ מִיךְ פַאר דֶער עֲבוֹדָה זָרָה נִיט גֶעבּוּקְט...

עֶס הָאבֶּען זִיךְ אֲפִילוּ גֶעפוּנֶען אַזֶעלְכֶע, וָואס הָאבֶּען אוֹיף זִיךְ דִי מִצְוָה גֶענוּמֶען, ר' שְׁלמה'ן אַללֵיין צוּ בֶּעטֶען פַאר דֶער קְרַאנְקֶער אָרֶעמֶע הָיֶענֶען, עֶר זָאלל אִיהר מוֹחֵל זַיין, אָדֶער אַזוֹי בַּיים רַב אִיהר אַ פְּסַק אַרוֹיסְגֶעבֶּען און נִיט צוּלָאזֶען מֶען זָאלל זִיא דוּרְךְ סוֹד בֶּעשְׁטְרָאפֶען, אִיהם דֶערְמָאנְט, אַז זִיא אִיז פָארְט אַ בַּת טוֹבִים, ר' יָאסֶעלֶע מַגִּיד'ם אַ טָאכְטֶער, אַללֶע מָאל אַ פְרוּמֶע, גוּטֶע און עֶהרְלִיכֶע אִשָּׁה גֶעוֶועהן, אִיהם דֶערְצֶאהלְט, אַז פוּן יֶענֶעם טָאג אָן שְׁפַּייט זִיא מִיט בְּלוּט: הַאצְקֶעל הָאט אִיהר דִיא לוּנְגֶען אָבְּגֶעשְׁלָאגֶען, און זִיא הָאט שׁוֹין פַאר אִיהר חָצְפָּה כֶּפֶל כִּפְלַיִם גֶעהַאט; נור ר' שְׁלמה הָאט גֶעאֶנְטְפֶערְט: „יֶעדֶער אִיז אַ בַּעַלְן דֶעם אַנְדֶערְן צוּ הֵייסֶען זַיין אַ גוּטֶער, אַ מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו! שְׁטֶעלְט אַייךְ אָבֶּער פָאר: וֶוען חָיֶענֶע וָואלְט עֶס אַייךְ גֶעטְהוּן און נִיט מִיר — וָואלְט אִיהר דֶענְן נִיט נָאךְ טוֹיזֶענְד מָאל אֶרְגֶער גֶעוֶועהן קֶעגֶען אִיהר וִויא אִיךְ? אַ חָצְפָּה אַ בִּיסֶעל צוּ קוּמֶען צוּ מִיר אִין שְׁטוּבּ אַרַיין שֶׁעלְטֶען מַיין וַוייבּ מִיט טוֹיטֶע קְלָלוֹת פַאר מִיר אִין דִיא אוֹיגֶען! פַאר וָואס? וָואס אִיהר יוּנְגֶעל אִיז אַ גַנָּב אַ מַמְזֵר! און נָאךְ וֶוענִיג אִיהְרֶע קְלָלוֹת, חַאפְּט זִיא אַ לַייכְטֶער און צוּבְּרֶעכְט מִיר אַ טְהַייֶערְן שְׁפִּיגֶעל, מַאכְט מִיר אָן אַ הֶיזֵּק אִיבֶּער הוּנְדֶערְט רוּבֶּעל, און אִיךְ זָאלל, ווילְט אִיהר, אִיהר נָאךְ זָאגֶען: אַ דַאנְק הָיֶענֶע, אִיהר הָאט שָׁאן גֶעדַרְשׁ'נט? נֵיין, אָנְלֶערְנֶען מוּז מֶען אַזֶעלְכֶע קַבְּצָנִים, זֵיי זָאלְלֶן וִויסֶען וִויא דֶרֶךְ אֶרֶץ צוּ הָאבֶּען פַאר אַ בַּעַל הַבַּיִת. „תַּרְבּוּת רָעָה" דַארְף מֶען זֵייא לֶערְנֶען דִי הִינְט! הַיינְט שֶׁענְקֶען הָיֶענֶען, וֶועט מָארְגֶען קוּמֶען זֶעלִיג'ל שׁוּסְטֶער, פִינֶע שְׁנַיידֶער און אִיצִיקֶעל שְׁמִיד און מִיר אוֹיפְן קָאפּ אַרוֹיפְקְרִיכֶען... זָאלְלֶן, אַדְרַבָּה, דִי קַבְּצָנִים, דִי הִינְד זֶעהן, אַז אִיךְ הָאבּ קֵיין

רַהֲמָנוּת נִיט אֲפִילוּ אויף אִשָׁה, אַז אִיךְ קוּק נִיט אֲפִילוּ, וָואס זִיא אִיז אַ בַּת טוֹבִים, אוּנ זָאללְן זַייא וִויסֶען, אַז מֶען טָאהר קֵיין שֵׁייגַאין נִיט זַיין גֶעגֶען אַ יוּדֶען אַ נָגִיד!״ — הָיֶענֶע הָאט זִיךְ צוּם סוֹד צוּגֶעגֶרֵייט, נִיט טַעֲנוֹת הָאט זִיא צוּגֶעגְרֵייט, נִיט אַדְוָואקַאטֶען־ הָאט זִיא גֶעדוּנְגֶען, נוּר דָאס עֶלְטֶערֶע מֵיידֶעל אִיהרֶע הָאט זִיא אִין פוּן שְׁנַיידֶער אָבְּגֶענוּמֶען, זִיא זָאלל הָאטְשׁ הָאבֶּען וֶוער עֶס זָאלל פַּאר אִיהר מַאנְן אוּנ אָרֶעמֶע קִינְדֶער אַ מָאל אָבְּקָאכֶען אַ וַוארִימֶעס, אַז עֶס וֶועט זַיין פוּן וָואס צוּ קָאכֶען. פַאר זִיךְ הָאט זִיא, אִין סוֹד גֶעהֶענְדִיג, גִישְׁט מֶעהר מִיטְגֶענוּמֶען, וִויא אִיהר „קָרְבַּן מִנְחָה״, אַ סְלִיחָה אוּנ תְּחִנּוֹת אַ גַאנְצֶען פַּאק.

„זַייט גֶעזוּנְד אַללֶע, הָאט זִיא וֵויינֶענְדִיג זִיךְ גֶעזֶעגֶענְט מִיט אִיהר פַּאמִילְיֶעלֶע, אִיךְ גֶעה אַ וַדַאי זִיצֶען, אַבְּרֵייטֶע טְהִיר אַרַיין, אַ שְׁמָאלֶע — אַרוֹיס! גָאטְט וֵוייס צוּ וֶועל אִיךְ דֶערְלֶעבֶּען נָאךְ אַ מָאל צוּ מַיין הֵיים צוּ קוּמֶען? אִין זַיינֶע הֶאנְד גִיבּ אִיךְ אַייךְ אִיבֶּער, זָאלל עֶר אוֹיךְ אַייֶער מוּטְטֶער זַיין וִויא עֶר אִיז דֶער אֵיינְצִיגֶער פָאטֶער פוּן אַללֶע יְתוֹמִים! אִיהר זַייט אַללֶע, אֲפִילוּ דֶער קְרַאנְקֶער טַאטֶע אַייֶערֶער, לֶעבֶּעדִיגֶע יְתוֹמִים... עֶר וֶועט אוֹיף אַייךְ זִיךְ דֶערְבַּארֶעמֶען; הָאבּ אִיךְ גֶעגֶען אִיהם גֶעזִינְדִיגְט, זָאלל עֶר מִיךְ אַללֵיין שְׁטְרָאפֶען, אִיךְ וֶועל נִיט זָאגֶען, אַז זַיין מִשְׁפָּט אִיז אוּנְגֶערֶעכְט חָלִילָה, נוּר אַייךְ, עֶלֶענְדֶע לֶעבֶּעדִיגֶע יְתוֹמִים, זָאלל עֶר נִיט פֶערְלָאזֶען. פוּן אַייךְ זַיין חֶסֶד אוּנ רַחֲמִים נִיט אַרָאבְּנֶעהמֶען... זַייט אַייךְ אַללֶע גֶעזוּנְד!״ אוּנ נָאךְ דֶעם זִיא הָאט זִיךְ אִיבֶּער אִיהרֶע קִינְדֶערְשׁ וִוינְגֶעלֶע אוֹיסְגֶעוֵויינְט, דִיא קִינְדֶער גוּט אָנְגֶעקוּשְׁט, דָאס עֶלְטֶערֶע מֵיידֶעל אָנְגֶעזָאגְט אוּנ אָנְגֶעבֶּעטֶען, זִיא זָאלל אוֹיפְפַּאסֶען דֶעם טַאטֶען, הִיטֶען דִיא קִינְדֶער. הָאט זִיא גֶענוּמֶען יָאסֶעלֶען פַאר׳ן הַאנְד, אַ קוּשׁ גֶעטְהוּן דִיא מְזוּזָה, אוּנ אִיז אַוֶועק אִין סוֹד. גַאנְצֶע דְרַיי שָׁעָה אִיז חַיֶענֶע גֶעזֶעסֶען אוּנ גֶעוַוארְט בִּיז מֶען הָאט זִיא אוֹיסְגֶערוּפֶען. נִיט שְׁלֹמֹה, נִיט זַיין וַוייבּ הָאבֶּען זִיךְ דָא גֶעזֶעהן, נוּר ר׳ בֶּערְל דֶער מְלַמֵּד, זַיין וַוייבּ אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע יוּדֶען הָאט דָא חַיֶענֶע בֶּעמֶערְקְט אוּנ זִי הָאט זִיךְ נוּר גֶעוואוּנְדֶערְט, וָואס שֵׁיינְדֶעלֶע אִיז נִיטָא — עֶנְדְלִיךְ הָאט דֶער סוֹדִיַא אָנְגֶעהֵייבֶּען לֵייעֶנֶען דֶעם פְּרָאטָאקָאל פוּן קְוַוארְטַאילְנֶע אוּנ שְׁלֹמֹה דֶעם בַּעַל טַאקְסֶע׳ס זְשַׁאלָאבֶּע. הָיֶענֶע הָאט זִיךְ גוּט צוּגֶעהֶערְט.

זַייט אִיהר זִיךְ מוֹדֶה אִין דֶעם וָואס מֶען בֶּעשׁוּלְדִיגְט אַייךְ? הָאט דֶער סוֹדִיַא גֶעפְרֶעגְט, אַז עֶר הָאט גֶעעֶנְדִיגְט לֵייעֶנֶען.

— מוֹדֶה, הָאט זִיא גֶעעֶנְטְפֶערְט, אַז אִיךְ הָאבּ שֵׁיינְדֶעלֶען גֶעי

שָׁאלְטֶען בַּיי אִיהר אִין שְׁטוּבּ. פַאר וָואס זִיא הָאט מַיין אָרֶעם קִינְד גֶעשְׁלָאגֶען אוּנ צוּבְּלוּטִיגְט. אִיךְ בִּין אַ מַאמֶע. פַאן סוּדְיַא, אוּנ זָאלל מֶען מִיר וַוייזֶען עֶרְגֶעץ אַ מַאמֶען, וָואס וֶועט לָאזֶען אִיהר קִינְד אַזוֹי שְׁלָאגֶען אוּנ צוּבְּלוּטִיגֶען אוּנ נִיט טְהוּן דָאס אֵייגֶענֶע, וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעטְהוּן, וֶועל אִיךְ אִיהר אַ שְׁפַּיי טְהוּן אִין פָּנִים אוּנ זָאגֶען: דוּא בִּיזְט קַיין מַאמֶע נִיט!

– אוּנ דֶעם שְׁפִּיגֶעל הָאט אִיהר צוּבְּרָאכֶען? הָאט דֶער סוּדְיַא גֶעפְרֶעגְט.

– נִיט דֶעם שְׁפִּיגֶעל הָאבּ אִיךְ גֶעוָואלְט צוּבְּרֶעכֶען, עֶס טְהוּט מִיר טַאקִי וֶועה דָאס הַארְץ אוֹיף אַזַא שָׁאדֶען! הָאט זִיא גֶעאֶנְטְפֶערְט. צוּבְּרֶעכֶען הָאבּ אִיךְ גֶעוָואלְט הַאצֶקֶעל מְשָׁרֵת זַיין קָאפּ, וָואס עֶר הָאט זִיךְ וִויא אַ בֵּייזֶער הוּנְד אוֹיף מִיר אוּנ אוֹיף מַיין קִינְד גֶעוָוארְפֶען, נַוייל זַיין שֶׁאנֶער בַּעַל הַבַּיִת הָאט אִיהם אַזוֹי גֶעהֵייסֶען.

– וַוייסְט אִיהר דֶענְן נִיט, אַז מֶען טָאהר נִיט יֶענֶעם אַקָאפּ צוּשְׁלָאגֶען? הָאט ווִידֶער דֶער סוּדְיַא גֶעפְרֶעגְט.

– פַאר וָואס זָאלל אִיךְ עֶס נִיט וִויסֶען? אִיךְ וַויים גַאנְץ גוּט, הָאט זִיא מִיט פַייעֶר אָנְגֶעהֵייבֶּען רֶעדֶען, אִיךְ וַויים, אַז מֶען טָאהר אוֹיף קֵיינֶעם אַ הַאנְד אֲפִילוּ נִיט אוֹיפְהֵייבֶּען, אוּנ זָאלל דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט זָאגֶען. צוּ הָאבּ אִיךְ, זִינְד אִיךְ לֶעבּ, אוֹיף וֶועמֶען עֶס אִיז אַ מָאל אַ הַאנְד אוֹיפְגֶעהֵייבֶּען? זָאגְט יוּדֶען, הָאט זִיא זִיךְ צוּם פּוּבְּלִיקוּם גֶעוֶוענְדְט, וָואס שְׁוַוייגְט אִיהר? אִיהר הָאט טַאקִי אַלֶּע מוֹרָא פַאר שֵׁיינְדֶעלֶען? דֶער סוּדְיַא הָאט אִיהר אוֹיפְמֶערְקְזַאם גֶעמַאכְט, אַז זִיא בְּרוֹיךְ נוּר מִיט אִיהם רֶעדֶען, אוּנ דָאס פּוּבְּלִיקוּם הָאט קַיין רֶעכְט נִיט צוּ אֶנְטְפֶערְן כָּל זְמַן עֶר פְּרֶעגְט נִיט.

– זָאלל זַיין אַזוֹי! הָאט זִיא צוּגֶעגֶעבֶּען, אָבֶּער זָאלל מִיר דֶער פַאן סוּדְיַא זָאגֶען: וָואס וָואלְט דֶער פַאן סוּדְיַא טְהוּן, אַז אוֹיף אִיהם וָואלְט זִיךְ גָאר נִיט גֶערִיכְט אַרוֹיפְגַווארְפֶען אַ בָּאזֶער הוּנְד אַ גְרוֹיסֶער, וָואס קֶאנְן אִיהם אוֹיף שְׁטִיקֶער צוּרַייסֶען?

– אָבֶּער אוֹיף אַייךְ אִיז נִיט אַ הוּנְד אָנְגֶעפַאללֶען נוּר אַ מֶענְשׁ! הָאט דֶער סוּדְיַא גֶעאֶנְטְפֶערְט.

– אַ מֶענְשׁ ... אֶמֶת אַ מֶענְשׁ! הָאט הֶענֶע בִּיטֶער אִיבֶּערְגֶערֶעדְט. מֶענְשֶׁען אָבֶּער וֶוענֶען דָא, זָאלל מִיךְ גָאטט נִיט שְׁטְרָאפֶען פַאר מַיינֶע רֵייד, אַ סַךְ בֶּאזֶערֶע אוּנ אֶרְגֶערֶע פַאר הִינְד!... אוּנ אַז אִיךְ בֶּעט נָאטט אַלֶּע טָאג אִין דֶער פְרִיה: עֶר זָאלל מִיךְ אָבְּהִיטֶען פוּן אַ שְׁלֶעכְטֶע בֶּעגֶעגֶענִיס, בֶּעט אִיךְ אִיהם נִיט, מִיךְ מַצִּיל צוּ זַיין פוּן אַ בֶּאזֶען הוּנְד, נוּר פוּן אַ שְׁלֶעכְטֶען שָׁכֵן, פוּן

אַ שְׁלֶעכְטֶען חַבֵר, אוּנ פוּן אַ שְׁלֶעכְטֶען מֶענְשֶׁען, פַאן סוּדְיַא! בֶּעסֶער וָואלְטֶען מִיךְ בֶּעגֶעגֶענְט בַּיי שַׁיינְדֶעלֶען אִין שְׁטוּב צֶעהן בָּאזֶע הִינְד עֶהדֶער אַיין חַאצֶקֶעל... אוּנ דֶער חַאצֶקֶעל אִיז אוֹיךְ אַ מֶענְשׁ? אִיהם טָאהר מֶען אוֹיךְ נִיט וַוארְפֶען אַ לַייכְטֶער אִין קָאפּ. וֶוען עֶר פַאלְלְט אָן אוֹיף אַ אוּנְגְלִיקְלִיכֶע, אָרֶעמֶע שְׁוַואכֶע אִשָׁה, וָואס הָאט קֵיינְמָאל אַ וָוארְט מִיט אִיהם נִיט אוֹיסְגֶערֶעדְט?

דֶער סוּדְיַא הָאט גֶעשְׁוִויגֶען, נוּר גֶעשְׁרִיבֶּען, עֶטְלִיכֶע מִינוּט, כְּסֵדֶר גֶעשְׁרִיבֶּען.

— חוּץ דֶעם שְׁפִּיגֶעל, וָואס אִיהר הָאט צוּבְּרָאכֶען אוּנ דֶעם סְקַאנְדַאל, וָואס אִיהר הָאט גֶעמַאכְט, הָאט דֶער סוּדְיַא גֶעזָאגְט וַוייטֶער, בֶּעשׁוּלְדִיגְט זִיךְ אַייעֶר צְוֶועלְף יֶאהְרִיגֶעס יוּנְגֶעל אִין עֶטְלִיכֶע גְנֵבוֹת. אֵיינְמָאל הָאט מֶען אִיהם פַאר'ן הַאנְד גֶעחַאפְּט בַּיי זַיין רֶבִּי'ן בֶּערְל שַׁאץ גֶעלְד גַנְבֶנְ'דִיג, נָאךְ עֶטְלִיכֶע מָאל — בַּיי זַיין וַוייבּ פֶערְשִׁידֶענֶע שְׁטוּבִּיגֶע זַאכֶען, אוּנ דֶערְנָאךְ — בַּיי שְׁלמֹה אַייזֶענְהֶערְץ'ס אַ קְלֵיין יוּנְגֶעל פוּן זִיבֶּען יָאהר — אַ מֶעסֶערְל אַ טְהַייעֶר'ס, אוּנ בַּיי נָאךְ אַנְדֶערֶע — פֶערְשִׁידֶענֶע גֶעגֶענְשְׁטֶאנְדֶע. אוּנ אִיהר בֶּעשׁוּלְדִיגְט זִיךְ, וָואס אִיהר הָאט גֶעווּאוּסְט פוּן דִיא אַללֶע גְנֵבוֹת אוּנ הָאט זַייא בַּיי אַייעֶר יוּנְגֶעל צוּגֶענוּמֶען אוּנ דִיא גְנֵבוֹת בֶּעהַאלְטֶען. זַייט אִיהר זִיךְ אוֹיף דֶעם אוֹיךְ מוֹדֶה?

— פַאן סוּדְיַא, הָאט חַיֶענֶע מִיט פַייעֶר גֶעאֶנְטְפֶערְט, וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעטְהוּן הָאבּ אִיךְ נִיט גֶעלֵייקֶענְט אוּנ אוֹיךְ גֶעזָאגְט פַאר וָואס אִיךְ הָאבּ אַזוֹי גֶעטְהוּן, פוּן גְנֵבָה וֵויים אִיךְ נִיט, אוּנ מַיין קִינְד — אוֹיךְ נִיט, דָאס אִיז אַ לִיגֶען! אַ רְאָיָה, אַז דָאס אִיז אַ לִיגֶען אַז דִיא שׂוֹנְאִים מַיינֶע הָאבֶּען אַייךְ גֶעשְׁרִיבֶּען, אַז מַיין יָאסֶעלֶען אִיז שׁוֹין צְוֶועלְף יָאהר. זָאלל דֶער פַאן סוּדְיַא אַללֵיין, זֶעהן זַייעֶר אֶמֶת. אָט אִיז מַיין קִינְד, צוּ אִיז אִיהם מֶעהר וִויא זִיבֶּען יָאהר? — אֶמֶת אִיז, אַז נִיט וִויסֶענְדִיג וָואס עֶר טְהוּט הָאט עֶר זַיין הוּנְגְרִיגֶער אָרֶעמֶע מַאמֶען אַ מָאל גֶעבְּרַאכְט פוּן חֶדֶר פוּנְפְצִיג קָאפֵּייקֶעס, אוּנ הָאט גֶעזָאגְט, עֶר הָאט דָאס גֶעפוּנֶען; מַיין מַאנְן הָאט בַּאלְד דֶערְקֶענְט, אַז דָאס אִיז נִיט גֶעפוּנֶען, אוּנ וֶוען אִיךְ רַייס אִיהם נִיט אַרוֹיס פוּן טַאטֶענְס הֶאנְד, וָואלְט עֶר שׁוֹין פֶערְשְׁפָּארְט דָא צוּ זַיין!... אִיךְ אַללֵיין הָאבּ מַיין לִיעבּ קִינְד אוֹיךְ גֶעשְׁלָאגֶען, גֶעבִּיסֶען, גֶערִיסֶען; אִיךְ בִּין ווִילְד אוּנ מְשׁוּגָע גֶעוָוארְן אִין יֶענֶער רֶגַע פוּן דֶער מַחֲשָׁבָה, אַז מַיין קִינְד אִיז אַ גַנָב. אִיךְ הָאבּ אִיהם אִין חֶדֶר אַוֶועקְגֶעשְׁלֶעפְּט, דֶעם רֶבִּי'ן זַיין גֶעלְד אִין הַאנְד אָבְּגֶעגֶעבֶּען אוּנ אַללֵיין אִיהם פַאר דִיא פִּיסְלֶעךְ גֶעהַאלְטֶען, בְּעֵת דֶער רֶבִּי הָאט אִיהם פַאר זַיין נַארְרִישְׁקֵייט גֶעשְׁמִיסֶען אֶרְגֶער וִויא מֶען שְׁמַייסְט אַיין אַרֶעסְטַאנְט, בִּיז אִיךְ בִּין אִין חַלָשׁוּת

גֶעפַאלּלֶען. זָאלל, אַדְרַבָּה, זַיין רֶבִּי זָאגֶען, צוּ זָאג אִיךְ אֲפִילוּ אַיין וָוארְט לִיגֶען? וָואוּ אִיז עֶר? אִיךְ הָאבּ אִיהם דָא עֶרְשְׁט גֶעזֶעהֶן. ר׳ בֶּערְל, הָאט זִיא זִיךְ ווידֶער צוּם פּוּבְּלִיקוּם גֶעקֶעהרְט, פַאר וָואס זָאגְט אִיהר נִיט דֶעם אֱמֶת?

— עֶר וֶועט בַּאלְד זָאגֶען, הָאט זִיא דֶער סוּדְיַא בֶּערוּהִיגְט, אִיךְ וֶועל אִיהם בַּאלְד פְרֶאגֶען. נוּ, אוּנ פוּן אַנְדֶערֶע גְנֵבוֹת?

— פוּן קֵיין שׁוּם אַנְדֶער גְנֵבָה ווייס אִיךְ נִיט, פַּאן סוּדְיַא, אִיךְ זָאלל אַזוֹי פוּן מַיין אָרֶעמְקֵייט אוּנ וֶועהטִיג אִין הַארְצֶען נִיט ווִיסֶען!

דֶער סוּדְיַא הָאט גֶעהַייסֶען אַרַיינְרוּפֶען אֵיינֶעם פוּן דִיא עֵדוּת, דָאס אִיז דִיא קְרֶעמֶערִין גֶעוֶועהן, צוּ וֶועלְכֶער דִי רֶבִּיצִין פְלֶעגְט יָאסֶעלֶען שְׁטֶאנְדִיג שִׁיקֶען קוֹיפֶען, אוּנ זִיא הָאט דֶערְצֶעהלְט, אַז בַּיי אִיהר אִין קְרֶעמֶעל פְלֶעגְט מֶען שְׁטֶאנְדִיג גַנְבֶ׳ן: אַ מָאל קָאנְפֶעקְטְלֶעךְ, אַ מָאל טְהַייעֶרֶע סְחוֹרָה׳ס. אוּנ אֲפִילוּ פוּן טִישְׁקֶאסְטֶעל פְלֶעגְט זֶעהר אָפְט גֶעלְד פֶעהלֶען, נוּר זִיא הָאט קֵיינְמָאל נִיט גֶעקְלֶערְט, אַז דָאס קֶאנְן אָט דֶער יָאסֶעלֶע גַנְבֶ׳ן, ווייל עֶר פְלֶעגְט זִיךְ פַארְשְׁטֶעלְלֶן פַאר אַ גֶעבִּיךְ׳ל, וָואס קֶאנְן קֵיין צְוֵויי נִיט צֶאהלֶן; נוּר זִינְט זִיא הָאט זִיךְ דֶערְוואוּסְט, אַז עֶר הָאט בַּיי זַיין רֶבִּי׳ן אַלְלֵיין גֶעקְאנְט גֶעלְד גַנְבְ׳ן אִיז אִיהר רֶעכְט גֶעוָוארֶען אוּנ זִיא הָאט אִיהם גֶעהִיט ווִיא מֶען הִיט זִיךְ פוּן פַייעֶר! קֶאנְן מֶען זִיךְ אָבֶער פוּן אַ גַנָב אַיינְהִיטֶען? הָאט דִי קְרֶעמֶערִין בִּתְמִימוּת גֶעפְרֶעגְט, מֶען גַנְבֶ׳ט ווַייטֶער, אוּנ עֶס פֶעהלְט מִיר נָאךְ אִיצְט מֶעהר אוּנ גְרֶעסֶערֶע זַאכֶען, אוּנ דָאס אִיז אַלְץ זַיין אַרְבֵּייט!

— גֶעהַאפְּט פַאר׳ן הַאנְד מִיט עֶפִּיס אַ גְנֵבָה הָאסְט דוּא אִיהם אַ מָאל? הָאט דֶער סוּדְיַא גֶעפְרֶעגְט.

— אַז אִיךְ וָואלְט אִיהם פַאר׳ן הַאנְד גֶעהַאפְּט, וָואלְט עֶר שׁוֹין, דַאכְט זִיךְ, פַארְשְׁפָּארֶען נָאךְ אַ מָאל צוּ גַנְבָה׳ן! הָאט דִיא קְרֶעמֶערִין גֶעאֶנְטְפֶערְט, דֶערְפַאר טַאקִי בִּין אִיךְ אִין כַּעַס אוֹיף אִיהם, וָואס אִיךְ קֶאנְן אִיהם נִיט חַאפֶּען!

— אִיהר מֶאגְט זִיךְ זֶעטְצֶען, הָאט דֶער סוּדְיַא, צוּ דֶער קְרֶעמֶערִין גֶע-זָאגְט, אוּנ הָאט דִיא אִיבְּרִיגֶע עֵדוּת גֶעהַייסֶען אַרַיינְרוּפֶען.

— דִיא אִיבְּרִיגֶע עֵדוּת הָאבֶּען גֶעזָאגְט, אַז גַאנְץ שְׁטָאדְט ווייס שׁוֹין פוּן לַאנְג, אַז יָאסֶעלֶע אִיז אַ גַנָב, רַייסְט פוּן דִיא הֶענְד, אוּנ אַז עֶר גֶעהט אִין גַאס לוֹיפֶען אִיהם נָאךְ יוּנְגְלֶעךְ אוּנ שְׁרַייעֶן: „יָאסֶעלֶע גַנָב!”. אַ פָּאר הָאבֶּען נָאךְ דֶערְצֶעהלְט, אַז בַּיי זֵייא אַלְלֵיין הָאט מֶען אַ פָּאר מָאל קְלֵיינִיגְקֵייטֶען גֶעגַנְבֶ׳ט, זֵייא הָאבֶּען דֶעם גַנָב גֶעחַאפְּט, אִיהם אָנְגֶעשְׁלָאגֶען, אוּנ, דַאכְט זִיךְ, דָאס אִיז גֶעוֶועהן יָאסֶעלֶע, אַקוּרַאט, גֶעדֶענְקֶען זֵיי אָבֶער נִיט. דֶער סוּדְיַא

הָאט זַייא גֶעפְרֶעגְט: וֶוענְן? וָואס? וְויא אַזוֹי? אוּנ פוּן זַייעֶר שְׁטַאמְלֶען אוּנ פַּארְאיֶקְען זִיךְ אִין דִי רֵייד הָאט מֶען אַרוֹיסְגֶעזֶעהן, אַז דָאס זֶענֶען גְלַאט אָנְגֶעשְׁטֶעלְטֶע עֵדוּת דְרַיי פַאר אֵיין רוּבֶּעל, אוּנ עֶר הָאט זַייא גֶעהֵייסֶען זִיךְ זָעטְצֶען. עֶנְדְלִיךְ הָאט מֶען אַרַייְנְגֶערוּפֶען ר׳ בֶּערְלֶען. בַּיי חְיֶענֶען הָאבֶען זִיךְ דִיא אוֹיגֶען אָנְגֶעצוּנְדֶען. נִכָּר גֶעוֶועהן, אַז אוֹיף זַיינֶע עֵדוּת הָאט זִיא אִיהר גַאנְצֶע הָאפְנוּנְג גֶעהַאט. נוּר ר׳ בֶּערְל הָאט זִיךְ אָבְּגֶעקֶעהְרְט פוּן אִיהר, זִיא זָאלל אִיהם אַזוֹי שַׁארְף אִין דִיא אוֹיגֶען נִיט אַרַייְנְגֶעקוּקֶען, אוּנ הָאט דֶערְצֶאהלְט, אַז הָאטְשׁ עֶר הָאט יָאסֶעלֶען הוּץ יֶענֶע 50 קָאפֵּייקֶעס קֵיינְמָאל מִיט אַ גְנֵבָה אִין הַאנְד נִיט גֶעחַאפְּט, קָאנְן עֶר פוּנְדֶעסְטְוֶועגֶען נִיט זָאגֶען, אַז עֶר אִיז נִיט קֵיין גַנָב, וָוארוּם עֶר הָאט זִיךְ אִיהם אַלֵיין מוֹדֶה גֶעוֶועהן, אַז עֶר הָאט גֶעגַנְבֶ׳ט דָאס מֶעסֶערְל אוּנ עֶרְגֶעץ בֶּעהַאלְטֶען, אוּנ נָאךְ דֶעם, אַז עֶר הָאט אִיהם פוּן חֶדֶר אַרוֹיסְגֶעטְרִיבֶּען הָאט זִיךְ זַיין וַוייבּ עֶרְסְט אַרוּמְגֶעקוּקְט, אַז אִיהר פֶעהלְט אַ סַךְ שְׁטוּבִּיגֶע זַאכֶען, נוּר עֶר אִיז אוֹיף אִיהם מְלַמֵד זְכוּת, ווַייל עֶר וֵוייס, אַז דָאס קִינְד אִיז כִּמְעַט אַלֶע מָאל אַ הוּנְגְרִיגֶער גַאנְצֶע טֶאג אִין חֶדֶר גֶעזֶעסֶען, אוּנ הוּנְגֶער קָאנְן בְּרֶענְגֶען צוּ אַלְץ.

—ר׳ בֶּערְל, הָאט חְיֶענֶע אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעטְהוּן נִיט מִיט אִיהר קוֹל, אוּנ מֶען הָאט גֶעזֶעהן וְויא אַלֶע אִיהרֶע גְלִידֶער הָאבֶען אַ צִיטֶער גֶעטְהוּן—אִיהר הָאט מוֹרָא פַאר שֵׁיינְדֶעלֶען צוּ זָאגֶען דֶעם אֶמֶת וָואס אִיהר וֵוייסְט, זִיא זָאלל אַייךְ נִיט מַאכֶען אוֹיס מְלַמֵד, פַאר וָואס הָאט אִיהר קֵיין מוֹרָא פַאר גָאטט אַזַא לִיגֶען צוּ זָאגֶען? פַאר גָאטט, ר׳ בֶּערְל, וָואס וֵוייסְט דֶעם אֶמֶת אוּנ וָואס קָאנְן אַייךְ מַאכֶען פַאר אוֹיס „ר׳ בֶּערְל״!? דֶערְמָאהנְט אַייךְ נוּר, אַז אִיהר בֶּעגְרָאבְּט אִיצְט אַ אָרֶעם אוּנְשׁוּלְדִיגְט קִינְד!—אַז עֶס גֶעהט אַ יוֹם הַדִין, אַז אָט בַּאלְד וֶועט אִיהר שְׁטֶעהן פַאר דֶעם, וָואס זֶעהט, וָואס טְהוּט זִיךְ אִיצְט אִין הַארְצֶען אַייעֶרְן... זָאגְט דֶעם אֶמֶת!

ר׳ בֶּערְל הָאט גֶעשְׁוִויגֶען.

— אִיהר שְׁוַוייגְט? גוּט, אִיהר הָאט מִיךְ אוּנ מַיין קִינְד בֶּעגְרָאבֶּען, הָאט הָיֶענֶע ווִידֶער אָנְגֶעהֵייבֶּען, אִיהר וֶועט אַייךְ פוּן דַאגֶען אַהֵיים אַוֶועגְגֶעהֶען, צוּ אַייעֶר וַוייבּ, צוּ אַייעֶרֶע קִינְדֶער, אוּנ אִיךְ מִיט מַיין אוּנְשׁוּלְדִיג קִינְד — וְויא דִי גַנָבִים גְלַייךְ אִין אָסְטְרָאג. נוּר עֶס הֶערְט גָאטט אוּנ זָאלל דֶער גַאנְצֶער עוֹלָם דָאס הֶערְן, אַז מִיט אַ סַךְ אַ רֵיינֶערְן הַארְצֶען גֶעהֶען מִיר אִין אָסְטְרָאג אַרַיין וְויא אִיהר — אִין אַייעֶר הֵיים!...

נָאךְ אֶרְגֶער פַאר בֶּערְלֶען הָאט זַיין וַוייבּ גֶעזָאגְט, מִיט נַיין מָאס רֶעד

הָאט זִיא אוֹיסְדֶערְצֶאהלְט וָואס פַאר אַ טְהַייעֶרֶע אִשָׁה שֵׁיינְדֶעלֶע אִיז, אַז זִיא הָאט אַ גוּט הַארְץ אוּנ קָאנְן אֲפִילוּ נִיט זֶעהן וִויא אַ קִינְד מַאכְט אַ קְרוּמֶע מִינֶע פַאר אִיהר, אוּנ בֶּאֱמֶת הָאט שֵׁיינְדֶעלֶע יָאסֶעלֶען נִישְׁט מֶעהר וִויא אַ גְלֶעט גֶעטְהוּן, אַי אִיהם הָאט אָנְגֶעהֵייבֶען גֶעהן בְּלוּט פוּן נָאזֶעל. וַויים זִיא אַללֵיין נִיט וֶוער אִיז שׁוּלְדִיג אִין דֶעם. מִיר אִיז אַדְרַבָּה אַ גְרוֹיסֶער חִדוּשׁ גֶעוֶועהן, הָאט דִיא רֶבִּיצֶען וַוייטֶער דֶערְצֶאהלְט, וְוִיא אַיינְגֶעהַאלְטֶען שֵׁיינְדֶעלֶע אִיז, אַז הָאטְ'שׁ יָאסֶעלֶע הָאט גֶעגַנְבֶ'ט דָאס מֶעסֶערְל, וָואס זִיא הָאט אַללֵיין גֶעהֶערְט וִויא עֶר הָאט זִיךְ מוֹדֶה גֶעוֶועהן, זִיא זָאלל אַזוֹי הֶארְן בְּשׂוֹרוֹת גוּטֶע אוֹיף אִיהר אוּנ אוֹיף כְּלַל יִשְׂרָאֵל, אוּנ אַ גַנָב אִיז עֶר, וָואס רַייסְט פָּשׁוּט פוּן דִי הֶאנְד אַרוֹיס, פוּנְדֶעסְטְוֶועגֶען הָאט אִיהם שֵׁיינְדֶעלֶע מֶעהר וִויא אַ גְלֶעט נִישְׁט גֶעטְהוּן אוּנ נוּר גֶעבֶּעטֶען: מֶען זָאלל אִיהם מֶעהר אִין חֶדֶר נִישְׁט הַאלְטֶען.

דֶער סוֹדְיַא הָאט אִיהר אַ פָּאר מָאל דֶערְמָאנְט, אַז זִיא זָאלל רֶעדֶען צוּ דֶער זַאךְ אוּנ נִיט דֶערְצֶאהלֶען מַעֲשׂוֹת, וָואס גֶעהֶאר נִיט גְלַייךְ צוּם מִשְׁפָּט, נוּר דִיא רֶבִּיצֶען הָאט אִיהְרס גֶעטְהוּן אוּנ וַוייטֶער דֶערְצֶאהלְט, וִויא אַזוֹי זִיא וַוייס, אַז יָאסֶעלֶע אִיז אַ גַנָב אַ וַוייסֶעל פוּן אוֹיג. הַיְעֶנֶע הָאט עֶס רוּהִיג גֶעהֶערְט אָבֶער אֲפִילוּ אַ וָוארְט נִישְׁט גֶעאֶנְטְפֶערְט.

— הָאט אִיהר נָאךְ אֶפְשַׁר וָואס צוּ בֶּעמֶערְקֶען? הָאט דֶער סוֹדְיַא הַיְעֶנֶען גֶעפְרֶאגְט.

— צוּ בֶּעמֶערְקֶען הָאבּ אִיךְ, פַּאן סוֹדְיַא. אַז עֶרְסְט דָא אִין סוּד הָאבּ אִיךְ אַיינְגֶעזֶעהן וִויא נִידְרִיג, וִויא פַאלְשׁ מֶענְשֶׁען קָאנֶען זַיין, עֶרְסְט דָא הָאבּ אִיךְ דֶערְקֶענְנְט, אַז אַ אָרֶעמֶע אִשָׁה אִיז נָאךְ שְׁוַואכֶער וִויא אַ פְּלִיג, מִיט אַזַא גְבִירָה וִויא שֵׁיינְדֶעלֶע זִיךְ צוּ מִשְׁפָּט'ן! אִיךְ בֶּעט דֶעם פַּאן סוֹדְיַא מִיךְ גִיבֶער אָבְּמִשְׁפָּט'ן, מֶעהר צוּ רֶעדֶען הָאבּ אִיךְ נִיט.

— טָאמִיר ווִילְט אִיהר זִיךְ וִויא עֶס אִיז אוֹיסְגְלַייכֶען צְווִישֶׁען זִיךְ אוּנ שָׁלוֹם מַאכֶען פַאר דֶעם סְקַאנְדַאל אוּנ צוּבְּרָאכֶענֶעם שְׁפִּיגֶעל? הָאט דֶער סוֹדְיַא גֶעפְרֶאגְט.

— אִיךְ פֶערְשְׁטֶעה נִיט וִויא אַזוֹי? הָאט הַיְעֶנֶע אִיבֶער גֶעפְרֶאגְט.

— מְחִילָה בֶּעטֶען, לְמָשָׁל, שְׁלֹמֹה'ן מִיט זַיין וַוייבּ, אָדֶער אַזוֹי וִויא עֶס אִיז דוּרְכְקוּמֶען, הָאט דֶער סוֹדְיַא גֶעדוּלְדִיג עֶרְקְלֶערְט.

— אִיךְ זָאלל נָאךְ שֵׁיינְדֶעלֶען מְחִילָה בֶּעטֶען? מְחִילָה בֶּעטֶען פַאר וָואס זִיא הָאט מַיין אָרֶעם קִינְד גֶעשְׁלָאגֶען, צוּבְּלוּטִיגְט אוּנ אִיבֶּערְן גַאנְצֶען שְׁטָאדְט אִיהם אַזַא שְׁלֶעכְטֶען שֵׁם גֶעמַאכְט, אַז קֵיין מְלַמֵד ווִילל אִיהם אִין חֶדֶר נִיט

אַריינגעהמען? מְחִילָה בעטען ר׳ שְׁלמה׳ן, וָואס ער האט אָנגערייצט אויף מיר זיין ווילדען מְשָׁרֵת און ער האט מיך געבּראכט דעם שׁפּיגעל צו צוּבּרעכען, און האט מיר דערנאך דיא לונגען אָבּגעשׁלאגען? ניין, פּאַן סוּדְיַא, וָואס מיט מיר וועט געשׁעהן אהרט מיך ניט אַזוי שׁטאַרק, אָבּער דעם צַער פון מיינע קליינע עלענדע קינדער, ווען איך וועל שׁטאַרבּען צו ליעב דעם פאר דער צייט, דאס איז מיין גאַנצע דַאֲגָה, און דיא דַאֲגָה וויל איך פאר גאָטט דעם דַיָן אֱמֶת בּרענגען, ווען מיין שָׁעָה וועט קומען... ווי זָאלל איך פאר איהם, וָואס זעהט מיין הַארץ, אַזוי פאַלשׁ זיין און בּעטען, כְּלוֹמַר׳שְׁט, מְחִילָה מיינע רוֹצְחִים און די רוֹצְחִים פון מיין גאַנץ פאַמיליעלע דאס אונגליקליכע? איך בּעט אייך, פּאַן סוּדְיַא, סוּדְיעט מיך! בּעשׁטראָפט מיך, ווען איהר דערקענט, אַז איך בּין שׁולדיג! — און אויפ׳ן הימעל מיט איהר האַנד ווייזענדיג, האט זיא ווייטער געזאָגט: אָבּער דָארט אויבען, בּיי גאָטט דעם לעבּעדיגען איז אויך דא אַ סוד!... און אויף זיין מִשְׁפָּט האָף איך איצט מעהר וויא אַללע מאל!...

— און וָואס זאָגט איהר? האט דער סוּדְיַא געפרעגט דעם אַדְוָואקאט שׁיינדעלעס.

— איך בּין בּעפאָללמעכטיגט נור אַ מִשְׁפָּט צו בּעטען. אַזעלכע נידריגע פרויען, וָואס האבּען אַ הֶעָזָה, דעם געעהרטעסטען מענשׁען אין שׁטאָדט אַזַא סקאַנדאַל צו מאַכען, אַזַא עהרענס ווירדיגע פרוי וויא שׁיינדעלע — אַזוי נידריג צו זידלען און שׁעלטען בּיי איהר אין שׁטוב, אַזעלכע פערדינען אין קיין פאַלל קיין רַחֲמָנוּת, און איך בּעט וָואס שׁטרענגער זיא צו בּעשׁטראָפען.

היענע, וָואס האט דיא גאַנצע צייט אונרוהיג אַלץ געוואַרט שׁיינדעלע זָאלל נאך קומען דא געגען איהר טַעֲנָה׳ן, האט זיך גאר ניט פאָרגעשׁטעלט, אַז דער, וָואס שׁטעהט דא רעכטס נעבּען שׁטאַנדער, מישט זיך אַריין, פרעגט איבּער דיא עֵדוּת און פערריכט וָואס זייא דערזאָגען ניט, איז איין אַדְוָואקאט פון שׁיינדעלעס זייט. זיא האט געמיינט דאס איז אויך אַזַא מין סוּדְיַא, נור איצט, אַז זיא האט דערהערט וויא ער שׁטעלט זיך אַזוי אַיין פאר שׁיינדעלעס כָּבוֹד, האט זיא אַ געשׁריי געטהון: פּאַן סוּדְיַא, ווער איז דער? איהם זעה איך דאס ערסטע מאל אין מיין לעבּען, וָואס וויל ער פון מיר?

דער סוּדְיַא האט איהר געדולדיג דערקלערט דעם אַדְוָואקאטס ראָללע דא.

— אַזוי? האט היענע איבּערגערעדט, האָבּ איך בּיז איצט גאר אין טָעוּת געלעבּט. איך האָבּ געהערט רעדענדיג פון אַדְוָואקאטען, וועלכע טַעֲנָה׳ן פאר דעם וָואס מען בּרויך פערמִשְׁפָּט׳ן, און זיינען פאר איהם אַ מֵלִיץ יוֹשֶׁר אין סוד,

עֶרְסְט אִיצְט זֶעה אִיךְ, אַז אֵיין אַדְוָואַקַאט קֶאנְן אוֹיךְ זַיין אַהֶער און אַהִין... בֶּעצָאהלְט אִיהם אֵיינֶער פוּן טְרֵיפָה כָּשֵׁר מַאכֶען, מַאכְט עֶר פוּן טְרֵיפָה כָּשֵׁר, בֶּעצָאהלְט אִיהם אֵיין אַנְדֶערֶער פוּן כָּשֵׁר טְרֵיפָה מַאכֶען, אִיז אוֹיךְ רֶעכְט... אַזוֹי ווייזְט דָאךְ דָאס אוֹיס!...

דָאס פּוּבְּלִיקוּם הָאט צוּ לַאכֶען אָנְגֶעהֵייבֶּען, דֶער סוּדְיַא הָאט זִיךְ אָנְגֶעבֵּייזֶערְט.

— אַוַדַאי אִיז גְרִינְגֶער מִיט פְרֶעמְדֶע הֶאנְד יֶענֶעם צוּ בֶּעגְרָאבֶּען, אֵיידֶער זִיךְ אַלֵיין פַּאצֶקֶען בַּיי דֶער קְבוּרָה פוּן אַ אָרֶעמֶע אִשָּׁה מִיט אִיהר גֶעזִינְדֶעל!— הָאט חָיֶענֶע מִיט אַ בִּיטֶערְן גֶעלֶעכְטֶערְל ווִידֶער אָנְגֶעהֵייבֶּען, דֶער נָגִיד קֶאנְן זִיךְ אַלְץ פֶּערְגִינֶען: הָאט ר' שְׁלֹמה גֶעוָואלְט מִיךְ גוּט אָנְשְׁלָאגֶען הָאט עֶר גֶעהֵייסֶען זַיין מְשָׁרֵת חַאצְקֶעל עֶר זָאלל מִיךְ פוּן אַלֶע טְרֶעפּ אַרָאבְּוַוארְפֶען, ווִילל עֶר אִיצְט מִיךְ אִין גַאנְצֶען קוֹילֶען, הָאט עֶר זַיין אַדְוָואַקַאט... צוּ וָואס בְּרוֹיךְ עֶר זַיינֶע כָּשֶׁרֶע הֶאנְד מִיט מַיין בְּלוּט אַיינְרִיכְטֶען, אַז פַאר גֶעלְד בֶּעקוּמְט מֶען אַ שׁוֹחֵט אוֹיף טְרֵיפָה ווִיא אוֹיף כָּשֵׁר?! דָאס פֶערְשְׁטֶעה אִיךְ גַאנְץ גוּט, פַאן אַדְוָואַקַאט, נוּר דָאס פֶערְשְׁטֶעה אִיךְ נִיט, ווִיא קֶאנְנְט אִיהר, וָואס אִיהר קֶענְנְט מִיךְ נִיט אוּנ ווֵייסְט מִיךְ נִיט, וָואס אִין אַייֶער לֶעבֶּענְס טָאג הָאט אִיהר קֵיינְמָאל אִין מַיין פִינְסְטֶער שְׁטִיבֶּעלֶע נִיט אַרַיינְגֶעקוּקְט, נִיט גֶעזֶעהן אִין וֶועלְכֶער אָרֶעמְקַייט אוּנ דַחֲקוּת אִיךְ לֶעבּ מִיט מַיין אָרֶעם גֶעזִינְדֶעל, ווִיא קֶאנְנְט אִיהר, וָואס אִיהר הָאט נִיט גֶעזֶעהן אוּנ ווֵייסְט נִיט, ווִיא דִיא קוֹיל אִיז גֶעפְלוֹיגֶען אוּנ נִיט וֶועמֶען זִיא הָאט גֶעטְרָאפֶען אוּנ וֶוער עֶס טְרָאגְט דִיא וואוּנְד פוּן אִיהר, ווִיא קֶאנְנְט אִיהר ווִיא גָאר אַ זַייטִיגֶער מֶענְשׁ, וָואס אִיז אֲפִילוּ דֶערְבַּיי נִיט גֶעוֶועהן, זִיךְ אָנְנֶעהמֶען אַ שָׂטָן מְקַטְרֵג צוּ זַיין אוֹיף מִיר, מִיךְ בֶּעגְרָאבֶּען אוּנ בֶּעשִׁיטֶען, ווַייל דֶער גְבִיר שְׁלֹמה מִיט זַיין ווַייבּ הֵייסֶען אַייךְ? מֶען בֶּעצָאהלְט אַייךְ דֶערְפַאר? אָבֶּער חַאצְקֶעל דֶעם מְשָׁרֵת הָאט זַיין בַּעַל הַבַּיִת אוֹיךְ צוּגֶעזָאגְט אַ רוּבֶּעל פַאר יֶעדֶען פַּאטְשׁ, וָואס עֶר וֶועט מִיר גֶעבֶּען, טָא מִיט וָואס זַייט אִיהר בֶּעסֶער פַאר דֶעם גְרָאבֶּען יוּנְג חַאצְקֶעל, פַאן אַדְוָואַקַאט?

דָאס פּוּבְּלִיקוּם הָאט גֶעלַאכְט, דֶער סוּדְיַא זֶעלְבְּסְט הָאט צוּגֶעשְׁמֵייכֶעלְט.

— אִיךְ בֶּעט דֶעם הֶערְן רִיכְטֶער, הָאט דֶער אַדְוָואַקַאט זִיךְ צוּם סוּדְיַא גֶעוֶוענְדְט, הֵייסֶען דִיא פְרֶעכֶע פְרוֹי פַארְמַאכֶען אִיהר מוֹיל.

דֶער סוּדְיַא הָאט הַיֶענֶען דֶערְקְלֶערְט, אַז נִיט דָא אִיז דֶער אָרְט זִיךְ אוֹיסְטַעֲנָה'ן מִיט'ן אַדְוָואַקַאט אִיבֶּער פְרַאגֶען, וָואס גֶעהֶערְן נִיט דִירֶעקְט צוּם

פְּרָאצֶעס, אוּנ הָאט גֶעהֶייסֶען דֶעם אַדְוָואקַאט רֶעדֶען.

עֶרְסְט אִיצְט הָאט דֶער אַדְוָואקַאט אָנְגֶעהֵייבֶּען, אוּנ אִין אַ לַאנְגֶער רֶעדֶע אוֹיף אַ שָׁעָה צֵייט הָאט עֶר, פְּרִיהֶער פוּן דִיא עֵדוּת רֶעד, אוֹיפְגֶעוִויזֶען, אַז הָיֶענֶע מִיט אִיהר יוּנְגֶעל זֶענֶען בֶּעקַאנְטֶע גַנָבִים, אוּנ אִיהם אִיז אַ וואוּנְדֶער, וָואס זִיא שְׁטֶעהט עֶרְסְט פַּאר'ן גֶערִיכְט צוּם עֶרְסְטֶען מָאל. דֶערְנָאךְ הָאט עֶר זִיךְ גֶעמִיהט צוּ בֶּעוַוייזֶען, אַז עֶס זֶענֶען דָא פִּיעל אַזֶעלְכֶע מַאמֶעס, וָואס אוּנְטֶער דֶעם אוֹיסְרֶעד: זֵיי שִׁיקֶען זֵייעֶרֶע קִינְדֶער אִין חֵדֶר, פִיהְרֶען זֵיי אוֹיס גְרוֹיסֶע אוּנ קְלֵיינֶע גְנֵבוֹת טַאקִי דוּרְךְ דִי זֶעלְבֶּע קִינְדֶער, אַזוֹי וִוי הָיֶענֶע דִי בֶּעשׁוּלְדִיגְטֶע דָא הָאט גֶעטְהוּן. אַז הָיֶענֶע הָאט קֵיין אַנְדֶער כַּוָנָה נִיט גֶעהַאט, נוּר אִיהר יוּנְגֶעל זָאלל בֶּעגַנְבֶ'ן דִי רַייכֶע קִינְדֶער, אוּנ דוּרְךְ דִי רַייכֶע קִינְדֶער — אַ אַיינְגַאנְג צוּ מַאכֶען אִיהר קְלֵיינֶעם גַנָב צוּ דִי רַייכֶע מַאמֶעס פוּן זַיינֶע חֲבֵרִים, צוּ קָאנֶען דָארְט שְׁפֶּעטֶער בֶּעגַנְבֶ'ן, בֶּעוַוייזְט שׁוֹין דֶער פַאקְט, וָואס אַזַא אָרֶעמֶע יוּדֶענֶע הָאט אִיהר קִינְד דַוְקָא צוּ בֶּערְלֶען אִין חֵדֶר אַוֶועקְגֶעגֶעבֶּען, וואוּ עֶס גֶעפִינֶען זִיךְ נוּר רַייכֶע קִינְדֶער. אוּנ אַז מֶען זָאלל אִין אַכְט גֶעהמֶען, אַז פַאר אַללֶע אָרֶעמֶע קִינְדֶער אִיז דָא בַּיי יוּדֶען אַ תַּלְמוּד תּוֹרָה, וואוּ אָרֶעמֶע עֶלְטֶערְן בְּרוֹיכֶען אֵיין קָאפֵּייקֶע נִיט צָאהלֶען פַאר לֶערְנֶען זֵייעֶרֶע קִינְדֶער, אוּנ בֶּעטְרַאכְטֶענְדִיג, אַז יוּדֶען זֶענֶען בִּכְלַל אַ פָאלְק, וָואס לֶעבְּט מִיט אַ רֶעכְנוּנְג, קֵיין אִיבְּרִיגֶען גְרָאשֶׁען אָהן אַ צְוֶועק נִיט אוֹיסְצוּגֶעבֶּען, זֶעהט מֶען אוּנְגֶעוַושֵׁיינְלִיךְ, אַז דֶער גַאנְצֶער צְוֶועק הָיֶענֶעס אִיז גֶעוֶועהן: אִיהר קִינְד זָאלל אִיהר נוּר גְנֵבוֹת אִיבֶּערְטְרָאגֶען דוּרְךְ דֶעם חֵדֶר. בֶּעטְרַאכְטֶענְדִיג וִוידֶער הָיֶענֶען אַלֵיין וִויא זִיא הָאט זִיךְ דָא אִין סוֹד גֶעהַאלְטֶען, דַארְף מֶען אַ גַאנְץ קְלֵיינֶער מֵבִין זַיין, הָאט דֶער אַדְוָואקַאט וַוייטֶער דֶערְוִויזֶען, וָואס פַאר אַ מִין אִשָׁה זִיא אִיז. אוּנ אַז אַ סוֹד אִיז בַּיי אִיהר אַ שְׁפִּילְכֶעל. אִיבֶּערְהוֹיפְּט בְּרוֹיךְ דֶער הֶערְר רִיכְטֶער וִויסֶען, אַז בַּיי יוּדֶען זֶענֶען דָא אַ קְלַאסֶע וַוייבֶּער אוּנְטֶער דֶעם נָאמֶען זָאגֶערִינְס, גָאטְסְפִירְכְטִיגֶע אוּנ וָואהלְגֶעלֶערְנְטֶע, וָואס דֶער רוֹב פוּן זֵייא בֶּענוּטְצְט דִי פְּרָאפֶעסְיָאן נוּר אֵיין אַיינְגַאנְג צוּ הָאבֶּען אִין רַייכֶע הַייזֶער, צוּ קָאנֶען גַנְבֶ'ן אוּנ אַרוֹיסְטְרָאגֶען אַלֶץ וָואס זֵייא קוּמְט צוּ דֶער הַאנְד, וָואס דוּרְךְ דֶעם קוּמְט אָפְט פָאר דָא אִין סוֹד אַזוֹי פִּיעל מִשְׁפָּטִים, וָואס יוּדִישֶׁע ווִירְטְהִינְס בֶּעשׁוּלְדִיגֶען זֵייעֶרֶע שְׁטוּבִּיגֶע בֶּעדִינְטֶע אִין פֶערְשִׁידֶענֶע גְנֵבוֹת, וָואס בֶּאֱמֶת אִיז דִיא אֱמֶת שׁוּלְדִיגֶע גָאר צוּ זוּכֶען צְווִישֶׁען דִי פֶערְמֵיינְטֶע הֵיילִיגֶע זָאגֶערִינְס אוּנ וָואילְגֶעלֶערְנְטֶע. אוּנ מֶען קָאנְן זִיכֶער זָאגֶען, אַז נוּר אִיבֶּער אַזֶעלְכֶע וַוייבֶּער לַיידֶעט אַזוֹי פִּיעל דִיא אוּנְשׁוּלְדִיגֶע דִינֶערְשַׁאפְט בַּיי יוּדֶען, וִויא דֶער

פאלל האט געטראפען מיט דעם משרת האצקעל, וועלכער איז אזוי אומזיסט שלעכט בעהאנדעלט געווארן אונ שלאג בעקומען איבער דעם קליינעם גנב'ל, ביי דער געשיכטע מיט דעם האלב רובעל, וואס ער האט ביי זיין רבי'ן גע-גנב'ט. על כן, אום אמת'ע גערעכטיגקייט געשעהן צו לאזען, ברויך מען איינמאל פאר אללע מאל חיענען, וואס איז געווים א אנפיהרערין פון א גאנצע ארגאניזירטע באנדע גנבעשע ווייבער, אונטער דער מאסקע זאגערינס, שטרענג בעשטראפען, זיא זאלל פאר א משל דינען אנדערען! אויך בעט איך דעם העררן ריכטער אין אכט נעהמען איהר בעגעהן זיך ביי דעם בעפאללמאכטער מיינעם אים הויזע, אונ דערמאנען, אז שלמה שמערעלאוויץ אייזענהערץ איז דער רייכסטער קופיעץ אין שטאדט, א מענש, וואס פערדינט מיט רעכט אכטונג פון יעדען, אונ די פרוי זיינע, וואס איז א פרידליכעס פרויענצימער, וואס טהוט נור חסד אונ רחמים פאר ארעמע אונ האט קיין הארץ ניט שלעכטס צו טהון זעלבסט אזא גנב, וואס האט ביי איהר איינציג קינד שטאנדיג דאס לעצט ביסען אויסגענארט, וויא עס האבען דא דערצעהלט איינינע פון דיא עדות אונ בעזאנדערס — לאה שאץ דעם מלמד בערל'ס ווייב. בעטראכטענדיג דיא העזה פון אזא חיענען אריינצופאללען אין א שטילל פרידליך הויז אין מיטען טאג, שעלטען אונ זידלען עהרנהאפטע מענשען, צוברעכען שפיגלען אונ מעבעל אין שטוב, וואס פון שרעק אלליין איז דיא עהרנווירדיגע פרוי אייזענהערץ קראנק געלעגען א פאר טאג, אין וואס דיא בעשולדיגטע זעלבסט לייקענט ניט, דאס אללעס צו זאמען גיט מיר דאס רעכט צו פערלאנגען די שטרענגסטע שטראף פאר דער בעשולדיגטע, אין וואס איך צווייפעל גאר ניט".

— האט איהר נאך וואס צו זאגען? האט דער סודיא חיענען געפרעגט וויא דער אדוואקאט האט זיין לאנגע רעדע געענדיגט.

— איך האב נור דאס צו זאגען, האט חיענע געאנטפערט, אז ניט איך, ניט מיין קינד זיינען גנבים! אז פון אלץ, וואס דער געדונגענער שטן מקטרג האט דא אנגערעדט, ווייס איך ניט — וואס איך האב געטהון האב איך ניט פערלייקענט, אונ געפינט דער פאן סודיא מיך פאר שולדיג זאלל ער דיא גאנצע שטראף אויף מיר אלליין אויסגיסען, איך וועל אלץ פאר גוט אננעהמען, נור מיין ארעם קינד, ניט וויא א גנב פערמשפט'ן! מיר אלטערע קאנן אייער שטראף קיין גרויסע שלעכטס ניט טהון, מיין טרייסט איז: גאט ווייס דאך מיין אמת! א קליין קינד אבער, וואס ברויך ערסט צו לעבען אנהייבען, וואס וועט באלד אפשר קיין מאמען אויך ניט האבען, אונ וועט מוזען אנקומען

צו לייטישע חֲסָדִים, קאנן אייער שְׁטְרָאף זעהר פיעל שְׁלעכְטס טְהוּן... חֶסֶד פאר מיין קינד, פאן סוּדְיַא, גערעכְטיגקייט אוּנ רַחֲמִים פאר אַיין אוּנְשוּלְדִיגען בעט דיא עֶלֶענְדע מאמע זיינע! מעהר האב איך קיין כֹּחַ, קיין טַעֲנוֹת אוּנ קיין ווארטער ניט!

דער סוּדְיַא האט געשריבען אוּנ געשריבען, ענדליך האט זיך דאס פּוּבְּלִיקוּם אנידערגעשטעלט אוּנ דער סוּדְיַא האט דען אוּרְטְהֵייל געלייענְט:

פאר סקאנדאל אוּנ אוּנְרוּהע אין שְׁלֹמה שמערעלאוויץ אייזענהערץ הויז, פעראורטהייל איך חיענען זיבצען צעהן טאג, דיא בעשולדיגונג אויף איהר יונגעל, יאסעל ברוכאוויץ שַׁמָּשׁ, אין פערשידענע קליינע אוּנ גרעסערע גְנֵבוֹת, אַזוי וויא דיא בעשולדיגונג דיא מוּטער זיינע, חיענען, אין בעהאלטען אוּנ פערבארגען דיזע גְנֵבוֹת, רעכענט דער סוד פאר ניט דערוויזען אוּנ ערקעננט זייא פאר אוּנשוּלְדִיג.

דער סוּדְיַא האט געגעבען אוּנטערשרייבען פריהער דעם אַדְוואַקאַט דערנאך חיענען.

— איך דאנק אייך, פאן סוּדְיַא, האט חיענע געזאגט, איך בין מיט אייער מִשְׁפָּט צופרידען, אבי מיין קינד איז ניט פערמִשְׁפָּט געווארן וויא אַ גַנָב. נור איין בַּקָשָׁה האב איך נאך: זאלל מען מיך באלד, טאקי פון דאנען אוועקפיהרען אהין וואהין איך דארף זיצען. איך וויל נאך אויף ראש השנה, צו אַ געזונטע צו אַ קראנקע, נור אַ לייזע צו מיין מאנן אוּנ ארעמע קינדער קומען!

דער סוּדְיַא האט געהייסען דעם גארדאוואי חיענען אפפיהרען אין פאליציע.

— געה מיין קינד אהיים, האט חיענע יאסעלען אנקושענדיג געזאגט. זאג דעם טאטען, דער סוד אלליין זאגט, אז דוּא ביזט ניט קיין גַנָב! זאג איהם, אז איך בעט איהם, ער זאלל דיך אוּמזיסט ניט שלאגען ווערט מיר מיין הַפִּיסָה גרינגער זיין. אוּנ דיך בעט איך, גענואהן זיך, מיין קינד אויסצוקוּבען אהן דער מאמען. ווער ווייס, אפשר ווערט דיר דאס באלד צו נוּץ קומען. זייא נור ערליך, פרום אוּנ גוט צו אללעמען, ווערט גאטט ברוך אויך דיין צער צוזעהן!

יא.

אַ פּאאר טאג פאר ראש השנה איז חיענע בעפרייט געווארען. דיא וואס

האָבּען איהר מוטטער געקענט האָבּען געשוואָרען, אַז זייא האָבּען געמיינט, אַז דאָס געהט רחל'ע די מגידיקע. איין איינגעבוינענע קראַנקע יודענע אונ ניט איהר טאָכטער חיענע, וואָס איז אַללע מאָל אַזא לעבּעדיגע, אַזא בּריה געוועהן! בּסך הכּל צעהן טאָג איז חיענע געזעסען, אונ מעהר וויא מיט צעהן יאהר איז זיא געעלטערט געוואָרען. געהענדיג פון פּאָליציע אהיים האָט זיא זיך אַוודאי צעהנמאָל צוגעזעטצט אָבּרוהען, מיט קיינעם אַ וואָרט ניט גערעדט. זיא איז נאָר אַ שאָטען פון אַ מאָליגער חיענע, האָט מען גערעדט, אונ עס זעהט אויס, אַז זיא קוקט שוין אין קבר אַריין!"

ראש השנה אין שול איז חיענע וויא אַ פערשטיינערטע געזעסען, ניט געזאָגט, ניט געליענט, אפילו ניט געוויינט!... געזעסען איז זיא אויך ניט אויף איהר אָרט נור בּיים טהיר ערגעץ, נאָהענטער צו דער לופט.

דערפאַר יום כּפּור, — דערצעהלען ווייבּער, — האָט חיענע די וועלט איינגעלעגט מיט איהר וויינען אונ יאָמערן, אונ ועמען איז אין קאָפּ געלעגען זיך צו צוהערן צו דעם חזן מיט זיינע העלפער? דיא וואָס האָבּען חיענען געהערט, איהרע תּפלות צו גאָטט, איהר רחמים בּעטען פאַר איהר מאַנן אונ קינדער, האָט ערסט זיך דערוואוסט, וואָס הייסט יום כּפּור אונ וואָס הייסט בּעטען גאָטט מיט אַ צובּראָכענעם האַרצען!

אונ ניט אומזיסט האָט זיא אַזוי דיא שוהל איינגעלעגט, דאָס האַרץ האָט איהר געזאָגט, אַ פּנים, דערצעהלן ווייבּער, אַז דאָס איז איהר לעצטער יום כּפּור... זיא האָט זיך טאַקי מיט אַללע אַרומיגע ווייבּער געזעגענט, זייא מחילה געבּעטען, טאַמיר האָט זיא וועמען פון זיי ניט וואָלענדיג אַ מאָל פוגעת בּכבוד געוועהן, געבּעטען ניט פערלאָזען איהרע קליינע קינדער, אונ אַז ווייבּער האָבּען זיא געטרייסט: זיא וועט איהר צער אין פריידען אַ מאָל דערצעהלען, האָט זיא געאַנטפערט: מיינע קינדער סיידען, איך וועל זייער עלענד בּאַלד דעם לעבּעדיגען גאָטט דערצעהלען, אויב איך וועל נור ווערטה זיין, צו זיין היילינען כּסא הכּבוד צו צוטרעטען.

צו נעילה פונקט איז זיא פלוצלינג שוואַרץ געוואָרן וויא די ערד, פון האַלז האָט זיך איהר אַ גאַס געטהון אַ טייך בּלוט, עס האָט קיין וואַסער, קיין געשריי אונ געוואַלד ניט געהאָלפען, מען האָט זיא נאָך פאַר מעריב, האַלב געטראָגען האַלב געפיהרט, צו איהר היים געבּראַכט, אונ בּיז טאָג איז זיא שוין געלעגען אויף דער ערד, אַריבּערגעדעקט מיט דעם שוואַרצען געוואַנד, וואָס אַ שמש האָט געבּראַכט. צוויי ליכטלעך האָבּען אין איהרע בּענשלייכטער

געבּרענט איהר צוקאפּענס, אונ געבען איהרע פּיס דאבען זיך אויף דער ערד געוואלגערט, שוין אָהן כּח פון וויינען אונ קלאגען, איהר קראנקער מאנן, איהר עלטער מיידעל; דאס אנדערע מיידעל האט איינעם פון צווילינג אויף דיא האנד געהאלטען אונ געוויינט, דאס אנדערע קינד האט א שכנה אריינ־גענומען צו זיך. נור מעהר פאר אללעמען האט יאסעלע געוויינט, זיך גע־ריסען דיא האר אונ געשלאגען דאס קאפּעל אָן וואנד.

—אוי מאמע, מאמע! האט דאס אָרעם קינד געשריען, ניט שטארב, טהייערע מאמע מיינע! שטעה אויף, שטעה אויף, בעסער וועל איך שטארבען, אוי מאמע, מאמע, מיינע!

דיא וואס זענען אריינגעקומען האבען געוויינט הארענדיג וויא דאס פער־צווייפעלט יונגעל האט זיין גוטע מאמען בעקלאגט.

עס האט גיט פיעל געוועהרט, דער אָרון איז געקומען, חברה'שע ווייבער האבען חיענען איהר רעכט געטהון, אונ א לויה האט זיא געהאט ניט וויא א בי א קבצנ'טע ערגעץ... אין איהר גאנצען לעבען האט מען פון חיענען אזוי פיעל אין שטאדט ניט גערעדט וויא אין דיא לעצטע עטליכע וואכען, בפרט פון איהר סוד האט מען דערצאהלט ביז דעם טאג פון איהר טוידט, דאריבער, אז מען האט דערהארט, אז אט האט זיא גענומען אונ איז גאר אוועקגע־שטארבען, איז יעדער א בעלן געוועהן צו זעהן וויא שטארבט אזא רעדערקע, וויא בעגראבט מען אזא חיענען! אונ צו ליעב דעם האט זיא געהאט א לויה, א גאנץ שאנע לויה. אז מען האט זיא אין קבר אריינגעלעגט אונ נאך דער דריטער לאפּעטע ערד, ווען דיא קברנים האבען זיא מחילה געבעטען, אז אלץ וואס זייא טהוען איהר איז דאס נור פון איהר כּבוד וועגען, האבען ברוך אונ דיא קינדער אזא קלאג אונ געוויין אויפגעהייבען, אז מען האט ניט גע־הארט אונ ניט בעמערקט וויא איין שמש'טע האט זיך איבער דעם נאך האלב אָפּענען קבר איינגעבויגען אונ האט אריינגעשריען: „חיענע, שיינדעלע בעט איך מחילה אונ בעט, איהר זאללט א גוטע בעטערן זיין פאר איהר, פאר איהר מאנן אונ פאר זייער איינציג קינד!"

יאסעלע האט וויינענדיג קדיש געזאגט, אויסוועניג אונ קלאר יעדעס ווארט ארויסגערעדט, אונ די טהרערן זיינע האבען ניט אויפגעהערט צו גיסען זיך.

—חיענע האט ניט אומזיסט אזוי דיא וועלט אויסגעלעגט פאר איהר יאסעלען! האבען ווייבער, צוריקגעהענדיג פון גוטען אָרט, גערעדט. אזא קדיש איז אלץ ווערטה, טאקי איהר מיה זאלל אנגעלעגט זיין, גאטט אין היטעל,

אונ איהר קדיש זאלל שוין קיין גנב אויך ניט זיין מעהר!

מאנשלייט האבען געשמועסט, וואס טהוט מען איצט מיט ברוך דעם שמש, מיט זיינע צוויי פיצלעך קינדער? ערסט אפשר אהאלב יאהר, אז דיא ערסט געשטארבענע מאמע זייערע האט זייא ענטוואהנט, וואלט זיך געפינען עפיס א רייכער חשוך בנים, וואס זאלל די קינדער צונעהמען, זייא אויסהאדיווען פאר אייגענע, וואלט געוועהן אאמת׳ע ישועה, צום אונגליק איז אונזער שטאדטעל געבענטש פון נאטט אונ קיין ביעזדעטניקעס זענען נאר נישטא.

מען האט געריעזט אונ גערעדט אונ מען איז צו דעם תכלית געקומען, אז ברוך מיט זיינע צוויי פיצלעך קינדער זענען איין אמתע עגלה ערופה אויף דער שטאדט אונ מען ווייס פשוט ניט וויא זיך איין עצה צו געבען.

דיא פאאר טאג שבעה, וואס ר׳ ברוך איז געזעסען, האט איהם אונ זיינע קינדער קיין ברויט נישט געפעהלט. יודען זענען נישט קארג א וואלוועלע מצוה צו קויפען, אונ ארומיגע שכנים האבען צו דער סעודת הבראה אריינ־געטראגען בייגעל מיט אייער, וואס איז גענוג געוועהן פאר איהם אונ זיין געזינדעל אויף היינט אונ אויף מארגען. לייט האבען נאך מקנא געוועהן ברוך׳ס גליק, וואס ער דארף בסך הכל גיט מעהר וויא דריי טאג שבעה זיצען ווייל „דער יום טוב נעהמט אויף זיך!“

אלטע בעלי בתים, וואס האבען קיינמאל ניט פערגעסען, אז ברוך איז זייער שמש געוועהן, האבען דאס מאל דערמאנט, פון דעם רגל־געלד דעם נייעם שמש, פאר ברוך׳ן פיעל וועניג אראבצונעהמען, אנדערע האבען אויך חלה, פלייש אונ קארטאפעל אריינגעשיקט, ברוך מיט זיין געזינד זאללען קיין פערשטערטען יום טוב ניט האבען.

יאסעלע איז יעדען טאג, אין דער פריה אונ ביי נאכט, געגאנגען אין בית המדרש קדיש זאגען, אונ כל זמן ער איז נאך ביים עמוד אנייע יתום׳ל געוועהן, דיא וואונד אין זיין הערצעל — נאך פריש אונ זיין קול׳כל וויא דיא אוינגלעך זיינע זענען נאך פאלל טהרערען געוועהן, איז קיינעם אויפן זינען ניט ארויפגעקומען, צו דערמאהנען איהם, אז ער איז א גנב; קוים אבער איז דער יום טוב אריבער, דער עולם איז צו זיין קדיש צוגעוואהנט געוואר־ען, אונ ווער עס זאלל זיך איינשטעלען פאר איהם האט ער שוין ניט געהאט, האבען די עלטערע קדיש־זאגער איהם אנגעהייבען פון עמוד אוועקצוטרייבען, אונ ער האט אפט ווידער אנגעהייבען הערן דיא ווארטער: „גנב!“, „יאסעלע גנב, געה אין סוד זאגען קדיש!“

אִין דֶערְהֵיים הָאט אוֹיךְ אָנְגֶעהֵייבֶּען וָואס אַ טָאג אַלְץ אֶרְגֶער וֶוערְן. פוּן דִיא פִינְף גִילְדֶען אַ וָואךְ, וָואס בָּרוּךְ הָאט נָאךְ פָּאן אַ מָאלִינְגֶע שְׂכִירוּת בֶּעקוּמֶען הָאט דָאס אֶלְטֶערֶע מֵיידֶעל גִיט גֶעקָאנְט אַללֶעמֶען זַאט מַאכֶען. מֶען הָאט שׁוֹין פֶערְקוֹיפְט חָיֶענֶעס פִיער בֶּענְשְׁלַייכְטֶער, פֶערְקוֹיפְט שְׁכֵנִים אַ פָּאר קִישֶׁענְס אִיבְּרִינֶע, דָאס אַלְץ הָאט דָאס גֶעזִינְדֶעל אוֹיפְגֶעגֶעסֶען; דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּנ'ם שְׁטִיבֶּעלֶע, וואוּ בָּרוּךְ הָאט גֶעוָואהנְט, הָאט דִיא דִירָה אָפְּ־גֶעזָאגְט, אוּנ אַז בָּרוּךְ הָאט דֶערְפִיהלְט דָאס גַאנְצֶע פֶּאקֶעל צָרוֹת, וָואס זַיין וַוייבּ הָאט אִיהם גֶעלָאזֶען הָאט עֶר זַיין כַּעַס אוֹיסְגֶעלָאזֶען צוּ יָאסֶעלֶען, וֶועלְכֶען עֶר הָאט שׁוּלְדִיג גֶעמַאכְט אִין אַללֶע אוּנְגְלִיקֶען וָואס אִיז אוֹיף אִיהם גֶעקוּמֶען, אוּנ דֶעם אָרֶעם קִינְד הָאט חוּץ הוּנְגֶער אוֹיךְ קְלָלוֹת אוּנ קְלֶאפּ נִיט גֶעפֶעהלְט.

אֵיין יוֹנָה וַואססֶערְטְרֶאגֶער הָאט זַיין חֶסֶד נִיט אָרָאבְּגֶענוּמֶען פוּן בָּרוּךְ'ן מִיט זַיין גֶעזִינְד אוּנ הוּץ דִיא עֶמֶער וַואסֶער, וָואס עֶר הָאט, פוּן חָיֶענֶעס טוֹידְט אָן, אָנְגֶעהֵייבֶּען אַרַיינְטְרָאגֶען כְּסֵדֶר יֶעדֶען טָאג אוּמְזִיסְט, הָאט עֶר כּחוֹת אַוֶועגְגֶעלֶעגְט צוּ מַאכֶען אַ טָאלְק מִיט דֶער אָרֶעמֶע פַאמִילְיֶע, מֶען זָאלל זַייא חָלִילָה אִין אֵיין טָאג טוֹידְטֶע נִיט גֶעפִינֶען אוֹיסְגֶעגַאנְגֶענֶע פוּן הוּנְגֶער גֶעבִּיךְ. אוּנ אֵיינְמָאל שׁוֹין שְׁפֶּעט אִין אָבֶענְד אִיז יוֹנָה אַרַיינְגֶעקוּמֶען צוּ רֶבִּי בָּרוּךְ'ן וֶעהר מִיעד, אוּנ נָאךְ דֶעם עֶר הָאט מִיט אַ בְּרֶענג פָּאלֶע דֶעם שְׁוֵויס אָבְּגֶעווִישְׁט הָאט עֶר גֶעזָאגְט:

— לֶעבֶּען זָאלְלְן יוּדֶען! יוּדֶען זֶענֶען טַאקִי אַ פָּאלְק אוּנ גָאטט מֶאג טַאקִי יוּדֶען הֶעלְפֶען! אֶמֶת, עֶס הָאט מִיר גֶעזוּנְד גֶעקָאסְט בִּיז אִיךְ הָאבּ עֶס גֶעפּוּעֶל'ט, אָבֶער דַארוֹיף בִּין אִיךְ יוֹנָה, אִיךְ הָאבּ אַ מָאל אַ חִתּוּךְ הַדִּבּוּר, אַז מֶען דַארְף מִיט אַ נָגִיד אַ דִבֶּר טְהוּן, אַז עֶס זָאלל אִיהם בַּיים דוֹפֶק אָנְגֶעהמֶען! אִיךְ הָאבּ גֶעדַבֶּערְט אוּנ גֶעדַבֶּערְט מִיט דֶעם גַבַּאי פוּן בִּקוּר חוֹלִים, בִּיז מִיךְ הָאט אַ נוֹיט שְׁוֵויס אָבְּגֶעוָאסֶען, אָבֶער אִיךְ הָאבּ פָּארְט גֶעפּוּעֶלְט אוּנ אִיךְ הָאבּ שׁוֹין אַ צֶעטֶעל, מֶען זָאלל אַייךְ צוּנֶעהמֶען אִין הֶקְדֵשׁ אַרַיין. אִיךְ הָאבּ שׁוֹין אֲפִילוּ אַייֶער בֶּעטֶעל גֶעזֶעהן. הַלְוַאי הָאבּ אִיךְ, אִין דֶערְהֵיים גֶעזוּנְדֶערְהֵייט, קֵיין אֶרְגֶער נִיט! עֶסֶען גִיט מֶען, אַ דָאקְטָאר מִיט רְפוּאוֹת זֶענֶען אוֹיךְ דָא, אוּנ אַז גָאט בָּרוּךְ הוּא וֶועט וֶואלְן וֶועט אִיהר נָאךְ דָארְט גֶעגֶעזִין וֶוערְן פוּן אַייֶער הוּסְט. מִיט אַייֶערֶע בָּנוֹת הָאבּ אִיךְ גָאר קֵיין דַאֲגָה נִיט: גֶעצֶעל שְׁנַיידֶער ווילל אַייֶער שָׂרָה'לֶען צוּנֶעהמֶען אוּנ נָאךְ צָאהלֶען אִיהר אוֹיף אַ שׁוּךְ אַ קְלֵיידֶעל אוֹיךְ. פַאר אַייֶער רָחֵל'ען וֶועל אִיךְ אוֹיךְ גֶעפִינֶען אַ אָרְט; בִּיז וָואס וֶוענְן, מַאג זִיא זַיין בַּיי מִיר. מַיין וַוייבּ הָאט אָנְגֶענוּמֶען אַ פּוּד פֶעדֶערְן צוּפְלִיקֶען.

פַאר אַרייבֶער כַּלָה, וֶועט זִיא אִיהר צוּהֶעלְפֶען אוּנ אִיהר בְּרוֹיט כָּשֵׁר בַּיי מִיר פַארְדִינֶען. יָאסֶעלֶען גִיבּ אִיךְ אַוֶועק אִין תַּלְמוּד תּוֹרָה אוּנ אִיךְ וֶועל אִיהם בֶּעשְׁטֶעלְלְן טֶאג; וֶועט עֶר וֶואללֶען לֶערְנֶען, וֶועט אִיהם גוּט זַיין, אֶלָּא נִיט, — קָאנְן אִיךְ אִיהם מַיין קָאפּ אוֹיף זַיינֶע פְּלֵייצֶעס נִיט אַרוֹיפְזֶעטְצֶען! מִיט אַ יוּנְגֶעל אִיז קַיינְמָאל קֵיין דַאֲגָה נִיט: אִיז נִיט דָאס, אִיז יֶענְס! אִין עֶרְגְסְטֶען אוֹפֶן, וֶועל אִיךְ אִיהם אַוֶועגְגֶעבֶּען צוּ אַ בַּעַל מְלָאכָה, נִיט אַזוֹי, ר׳ בָּרוּךְ? אַ בַּעַל מְלָאכָה אַ בִּי אַ עֶהרְלִיכֶער יוּד! דִיא גְרֶעסְטֶע דַאֲגָה מַיינֶע אִיז גֶעוֶועהן וֶועגֶען אַייֶער צְווִילְלִינְג, דִיא בֵּיידֶע יוּנְגֶלֶעךְ זָאלְלְן לֶעבֶּען. פַאללְט מִיר אַיין אַ פְּלַאן, אַז שִׂמְחָה פַאכְטֶער דֶער הֶשׁוּךְ בָּנִים, דַארְף דִיא טֶאג הָאבֶּען יָאהְרְ׳ צַייט, פַאר וָואס טַאקִי זָאלל אַזַא יוּד אַ נָגִיד נִיט צוּנֶעהמֶען דִיא אָרֶעמֶע יְתוֹמִים׳לֶעךְ אוּנ זֵיי אוֹיסְהָאדְיוֶוען קַדִּישִׁים פַאר זִיךְ? בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְהָיָ׳ עוֹלָם! גֶעזָאגְט אוּנ גֶעטְהוּן! שִׂמְחָה אִיז טַאקִי גֶעקוּמֶען, גֶעדַאוֶוענְט, קַדִּישׁ גֶעזָאגְט, יוֹדֶען אַ שֶׁאנֶע נְדָבָה גֶעגֶעבֶּען פַאר אַ פֶּרֶק מִשְׁנַיוֹת, וָואס זֵיי הָאבֶּען גֶעלֶערְנְט נָאךְ זַיין פָאטֶער, טַאקִי גַאנְץ שֶׁאן, אַז גָאטט הֶעלְפְט, פַאר וָואס נִיט? ר׳ שִׂמְחָה, מַאךְ אִיךְ צוּ אִיהם פַארְ׳ן גַאנְצֶען עוֹלָם, אִיהר זַייט מְקַיֵּם כִּבּוּד אָב עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב! גָאטט זָאלל אַייךְ טַאקִי דֶערְפַאר מַארִיךְ יָמִים זַיין, אָבֶּער אַ לֶעבֶּעדִיגֶער מֶענְשׁ, זָאג אִיךְ, בְּרוֹיךְ אַ טְרַאכְט צוּ טְהוּן: וָואס וֶועט זַיין נָאךְ הוּנְדֶערְט אוּנ צְוַואנְצִיג יָאהר מִיט מִיר? וֶוער וֶועט נָאךְ מִיר קַדִּישׁ זָאגֶען? נָאךְ מִיר לֶערְנֶען אַ פֶּרֶק מִשְׁנַיוֹת? אַ יָא, רַבּוֹתַי, זָאג אִיךְ, מַיין שַׁאֲלָה אִיז אַ שַׁאֲלָה? שִׂמְחָה הָאט טַאקִי אַ בִּיטֶערְן זִיפְץ גֶעטְהוּן — וִויא אֵיינֶער זָאגְט: וָואס בִּין אִיךְ שׁוּלְדִיג, אַז גָאטט הָאט מִיךְ גֶעשְׁטְרָאפְט?

— זִיפְצְט נִיט, ר׳ שִׂמְחָה! הָאבּ אִיךְ אִיהם גֶעטְרֵייסְט, אִיהר זַייט טַאקִי נִיט שׁוּלְדִיג, נוּר גָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט אַייךְ גֶעהָאלְפֶען, אִיהר קָאנְט קִינְדֶער הָאדְיוֶוען, אִין חֵדֶר גֶעבֶּען, זֵיי פַאר יוֹדֶען מַאכֶען, זֵייא זָאלְלְן גָאטְס תּוֹרָה לֶערְנֶען, נוּר עֶר הָאט אַייךְ קֵיין אֵייגֶענֶע קִינְדֶער נִיט גֶעגֶעבֶּען; כְּנֶגֶד זֶה, זָאג אִיךְ, הָאט גָאטט אֵיינֶעם גֶעשְׁטְרָאפְט, עֶר הָאט אִיהם דַוְקָא קִינְדֶער גֶעגֶעבֶּען, שֶׁאנֶע קִינְדֶער, בְּרִילְיַאנְטֶענֶע קִינְדֶער, נוּר עֶר הָאט דִיא מַאמֶען זַייעֶרֶע, זָאג אִיךְ, צוּגֶענוּמֶען אֵיידֶער זִיא הָאט נָאךְ צַייט גֶעהַאט זֵיי אוֹיף זַייעֶרֶע פִיסְלֶעךְ צוּשְׁטֶעלְלְן, אוּנ דֶער טַאטֶע זַייעֶרֶער אִיז קְרַאנְק, לֹא עֲלֵיכֶם, זָאג אִיךְ, קָאנְן זַיין אֵייגֶענֶע נְשָׁמָה אִין זַיין גוּף קוֹים דֶערְהַאלְטֶען אוּנ דַאנְקְט גָאטט פַארְ׳ן חֶסֶד, וָואס מֶען נֶעהמְט אִיהם צוּ אִין הֶקְדֵּשׁ אַרַיין... נוּ, זָאג

איך, פרעג איך אייך, רבותי, און טאקי אייך אויך, ר׳ שמחה, ברויכט איהר ויפצען איבער דעם, וואס איהר האט ניט קיין קינדער קיין אייגענע, בעת דא וואלגערן אזעלכע טהייערע צוויי יונגלעך און קאנען חלילה איטליכע מינוט פאר הונגער אויסגעהן? איז ניט גלייכער, פרעג איך, אז איהר זאללט זייא צו־נעהמען, אט די דאזיגע קינדער, אויסהאדיוועו פאר אייגענע, זייא אין חדר געבען, און זיי זאללן, נאך הונדערט און צוואנציג יאהר, נאך אייך קדיש זאגען און א פרק משניות לערנען?

אללע האבען געשוויגען. וואס שווייגט איהר, יודען? האב איך א געשריי געטהון, איך האב מיינס אבגערעדט, איצט רעדט איהר! רעדען קאסט דאך קיין געלד ניט, זאג איך, וואס שווייגט איהר?

אוודאי האבען יודען גערעדט און גערעדט, און שמחה איז מרוצה גע־ווארן צוצונעהמען איין קינד. — דאס גראד ניט! האב איך זיך אבגערופען, דער גאט וואס העלפט אויף זאלין וועט העלפען אויף פעפער אויך! דער גאטט וואס האט אייך געהאלפען אויף איין יתום צוצונעהמען וועט אייך העלפען דעם אנדערן אויך מגדל זיין לתורה ולחופה ולמעשים טובים! ווילט איהר ביידע צונעהמען איז רעכט, אז ניט איז גלייכער גאר נישט. בקצור, איך האב געפועלט. מארגען קומט שמחה מיט זיין ווייב, און אז דער רבונו של עולם וועט נור וועלן, וועלן אייערע קינדער ביי איהם אויסוואקסען אין כל טוב! — נו, ר׳ ברוך, בין איך גערעכט, איך זאג, אז לעבען זאלל מען נור צווישען יודען? און יודען זענען טאקי א פאלק, מיר אזא יאהר!

— דיא צוויי אלטערע מיידלעך האבען זיך שטילערהייד אויסגעוויינט אויף דעם תכלית, וואס ברוך האט פון דער מאמעס געזינדעל געמאכט, נור וואס האבען זייא פון בעסער׳ס געוואוסט?

אויף מארגען איז טאקי געקומען שמחה מיט פערעלע זיין ווייב, א דיקע יודענע אין יום טובדיגע קליידער. יונה האט זייא אריינגעפיהרט צו ברוך׳ן. זייא האבען די קינדער בעטראכט, האטש אויסגעדארטע מאגערע, אבער פארט שאנע, ליכטיגע קינדער. פערעלע האט געוויינט קוקענדיג אויף זייא, אויף זייער ארעם וויגעלע און נאך ארעמערע בעט געוואנד. זיא האט זייא אנגעקושט און מיט טהרערן אין דיא אויגען האט זיא איינעם דעם מאנן דערלאנגט און איינעם האט זיא אלליין אויפ׳ן האנד גענומען און געזאגט: אייער פרומע מאמע, וואס איז ניט זוכה געוועהן פון אייך נחת צו דערלעבען, זאלל אין איהר הייליגער רוהע א גוטע בעטערין זיין פאר מיר און פאר מיין מאנן, מיר

זָאללְן אַייךְ קֶאנֶען אויסְהָאדִיוֶועןצו תּוֹרָה און חוּפָּה און מַעֲשִׂים טוֹבִים! זָאל זַיא דָארְט אויסְבֶּעטֶען, אַז אַייֶער אֶמֶתֶר טַאטֶע, שְׁוֶועסְטֶער און בְּרוּדֶער זָאללְן מִיט מִיר און מִיט מַיין מַאנְן צוּגְלַייךְ פִיעל נַחַת און גְדוּלָה נָאךְ פוּן אַייךְ דֶערְלֶעבֶּען!

שְׁכֵנִים, מַאנְסְלַייט און וַוייבֶּער, הָאבֶּען שִׂמְחָה'ן מִיט זַיין וַוייבּ, „מַזָל טוֹב!" גֶעזָאגְט. אָנְגֶעוואוּנְשֶׁען אַלְץ דָאס גוּטְס. שִׂמְחָה הָאט דָא אַ לֶעקִיךְ און בְּרוֹינְפֶּען גֶעמַאכְט, פֶּערֶעלֶע הָאט יָאסֶעלֶען און זַיינֶע שְׁוֶועסְטֶער קֶאז און פּוּטֶער גֶעגֶעבֶּען, און בָּרוּךְ'ן אַ פָּאר רוּבֶּעל גֶעלָאזֶען און זֶענֶען מִיט'ן צְוִוילִינְג אָוֶועקְגֶעפָאהְרְן. יוֹנָה הָאט פוּן שִׂמְחָה אַ כּוֹסֶה גֶעמַאכְט און טְרָאגֶענְדִיג זַיין קַארָאמִישֶׁל מִיט דִיא צְוֵוייא עֶמֶער וַואסֶער הָאט עֶר אַ גַאנְצֶען טָאג גֶעשְׁרִיעֶן: יוֹדֶען זֶענֶען טַאקִי אַ פָאלְק, און גָאטט מֶאג טַאקִי יוֹדֶען הֶעלְפֶען!

יב.

אִין אַ פָּאר טָאג אַרוּם אִיז שׁוֹין בָּרוּךְ אִין הֶקְדֵּשׁ אוֹיף זַיין בֶּעטֶעל גֶעלֶעגֶען, זוֹיא יוֹנָה זָאגְט, וִויא אַ מָאנַארְךְ! — שָׂרָה'לֶע אִיז צוּרִיק צוּ גֶעצֶעל דֶעם דַאסְקָאן שְׁנַיידֶער אָנְגֶעקוּמֶען. רָחֵל'ע אִיז דֶערְוַוייל בַּייא יוֹנָה'ן גֶעזֶעסֶען, צֶעהָאלְפֶען זַיין וַוייבּ פֶעדֶערְן פְלִיקֶען, און נוּר מִיט אֵיין יָאסֶעלֶען אִיז נָאךְ קֵיין טָאלְק נִיט גֶעוָוארֶען. אִין תַּלְמוּד תּוֹרָה וָואלְט מֶען אִיהם צוּגֶענוּמֶען, נוּר וָואס טְהוּט מֶען מִיט'ן עֶסֶען?

אוּמְזִיסְט אִיז יוֹנָה וַואסֶערְטְרֶאגֶער אוּמְגֶעלָאפֶען בֶּעטֶען זַיינֶע בַּעֲלֵי בָּתִּים, וֶועמֶען עֶר טְרָאגְט וַואסֶער, זַייא זָאללֶען יָאסֶעלֶען צוּ אֵיין טָאג אִין וָואךְ עֶסֶען גֶעבֶּען, קֵיינֶער אָבֶּער אִיז דַארוֹיף נִיט מְרוּצָה גֶעוָוארֶען — חֵיְעֶנֶעס יוּנְגֶעל הָאט אַזַא שְׁלֶעכְטֶען שֵׁם, הָאבֶּען זַייא גֶעאֶנְטְפֶערְט, אִיבֶּער אִיהם אִיז דִיא מַאמֶע זַיינֶע אִין אָסְטְרָאג גֶעזֶעסֶען, אִיבֶּער אִיהם אִיז זִיא גֶעשְׁטָארְבֶּען און עֶס אִיז גֶעוָוארְן אַ הֶל פוּן אִיהר גֶעזִינְדֶעל, און לוֹיט מֶען דֶערְצֵיילְט, אִיז עֶר טַאקִי אַ גַנָב, וָואס רַייסְט פָּשׁוּט פוּן דִיא הֶאנְד. וִויא קָאנְן מֶען אַזַא אַיְן אַ שְׁטוּבּ אַרַיינְלָאזֶען, אָדֶער אִין אַ קִיךְ אֲפִילוּ, וואוּ עֶס אִיז נִיט מֶעגְלִיךְ אִיהם אַיינְצוּהִיטֶען עֶר זָאלל נִיט גַנְבֶ'ן?

אוּמְזִיסְט הָאט יוֹנָה גֶעשְׁוָואוֹרֶען, אַז דָאס אַלְץ אִיז אַ לִיגֶען, אויסְגֶעפוּיקְט

איבערן שטאט, פון שיינדעלע דיא בעל טאקסעטע, ימח שמה! יאסעלע איז א עהרליך קינד, קאנן לערנען אונ וויל לערנען, אונ עולם-הבא וועט מען זיך קויפען, אז מען וועט איהם געבען א טאג אין וואך אבעסען..

– שווארט ניט, יונה, האט מען איהם געענטפערט, מען קאנן אין היינטיגע צייטען פאר איינענע קינדער ניט שווארן, בפרט פאר א פרעמד קינד, וואס איז שוין אין סוד געשטאנען!... א כלל, אז מען קלינגט איז א הנא!...

יונה האט געזעהן, ער האט קיין ברירה ניט, איז ער אוועק צו הירשעל שוסטער. האטש א שוסטער, נור א גאנץ פרומער יוד אונ א גוטער בעל מלאכה. אבער הערשעל האט פערלאנגט א כתב מאכען, אז ביז פונפצעהן יאהר זאלל יאסעלע זיין ביי איהם אומזיסט, אונ דערנאך זאלל ער ביי איהם דינען דריי יאהר, פאר פונפציג רובעל א יאהר געהאלט. אזא כתב אבער האט ברוך בשום אופן ניט געוואלט אונטערשרייבען.

– איהר ווייסט דאך, ר׳ יונה, אז דער גאנצער רצון חיענעס, עליה השלום, האט ברוך דערקלערט, איז געוועזן, יאסעלע זיין א למדן, אונ וואס זאלל איך אייך ליגען זאגען, ? מיין רצון איז עס אויך געוועהן אללע מאל, האטש איך האב שטאנדיג איהר, עליה השלום, געהייסען אויף להכעיס, – זאלל זיא מיר עס מוחל זיין, – איהם אוועגגעבען צו א שוסטער; געמיינט האב איך עס ניט, ווייל איך ווייס, אז יאסעלע האט א פייעריג קאפעל צום לערנען, האט איין אייזערנעם זכרון אונ א שארפע תפיסה, אהן עין הרע. אין גוטע האנד, קאנן ער ארויס א מופלג. על כן, זאלל שוין אייער מצוה אין גאנצען זיין, גיט איהם דערוויל אוועק צו אבי א בעל מלאכה, ער זאלל נור האבען וואו איבער צו ווינטערן. פערשטעהט איהר, אויף זומער, אם ירצה השם, קאנן מאטט העלפען, איהם אוועקצושיקען אין ווילנא, וואו עס וואהנט א פעטער זיינער, חיענעס א לייבליבער ברודער, אמופלג גדול; זאלל ער מיט איהם לערנען.

אונ יונה'ן איז דער פלאן געפעללען, אונ ער האט ווידער גערעדט מיט בעלי מלאכה, צונעהמען יאסעלען אזוי אהן א כתב – נור א רעכטער האט עס ניט געוואלט, אונ יונה האט איהם אוועקגעגעבען צו זעליג׳לן פיינער יונג, א שוסטער א לופטיגע זאך, וואס האט צייטענוויז ליעב דעם טרונק. יונה האט עס אפילו געוואוסט, נור וואס שייך איז עס צו יאסעלען? זאלל ער טרינקען וויפיעל זיין הארץ געלוסט, האט יונה געזאגט, אבי יאסעלע זאלל, האבען וואו א קאפ

צו צולעגען ביז זומער, אונ זאל זיך ניט אומטרייבען לעדיג אין דיא גאססען.
ניט אזוי גרינג איז יונה'ן אנגעקומען איינצורעדען יאסעלען, ער זאל געהן צו זעליגלען װערן א שוסטער. — דיא מאמע װעט מיך קומען װארנען; האט דאס קינד געקלאגט אונ געװיינט, איך װיל בעסער לערנען, ניט ביי'ך אין הדר, איך װעל ניט װיינען אפילו, אז דער רבי װעט מיך שלאגען, נור גיט מיך ניט אװעק צו א שוסטער!
עס האט איהם אבער זיין קלאגען אונ װיינען ניט געהאלפען. יונה איז אליין א מטפל מיט קליינע קינדער געװעזן אונ א גרויסער אביון דערצו, אונ יאסעלע האט קיין ברירה געהאט אונ איז אנגעקומען צו זעלינ'לען.
צװיי װאכען האט דאס ארעם קינד זיך געװאלגערט װיא א הונד ביי זיין מייסטער דעם פיינעם יונג. כל עבודת פרך ביי איהם געטהון, װאסער אונ האלץ געטראגען, שטיװעל געפוצט, שפענער געקליבען פארן בעל הבית אין פרעמדע הויפען, א גנבע געװעהן יעדען פועל אונ קיינמאל זיין נאמען „יאסעלע" ניט געהערט.
— „גנב, גנב'עץ, ממזר, א רוח אין דיין טאטען אריין!" קיין אנדערע נאמען האט ער בכלל ביי זעליג'לען ניט געהאט.
— גנב'עץ, געה נעהם אריין פאר א גילדען ברוינפען! פלעגט איהם דער בעל הבית אליין זאגען. „גנב, — פאר א זעקסער פעך!" גנב, דערלאנג דיא דיא צװעקלעך! גנב'עץ — די דראטװע, א מכה דיר אין קאפ!...
איינמאל האט מען יאסעלען געהאפט, װיא ער האט א קיישעל מיט שפענער ארויסגעטראגען פון א פרעמדען הויף, װאו זעליגל האט איהם געשיקט. מען האט דיא שפענער ביי איהם צוגענומען אונ נאך גוט אנגעבראכען די ביינער.
יאסעלע איז געקומען א צושלאגענע'ר מיט א לעדיגען קיישעל צוריק, דערפאר האט איהם זעליגל נאך צוגעלעגט עטליכע קלעפ אונ געשריען: גנב, װער האט דיר געהייסען גנב'ן? קלייבען האב איך דיר אנגעזאגט!
— איך האב געקליבען! האט יאסעלע געזאגט, געקליבען װיא אלע טאג.
— א ליגען, דו האסט געגנבט! האט זעליגעל געשריען, קלויבען איז גנב'ן!
יאסעלע האט דעם אונטערשייד צװישען קלייבען אונ גנב'ן ניט געװאוסט, אונ אז אויף מארגען האט איהם דער מייסטער געשיקט נאך א מאל מיט

קײשֶׁעל קְלױבֶּען, הָאט עֶר גֶעאֶנְטְפֶערְט: קְלױבֶּען אִיז אױךְ גַנְבֶ'ן ... אִיךְ װִיל קײן גַנָב נִיט זַײן! דֶערפַאר הָאט אִיהם דֶער מַײסְטֶער גֶעשְׁלָאגֶען גֶעהַרְגֶעט, אוּן אַ גַאנְצֶען טָאג קײן עֶסֶען נִיט גֶעגֶעבֶּען.

אײנְמָאל, װֶען יָאסֶעלֶע אִיז פוּן מַעֲרִיב גֶעקוּמֶען, הָאט אִיהם דֶער מַײסְטֶער צוּגֶערוּפֶען, עֶפִּים אַזױ גוּט, אַזױ פְרַײנְדְלִיךְ, אַז דֶעם פֶערְשְׁטױסֶען קִינְד הָאט זִיךְ נִיט גֶעגְלױבְּט צוּ מֶען מֵײנְט עֶס אִיהם.

– יָאסֶעלֶע, מַאכְט דֶער מַײסְטֶער, דוּא װִילְלְסְט אַ זױעֶרֶע אוּגֶערְקֶע?

יָאסֶעלֶע הָאט מוֹרָא גֶעהַאט צוּ אֶנְטְפֶערְן. אַ פָּאר מָאל הָאט מֶען אִיהם שױן אָבְּגֶענַארְט מִיט אַזַא שְׁאֵלָה, אוּן אַז עֶר הָאט גֶעאֶנְטְפֶערְט: יָא, הָאט מֶען אִיהם גֶעזָאגְט אַ גְרָאבּ װָארְט, אוּן דֶער מַײסְטֶער מִיט דִי פּוֹעֲלִים הָאבֶּען גֶעהַאט צוּ לַאכֶען.

– אױף נֶאֱמָנוּת, אַ אוּגֶערְקֶע, אַזױעֶרֶע!, שְׁװֶוארְט זִיךְ דֶער מַײסְטֶער, אִיךְ מֵײן נִיט אָבְּצוּנַארְן הַײנְטִיגְס מָאל, נוּר טַאקִי בֶּאֱמֶת אַ אוּגֶערְקֶע; זָאג־זְשֶׁע, דוּא װִילְלְסְט?

– אִיךְ װִילל! הָאט יָאסֶעלֶע גֶעאֶנְטְפֶערְט, צוּ לִיעבּ צוּ טְהוּן דֶעם מַײסְטֶער.

– טָא נֶעהם דָאס טֶאפֶעל, קְרִיךְ אַרַײן דוּרְכ'ן פֶענְסְטֶער'ל אִין קֶעהלֶער דָארְט, אִין װִינְקֶעל רֶעכְטְס שְׁטֶעהט אַ פַאס מִיט אוּגֶערְקֶעס... נֶעהם אָן אַ פָאלל טֶאפֶעל, אִיךְ װֶעל בַּײ'ם פֶענְסְטֶער שְׁטֶעהן, װֶעסְט דוּא מִיר דֶערְלַאנְגֶען! בֶּעװײז אַדְרַבָּה דַײן הַאנְד־מְלָאכָה אוּן מַאךְ עֶס אָבּ אָגִיל וְאֶשְׂמְחָה, קײלִיכְדִיג אוּן שְׁפִּיצִיג. עֶפִּים טױגְסְט דוּא זִיךְ אױף פִינְגֶער־מְלָאכָה!

– מֶען טָאהר נִיט גַנְבֶ'ן! הָאט יָאסֶעלֶע גֶעאֶנְטְפֶערְט.

– גַנָבֶ'עץ, װֶעמֶען זָאגְסְט דוּא דָאס? הָאט זֶעלִיג'ל אַ גֶעשְׁרַײ גֶעטְהוּן, אוּן גֶעלְד בַּײ'ם רֶבִּי'ן מֶאג מֶען גַנְבֶ'ן? אַ מֶעסֶערְל אִין חֵדֶר, שְׁטֶעהט דִיר אָן? אַ לֶאפֶעל בַּײ שַׁײנְדֶעלֶען אִין קִיךְ, אִיז כָּשֵׁר? אֵײן אַײנְבְּרָאךְ אױף דִיר! מֵײנְסְט אִיךְ װײס נִיט װֶער דוּא בִּיזְט?

יָאסֶעלֶע הָאט מוֹרָא צוּ אֶנְטְפֶערְן אוּן שְׁװַײגְט.

– דוּא גֶעהסְט צוּ נִיט? פְרֶעגְט זֶעלִיג'ל, װָאס שְׁטֶעהט דִיר נִיט אָן?

– אִיךְ װִילל קײן אוּגֶערְקֶע נִיט, פְּרוּבְט זִיךְ יָאסֶעלֶע אָבְּזָאגֶען. זֶעלִיג'ל הָאט אִיהם אַ בְּרִיק גֶעטְהוּן מִיט'ן פוּס – אוּן דָאס װִילְלְסְט דוּא? אוּן מַכּוֹת פוּן דֶער דָאזִיגֶער נַאכְט פוּן פֶּסַח, װִילְסְט דוּא? אַזַא גַנָבֶ'עץ, אָסוּר, אוֹיבּ מֶען טָאהר אִיהם הַאלְטֶען אִין אַ יוּדִישׁ שְׁטוּבּ! – עֶס הָאט זִיךְ אױסְגֶערוּפֶען אֵײן אַנְדֶער יוּנְגֶעל, אוּן אִין עֶטְלִיכֶע מִינוּט שְׁפֶּעטֶער הָאט דֶער מַײסְטֶער מִיט אַלֶּע

פּוֹעֲלִים גֶעגֶעסֶען זוֹיעֶרֶע אוּגֶערְקֶעס מִיט בְּרוֹיט. יָאסֶעלֶען, פַאר זַיינֶע עַקְשָׁנוּת, הָאט מֶען אֲפִילוּ קֵיין טְרוּקֶען בְּרוֹיט אוֹיךְ נִיט גֶעגֶעבֶּען.

פוּן יֶענֶעם טָאג, פְלֶעגְט זִיךְ דִיא גֶעשִׁיכְטֶע מִיט׳ן קֶעהלֶער, אַללֶע נַאכְט ווִידֶערְהָאלְלֶען, אַללֶע נַאכְט פְלֶעגְט מֶען קְנִיפְּלֶעךְ צִיהֶען: וֶוער עֶס זָאלל אִין קֶעהלֶער אַרַיינְקְרִיכֶען, אוּנ מֶען פְלֶעגְט עֶס אַזוֹי מַאכֶען, אַז דָאס קְנִיפֶּעל הָאט אַללֶע מָאל יָאסֶעלֶע גֶעמוּזְט אַרוֹיסְצִיהֶען; יָאסֶעלֶע הָאט אָבֶּער אַללֶע טָאג גֶעשְׁרִיעֶן, עֶר ווִילל קֵיין אוּגֶערְקֶעס נִיט, אוּנ דֶער מַייסְטֶער הָאט גֶעהֵייסֶען, דֶעם אַנְדֶער יוּנְגֶעל, וָואס הָאט בֶּעדַארְפְט גֶעהן אַנְשְׁטָאט יָאסֶעלֶען, אִיהם אַרָאבְּלָאזֶען דְרַיי פֶּעטְשׁ, וָואס יֶענְס יוּנְגֶעל פְלֶעגְט עֶס בַּאלְד מְקַיֵים זַיין מִיט אַ הוֹסָפָה פוּן אֵייגֶענֶעם יוֹשֶׁר. אוּנ נִיט אוּגֶערְקֶעס אַלְלֵיין הָאט מֶען פוּן קֶעהלֶער גֶעשְׁלֶעפְּט, אוֹיךְ זוֹיעֶרֶע קְוַואס-אֶפֶּעל, צִיבֶּעלֶע, קַארְטָאפֶעל אוּנ אַלְץ, וָואס אַ יוּסְטֶע בַּעַל הַבַּיִת׳טֶע גְרֵייט אָן אוֹיף אַ גַאנְץ ווִינְטֶער. יָאסֶעלֶען הָאט מֶען קֵיינְמָאל אֲפִילוּ צוּ פֶערְזוּכֶען נִיט גֶעגֶעבֶּען, אוּנ אֵיינְמָאל הָאט דֶער מַייסְטֶער גוֹזֵר גֶעוֶועהן:

„אוֹיבּ דֶער גַנָב וֶועט מָארְגֶען נִיט גֶעהן אָנְנֶעהמֶען אִין קֶעהלֶער אַ קֵיישֶׁעל קַארְטָאפֶעל מִיט אַללֶע זִיבֶּען זַאכֶען, אָט הֶערְט אִיהר אַללֶע, ווִיא אִיךְ שְׁוֶוער בַּיי מַיין יוּדִישְׁקַייט, אַז אִיךְ טְרַייבּ אִיהם אַרוֹיס ווִיא אַ הוּנְד, נָאךְ מִיט עֶטְלִיכֶע פֶּעטְשׁ צֵידָה לַדֶרֶךְ! אִיךְ הָאבּ פַיינְט אַ בַּעַל גַאֲוָה, אַז עֶס שְׁטֶעהט אוּנְז אַללֶעמֶען אָן, מוּז אַזַא גַנָבֶ׳ץ אוֹיךְ אָנְשְׁטֶעהן! אַ מַפָּלָה וָואלְט אִיךְ אוֹיף אִיהם גֶעקְלֶערְט... דָאס אִיז דָאךְ נוּר אַ עַקְשָׁנוּת! זַיי זְשֶׁע ווִיסֶען, גַנָבֶ׳ץ, אַז מֶען מֶאג גַנְבֶ׳ן פַאר אַ מַאמֶען, מֶאג מֶען פַאר אַ מַייסְטֶער אַ וַדַאי... אַ גַנָב בִּיזְט דוּא דָאךְ סַיי ווִיא, נוּר דוּא ווִיללְסְט מִיר נִיט פָאלְגֶען וָואהִין אִיךְ שִׁיק דִיךְ, טָא וָואס זְשֶׁע טוֹיגְסְט מִיר? גֶעדֶענְק גַנָבֶ׳עץ, מָארְגֶען וֶועט דַיין יוֹם הַדִין זַיין! אִי אַרוֹיסְטְרַייבֶּען וֶועל אִיךְ דִיךְ, אִי אַ גַנָב וֶועסְט דוּא בְּלַייבֶּען!"

אַ גַאנְצֶע נַאכְט, נָאךְ אַזַא מוּסָר, הָאט זִיךְ יָאסֶעלֶען גֶעחָלוֹמְט: עֶר זֶעהט דִיא מַאמֶע זַיינֶע, זִיא אִיז אַזוֹי בְּלַאס, אַזוֹי אוֹיסְגֶעמָאגֶערְט, אוּנ עֶס טְהוּט אִיהם וֶועה דָאס הֶערְצֶעל קוּקֶענְדִיג אוֹיף אִיהר. „זֶעה, מַיין טְהַייעֶר קִינְד, בֶּעט זִיא אִיהם, זַיי נִיט קֵיין גַנָב, גַנְבֶ׳ע נִיט קֵיין אוּגֶערְקֶעס, קוּק אוֹיף מִיר אוּנ זֶעה, ווִיא אִיךְ בִּין גֶעוָוארֶען אִיבֶּער דִיר, אִין אָסְטְרָאג גֶעזֶעסֶען אוּנ אַזוֹי קְרַאנְק בִּין אִיךְ!... ווִילל בֶּעסֶער לֶערְנֶען, יָאסֶעלֶע, דִיא תּוֹרָה וֶועט דִיךְ פוּן אַללֶע שְׁלֶעכְטֶס אַיינְהִיטֶען! זַיי נִיט קֵיין שׁוּסְטֶער, מַיינֶע אָבוֹת אֲבוֹתֵינוּ זֶענֶען קֵיין שׁוּסְטֶערְס נִיט גֶעוֶועהן, ווִיא קוּמְסְט דוּא דֶערְצוּ?" — עֶר ווִילל אִיהר אֶנְטְפֶערְן,

ער ווילל זיך אויסוויינען פאר איהר, אויפ'ן הארצען איז איהם אזוי שווער אזוי ביטער!... פלוצלינג דערמאנט ער זיך, זיין מאמע איז דאך געשטארבען, אונ מיט איין אנגסט-געשריי, דאכט איהם, בעט ער זיך: אוי מאמע, ווארג מיך ניט, איך וועל ניט זיין קיין שוסטער! אונ אט דערזעהט אונטער איהר רויטע טוך, דיא ווייסע תכריכים איהרע. זיא הייבט אויף איהרע אויסגע-טריקענטע טויטע האנד אונ זאגט: האב קיין מורא, איך בין ניט געשטארבען!
—דוא ביזט יא געשטארבען, איך זאג דאך קדיש נאך דיר! שרייט ער מיט אנגסט.

—גוט גוט, מיין קינד, זאג קדישים אסך, אסך, וועל איך גאטט בעטען פאר דיר! טראסט זיא איהם, אונ אט זעהט ער וויא זיא הייבט זיך אויף, זיא געהט ניט, נאר זיא שוועבט אונ טראגט זיך אין דיא לופטען, אט איז זיא שוין אריבער איבערן פארקען אונ טראגט זיך אזוי הויך אונ אלץ ווייטער, ווייטער, ביז'ן בית עולם. ער שרייט מיט אנגסט: מאמע, מאמע! נור ער איז עפים אזוי הייזריג, דאכט איהם, אז האטש ער שרייט מיט דיא לעצטע כוחות הערט ער דיא אייגענע שטימע ניט.

דיא יונגלעך, וואס האבען זיך מיט איהם צוזאמען אויף דער ערד גע-וואלגערט, געשלאפען, הייסט עס, האבען זיין פערשטיקט אנגסט-געשריי דער-הערט אונ האבען איהם אויפגעוועקט.

—וואס האט זיך דיר געחלומ'ט, גנב'ק? האט איהם איינער פון זיי גע-פרעגט, איך האב געמיינט גזלנים זענען אנגעפאלען אונ מען קוילעט אונז, מיט אזא מין קול האסט דוא געשריען.

—דאס שמייסט מען זיין נשמה אויף יענער וועלט, פאר דיא עבירות זיינע!-האט איין אנדער שוסטער-יונגעל דערקלערט, אללעמענס נשמה פליהט ביי נאכט ארויף אויפ'ן הימעל, ביי א רשע אבער פליהט זיא גלייך אין גהנום אריין, אונ דארט האפט זיא פייערינע שמיץ.

האטש עס איז נאך א שטיק צום טאג געוועהן אונ דיא אנדערע זענען באלד צוריק אנטשלאפען געווארען, האט שוין יאסעלע מעהר ניט געשלאפען, ער האט נור מיט שרעק געקלערט אונ געטראכט וועגען דעם חלום אונ וועגען דעם, וואס היינט וועט זיין דער יום הדין זיינער, וויא דער מייסטער האט איהם געזאגט. ער האט אבער גאר נישט געקאנט אבטראכטען. אז דער זייגער האט שוין זעקס געשלאגען, אונ דער מייסטער האט מיט א בריק אין זייט אללע זיינע פועלים אויפגעוועקט, האט זיך יאסעלע אויך אויפגעהייבען

און איז אַוועק אין בֵּית הַמֶּדְרָשׁ דאַוונען און קַדִישׁ זאָגען. און „קַדֵּשִׁים" האָט ער הַיינט געזאָגט אַסַך, אַסַך... עס האָט זיך איהם עפּיס געדאַכט, אַז די מאַמע זיינע איז אין וַוייבּערשער שׁול, זיא האָרט זיין קַדִישׁ, זיא ענטפערט: „אָמֵן, יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" און זיא ווינקט איהם, ער זאָלל נאָך ניט אַוועקגעהן און וואַרטען. ער וואַרט אָב דעם צווייטען מִנְיָן, ער זאָגט ווידער קַדִישׁ, עס דאַווענט שׁוין דער דריטער מִנְיָן, ער בּלייבּט אֵיין אָבֵל אין גאַנצען בֵּית הַמֶּדְרָשׁ און זאָגט אַליין אַללע קַדֵּשִׁים. ענדלעך איז דער עוֹלָם זיך צוגאַנגען, און ער איז אויך אַרויסגעגאַנגען, נור בּיים שׁוועל איז ער שׁטעהן געבּליבּען, און עס פּערדריסט איהם: פאַר וואָס דאַווענט מען ניט אַ גאַנצען טאָג?... אַז מען וואָלט אַ גאַנצען טאָג דאַוונען, טראַכט ער, וואָלט איך אַוַדאַי הונדערט קַדֵּשִׁים זאָגען! דעם גאַנצען טאָג דאָ זַיין, און ניט בּרויכען געהן צוריק צום מייסטער!—דערמאָנענדיג זיך אָן מייסטער, גיט איהם עפּיס וויא אַ שׁטאָך אין הערצעל, און ער הייבּט זיך אָן דערמאָנען, אַז דער מייסטער וועט איהם בּאַלד גוט הַרְגְ׳ן, וואָס ער האָט זיך אַזוֹי פּיעל אויפגעהאַלטען צום דאַוונען. אַללע פּוֹעֲלִים האָבּען שׁוין דאָרט לאַנג אָבּגעגעסען, טראַכט ער, און וואָס פאַר אַ תֵּרוּץ וועל איך איהם ענטפערן, וואָס איך קום אַזוֹי שׁפּעט פון דאַוונען?

„ניין, איך וועל מעהר ניט געהן צום מייסטער! רעדט ער צו זיך, און הייבּט אָן גיך צו געהן, ניט וויסענדיג וואָהין ער געהט. אַ פּאָר שָׁעָה איז ער אַזוֹי אומגעגאַנגען, בּיז עס האָט איהם אָנגעהייבּען צו הונגערן, נור וואָס שׁטאַרקער עס הונגערט איהם, געהט ער אַלץ ניבער, ניבער, בּיז ער קוקט זיך אַרום, אָט איז ער בּיים טייכעל, וואו ער פלעגט אַמאָל אַזוֹי אָפט מיט דער רֶבּיצען געהען מיט די גרעט. ער איז צו צום וואַסער, זיך אויסגעצויגען וויא גרוֹיס ער איז און אָנגעהייבּען טרינקען, האָטש איהם האָט זיך טרינקען גאָר ניט געוואָלט; ער האָט געמיינט, טאָמיר וועט ער דערמיט יוֹצֵא זיין אַנשׁטאָאט עססען. עפּיס האָט איהם געדאַכט, אַז עס ווילט זיך איהם טאַקי ניט מעהר עסען,— אונטער געלעהנט אַ בּיסעל דאָס האַרץ— טראַכט ער, און געהט צוריק אין שׁטאָדט אַריין. אָט איז ער אויפ׳ן מאַרק, און אָט וואַלגערן זיך אַ פּאָר שׁטיקלעך אַרומגעבּיסענע עפּעל, אָן, דאָרט וואו די וויבּער זיצען מיט אַללערליי קרייטעכער, וואַלגערט זיא וויא הֶפְקֵר אַ צעוואַניטע, קרעציגע אוגערקע, און נאָך וויטער— אַ האַלב טעהר׳ל... ער קלייבּט עס אויף, ווישט אַרום די בּלאָטע און עסט עס אויף מיט אַפּעטיט. ער פיהלט זיך געשׁטאַרק, און דערמאָנט זיך, צייט געהן דאַוונען מִנְחָה, קַדִישׁ ניט פערשׁפּעטיגען. אין בֵּית הַמֶּדְרָשׁ,

פֶערגֶעסְט עֶר אָן אַלְץ, דאוֶוענְט מִנְחָה אויסְוֶועניג, זָאגְט קַדִישׁ, בְּלַייבְּט שׁוין דָא בִּיז נָאךְ מַעֲרִיב. מִיט קִנְאָה און מִיט אַ בֶּעטְרִיבְּט הֶערְצֶעל קוּקְט עֶר צוּ, וִויא אִיטְלִיכֶער יְשִׁיבָה־בָּחוּר גֶעהמְט זִיךְ אַ לִיכְט, שְׁמֶעלְצְטצוּ צוּם טִישׁ, אֶפֶענְט אַ גְמָרָא און לֶערְנְט. וִויא הָאט זִיךְ אִיהם גֶעוָואלְט אַזוֹי גְלִיקְלִיךְ זַיין: עֶר אִיז צוּ צוּם סְפָרִים־אַלְמֶער זוּכֶען אַ חוּמָשׁ.

— וָואס זוּכְסְט דוּא, יוּנְגֶעלֶע? הָאט אִיהם אַ יוּד גֶעפְרֶעגְט?

— אַ חוּמָשׁ!

— וָואס דַארְפְסְט דוּא אַ חוּמָשׁ?

— אִיךְ וִויל לֶערְנֶען!

— הָאסְט קֵיין חֵדֶר נִיט?

— נֵיין!

— וֶוער בִּיזְט דוּא?

— יָאסֶעלֶע!

— וָואס רֶעדְט אִיהר מִיט אִיהם? הָאט זִיךְ אַ יְשִׁיבָה־בָּחוּר, וָואס אִיז צוּם אַלְמֶער צוּ, זִיךְ אַרַיינְגֶעמִישְׁט, דָאס אִיז דָאךְ דָאס קְלֵיינֶע גַנָבֶ'ל, עֶרְסְט נִיט לַאנְג אִין סוּד גֶעשְׁטַאנֶען, נַאט אַייךְ אַ הַאנְד, עֶר וִויל גַנְבֶ'ן אַ סֵפֶר!

— אֱמֶת, יוּנְגֶעלֶע? הָאט דֶער יוּד גֶעפְרֶעגְט.

— אִיךְ וִויל נִיט גַנְבֶ'ן, אִיךְ וִויל לֶערְנֶען אִין חוּמָשׁ! הָאט יָאסֶעלֶע גֶע־אֶנְטְפֶערְט, גִיט מִיר אַ חוּמָשׁ וֶועל אִיךְ לֶערְנֶען.

— נַא דִיר אַ חוּמָשׁ, אִיךְ וֶועל זֶעהן, צוּ קָאנְסְט דוּא לֶערְנֶען און צוּ וִוילְסְט דוּא טַאקִי; קוּם, זֶעטְץ זִיךְ לֶעבֶּען מִיר.

און יָאסֶעלֶע הָאט מִיט לוּסְט און פֶערְגְנִיגֶען גֶעלֶערְנְט חוּמָשׁ פַאר'ן יוּדֶען. דֶער יוּד הָאט נִיט גֶעבְּרוֹיכְט אִיהם אוּנְטֶער צוּזָאגֶען.

— בִּיזְט אַ וואהלֶער יוּנְגֶעל! הָאט דֶער יוּד גֶעזָאגְט. נוּר זָאג מִיר, אַז דוּא קֶענְנְסְט אַזוֹי גוּט לֶערְנֶען פַאר וָואס רוּפְט מֶען דִיךְ גַנָב?

— יָאסֶעלֶע הָאט נִיט גֶעאֶנְטְפֶערְט, נוּר טְהרֶערְן הָאבֶּען זִיךְ אִיהם גֶעוִויזֶען אִין דִיא אֵייגְלֶעךְ.

— הָאסְט אַ מָאל גֶעגַנְבֶט? הָאט דֶער יוּד וִוידֶער גֶעפְרֶעגְט.

— אִיךְ וֶועל נִיט מֶעהר, קֵיינְמָאל נִיט! הָאט דָאס פַארְקְלֶעמְט קִינְד גֶעאֶנְטְפֶערְט.

— זֶעה זְשֶׁע, זָאלְלסְט נִיט גַנְבֶ'ן מֶעהר, נוּר לֶערְנֶען זָאלְלְסְט דוּא, וֶועסְט דוּא נָאךְ זַיין אַ לַיִיט! הָאט אִיהם דֶער יוּד גֶעטְרֵייסְט. — פְרֶעגֶען אִיהם: צוּ הָאט

עֶר הַיינְט גֶעגֶעסן? צוּ הָאט עֶר וואוּ צוּ שְׁלָאפֶען? הָאט דֶער יוּד פֶערגֶעסֶען, אָדֶער עֶס אִיז אִיהם אֶפְשַׁר גָאר אוֹיפְ'ן זִינֶען נִיט אַרוֹיף, אַז עֶס קֶאנן זַיין, דָאס קִינְד הָאט נִיט צוּ עֶססֶען אוּנ הָאט אֲפִילוּ קֵיין הֵיים נִיט.

כָּל זְמַן דֶער יוּד אִיז אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ גֶעוֶועהן הָאט יָאסֶעלֶען קֵיינֶער נִיט אָנְגֶערִיהרְט, נוּר קוֹים אִיז זַיין בֶּעשִׁיצֶער אַרוֹיס הָאט דֶער שַׁמֶּשׁ, וָואס הָאט אַללֶע מָאל אַ כַּעַס גֶעהַאט אוֹיף יָאסֶעלֶעס טַאטֶען, פַאר דִי 5 גִילְדֶען שְׁבִירוּת, וָואס מֶען הָאט פוּן זַיינֶע אַרָאבְּגֶענוּמֶען צוּ לִיעב אִיהם — צוּגֶעהַאפְּט בַּיי יָאסֶעלֶען דֶעם חוּמָשׁ, פֶערְלָאשֶׁען דִיא לִיכְט אוּנ אִיהם אַרוֹיסגֶעטְרִיבֶּען.

— אַהֵיים גֶעה, אַהֵיים, דוּא שֵׁייגַאץ! הָאט עֶר גֶעשְׁרִיעֶן.

וואוּ אִיז זַיין הֵיים? דָאס אִיז דֶעם שַׁמֶּשׁ בַּאֲגָה נִיט גֶעוֶועהן.

מִיער פוּן אַרוּמְגֶעהן אַ גַאנְצֶען טָאג הָאט זִיךְ יָאסֶעלֶע פֶערְקְלִיבֶּען אִין אַ ווִינְקֶעל עֶרְגֶעץ פוּן גְרוֹיסֶען בֵּית הַמִּדְרָשׁ-פָארְהוֹיז, זִיךְ אַוֶועגגֶעלֶעגְט שְׁלָאפֶען, אוּנ דוּרְגֶעשְׁלָאפֶען אַ גַאנְצֶע נַאכְט, בִּיז יוּדֶען זַיינֶען גֶעקוּמֶען דַאוְונֶען דֶעם עֶרְסְטֶען מִנְיָן.

אוּנ ווִידֶער הָאט עֶר אַזוֹי אַ טָאג צוּגֶעבְּרַאכְט: אַ פֶערְפוֹילְט, אָדֶער אָבְּגֶעריזֶעט שְׁטִיקֶעל אֶפֶּעל, אַ צֶעוְויַאנֶעטֶע מֶעהר'ל, אָדֶער אַנְדֶערֶע אַזֶעלְכֶע אַרוֹיסגֶעוָוארְפֶענֶע גוּטְס, וָואס עֶר הָאט נוּר גֶעקָאנְט אִין מוֹיל אַרַיינְגֶעהמֶען. אִיז אִיהם גֶענוּג גֶעוֶועהן, צוּ גָאט קֵיין טַעֲנוֹת נִיט גֶעהַאט אוּנ בַּיי קֵיינֶעם אַ בִּיסֶען נִיט גֶעבֶּעטֶען, אִין טַייךְ הָאט אִיהם קֵיין וַואסֶער נִיט גֶעפֶעהלְט, אוּנ הַיינְט הָאט אִיהם נָאךְ אַ גְלִיק גֶעטְרָאפֶען: אַ יוּדֶענֶע, וָואט הָאט דָא גְרֶעט גֶעוַואשֶׁען הָאט אִיהם אַ מְזוּמָּנֶע קָאפֵּייקֶע גֶעגֶעבֶּען, פַאר צוּהֶעלְפֶען אַוֶועק טְרָאגֶען דִי נַאסֶע גְרֶעט פוּן טַייךְ אַהֵיים. עֶר הָאט גֶעקוֹיפְט פַאר אַ קָאפֵּייקֶע בְּרוֹיט, אוּנ אִיז טַאקִי הַיינְט אֱמֶת זַאט גֶעוֶועהן.

צוּ מַעֲרִיב אִיז אָבֶּער דֶער נֶאכְטִיגֶער יוּד שׁוֹין נִיט גֶעוֶוען, אוּנ דֶעם חוּמָּשׁ צוּ לֶערְנֶען הָאט עֶר שׁוֹין נִיט בֶּעקוּמֶען. דֶער שַׁמֶּשׁ הָאט אִיהם ווִידֶער אַרוֹיסגֶעטְרִיבֶּען, נוּר הַיינְט שׁוֹין מִיט רַחֲמָנוּת אִיהם גֶעהֵייסֶען גֶעהן אִין חֲסִידִים שְׁטִיבֶּעל, דָארְט קֶענן מֶען אִיהם נִיט, וֶועט מֶען אִיהם לָאזֶען אֲפִילוּ דֶעם קָאפּ זִיךְ אַרָאבְדְרֶעהֶען.

יָאסֶעלֶע אִיז אַוֶועק אִין חֲסִידִים שְׁטִיבֶּעל. קֵיין יְשִׁיבָה-בָּחוּרִים זֶענֶען דָארְט נִיט גֶעוֶועהן, דֶערְפַאר קֵיין סְפָרִים אוֹיךְ נִיט. פִינְסְטֶער, נוּר אֵיין לִיכְטֶעל הָאט אִין עָמוּד גֶעבְּרֶענְט. דֶער שַׁמֶּשׁ, אֵיין אַלְטֶער הַאלְבּ בְּלִינְדֶער יוּד, הָאט גָאר נִיט בֶּעמֶערְקְט, אַז נָאךְ וֶוער אִיז דָא חוּץ אִיהם, אוּנ יָאסֶעלֶע אִיז פֶער-

קְרָאבְּען צְווישֶׁען אֵייוֶוען אונ גֶעשְׁלָאפֶען ווִיא אַ גְרַאף .

אוֹיף'ן דְרִיטֶען טָאג הָאט אִיהם יוֹנָה וַואסֶערטְרֶאגֶער בַּיים טַייךְ גֶעהַאפְּט, אִיהם גַאנְץ גוּט פַּארְ'ן אוֹיהֶער אָנְגֶערִיסֶען אונ גֶעשְׁרִיעֶן :

— שֵׁייגַאץ, אַזוֹי פִּיעל מִיה אִיךְ הָאבּ אַרוּם דִיר גֶעהַאט, צוּם סוֹף קְרִיכְסְט דוּא אִין אַ פְרֶעמְדֶען קֶעהלֶער אוּנֶערְקֶעס גַנְבְ'ן! בִּיזְט דוּא דָאךְ בֶּאֱמֶת אַ גַנָב, אונ אַז אַ וֶועלְט זָאגְט : אַ גַנָב! זָאלל מֶען גְלוֹיבֶּען, וֶעלִיגֶעל הָאט דִיךְ אַרוֹיסגֶעטְרִיבֶּען, שֶׁאן הָאבּ אִיךְ אוֹיסגֶעפִיהְרְט !

— נִיט אִיךְ הָאבּ דִיא אוּנֶערְקֶעס פוּן קֶעהלֶער גֶעגַנְבֶ'ט, אִיךְ הָאבּ נִיט גֶעוָואלְט גֶעהן — דֶערפַאר הָאט מִיךְ דֶער מַייסְטֶער גֶעשְׁלָאגֶען, וִויא אִיךְ בִּין אַ יוּד וִויא נִיט אִיךְ! הָאט יָאסֶעלֶע גֶעשְׁוָוארֶען .

— טָא קוּם צוּם מַייסְטֶער, לָאם אִיךְ אוֹיספִּיהְרֶען אוֹיג אוֹיף אוֹיג, הָאט יוֹנָה גֶעזָאגְט .

— אִיךְ הָאבּ מוֹרָא, עֶר וֶועט מִיךְ הַרְגְ'ן. אִיךְ וִויל נִיט זַיין קֵיין שׁוּסְטֶער, אִיךְ וִויל לֶערְנֶען אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ, וִויא אַללֶע לֶערְנֶען !

— וואו עֶסְט דוּא? וואו שְׁלָאפְסְט דוּא ?

יָאסֶעלֶע הָאט נִיט גֶעוואוּסְט וָואס צוּ אֶנְטְפֶערן .

— גֶעה צוּם מַייסְטֶער שׁוֹין צוּרִיק, בֶּעט אִיהם מְחִילָה, וֶועט עֶר דִיךְ נָאךְ צוּנֶעהמֶען, אַז נִיט וֶועט פוּן דִיר וֶוערְן אַ בְּרָאדְיַאגֶע, וָואס שְׁלֶעפְּט זִיךְ אַרוּם שְׁלִינְג אונ שְׁלַאנְג, אונ אוֹיבּ אֲפִילוּ דוּא בִּיזְט בִּיז אִיצְט נִיט גֶעוֶועהן קֵיין גַנָב, וֶועסְט דוּא עֶס מוּזֶען וֶוערֶן. — גֶעה-זְשֶׁע, אִיךְ הֵיים! הָאט יוֹנָה גֶעשְׁרִיעֶן .

— אִיךְ וִויל נִיט זַיין אַ שׁוּסְטֶער, אִיךְ וֶועל נִיט גֶעהן, צוּ וֶעלִיגְלֶ'ען, הָאטְ'ס הַרְגֶ'ט מִיךְ! הָאט יָאסֶעלֶע גֶעאֶנְטְפֶערְט עֶנְטְשִׁידֶען .

— בִּיזְט דוּא דָאךְ טַאקִי אַ שֵׁייגַאץ, פָאלְגְסְט מִיר אוֹיךְ נִיט? טָא גֶעה טַאקִי אִין דֶער עֶרְד אַריין; וִויא דוּא וֶועסְט בְּרֵייעֶן אַזוֹי וֶועסְט דוּא טְרִינְקֶען! נָאטט אִיז מַיין עֵדוּת, אִיךְ הָאבּ גֶעטְהוּן, וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעקֶאנְט... יוֹנָה הָאט גֶענוּמֶען זַיין קַארָאמִיסְל צוּ נֶעהמֶען זַיינֶע עֶמֶער וַואסֶער, נוּר יָאסֶעלֶע הָאט גֶעמֵיינְט: עֶר ווִילל אִיהם שְׁלָאגֶען, אונ אִיז עֶנְטְלָאפֶען גֶעוָוארן. יוֹנָה הָאט אִיהם נָאכְגֶעשְׁרִיעֶן :

— אַז אַ וֶועלְט זָאגְט: „אַ נִישְׁט רֶעכְטֶער" זָאלל מֶען גְלוֹיבֶּען, אַזַא שֵׁייגַאץ, אַזַא שְׁקָאץ!... אַזוֹי הָאט דָאס פֶערלָאזֶען קִינְד עֶטְלִיכֶע טֶאג צוּגֶעבְּרַאכְט, פוּן קֵיין זַאךְ קֵיין דַאֲגָה נִיט גֶעהַאט, מִיטְ'ן הוּנְגֶער אִיז עֶר, פוּן זִינְט עֶר גֶעדֶענְקְט .

איין אלטער בעקאנטער געוועהן, אונ געשלאפען האט ער דא אין פארהויז, אדער צווישען איזועץ אין חסידים שטיבעל, ניט ערגער, וויא ביי זעליג'ל דעם מייסטער זיינעם אויף דער ערד; נור איין זאך האט איהם זיין לעבען פער־ביטערט אונ פלעגט שטענדיג טהרערן אנפיללען זיינע אויגלעך, אונ דאס איז געוועהן, ווענן ער פלעגט בעגעגנען יונגלעך, וואס געהען אין חדר אונ פון חדר. „אללע יונגלעך געהען, פלעגט זיין הערצעל שרייען אין איהם, ווייסען וואהין זייא געהען, האבען א חדר, א רבי'ן, אונ האבען אהיים, איך האב גאר נישט... געהאום אין די גאסען, לערן ניט, אונ האב קיין היים אויך ניט!" אונ וויא האט ער מקנא געוועהן יענע יונגלעך, אונ וויא פלעגט ער גאטט בעטען, ער זאלל ווידער האבען א רבי'ן, א חדר! זאלל האטש דער רבי שלאגען, נור א חדר, א רבי'ן אונ לערנען!.... קיין היים האט ער שוין ניט געבעטען, וויא קאנן ער שוין א היים האבען, אז ער האט קיין מאמען ניט? — איינמאל פארבייגעהענדיג א חדר, וואו א נייעמאדישער ווילנער מלמד האט מיט זיינע תלמידים געקנעללט, אונ דערהערנדיג וויא דער רבי לערנט פסוק מיט דיא קינדער מיט אזא שאנעם נגון, האט ער זיך פון ארט ניט גע־קאנט אבגרייסען, אונ האט אונטערן פענסטער זיך צוגעהערט וואס מען לערנט אונ וויא מען לערנט. פון יענעם מאל אן פלעגט ער אללע טאג שעות גאנצע שטעהן נעבען פענסטער. דאס הערצעל פלעגט איהם צוגעהן, אונ ער פלעגט דיא ווארטער פון פסוק שלינגען, ביז דיא יונגלעך פלעגען ארויסגעהן, איהם דערזעהן אונ אוועקטרייבען מיט זידלעריי אונ געשרייען: גנב, גנב!

איינמאל האט ער זיין שוועסטער שרה'לען בעגעגענט. זיא האט נאך ניט געוואוסט, אז ער איז פון זעליג'ל שוסטער ענטלאפען. יאסעלע האט איהר דערצאהלט, אונ זיא האט צו וויינען אנגעהייבען.

— וויין ניט, האט ער זיא געטרייסט. איך וועל ניט זיין קיין שוסטער. דיא מאמע האט מיך אין חלום געבעטען, איך זאלל ניט זיין קיין שוסטער, איך זאלל לערנען, אונ איצט לערן איך, אזוי גוט לערן איך, נאך בעסער וויא ביי בערלען, שרה'לע!

— וואו לערנסט דוא?

— קום, איך וועל דיר ווייזען, האט ער וויא מיט שמחה געאנטפערט, אונ האט זיין שוועסטערל צוגעפיהרט צום פענסטער. דו הערסט, שרה'לע? דא לערנט מען בעסער אונ שאנער ווי ביי בערלען! דא זיטץ איך אללע טאג אונ איך לערן אויך גלייך מיט אללע יונגלעך! האט ער זיין שוועסטער

זִיט פְרֵייד דֶערְצֶאהלְט – אוּנ פְרֶאג מִיךְ עֶפִּיס, וֶועסְט דוּא זֶעהן וִויא אִיךְ וֵויים לְין, וָואס מֶען לֶערְנְט דָא אִין חֵדֶר! אוּנ עֶר הָאט פַאר זַיין שְׁוֶועסְטֶער אָנְגֶעהֵייבֶּען זָאגֶען דִיא פָּסוּק מִיט דֶעם זֶעלְבֶּען שֶׁאנֶעם נִגוּן אוֹיסְוֶוענִיג, פּוּנְקְט וִויא עֶר הָאט דָא אוּנְטֶערְן פֶּענְסְטֶער גֶעהֶארְט.

– וואוּ בִּיזְט דוּא? וואוּ שְׁלָאפְסְט דוּא? הָאט שָׂרָה׳לֶע מִיט גֶעוֵויין גֶע־פְרֶאגְט,

– אִין חֲסִידִים־שְׁטִיבֶּעל, הָאט עֶר גֶעאֶנְטְפֶערְט, דָארְט אִיז דֶער שַׁמָשׁ אַ בֶּעסֶערֶער וִויא אִין בֵּית הַמֶדְרָשׁ, עֶר טְרַייבְּט מִיךְ נִיט אַרוֹיס, וִוי יֶענֶער. וָואס יט מִיר אֲפִילוּ אַ חוּמָשׁ נִיט.

– אוּנ וואוּ עֶסְט דוּא? אוּנ וָואס עֶסְט דוּא, מַיין אָרֶעמֶער יָאסֶעלֶע? הָאט זִי וַויטֶער גֶעפְרֶאגְט. יָאסֶעלֶע הָאט אוֹיף דֶער שַׁאֲלָה נִיט גֶעוואוּסְט וָואס צוּ אֶנְטְפֶערְן, גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט זִיא צוּם עֶרְסְטֶען מָאל גֶעהֶארְט, אוּנ הָאט עשְׁוִויגֶען, נוּר טְהֶרֶערְן הָאבֶּען זִיךְ אִין זַיינֶע אוֹיגְלֶעךְ בֶּעווִיזֶען.

– קוּם מִיט מִיר, מַיין טְהַייֶער יָאסֶעלֶע, אִיךְ וֶועל מִיט דִיר מַיין לֶעצְטֶען בִּיסֶען טְהֵיילֶען! הָאט דָאס גוּטֶע שְׁוֶועסְטֶערְל חָלִיפֶּענְדִיג גֶעזָאגְט. קוּם, הָאבּ הָאבּ קֵיין מוֹרָא נִיט, מַיין בַּעַל הַבָּית וֶועט מִיר גָאר נִישְׁט טְהוּן, אַז אִיךְ וֶועל דִיר אַ הַאלְבּ פוּן מַיין וַוארִימֶעס אוּנ וֶועטְשֶׁערֶע אַוֶועקְגֶעבֶּען!

אוּנ זִיא הָאט אִיהם צוּ זִיךְ אַוֶועגְגֶעפִיהרְט, מִיט אִיהם דָאס בִּיסֶען גֶע־טְהֵיילְט. ר׳ גֶעצִיל דֶעם שְׁנַיידֶער אִיז דָאס דַוְקָא גֶעפֶאלֶען, וָואס שָׂרָה׳לֶע הָאט אַזַא גוּט הַארְץ. „אַ רַחֲמָנוּת אִיז דָאךְ טַאקִי אוֹיף דֶעם אָרֶעם קִינְד“! הָאט עֶר גֶעזָאגְט, אוּנ הָאט שָׂרָה׳לֶען אַ וָוארְט נִיט אִיבֶּערְגֶערֶעדְט. וֶוענְן זִיא פְלֶעגְט עֶדֶעסְמָאל פוּן אִיהר פְרִיהשְׁטִיק אוּנ מִיטָאג אַ הֶעלְפְט פַאר אִיהר בְּרוּדֶערְ׳ל בֶּעהַאלְטֶען. שָׂרָה׳לֶע הָאט פוּן אִיהרֶע עֶטְלִיכֶע גְרָאשֶׁען, וָואס פְלֶעגֶען אִיהר צוּפַאלֶען, פוּן אָבְּטְרָאגֶען אַ שְׁטִיקֶעל אַרְבַּייט, גֶעקוֹיפְט פַאר אִיהר בְּרוּדֶערְל אַ הֶעמְדל אוּנ אַ פָּאר זָאקְלֶעךְ, שִׁיכְלֶעךְ נַאנְצֶע הָאט אִיהם נָאךְ זַיין גוּטֶע מַאמֶע, פַאר אִיהר טוֹיט, פַארְזָארְגְט. שָׂרָה׳לֶע פְלֶעגְט אִיהם אוֹיסְקָאמֶען, אַרוֹיס־ וַואשֶׁען, אִיהם גֶעבֶּען זַיין חֵלֶק פְרִיהשְׁטִיק, אוּנ יָאסֶעלֶע אִיז גְלִיקְלִיךְ גֶעוֶועהן. גְלִיקְלִיךְ דֶערְמִיט, וָואס קֵיינֶער שְׁלָאגְט אִיהם נִיט, אוּנ נָאךְ גְלִיקְלִיכֶער – וָואס עֶר לֶערְנְט, הָאטְשׁ אוֹיפ׳ן גַאס, אוּנְטֶער אַ פֶּענְסְטֶער עֶרְגֶעץ, נוּר דִיא טֶאג זֶענֶען נָאךְ גֶענוּג וַוארֶעמֶע, דִי פֶּענְסְטֶער כִּמְעַט אַללֶע מָאל אָפֶפֶען, אוּנ עֶר הֶארְט אוּנ פֶערְנֶעהמְט קְלָאר יֶעדֶעם וָוארְט, וָואס דֶער רֶבִּי לֶערְנְט דָארְט אִינֶע־ וֶועגִיג, אוּנ עֶר גֶעדֶענְקְט אַזוֹי גוּט דֶעם־נִגוּן דֶעם שֶׁאנֶען מִיט אַללֶע טַייטְשׁ־

וָוארְטֶער, אַז עֶס ווילְט זִיךְ אִיהם אַ מָאל אוּנְטֶערְזָאגֶען יֶענֶעם יוּנְגֶעל, וָואס בְּלַייבְּט שְׁטֶעהן בַּיי אַ וָוארְט עֶרְגֶעץ אוּנ וֵויים נִיט דֶעם „טַייטְשׁ". נִיט דִיא זִלְזוּלִים פוּן דִיא חֵדֶר־יוּנְגְלֶעךְ, נִיט זֵייעֶר שְׁפַּייֶען אוֹיף אִיהם, דוּרְכ'ן פֶּענְסְטֶער, הָאבֶּען אִיהם גֶעקָאנְט אַוֶּועקְטְרַייבֶּען פוּן זַיין לִיבּ אֶרְטֶעל, וָואס גָאט הָאט אִיהם צוּגֶעשִׁיקְט. עֶר לֶערְנְט... מֶעהר וִויא דָאס הָאט אִיהם נִיט גֶעפֶעהלְט אוּנ דָאס הָאט עֶר דָא! — אֵיינְמָאל הָאט אַ יוּנְגֶעל פוּן חֵדֶר צוּ, גֶערְן, צוּ אוּנְגֶערְן, אַרוֹיפְגֶעגָאסֶען אוֹיף אִיהם אַ טַאשׁ הֵייסֶע טְהֵיי. יָאסֶעלֶע הָאט אַ הַארְצְרַייסֶענְד גֶעשְׁרַיי גֶעטְהוּן. דֶער מְלַמֵד אִיז אַרוֹיסְגֶעלָאפֶען, אִיהם אִין חֵדֶר אַרַיינְגֶעפִיהְרְט. צוּם גְלִיק אִיז דִיא טְהֵיי נִיט שְׁטַארְק הֵייס גֶעוֶועזֶן אוּנ קֵיין בְּלָאזֶען אוֹיף זַיין לַייבֶּעלֶע זַיינֶען נִיט אוֹיפְגֶעלָאפֶען.

— אִינְגֶעלֶע, וֶוער בִּינְסְט דוּא? וָואס טְהוּסְט דוּא דָא? הָאט דֶער מְלַמֵד מִיטְלֵיידֶענְד גֶעפְרֶאגְט.

— אִיךְ לֶערְן דָא! הָאט יָאסֶעלֶע בִּתְמִימוּת וֵויינֶענְדִיג גֶעעֶנְטְפֶערְט.

— וואוּ? וָואס? דָא אוֹיפ'ן גַאס?

— מַיין מַאמֶע אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען, הָאט דָאס קִינְד עֶרְקְלֶערְט. אִיךְ הָאבּ קֵיין חֵדֶר נִיט, הֶער אִיךְ דָא אוּנְטֶער'ן פֶּענְסְטֶער אַלְץ, וָואס אִיהר לֶערְנְט מִיט אֵייעֶרע יוּנְגְלֶעךְ.

— נוּ, זָאג, אַדְרַבָּה, וָואס קֶענְסְט דוּא שׁוֹין פוּן אַ זַא לֶערְנֶען? אִיז דֶער מְלַמֵד צִיקַאוֶוע גֶעוֶועהן. אוּנ יָאסֶעלֶע הָאט אָנְגֶעהֵייבֶּען אוֹיסְוֶוענִיג אִיבֶּערְצוּזָאגֶען אַלְץ, וָואס עֶר הָאט גֶעדֶענְקְט פוּן דֶעם, וָואס עֶר הָאט זִיךְ אָנְגֶעהֶערְט בִּיז אִיצְט.

דֶער מְלַמֵד הָאט זִיךְ גֶעהִדוּשׁ, גֶעקְוֶועצְט מִיט דִיא פְּלֵייצֶעס, דָאס אָרֶעם קִינְד גֶעגְלֶעט אִיבֶּערן קֶאפֶּעל, אוּנ אִיז אַ בַּעַלְן גֶעוֶועזֶן אִיהם צוּ לָאזֶען קוּמֶען אַללֶע טָאג אִין חֵדֶר אַרַיין; נוּר דִי תַּלְמִידִים זַיינֶע, אוּנ דִי בַּעַל הַבַּיִת'טֶע פוּן דֶעם הוֹיז, וואוּ דֶער חֵדֶר אִיז גֶעוֶועזֶן, הָאבֶּען אִיהם גֶעזָאגְט, אַז דָאס יוּנְגֶעלֶע, דַאכְט זִיךְ, גָאר אַ נֶעבִּיךְ'ל, אִיז אָבֶּער אַ גַנָב יָדוּעַ, אוּנ אַז אִיבֶּער אִיהם הָאט בֶּערְל כִּמְעַט זַיין גַאנְצֶען חֵדֶר פֶערְלָארְן, אוּנ עֶס אִיז נִיט כְּדַאי אַזַא אִין חֵדֶר אַרַיינְצוּלָאזֶען, דַארִיבֶּער הָאט דֶער מִיטְלֵיידֶענְדֶער מְלַמֵד יָאסֶעלֶען גֶעזָאגְט, אַז אוּנְטֶערְן פֶּענְסְטֶער מֶאג עֶר זִיצֶען אַללֶע טָאג ווִיפִיעל עֶר וִויל, עֶר זָאלל אִיהם נוּר גֶעבֶּען אַ הַאנְד אוֹיף חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, אַז עֶר וֶועט קֵיינְמָאל בַּיי זַיינֶע יוּנְגְלֶעךְ נִיט גַנְבֶה'נֶען. דִי חֵדֶר יוּנְגְלֶעךְ הָאט עֶר גֶענֶעבֶּען צוּ פֶערְשְׁטֶעהְן, וִויא גְרוֹיס דִי עֲבֵרָה אִיז, זִיךְ צוּ רֵייצֶען אוּנ נָאךְ בֶּעלֵיידִיגֶען אַ אָרֶעם

קינד אַ יָתום, וואָס האָט ניט קיין מאַמען, וואָס זאָלל איהם געבען אין אַ חֶדֶר, האָטש ער וויל לערנען אונ קענן לערנען; אַדרבה, עס איז אַ מצוה איהם צו העלפען מיט וואָס איינער קאָנן, אונ ניט זיַשלאָגען אַ מאָל אַ שטיקעל ברויט איהם צו דערלאַנגען דורכ'ן פענסטער. אַנשטאָט צו שפּייען אויף איהם!"

פון יענעם טאָג אָן האָבען די חדר־יונגלעך אָנגעהייבען בהמנות האָבען אויף יאָסעלען, אונ אָפט פלעגט איהם נאָך וועלער פון זיי, דורכ'ן פענסטער דער־לאַנגען אַ שטיקעל ברויט מיט פּוטער, אַ האַלבען בייגעל, וואָס פלעגט איהם בלייבען פון איינעם פרישטיק, אונ יאָסעלען זיינען ליכטיג אין דיא אויגען געוואָרן. וואו צו נעכטיגען האָט ער שוין אויך געהאַט: ער איז מיט'ן אַלטען שמשׂ פון חסידים־שטיבעל דורכגעקומען, פאַרן אויסקעהרן דאָס שטיבעל אַללע פריה מאָרגען אונ פאַר אָנגיסען וואַסער אין כיור, האָט ער איהם געלאָזט שלאָפען צווישען איינען, פראַנק אונ פריי, אַ גאַנצע נאַכט. געדאַוונט האָט ער שטענדיג אין „עולם'שען" בית המדרש. ער האָט געפרובט אַמאָל דאָ דאַוונען, נור אַז מען האָט איהם אין קדיש אונטערגעזאָגט: „ויצמח פורקניה" אונ ער האָט עס ניט געזאָגט, האָט באַלד אַ הייסער חסיד איהם גוט אָנגעריסען פאַר'ן אויהער אונ אָנגעזאָגט, אַז אויב ער וועט נאָך אַ מאָל אַזאַ העזה האָבען ניט צו זאָגען ויצמח פורקניה אין קדיש, וועט ער איהם אין שטיבעל קיינמאָל ניט אַריינלאָזען. יאָסעלע האָט עפּיס דעם ויצמח פורקניה פיינט געהאַט, ער ווייס אַלליין ניט פאַר וואָס, אונ נור צו ליעב דעם, ער זאָלל ניט מוזען זאָגען ויצמח פורקניה, פלעגט ער בעסער אַללע טאָג, אין דער פריה אונ ביי נאַכט לויפען אין בית המדרש דאָרט צו דאַוונען אונ קדיש זאָגען. אין בית המדרש פלעגט ער אויך אַ מאָל אַ חומש בעקוקען, וואו האָטש איבער צו חזרן דאָס וואָס ער האָט אַ מאָל ביים טאַטען אונ ביי ר' בערלען געלערנט. אונ וויא גליקליך איז ער געוואָרן, אַז זוכענדיג אַ מאָל אַ חומש האָט ער עפּיס אַ ספר געאָפענט אונ איהם האָט זיך אויפגעמישט אָט דיא פּאָר קאַפּיטלעך ישעיה, וואָס ער האָט אויסגעלערנט ביי דעם ווילנא'ר מלמד אונטער'ן פענסטער! ער האָט איצט בחוש געזעהן וואָס ער האָט אויסווענדיג געלערנט. דיא אותיות אונ די ווערטער זיינען איהם אַזוי ליעב, אַזוי טהייער געווען, אַז איהם האָט נעדאַכט זיינע אויגלעך זענען איהם גאָר ליכטיגער געוואָרן, אונ ער האָט דיא פּאָר קאַפּיטעל עטליכע מאָל איבערגעחזר'ט.

— יונגעלע, דוא קענסט שוין „שוואַרבע" (עשרים וארבעה)? האָט איהם אַ יוד געפרעגט, זעהענדיג וויא ער לערנט אַזוי פלייסיג.

יָאסֶעלֶע הָאט נָאךְ נִיט גֶעוואוּסְט, אַז דָאס וָואס עֶר לֶערְנְט אִיצְט, רוּפְט מֶען עֶס „שְׁוַוארְבֶּע" – עֶר גֶעדֶענְקְט נוּר, אַז זַיין רֶבִּי ר׳ בֶּערְל הָאט אַ מָאל גֶעזָאגְט, אַז דֶעם אַנְדֶערְן זְמַן וֶועט עֶר מִיט אִיהם אָנְהֵייבֶּען „שְׁוַוארְבֶּע". אוּנ עֶר הָאט זִיךְ אִיצְט פָארְגֶענוּמֶען צוּ בֶּעטֶען זַיין שְׁוֶועסְטֶער שָׂרָה׳לֶען, זִיא זָאלל אִיהם קוֹיפֶען אַזַא שְׁוַוארְבֶּע, וֶועט עֶר אַללֶע נַאכְט קָאנֶען אֲפִילוּ אִין חֲסִידִים־שְׁטִיבֶּעל לֶערְנֶען אוּנ חוֹזֶר׳ן. – נוּר דָא הָאט זִיךְ אֵיין אוּנְגְלִיק גֶעטְרָאפֶען: בַּיי גֶעצִיל שְׁנַיידֶער אִיז פְּלוּצְלִינג פֶארְפַאלֶען גֶעוָוארְן אַ שְׁטִיקֶעל טְהַייעֶרֶע צוּדַאט פוּן אַ גְבִירָה׳ס אַקְלֵייד, אוּנ דֶער חָשַׁד אִיז גֶעפַאללֶען אוֹיף יָאסֶעלֶען. שָׂרָה׳לֶע הָאט אוּמְזִיסְט גֶעוויינְט אוּנ גֶעשְׁוָוארְן, אַז נִיט זִיא, נִיט אִיהר עֶלֶענְד בְּרוּדֶער׳ל ווייסֶען פוּן דֶער גְנֵבָה נִיט, גֶעצֶעל אָבֶּער הָאט אִיהר גֶעעֶנְפֶערְט:

– דוּא בִּיזְט טַאקִי אַ עֶהרְלִיךְ קִינְד, פַאר דִיר וֶועל אִיךְ אַלֵיין שְׁוֶוערְן אָבֶּער פַאר דֵיין בְּרוּדֶערְל וֶועל אִיךְ נִיט עָרֵב זַיין! אַז אַ וֶועלְט שְׁרַייט, מוּז דָאךְ עֶפִּיס זַיין!... נוּר צוּ וָואס בְּרוּךְ אִיךְ אִיהם חוֹשֵׁד זַיין? טָאמִיר נִיט, הָאבּ אִיךְ נוּר אַ עֲבֵירָה, אוּנ צוּ וָואס טוֹיג עֶס מִיר? זָאלל עֶר בֶּעסֶער נִיט גֶעהן אַהֶערְצוּ, וֶועל אִיךְ אִיהם אַוַדַאי נִיט חוֹשֵׁד זַיין. ווילְסְט דוּא אִיהם פוּן דֵיין עֶססֶען וָואס גֶעבֶּען, קֵיין עַוְלָה נִיט, אָבֶּער גִיבּ אִיהם אַ מָאל אִין אַ וָואךְ, אָדֶער מַאךְ עֶס אַזוֹי, אַז דוּא זָאללְסְט קֵיין צַייט צוּשְׁלָאגֶען אוּנ עֶר זָאלל אַהֶערְצוּ נִיט בְּרוֹיכֶען קוּמֶען, פֶערְשְׁטֶעהסְט? –

אוּנ אַז יָאסֶעלֶע אִיז כַּאלְד דַארוֹיף גֶעקוּמֶען, הָאט זִיךְ שָׂרָה׳לֶע אוֹיסְגֶעוויינְט גַאנְץ גוּט, גֶעבֶּעטֶען אִיהם, עֶר זָאלל צוּ אִיהר קוּמֶען נָאר שַׁבָּת. דֶער בַּעַל הַבַּיִת ווילל נִיט לַיידֶען, זִיא וֶועט זוּכֶען אֵיין עֵצָה, וִויא אִיהם זַיין חֵלֶק עֶסֶען אִיבֶּערְצוּגֶעבֶּען. – „וָואלְט יוֹנָה אַזוֹי ווייט נִיט גֶעוָואהנְט, הָאט זִיא גֶעזָאגְט, וָואלְט אִיךְ אַללֶע טָאג בַּיי יוֹנָה׳ן פַאר דִיר עֶפִּיס לָאזֶען. נַא דִיר, דֶערְוַוייל, עֶטְלִיכֶע קָאפֵּייקֶעס, וֶועסְט דוּא זִיךְ קוֹיפֶען. גֶעה, מַיין אָרֶעם בְּרוּדֶערְל, אוּנְזֶער מַאמֶעס זְכוּת וֶועט דִיר בַּיישְׁטֶעהן, אוּנ גָאט וֶועט מִיר צוּשִׁיקֶען אֵיין עֵצָה וִויא דִיךְ נִיט צוּ לָאזֶען הוּנְגֶערְן גַאנְצֶע טֶאג!"

– קוֹיף מִיר אַ שְׁוַוארְבֶּע, שָׂרָה׳לֶע! הָאט עֶר וִויא קְלָאגְעְדִיג גֶעבֶּעטֶען, גֶעכְטֶען אִיז שׁוֹין אִין חֶדֶר צוּגֶעמַאכְט גֶעוֶועזְן דָאס פֶענְסְטֶער, אוּנ אִיךְ הָאבּ שׁוֹין גָאר נִישְׁט גֶעהֶערְט, וָואס דֶער רֶבִּי הָאט דָארְט גֶעלֶערְנְט. אַז אִיךְ וֶועל הָאבֶּען אַ שְׁוַוארְבֶּע וֶועל אִיךְ בַּיי נַאכְט אִין „שְׁטִיבֶּעל" אַלֵיין לֶערְנֶען. שְׁוַוארְבֶּע, שָׂרָה׳לֶע, אִיז אַזַא גוּטֶע זַאךְ, אִיךְ וָואלְט גַאנְצֶע טֶאג נוּר לֶערְנֶען שְׁוַוארְבֶּע.

שָׂרֶהלֶע הָאט אִיהם צוּגֶעזָאגְט צוּוַאמֶענְצוּקְלוֹיבֶּען גֶעלְד אוֹיף אַ שְׁוַוארְבֶּע, און יָאסֶעלֶע אִיז אַ אוּנמוּטְהִיגֶער אַוֶועק צוּם חֵדֶר. דָא הָאט עֶר דֶערְזֶעהן וִויא מֶען שְׁטֶעלְט אַרַיין דִי דָאפֶּעלְטֶע פֶענְסְטֶער, מֶען פֶערְשְׁמִירְט און מֶען פֶערְקְלֶעבְּט אַללֶע שְׁפַּאלְטֶען. עֶר הֶארְט נָאךְ אֲפִילוּ לֶערְנֶענְדִיג דָארְט אִינְוֶוענִיג, אָבֶּער נוּר אַ קוֹל, אָהן וֶוארְטֶער, הֶארְט עֶר... און עֶר זֶעהְט אַיין, אַז עֶר הָאט שׁוֹין מֶעהר נִיט וואו צוּ לֶערְנֶען. עֶר אִיז נָאךְ אַ צַייט גֶעזֶעסֶען אוּנְטֶערן פֶענְסְטֶער וִויא אַללֶע מָאל, אָבֶּער עֶנְדְלִיךְ אִיז עֶר אַוֶועק, און דָאס הֶערְצ'ל הָאט אִיהם וֶועה גֶעטְהוּן זִיךְ צוּגֶעזֶעגֶענֶען מִיט דֶעם אֶרְטֶעל, וָואס אִיז אִיהם אַזוֹי לִיעבּ און טְהַייעֶר גֶעוָוארן. אוֹיף מָארְגֶען הָאבֶּען זִיךְ טַאקִי אָנְגֶעהֵייבֶּען דִיא אָפְּהֶענְדִיגֶע רֶעגֶענְס מִיט דִיא גְרוֹיסֶע און טִיפֶע אָפְּהֶענְדִיגֶע בְּלָאטֶעס, דִיא קַאלְטֶע גְרוֹיעֶ טֶאג מִיט דִי פִינְסְטֶערֶע, שׁוֹיעֶרִיגֶע נֶאכְט, און דֶעם אָרֶעם קִינְד אִיז עֶרְסְט רֶעכְט פִינְסְטֶער און שׁוֹיעֶרִיג גֶעוָוארֶען. אִין שְׁטִיבֶּעל הָאט עֶר בַּיי טָאג נִיט גֶעקֶאנְט זַיין: בַּאלְד נָאכ'ן דַאוְונֶען, פְלֶעגְט דֶער שַׁמֶּש דָאס שְׁטִיבֶּעל פֶערְשְׁלִיסֶען און אַללַיין עֶרְגֶעץ אַוֶועקְגֶעהן, פוּן בֵּית הַמֶּדְרָשׁ הָאבֶּען אִיהם, דִי יְשִׁיבָה-בָּחוּרִים מִיט'ן שַׁמֶּשׁ, שְׁטֶאנְדִיג אַרוֹיסגֶעטְרִיבֶּען, און עֶר הָאט קֵיין בְּרֵירָה נִיט, עֶר בְּרָאדְיֶעטאוּם, אוֹיסְגֶעוַוייקְט פוּן רֶעגֶען, דוּרְךְ דִיא בְּלָאטִיגֶע גַאסֶען, בִּיז עֶס קוּמְט מִנְחָה-צַייט און עֶר מָאג פְרַאנְק און פְרַיי אִין בֵּית-הַמֶּדְרָשׁ אַרַיין. אַ פָּאר טֶאג הָאט עֶר אַזוֹי דוּרְכְגֶעלֶעבְּט, נוּר אוֹיפְ'ן דְרִיטֶען טָאג הָאט עֶר זִיךְ דֶערְמָאנְט, אַז עֶר הָאט שׁוֹין, פוּן דִיא עֶטְלִיכֶע קָאפֵּייקֶעס נִיט מִיט וָואס זִיךְ בְּרוֹיט צוּ קוֹיפֶען. עֶר שְׁטֶעהט שׁוֹין אַ גַאנְצֶע שָׁעָה עֶרְגֶעץ אוּנְטֶער אַ בְּרֶעג בַּאךְ, בֶּעהַאלְט זִיךְ פוּן רֶעגֶען, דָאס הֶערְצֶעל חַלָּשׁ'ט, עֶס אִיז שׁוֹין נָאךְ הַאלְבֶּען טָאג, און עֶר הָאט נָאךְ אִין זַיין מוֹיל נִיט גֶעהַאט. עֶר גֶעדֶענְקְט דֶעם חֶשְׁבּוֹן נִיט, און פְּרוּבְּט נָאךְ זוּכֶען אִין דִי קֶעשֶׁענֶעס זַיינֶע, טָאמִיר אִיז נָאךְ דָא אַ קָאפֵּייקֶע. עֶר זוּכְט, טַאפְּט, נִישְׁטָא? עֶר דֶערְמָאנְט זִיךְ, עֶפִּיס אִיז דָאךְ דָא אַ מַארְק אוֹיף דֶער וֶועלְט און דָארְט פְּלֶעגְט עֶר דָאךְ גֶעפִינֶען אַ מָאל עֶפִּיס מִיט וָואס דָאס הֶערְצֶעל אוּנְטֶער צוּ לֶעהנֶען. און נִיט קוּקֶענְדִיג אוֹיפ'ן רֶעגֶען און בְּלָאטֶע לָאזְט עֶר זִיךְ צוּם מַארְק; נוּר אָט אִיז עֶר שׁוֹין דָארְט און גֶעפִינְט דֶעם גַאנְצֶען פְּלַאטְץ פֶערְלָאזֶען און לֵיידִיג. עֶר דֶערְמָאנְט זִיךְ דֶעם טַייטְשׁ-וָוארְט: תֹּהוּ וָבֹהוּ. „וּויסְט און לֶער!" רֶעדְט עֶר פַאר זִיךְ, פוּנְקְט אַזוֹ זֶעהט אוֹיס דֶער מַארְק!" עֶס זֶעהְט זִיךְ שׁוֹין כִּמְעַט אֲפִילוּ דִי בְּלָאטֶע נִיט אַרוֹיס. וַואסֶער בְּלָאטִיגֶע, עַל פְּנֵי תְהוֹם, אוֹיף דִיא אָבֶּערְפְלֶאכֶע פוּן אָבְּגְרוּנְד!" טְרַאכְט עֶר. נִישְׁטָא קֵיין וַוייבֶּער מִיט אוֹיבְּס, נִישְׁטָא קֵיין גוֹיִים

מיט וואגען. אנשטאט ערגעץ א שטיקעל ארומגעביסען אפעל, אנשטאט א מעהר׳ל, וואס וואלט איהם איצט מחיה זיין, זעהט ער אויפ׳ן גאנצען טייך נור רעגענבלאזלעך, וואס ווערן אונ פערשווינדען אהן א שיעור אהן א צאהל. עס פאלט איהם איין צו פרובען צאהלען דיא בלאזלעך, אונ ער פערגעסט אויף א ווײלע, אז ער איז הונגריג אונ צוליעב וואס ער איז געקומען אהערצו. ער צאהלט אונ צאהלט אונ עפּיס דאכט זיך איהם אויס, אז דאס זענען ניט פּשוט׳ע בלאזלעך, נור אויגען אזעלכע, וואס קוקען אויף איהם... אפשר זענען דאס גאר נשמה׳לעך? טראכט ער, אט לעבט איינע, אט שטארבט איינע... דער רעגען ווערט דערוויל גרעסער, אונ פלוצלינג, אויס בלאזלעך... „אללע נשמה׳לעך אויסגעשטארבען, אין הימעל אריינגעפלויגען, נאט האט זיי צוגע־נומען!„ טראכט ער פאר זיך. נור לאנג טראכטען קאנן ער ניט, ער פיהלט וויא דאס וואסער קריכט שוין אריין אין די שיכלעך זיינע, דער רעגען נעהמט איהם דורך ביז׳ן לייבעלע, ער טהוט א ציטער אונ הייבט אן לויפען צוריק. וואהין צוריק? ער ווייס אליין ניט, נור עס ציהט איהם געהעניטער צום בית־המדרש. אט איז ער שוין אין פארהויז, ער דערזעהט דעם שמש אונ וויל שוין מאכען פליטה, נור עפּיס איז דער שמש צו איהם אזוי גוט היינט, ער טרייבט איהם ניט נור ניט ארויס, נור ער דערלאנגט איהם נאך א באזעם אבצוריינינגען די בלאטע פון זיינע פיסלעך, אונ הייסט איהם אריינגעהן אין בית־המדרש זיך אבטריקענען ביי׳ם אייוועון. ער איז אזוי גליקליך פון דעם שמש גוטסקייט אז ער פערגעסט גאר, אז ער איז הונגריג. ער זיצט נעבען אייוועון, טריקענט זיך אונ ווארעמט זיך, ביז מען האט אנגעהייבען דאווענען מנחה. צווישען מנחה אונ מעריב האפט ער א דרעמעל, נור אט גיט מען א קלאפ אויפ׳ן בימה אונ מען זאגט „והוא רחום״. ער טשוכעט זיך אויס, דאווענט מעריב אונ זאגט קדיש. דער בית־המדרש ווערט לעדיג, די ישיבה־בחורים פערמאכען די גמרות. יאסעלען הייבט אן מוטשען דער הונגער. ער חלשט, האטש עפּעס נעהמען אין מויל, אונ ער לאזט זיך געהן צוריק אהיים דאס הייסט: צו זיין נאכט־לאגער אין חסידים־שטיבעל. פארביינגעהענדיג א נידריג, ארעם שטיבעלע, דער־זעהט ער דורכן פענסטער וויא א מאמע מיט קינדער זיצען ארום טיש אונ עסען וועטשערע. ער דערמאנט זיך אן זיין מאמען, אונ איז מקנא יענע קינדער, וואס האבען א מאמע, א היים אונ א וועטשערע. עס ווערט איהם עפּיס אזוי ביטער צום מוטה, אזוי פינסטער אין די אויגלעך, אז ער קאנן ניט ווייטער געהן. א היבשע ווײלע שטעהט ער אזוי אונ קוקט נאך אין פענסטער.

חאטש איין שטיקעל ברויט, אז איך זאלל האבען!" טראכט ער, און דער הונגער גיט איהם מוטה אריינצוגעהען בעטען א שטיקעל ברויט, וואס ביז איצט האט ער עס נאך קיינמאל ניט געפרובט. די יודענע געהמט צונאמען די געבליבענע שטיקלעך ברויט פון טיש און דערלאנגט איהם. ער גיט נור א קוק אויף איהר אזוי ריהרענד, אבער א דאנק זאגען קאן ער ניט און לויפט ארויס מיט א שמחה. געהענדיג עסט ער דערוויייל צו ברעקעלעך. "ווענינגער וויא א כזית מאג מען עסען אומגעוואשען", געדענקט ער, האט איהם זיין טאטע א מאל געזאגט. "אין "שטיבעל" וועל איך זיך וואשען!" און ער לויפט מיט היטפעט צום "שטיבעל". דא האט ער זיך באלד געוואשען און אויפגעגעסען דאס איבריגע, האטש עס איז שוין פיעל ניט געבליבען. ארונטערגעלעגט דאס מויל אונטער קראן פון כיור און זיך אנגעטרונקען, געבענשט, קריאת שמע געלייענט און זיך שלאפען געלעגט. פאר טאג, אז דער שמש האט איהם אויפגעוועקט אויסקעהרן דאס שטיבעל, האט איהם דער קאפ עפיס אזוי וועה געטהון, אזוי שווער געוועהן די אויגען צו עפענען און אויפצושטעהן, אז קוים איז דער שמש אוועק פון איהם, איז ער באלד ווידער איינגעשלאפען. צום צווייטען מאל וועקען האט ער זיך מיט אללע כחות א ביסעל אויסגעשוהעט, אויסגענענצט און איז אויפגעשטאנען. א גאנצען טאג האבען איהם אללע ביינער געבראכען, און אזוי קאלט וויא היינט איז איהם נאך קיינמאל ניט געוועזן. און ווידער בראדיעט ער אין די בלאטעס, און ווידער קומט ער אין בית־המדרש, דאוונט מנחה און זאגט קדיש, דאוונט מעריב און זאגט ווידער קדיש, נור דאס קול'כל זיינס ציטערט און איז צובראכען, דער אטהעם קורץ, און ער בלייבט שטעהן וויא אבגעהאקט נאך יעדע עטליכע ווארטער. — ער פיהלט, ער איז קראנק — נור דאס איז פון דעם, וואס איך האב היינט ניט געגעסען! טראכט ער, אז איך וועל אבעסען וועל איך געזונד ווערן! טרייסט ער זיך, און עס בלייבט ביי איהם נאך א מאל אריינצוגעהן אין יענם שטיבעלע, וואו ער האט געבעטען א שטיקעל ברויט בעקומען. נור היינט טרייבט איהם אהין ניט דער הונגער, עפיס האט איהם א גאנצען טאג גאר ניט געהונגערט, נור ער וויל בעטען א שטיקעל ברויט פון רפואה וועגען. עס זאלל איהם, מיינט ער, דער קאפ אזוי ניט וועה טהון, און עס זאלל'ן אזוי ניט ברעכען און ציטערן אללע גלידער פון קעלט.

– אללע טאג ביי מיר, יונגעלע! בעגעגענט איהם די יודענע, איך בין ניט איינע אין שטאדט! איך דאנק גאט, איך האב פאר מיינע אייגענע קינדערלעך!

גְעכְטֶען בַּיי מִיר, גֶעה הַיינְט, יוּנְגֶעלֶע, צוּ אֵיין אַנְדֶערְן אַרַיין!

יָאסֶעלֶע הָאט שׁוֹין חֲרָטָה אוּנ ווילל שׁוֹין אַרוֹיסְגֶעהן אָהן אַ רְפוּאָה, נוּר דִי יוּדֶענֶע גֶענוּמְט איהם אָן פַאר דֶער הַאנְד אוּנ זָאגְט: קוּם, אִיךְ וֶועל דִיר ווייזֶען וָואהִין אַרַיינְצוּגֶעהן, אוּנ עֶר פָאלְגְט דִי יוּדֶענֶע אוּנ גֶעהט אַרַיין גְלַייךְ אִין אַ קִיךְ עֶרְגֶעץ. אוּנ דָא אִיז אַזוֹי לִיכְטִיג, אַזוֹי וַוארֶעם!... „אַז אִיךְ זָאל קָאנֶען זִיךְ דָא אָנְוַוארִימֶען, אוֹיסְשְׁלָאפֶען, וָואלְט אִיךְ בַּאלְד גֶעזוּנְד וֶוערְן!” טְרַאכְט עֶר; „נֵיין, עֶסֶען ווִיל אִיךְ גָאר נִיט!” נוּר אִין קִיךְ אִיז קֵיינֶער נִישְׁטָא אוּנ עֶר בְּלַייבְּט שְׁטֶעהן בַּיי'ם טְהִיר. בַּאלְד אִיז דִי קָאכִין אַרַיין אוּנ הָאט זִיךְ וִוי דֶערְשְׁרָאקֶען. אוֹיפ'ן טִישׁ הָאבֶען זִיךְ גֶעוַואלְגֶערְט זִילְבֶּערְנֶע לֶאפֶעל.

— ווִיא אַזוֹי קוּמְט דוּא דָא אַרַיין? הָאט דִי קָאכִין גֶעפְרֶעגְט, אִיבֶּער־צֶאהלֶענְדִיג דָאס זִילְבֶּער.

— אַזוֹי! הָאט יָאסֶעלֶע גֶעעֶנְטְפֶערְט.

— אַ קְלָאג צוּ הַאצְקֶלֶען, הָאט דִי קָאכִין גֶעשָׁאלְטֶען, לָאזְט דָאס זִילְבֶּער אוֹיפ'ן טִישׁ אוּנ גֶעהט זִיךְ אַרוֹיס, חָאטְשׁ צוּטְרָאג דָא דִי גַאנְצֶע קִיךְ! הָאסְט שׁוֹין עֶפִּים וָואס צוּגֶענוּמֶען דָא, יוּנְגֶעלֶע?

— גָאר נִישְׁט גֶענוּמֶען, אָנְוַוארִימֶען זִיךְ אַ בִּיסֶעל, וֶועל אִיךְ גֶעזוּנְד וֶוערְן, וֶועל אִיךְ בַּאלְד אַוֶועקְגֶעהן! הָאט יָאסֶעלֶע גֶעעֶנְטְפֶערְט, אִיךְ ווִיל קֵיין שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט אוֹיךְ נִיט אֲפִילוּ...

אִין דִי רֶעד אִיז הַאצְקֶעל אַרַיינְגֶעקוּמֶען. נִיט ווִיסֶענְדִיג, אִיז יָאסֶעלֶע צוּ שַׁיינְדֶעלֶען אִין קִיךְ אַרַיין. הַאצְקֶעל הָאט איהם בַּאלְד דֶערְקֶענְט.

— וֶעה נוּר מִיט וֶועמֶען זִיא רֶעדְט! הָאט עֶר אַ גֶעשְׁרַיי גֶעטְהוּן, דָאס אִיז דָאךְ דֶער גַנָב, וָואס טְהוּט עֶר דָא? גֶעקוּמֶען עֶפִּים צוּ לַאפֶען, יִמַח שְׁמוֹ, מִיט דִי רֶעד הָאט עֶר יָאסֶעלֶען אַ שְׁלֶעפּ גֶעטְהוּן צוּ זִיךְ – זָאג, מַמְזֵר, וָואס טְהוּסְט דוּא דָא? הָאסְט פֶערְגֶעסֶען אַ פָּנִים מַיינֶע אַמָאלִיגֶע קְלֶאפּ, אַז דוּא קוּמְסְט שׁוֹין ווִידֶער? נַא!– הָאט עֶר איהם אַ פַּאטְשׁ אַרָאבְּגֶעלָאזֶען–אוּנ גֶעדֶענְק, אַז עֶס אִיז דָא אַ חַאצְקֶעל אוֹיף דֶער וֶועלְט, אוּנ אַ טוֹידְט וֶועט עֶר דִיר מַאכֶען, אַז דַיין פוּס וֶועט דָא אוֹיפ'ן שְׁוֶועל אַרוֹיף נָאךְ אַ מָאל!

— שְׁלָאג איהם נִיט, הַאצְקֶעל, אַיינְגֶעשְׁלָאגֶען זָאלְלְסְט דוּא וֶוערְן פוּן גָאט! הָאט דִי קָאכִין גֶעשְׁרִיעֶן, ווִיא הָאט מֶען דָאס אַזַא הַארְץ אַזַא קְרַאנְק קִינְד אַזוֹי צוּ שְׁלָאגֶען?

נוּר הַאצְקֶעל הָאט זִיךְ זַיינְס גֶעטְהוּן אוּנ יָאסֶעלֶען ווייטֶער גֶעשְׁלָאגֶען. זָאלל עֶר ווִיסֶען פוּן נָאךְ אַ מָאל וֶועגֶען! הָאט עֶר גֶעשְׁרִיעֶן, פַאר שַׁיינְדֶעלֶען

זָאלל אִיךְ אַזוֹי מוֹרָא לֶעבֶּעדִיגֶערְהֵייד, וְויא אִיךְ הָאבּ מוֹרָא פַאר זַיין מַאמֶען טוֹידְטֶערְהֵייד. – אַ גַנָב מֶאג מֶען שְׁלָאגֶען, גְ'שְׁקָשֶׁה!

– אָבֶּער עֶר הָאט נָאךְ גָאר נִישְׁט גֶעגַנְבֶ'עט, אֵייין אַיינְבְּרָאךְ אוֹיף דִיר! הָאט דִי קֶאכִין גֶעטַעֲנָה'ט, לָאז אִיהם אָבּ, אַ קְרַאנְק קִינְד, מַיינֶע שׂוֹנְאִים זָאלְלֶן זַיין פָּנִים אוּנ זַיין גֶעזוּנְד הָאבֶּען!

– פְרִיהֶער אִיהם אוֹיסְטְרֵייסְלֶען, זֶעהְן צוּ הָאט עֶר דָא נִיט עֶפִּיס צוּגֶע־נוּמֶען, הָאט חַאצְקֶעל נָאכְגֶעגֶעבֶּען, דֶערְנָאךְ – קְטְשָׁארְטוּ מַאטֶערִי!

אוּנ חַאצְקֶעל הָאט גֶענוּמֶען יָאסֶעלֶען טְרֵייסְלֶען. זוּכֶען אִין זַיינֶע קֶעשֶׁענֶעס, אָבֶּער עֶר הָאט גָאר נִישְׁט גֶעפוּנֶען. דַיין גְלִיק, מַמְזֵר, וָואס דוּא הָאסְט נָאךְ קֵיין צַייט גֶעהַאט עֶפִּיס צוּגֶעהֶמֶען. אִיךְ וָואלְט דִיךְ אַ לֶעבֶּעדִיגֶען נִיט גֶעלָאזֶען – מַארְשׁ, פַּאשָׁאל! אוּנ פַארְזָאג דַיינֶע אוּרֶענִיקְלֶעךְ אִין חַאצְקֶעלְס הֶאנְד נִיט אַרַיינְצוּפַאללֶן!

מִיט דִי וֶוארְטֶער הָאט חַאצְקֶעל דִי טְהִיר גֶעאֶפֶענְט, אוּנ מִיט עֶטְלִיכֶע זֶעטְצֶען אִין זַייט אוּנ אִין רוּקֶען, דָאס צוּטוּמֶעלְט, הַאלְבּ טוֹיט קִינְד פוּן אַללֶע טְרֶעפְּלֶעךְ אַרָאבְּגֶעשְׁלַיידֶערְט. אַ הִיבְּשֶׁע וַויילֶע אִיז יָאסֶעלֶע לִיגֶען גֶעבְּלִיבֶּען אוֹיפְ'ן גַאס, נִיט וִויסֶענְדִיג אוּנ נִיט פִיהלֶענְדִיג וָואס מִיט אִיהם טְהוּט זִיךְ, נוּר דִי קֶאכִין, וָואס אִיז צִיַקאוֶוע גֶעוֶועזְן צוּ וִויסֶען, צוּ עֶר הָאט נָאךְ כֹּחַ אַהֵיים צוּ גֶעהֶען, אִיז אַרוֹים, אִיהם צוּגֶעהָאלְפֶען זִיךְ אוֹיפְהֵייבֶּען, אוּנ אִיהם גֶעהֵייסֶען גֶעהן אַהֵיים.

יָאסֶעלֶע אִיז נָאךְ גֶענַאנְגֶען עֶטְלִיכֶע טְרִיט אַלֵיין, בַּאלְד אָבֶּער הָאבֶּען זִיךְ אִיהם דִי פִיסְלֶעךְ אוּנְטֶערְגֶעבְּרָאכֶען, אוּנ עֶר הָאט זִיךְ מִיט דִי לֶעצְטֶע כּוֹחוֹת קוֹים צוּם פַארְקֶען צוּגֶעשְׁלֶעפְּט. דָא הָאט עֶר זִיךְ אַנִידֶערְגֶעזֶעצְט, גֶעמֵיינְט, אָבְּרוּהֶען זִיךְ אַ בִּיסֶעל, נוּר בַּאלְד הָאט עֶר זִיךְ פֶערְגֶעסֶן וואו עֶר אִיז. פַייֶערִיגֶע רֶאדֶער הָאבֶּען זִיךְ גֶעדְרֶעהט פַאר זַיינֶע אוֹיגְלֶעךְ, אוּנ דַאכְט זִיךְ, אַזוֹי פִינְסְטֶער אַרוּם אִיהם, פוּנֶדֶערְסְטְוֶועגֶען זֶעהט עֶר עֶפִּיס מֶענְשֶׁען, אַזֶעלְכֶע מָאדְנֶע הוֹיכֶע מֶענְשֶׁען, מִיט דְרַיי נֶאזֶער, מִיט פִינְף נֶאזֶער – מִיט אַ סַךְ קֶאפּ, זַיי זֶעהֶען אוֹיס וִוי חַאצְקֶעל, וְויא שַׁיינְדֶעלֶע, דִיקֶע, הֵייכֶע בִּיז'ן הִימֶעל... עֶר שְׁרֶעקְט זִיךְ פַאר זַייא, עֶר צִיטֶערְט, זַיי ווִילְלֶען אִיהם שְׁלָאגֶען, נוּר אָט, דַאכְט זִיךְ, שְׁטֶעהט דִי מַאמֶע זַיינֶע, זִיא וֵויינְט, זִיא גְלֶעט אִיהם, זִיא לֶעגְט אִיהם אִין בֶּעט, טוּלֶעט אִיהם, נִישְׁטָא מֶעהר קֵיין מֶענְשֶׁען, דִי מַאמֶע אוֹיךְ נִישְׁטָא... נוּר שָׂרָה'לֶע שְׁטֶעהט לֶעבֶּען אִיהם אוּנ גִיט אִיהם אַ שְׁוַוארְבֶּע, אַ טְהַייֶערֶע שְׁוַוארְבֶּע מִיט רוֹיטֶע גְרוֹיסֶע אוֹתִיוֹת, אוּנ דִי אוֹתִיוֹת טַאנְצֶען, שְׁפְּרִינְגֶען... אוּנ אָט הֶערְט עֶר וְויא דֶער טַאטֶע הוּסְט אוּנ הוּסְט; נוּר עֶפִּיס

דאכט איהם, אז ניט דער טאַטע נור ער אַלליין הוסט עס, אונ נאָך יעדען הוסט שטעכט איהם אַזוי אין זייט... ער טאַפּט מיט דער האַנד, וואס שטעכט איהם אַזוי? ער הערט וויא ער קרעכצט, דער אָטהעם איז איהם אַזוי שווער, אונ אַזוי קרעכצט ער וויטער, ביז ער ווערט ענטשלאָפען.

— אַ גאַנצע נאַכט האָט גערעגענט געגאָסען, אַ לעבעדיגער מענש איז אויפן גאַס ניט אַרויס. פּאָר טאָג ערשט, אַז ר' שואל דער שוחט איז אין בויניע געגאַנגען, מיט די חלפים אין איין האַנד אונ מיט זיין גרויסער לאַטערנע אין דער אַנדערער, האָט ער אין וועג יאָסעלע געפונען.

ר' שואל איז בכלל קיין פּחדן ניט געוועזן, פון דעסטוועגען איז ער מיט שרעק אָבגעשפּרונגען צוריק, אַז ער איז צו נאָהענטער אונ דערזעהן עס ליגט אַ קינד אונ קרעכצט.

„וואס קאַן עס זיין? וואס זאלל עס בעדייטען?" פרעגט זיך ר' שואל. אין אַזא נאַכט, וואס אַ הונד איז אויפ'ן גאַס ניט אַרויס, וויא קומט עס עפּיס ניט גלאט!"

ער האָט די לאַטערנע צוגערוקט נאָהענטער אונ האָט דערזעהן. — „אַ יודיש קינד, אויף מיין הן צדק! וואס איז דאס? ניין, מען טאהר אַזוי ניט פאַר־ביינעהן, איך מוז באַלד געוואָהר ווערן!" אונ שואל האָט זיך איינגעבויגען, אַ טאַפּ געטהון דאס קינד. — „אַ ציַקאַווע זאַך, האָט ער ווידער געזאָגט, אַ וואַרעם קאָפּעל... איך האָב געמיינט עס וועט זיין — אַ דערפּאָרען, נאַ דיר גאָר, היים וויא פייער, אַ ציַקאַווע זאַך!"

— שטעה אויף, יונגעלע! האָט שואל אָנגעהייבען עס וועקען, שטעה אויף, האָט ער עס פאַר'ן קאָפּעל אויפגעהייבען.

יאָסעלע האָט דיא אויגען געעפענט.

— אוי, די זייט! האָט יאָסעלע געקרעכצט.

— ווער ביזט דוא, יונגעלע? זאג, ווער ביזט דוא? האָט שואל עטליכע מאָל איבערגעפרעגט, ביז ער האָט עס פאַנאַנדערגעצוקעט.

— יאָסעלע! האָט דאס אָרעם קינד קוים אַרויסגערעדט.

— וועלכער יאָסעלע? האָט שואל ווידער געפרעגט.

— דער גנב!

— דער גנב? יאָסעלע? אַ ודאי העניעס יונגעל!

— מיין מאַמע איז דאָ ערשט געוועזן! האָט דאס קינד געקרעכצט.

— דיין מאַמע איז געשטאָרבען, נאַרעלע, דאַריבער וואַלגערסט דוא זיך

אַזוֹי אוֹיפ'ן גַאס! הָאט שׁוֹאֵל וִויא פַאר זִיךְ גֶערֶעדְט. נוּר זָאג מִיר, וְויא טְהוּסְט דוּא אַזַא נַארִישְׁקַייט אוּנ לֶעגְסְט זִיךְ שְׁלָאפֶען אִין אַזַא שְׁלַאגְס-רֶעגֶען אוֹיפ'ן גַאס? וָואס בִּיזְט דוּ אַהֵיים נִיט גֶעגַאנְגֶען? נָאךְ צוּ מַעֲרִיב גֶעכְטֶען הָאבּ אִיךְ דִיךְ גֶעזֶעהן, אוּנ הָאבּ גֶעמֵיינְט דוּא גֶעהסְט אַהֵיים.

—אִיךְ הָאבּ קֵיין הֵיים נִיט! הָאט יָאסֶעלֶע קוֹים אַרוֹיסְגֶעקְרֶעכְצְט.

—בִּיזְט דוּא דָאךְ טַאקִי גָאר נִיט קְלוּג, הָאט אִיהם ר' שׁוֹאֵל צוּ פֶערְשְׁטֶעהן גֶעגֶעבֶּען, אִיךְ הָאבּ גֶעמֵיינְט, בִּיזְט אַ קְלוּגֶער יוּנְגֶעל. נַארֶעלֶע, אַז דוּא וָואלְסְט צוּ מִיר אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען נֶאכְטִיגֶען וָואלְט אִיךְ דִיךְ אוֹיךְ נִיט אַרוֹיסְגֶעטְרִיבֶּען. וְויא נֶאכְטִיגְט מֶען דָאס אִין אַזַא קֶעלְט אוּנ רֶעגֶען אוֹיפ'ן גַאס?, עֶס אִיז דָאךְ סַכָּנָה נְפָשׁוֹת!

יָאסֶעלֶע הָאט שׁוֹין נִיט גֶעעֶנְטְפֶערְט, עֶס הָאט אִיהם אָנְגֶעהֵייבֶּען וַוארְפֶען אִין קֶעלְט, אוּנ ר' שׁוֹאֵל הָאט גֶעהֶערְט וְויא עֶס טְרֵייסְלֶען זִיךְ אִיהם דִיא צֵיינְדְלֶעךְ אִין מוֹיל.

—זֶעהסְט דוּא, הָאט עֶר גֶעזָאגְט מִיט רַחֲמָנוּת, הָאסְט זִיךְ טַאקִי שׁוֹין צוּגֶעקִיהלְט! קוּם מִיט מִיר, אִיךְ וֶועל דִיךְ אִין אַ שְׁטוּבּ אַרַיינְפִּיהרֶען. קֵיין יוּד וֶועט דִיךְ נִיט אַרוֹיסְטְרַייבֶּען, וֶועסְט זִיךְ אָנְוַוארֶעמֶען אַ בִּיסֶעל. יָאסֶעלֶע הָאט נִיט גֶעאֶנְטְפֶערְט.

—וָואס שְׁוַויינְסְט דוּא, נַארְעלֶע? קוּם גִיכֶער, הָאט ר' שׁוֹאֵל מִיט רַחֲמָנוּת אִיהם אָנְגֶענוּמֶען – קוּם, מַיין קִינְד, אִיךְ הָאבּ מוֹרָא, דוּא בִּיזְט שׁוֹין גוּט קְרַאנְק... אַזַא נַארְרִישְׁקַייט, אַזַא נַארְרִישְׁקַייט! אִיךְ פֶערְשְׁטֶעה עֶס גָאר נִיט, וָואס הָאסְט דוּא זִיךְ לְכַתְּחִלָּה גֶעקְלֶערְט, אַז דוּא הָאסְט זִיךְ דָא שְׁלָאפֶען גֶעלֶעגְט?

אוּנ ר' שׁוֹאֵל הָאט אִיהם גֶעפְּרוּבְט פַאר אַ הֶאנְטֶעל אָנְגֶעהמֶען, אִיהם אַרַיינְפִּיהרֶען עֶרְגֶעץ, נוּר דָאס עֶלֶענְד קִינְד הָאט שׁוֹין אוֹיף דִיא פִיסְלֶעךְ זִיךְ נִיט גֶעקָאנְט שְׁטֶעללְן.

—בִּיזְט גוּט קְרַאנְק, אָרֶעם קִינְד! הָאט דֶער אַלְטֶער יוּד מִיט אַ שְׁוֶוערְן זִיפְץ אַרוֹיסְגֶערֶעדְט, וָואס טְהוּ אִיךְ מִיט דִיר?

עֶר הָאט דִיא חֲלָפִים זַיינֶע אִין בּוּזֶעם אַרַיינְגֶעשְׁטֶעקְט, גֶענוּמֶען יָאסֶעלֶען אוֹיף דִיא הֶאנְד, זִיךְ גֶעוואוּנְדֶערְט וְויא גְרִינְג עֶר אִיז. „וְויא אַ קִינְד אֶפְשַׁר פוּן דְרַיי יָאהר!" הָאט עֶר פַאר זִיךְ גֶערֶעדְט, עֶר הָאט אִיהם צוּם בַּעַל טַאקְסֶע גֶעוָואלְט אַרַיינְטְרָאגֶען, עֶר הָאט זִיךְ אָבֶּער בַּאלְד דֶערְמָאנְט אוּנ גֶעזָאגְט: נִישְׁט כְּדַאי! בֶּעסֶער צוּ אֵיין אַנְדֶער יוּדֶען... הָאטְשׁ אִיךְ הָאבּ נָאר קֵיין צַייט נִיט, דִיא קְצָבִים וֶועלְן דָארְט מְשׁוּגַע וֶוערְן... זָאלְלְן זַייא מְשׁוּגַע וֶוערְן! וְויא רֶעגְן?

לָאזֶען אִיהם אוֹיפ'ן גַאס ? — נוּ, אַ מַעֲשֶׂה, אַ מַעֲשֶׂה נוֹרָא, מַמָשׁ! אִיךְ וָואלְט עֶס גָאר אוֹיף דִיר נִיט גֶערֶעכֶענְט, נַארִישׁ קִינְד!

אוּנ אִין עֶרְסְטֶען יוּדִישֶׁען פֶּענְסְטֶער, וואוּ עֶס הָאט נוּר אַ שַׁיין פוּן אַ לִיכְט זִיךְ גֶעוִויזֶען, הָאט ר' שָׁאוּל אָנְגֶעקְלַאפְּט, גֶעבֶּעטֶען אֶפֶענֶען דִיא טְהִיר.

— אַזַא מַעֲשֶׂה, אַזַא מַעֲשֶׂה! הָאט ר' שָׁאוּל גֶעקְרֶעכְצְט אִין שְׁטוּבּ אַרַיינְ־קוּמֶענְדִיג. אַ קִינְד, גֶעהמְט אוּנ לֶעגְט זִיךְ שְׁלָאפֶען אוּנְטֶער אַ פַּארְקֶען, אִין אַזַא נַאכְט, וָואס הָאט עֶמֶערְוַוייז גֶעגָאסֶען!... הָאט קַיין דַאֲגוֹת נִיט, אוּנ שְׁלָאפְט מִסְתָּמָא שְׁטַארְקֶער וִויא אַ דֶערְוַואקְסֶענֶער מֶענְשׁ; הֶערְט גָאר נִיט, אַז עֶס רֶעגֶענְט אוֹיף אִיהם, שְׁלָאפְט זִיךְ אָהן דַאֲגוֹת, אוּנ גֶעהמְט אוּנ קִיהלְט זִיךְ צוּ; אוּנ אִיךְ הָאבּ מוֹרָא, אַל תִּפְתַּח פֶּה לְשָׂטָן, עֶר הָאט זִיךְ אַ גַאנְצֶע הֲתוּנָה אָנְגֶעמַאכְט... גוּט נָאךְ, וָואס אִיךְ הָאבּ עֶס דֶערְזֶעהן! צוּ מַיין הֵיים אִיז אָבֶּער אַ מַהֲלָךְ רַב פוּן דַאנֶען; בִּין אִיךְ מִיךְ מְיַשֵּׁב: יוּדֶען זֶענֶען דָאךְ יוּדֶען, וֶועלְכֶער יוּד וֶועט נִיט לָאזֶען אַ קִינְד, וָואס וַואלְגֶערְט זִיךְ אִין אַזַא נַאכְט אוֹיפ'ן גַאס, צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּבּ אַרַיינְטְרָאגֶען, בִּיז וַואנֶען וָואס? — אָט הָאבּ אִיךְ עֶס צוּ אַייךְ אַרַיינְגֶעטְרָאגֶען.

— אַ יוּדִישׁ קִינְד? הָאט דֶער בַּעַל־הַבַּיִת גֶעפְרֶעגְט.

— אַ יוּדִישׁ קִינְד, אַ יָתוֹם'ל! נָאךְ גֶעבְּטֶען צוּ מַעֲרִיב קַדִישׁ גֶעזָאגְט נָאךְ דֶער מַאמֶען זַיינֶער. אַ כְּשֵׁרָה פְרוּמֶע אִשָּׁה גֶעוֶועהן דִיא מַאמֶע זַיינֶע!... דֶער בַּעַל־הַבַּיִת הָאט אַ קוּק גֶעטְהוּן אוֹיף דָאס קִינְד אוּנ הָאט עֶס בַּאלְד דֶערְקֶענְט.

דָאס אִיז דָאךְ דֶער אִינְגֶעלֶע, וָואס אַלֶע רוּפֶען אִיהם גַנָב! הָאט דֶער בַּעַל־הַבַּיִת גֶעזָאגְט, עֶפִּיס אַ גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה הָאט מֶען מִיר אָנְדֶערְצֶעהלְט אוֹיף אִיהם. נוּר דָאס אִיז נִיט מַיין זַאךְ — מִיר, זֶעהט אִיהר, אִיז דֶער אִינְגֶעלֶע דַוְקָא גֶעפֶאלֶען. הֶערְט אוֹיס אַ מַעֲשֶׂה וָואס קָאנֶן זִיךְ פַארְלוֹיפֶען: עֶפִּיס אֵיינְמָאל, בֶּעמֶערְק אִיךְ אִין חֶדֶר, אַז מַיינֶע יוּנְגְלֶעךְ קוּקֶען זִיךְ אִיטְלִיכֶע וַוייֶלֶע אַיין אִין פֶּענְסְטֶער, אוּנ הָאבֶּען דָארְט עֶפִּיס צוּ טְהוּן מִיט אֵיינֶעם; בֶּאזֶער אִיךְ מִיךְ אָן אוֹיף זֵיי, אוּנ קְלֶער גָאר נִישְׁט. נוּר וָואס אַ שֵׁיינַאין אַ אִינְגֶעל קָאן! אִיז זִיךְ אַ מָאל מְיַשֵּׁב אֵיינֶער פוּן מַיינֶע חֶדֶר־יוּנְגְלֶעךְ אוּנ גֶעהמְט אַ טַאשׁ הֵייסֶע טְהֵיי אוּנ גִיסְט דוּרְךְ דוּרְכ'ן פֶּענְסְטֶער אוּנ בְּרִיהְט אָב אִימִיצֶען. אִיךְ הֶער אַ גֶעשְׁרֵיי, אִיךְ לוֹיף אַרוֹיס, אוּנ דִי הַארְץ אִיז מִיר צוּגֶעגַאנְגֶען! אָבְּגֶעבְּרִיהט נֶעבִּיךְ אָט טַאקִי דֶעם אֵייגֶענֶעם אִינְגֶעלֶע — אִיךְ דֶערְקֶען אִיהם גַאנְץ גוּט — אִיךְ נֶעהם אִיהם אַרַיין אִין חֶדֶר, אִיךְ טְהוּ אִיהם אוֹיס דִי הֵייזְלֶעךְ, אַ דַאנְק גָאט! קֵיין בְּלָאזֶען נִישְׁטָא, מִסְתָּמָא נִיט גַאנְץ הֵייס גֶעוֶועזֶן דִי טְהֵיי. נָאךְ נִסִים, ווי אִיךְ בִּין אַ יוּד! אִינְגֶעלֶע,

וָואס טְהוּסְט דוּא דָא אוּנְטֶערן פֶּענְסְטֶער? פְרֶעג אִיךְ, — אִיךְ הֶער צוּ וִויא מֶע לֶערְנְט.דָא! אֶנְטְפֶערְט עֶר מִיר.

וָואס לֶערְנְט מֶען דָא? פְרֶעג אִיךְ צִיקַאוֶועֶ, נוּ וָואס מֵיינְט אִיהר? הָאט עֶר מִיר נִיט אָבְגֶעזָאגְט אַ גַאנְצֶען קַאפִּיטֶעל יְשַׁעְיָה אוֹיסְוֶועניג, פּוּנְקְט וִויא אִיךְ לֶערן מִיט מַיינֶע הֶעֶר־אִינְגְלֶעךְ? דִיא הַארְץ אִיז מִיר פַּארְקְלֶעמְט גֶעוָוארֶען בְּעֶנְעהמֶענְדִיג דִיא גַאנְצֶע תּוֹלְדוֹת פוּן דֶעם אִינְגֶעלֶע, אוּנ אִיהר מֶאגְט מִיר גְלוֹיבֶּען, ר׳ שׁוֹאֵל, וֶוענן אִיךְ הֶער נִיט מִן הַצַד, אַז בֶּערל שֶׁעפְּטֶעלְס הָאט צוּלִיעב אִיהם פֶערְלָארֶען אַ הַאלְבֶּען קְנֶעלוּנְג, וָואלְט אִיךְ בְּשִׂמְחָה רַבָּה אִיהם צוּ מִיר אִין חֶדֶר אַרַיינְגֶענוּמֶען אוּנ וָואלְט מִיט אִיהם גֶעלֶערְנְט אוּמְזִיסְט. אִין מִיטֶען בִּין אִיךְ דָא אַ גֵר בַּיי אַייךְ אִין שְׁטָאדְט... אוּנ אִיךְ וֵויים בֶּאֱמֶת נִיט, וִויא גֶעפִינְט זִיךְ נִיט פַאר אַזַא קִינְד, וָואס הָאט אַזַא תְּשׁוּקָה צוּ לֶערְנֶען, קֵיין קָרוֹב, קֵיין גוֹאֵל, וָואס זָאלל זֶעהן, עֶר זָאל גֶעבִּיךְ לְאִבּוּד נִיט גֶעהן? נַא, אַ בֶּעשֶׁערְטֶע זַאךְ מִסְתָּמָא! דַארְפְט אִיהר גֶעהן אִיהם גֶעפִינֶען אוֹיפְ'ן גַאס גֶעבִּיךְ, אוּנ אִיהם אַרַיינְטְרָאגֶען צוּ מִיר... דֶער רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַפָּנִים וֵויים, אַז אִיךְ הָאב רַחֲמָנוּת אוֹיף אִיהם, הָאט עֶר אַייךְ אָנְגֶעוִויזֶען מַיין טְהִיר וָואהִין אַרַיינְצוּגֶעהן! זָאלל אַייךְ זַיין צוּ מִצְוָה, ר׳ שׁוֹאֵל, מְגַלְגְלִין זְכוּת עַל יְדֵי זַכַּאי!

— אִיךְ הָאב, בֶּעט מַעֲשֶׂה, גָאר קֵיין אַנְדֶער מַחֲשָׁבָה נִיט גֶעהַאט, וִויא אַרַיינְטְרָאגֶען מַיין מְצִיאָה צוּ ר׳ שְׁלֹמֶה'ן, אוּנְזֶער בַּעַל-טַאקְסֶע, הָאט ר׳ שׁוֹאֵל דֶערצֶעהלט, אִין מִיטֶען דֶערְמָאן אִיךְ מִיר דִיא גַאנְצֶע גֶעשִׁיכְטֶע, וָואס דָא אִיז גֶעשֶׁעהן מִיט דֶעם אֵיינֶענֶעם יוּנְגֶעל, צוּלִיעב ר׳ שְׁלֹמֶה'ס וַוייבּ, אוּנ גִיבּ בֶּעט מַעֲשֶׂה אַ קְלֶער: אֶפְשַׁר אִיז דָאס דֶעם בַּעַל טַאקְסֶע אוּנְזֶערן אַ נִסָיוֹן פוּן אוֹיבֶען? נִיט כְּדַאי, רֶעכֶען אִיךְ, אַ יוֹדֶען צוּ אַ נִסָיוֹן צוּ בְּרֶענְגֶען, אִין וֶועלְכֶען עֶר וֶועט זִיכֶער נִיט בַּיישְׁטֶעהן! אוּנ אִיךְ נֶעהם אוּנ טְרָאג אִיהם אַרַיין צוּ אַייךְ. לָאז עֶר זִיךְ טַאקִי דוּרְכְוָוארֶעמֶען זַיינֶע בֵּיינְדֶעלֶעךְ! בֶּעט אַייעֶר וַוייבּ, זִיא זָאלל אִיהם גוּט אַיינְדֶעקֶען, אֶפְשַׁר וֶועט עֶר אִיבֶּערשְׁוִוויצֶען אוּנ גֶעזוּנְד וֶוערן. צוּם דַאוְונֶען, וֶועל אִיךְ, אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, אַ רֶעד מַאכֶען אִין בֵּית-הַמִּדְרָשׁ, אוּנ אִיהר וֶועט זֶעהן, יוֹדֶען וֶועלֶען נִיט לָאזֶען עֶס זָאלל אַזֵיינְס מִיט אִיהם פַּאסִירֶען נָאךְ אַמָאל! מְעֶן דַארְף נָאר קָאנֶען מְעוֹרֵר זַיין יוֹדֶען, וֶוערְט שׁוֹין אַלְץ רֶעכְט! „נֶהֱבָּעִין לַמִּשְׁכָּן וְנוֹתְנִין״, אַ מָאהֶענֶער בְּרוֹיךְ מֶען הָאבֶען, בְּלַייבְּט אַ יוֹד קֵיין בַּעַל-חוֹב נִיט!...

— אַ גוּטֶער צָאהלֶער אָבֶּער, ר׳ שׁוֹאֵל, בְּרוֹיךְ נִיט צוּ וַוארְטֶען בִּיז מֶען וֶועט קוּמֶען מָאהנֶען!... עֶר גֶעדֶענְקְט זַיין חוֹב אַלְלֵיין, אוּנ נָאךְ עֶהֶדֶער יֶענֶער

קוּמְט מָאהנֶען, טְרָאגְט עֶר אִיהם אִין שְׁטוּבּ אַרַיין!... הָאט דֶער ווִילְנָא'ר מְלַמֵּד בֶּעמֶערְקְט, אוּנ דָאס אִיז טַאקִי פוּן אֵייבִּיג אָן אוּנְזֶער חִסָרוֹן! מִיר יוּדֶען הָאבֶּען אִין זִיךְ קֵיין אֵייגֶענֶע הִתְעוֹרְרוּת נִיט, צוּ יֶעדֶער גוּטֶע זַאךְ בְּרוֹיכֶען מִיר הָאבֶּען אַ מְעוֹרֵר מִן הַחוּץ... וָואלְט נִיט גְלַייכֶער גֶעוֶועהן, אַז מֶען וָואלְט בֶּעסֶער מְקָרֵים זַיין יֶעדֶע רָעָה זִיא זָאלל נִיט קוּמֶען?

— אִיהר זַייט צוּ יוּנְג, ר' בְּצַלְאֵל! הָאט זִיךְ ר' שׁוֹאֵל אָבְּגֶערוּפֶען, מֶען טָאהר אוֹיף יוּדֶען נִיט מְלַמֵּד חוֹבָה זַיין, שְׁוֶוערֶע צַייטֶען הַיינְטִיגֶע, ר' בְּצַלְאֵל!... מֶען בְּרוֹיךְ דֶעם רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דַאנְקֶען, אַז יוּדֶען קָאנֶען נָאךְ בֶּעצָאהלֶען, וֶוענְן מֶען מָאהנְט שׁוֹין בַּיי זֵיי? דָאס זֶענֶען אוֹיךְ נִסִּים גְרוֹיסֶע...

דֶערְוַוייל הָאט דֶעם מְלַמֵּד'ס וַוייבּ יָאסֶעלֶען אַרָאבְּגֶעצוֹיגֶען דִיא נַאסֶע בְּגָדִים'לֶעךְ זַיינֶע, אִיהם אַוֶועקְגֶעלֶעגְט אוֹיף בֶּעטְגֶעוַואנְד אוּנ גוּט אַיינְגֶעדֶעקְט. זִיא הָאט אָבֶּער נִיט אֵיין וָוארְט פוּן אִיהם גֶעקָאנְט אַרוֹיסבֶּעקוּמֶען, עֶר הָאט גֶעפִיבֶּערְט אוּנ גֶערֶעדְט פוּן הִימִּ'ץ.

— אַ טוֹיטֶער קִינְד, גָאטט ווֵייס צוּ עֶר וֶועט טָאג דֶערלֶעבֶּען?! הָאט דָאס וַוייבֶּעל דִיא מַאנְסְלַייט דֶערְצֶאהלְט, מִיט שְׁרֶעק אוֹיף אִיהר גֶעזִיכְט, זָאלל אֶער לוֹיפֶען גָ'אךְ אַ דָאקְטָאר, אֶפְשַׁר קָאנן מֶען אִיהם נָאךְ רַאטָאוֶוען!

— ווֵייסְט אִיהר וָואס, ר' בְּצַלְאֵל, לוֹיפְט אִיהר, זַייט מוֹחֵל, אִין בּוֹינְיֶע אַרַיין זָאגְט דִיא קַצָּבִים, זֵיי זָאללֶען שִׁיקֶען נָאךְ מַיין אֵיידִים. זָאלל עֶר הַיינְט טְ'וִילֶען, אִיךְ וֶועל לוֹיפֶען בְּרֶענְגֶען נַחְמָן דֶעם פֶּעלְשֶׁער!

אִין עֶטְלִיכֶע מִינוּט אַרוּם, אִיז ר' שׁוֹאֵל צוּרִיק אַרַיין מִיט נַחְמָן דֶעם פֶּעלְשֶׁער, וֶועלְכֶער הָאט בַּאלְד דֶערְקֶענְט, אַז יָאסֶעלֶע הָאט גֶעהַאפְּט אַ שְׁטַארְקֶע לוּנְגֶען־עֶנְטְצִינְדוּנְג, אוּנ אִיז אִין אַ גְרוֹיסֶער סַכָּנָה; עַל כֵּן אִיז זַיין עֵצָה: מֶען זָאלל אִיהם וָואס גִיכֶער אַוֶועקְטְרָאגֶען אִין הֶקְדֵשׁ, וואוּ עֶס אִיז דָא אַ שְׁטֶאנְדִיגֶער דָאקְטָאר מִיט אֵיין אַפְּטֵייק. — דָא אִיז פַאר אִיהם קֵיין אָרְט נִיט, בִּיז מֶען וֶועט אַהֶערצוּ בְּרֶענְגֶען פַאר אִיהם אַ דָאקְטָאר מִיט רְפוּאוֹת, קָאנן עֶר אַרַיין אִין אַ נָאךְ גְרֶעסֶערֶע סַכָּנָה.

נִיט גֶעוַוארְט אֵיין מִינוּט הָאט דֶער אַלְטֶער ר' שׁוֹאֵל גֶענוּמֶען דָאס קְרַאנְקֶע קִינְד ווִיא אַ קְוַואטֶער אוֹיף בֵּיידֶע הֶאנְד, דָאס ווִילְנָא'ר וַוייבֶּעל הָאט עֶס אַיינְגֶעווִיקֶעלְט אוּנ צוּגֶעדֶעקְט מִיט אַ וַוארֶעמֶע דֶעקֶע, אוּנ מִיט טְהְרֶערן אִין דִיא אוֹיגֶען הָאט זִיא גֶעזָאגְט: גֶעהט, ר' שׁוֹאֵל, אַ מִינוּט אִיז אַ סַךְ, רַאטָאוֶועט דֶעם אָרֶעם קִינְד! גָאטט וֶועט, צוּלִיעבּ זַיין מַאמֶעס זְכוּת, דוּרְךְ אַייךְ אִיהם זַיין אֶמֶת'ע רְפוּאָה צוּשִׁיקֶען! אִיךְ וֶועל נוּר דָא מַיינֶע קִינְדֶער אָנְטְהוּן, וַואשֶׁען אוּנ

בְּרָכָה מִיט זַיְיא אָבְזָאגֶען װעל אִיךְ בַּאלְד קוּמֶען אִין הֶקְדֵש, לֶעבֶּען אִיהם זַיְין. דָאס הַארְץ צוּגֶעהט מִיר פוּן רַחֲמָנוּת.

— אִיךְ בִּין אַ שְׂכִיר יוֹם, הָאט דֶער מְלַמֵד זִיךְ פַארֶענְטְפֶערְט. אִיךְ מוּז אָבְּדַאוְונֶען אוּנ לוֹיפֶען אִין חֶדֶר אַרַיְין, אַז נִיט וָואלְט אִיךְ אַיְיךְ נִיט לָאזֶען, ר׳ שׁוּאֵל, אִיהם אוֹיף אַיְיעֶרֶע הֶאנְד יְטְרָאגֶען, אִיךְ בִּין יוּנְגֶער אוּנ מִיר וָואלְט עֶס גֶעווִיס גְרִינְגֶער זַיְין וִויא אַיְיךְ.

— קֵיין שְׁוָוערֶע מַשָׂא, ר׳ בְּצַלְאֵל, הָאט ר׳ שׁוּאֵל גֶעעֶנְטְפֶערְט, אַ אוֹיסְגֶעפַּיינִיגְט לַייבֶּעלֶע נֶעבִּיךְ... װֶעגְט אִין גַאנְצֶען וִויא אַ קִינְד פוּן דְרַיי יָאהר. וָואלְט מִיר אַזוֹי גְרִינְג זַיין עֶס צוּ רַאטֶעוֶוען, וִויא גְרִינְג דָאס אַוֶועקְטְרָאגֶען בִּיז׳ן הֶקְדֵש וֶועט מִיר זַיין.

דְרַיי טָאג אִיז יָאסֶעלֶע אִין הֶקְדֵש גֶעלֶעגֶען, אוֹיסֶער דֶעם אַלְטֶען ר׳ שׁוּאֵל שׁוֹחֵט, וָואס פְלֶעגְט עֶטְלִיכֶע מָאל אִין טָאג אִיהם קוּמֶען גֶעוָואהר וֶוערְן, פְלֶעגְט אָפְט דֶעם ווִילְנָא׳ר מְלַמֵד׳ס וַוייבּ שָׁעוֹת גַאנְצֶע זִיצֶען נֶעבֶּען אִיהם. אִיהם דָאס קִישֶׁעלֶע אוּנְטֶער זַיין קָאפֶּעל צוּרֶעכְט לֶעגֶען, דִיא רְפוּאָה אִיהם גֶעבֶּען, אוּנ הָאט צוּ אִיהם טְרַייַקייט אַרוֹיסְגֶעוִויזֶען וִויא אַ מוּטֶער צוּ אִיהר קִינְד. מֶעהר אִיז קֵיינֶער צוּ אִיהם נִיט גֶעקוּמֶען, מִיט אִיהם זִיךְ נִיט אִינְטֶערֶעסִירְט, וֶועלְכְּסְט דֶער אֵייגֶענֶער פָאטֶער זַיינֶער, וָואס אִיז דָא אִין דֶעם וֶועלְבֶּען הוֹיז אוּנְטֶער אֵיין דַאךְ גֶעלֶעגֶען, הָאט נִיט גֶעווּאוּסְט אִין וֶועלְכֶער סַכָּנָה זַיין עֶלֶענְד קִינְד לִיגְט דָא נֶעבֶּען אִיהם. בָּרוּךְ דֶער שַׁמָשׁ אִיז אַלֵיין, אִין דֶער צַייט, גֶעפֶאהְרְלִיךְ קְרַאנְק גֶעוֶועהן, אוּנ וֶועמֶען אִיז עֶס אִין זִינֶען גֶעלֶעגֶען אִין אַזַא צוּשְׁטַאנְד אִיהם דִיא גוּטֶע בְּשׂוֹרָה אָנְצוּזָאגֶען.

עֶרְסְט אוֹיפ׳ן דְרִיטֶען טָאג הָאט זִיךְ יוֹנָה וַואסֶערְטְרֶאגֶער, בַּיי שֵׁיינְדֶעלֶען אִין קִיךְ, דֶערְווּאוּסְט, וָואס מִיט יָאסֶעלֶען טְהוּט זִיךְ.

דִי קָאכִין הָאט אִיהם דֶערְצֶעהלְט, אַז זִיא הָאט אִין יַאטְקֶע גֶעהֶערְט, אַז חַיֶענֶעס יוּנְגֶעל הָאט מֶען אַ דֶערְפְרָארֶען אוֹיפ׳ן גַאס גֶעפוּנֶען, אוּנ עֶר לִיגְט אִיצְט גֶעפֶאהְרְלִיךְ קְרַאנְק אִין הֶקְדֵש.

יוֹנָה הָאט נִיט גֶעוַוארְט, אוּנ מִיט דִיא לֶעדִיגֶע עֶמֶער אִין בֵּיידֶע הֶאנְד, אִיז עֶר גֶעלָאפֶען גְלַייךְ צוּם הֶקְדֵש. פַארְבַּייַלוֹיפֶענְדִיג פַאר בַּיי גֶעצֶעל דֶעם שְׁנַיידֶער, אִיז עֶר אַרַיין גֶעוָואהר וֶוערְן, טָאמִיר וַוייס שָׂרָה׳לֶע עֶפִּיס. שָׂרָה׳לֶע הָאט נָאךְ אָבֶּער פוּן גָאר נִישְׁט גֶעווּאוּסְט; שַׁבָּת אַ גַאנְצֶען טָאג הָאט זִיא אִיהר בְּרוּדֶערְ׳ל גֶעזוּכְט, דֶער שַׁמָשׁ פוּן שְׁטִיבֶּעל הָאט אִיהר גֶעזָאגְט, אַז שׁוֹין עֶטְלִיכֶע נֶאכְט גֶאכְטִיגְט עֶר דָא נִיט.

– קום שָׂרָה'לֶע, גִיכֶער, צום הֶקְדֵשׁ, קום! הָאט יוֹנָה, אָהן אַ אָטְהֶעם, כִּמְעַט, אַרוֹיסְגֶערֶעדְט, אַז עֶר הָאט גֶעזֶעהן, אַז זִיא וֵויים נָאךְ פוּן גָאר נִישְׁט.

– דֶער טַאטֶע אִיז אֶפְּשַׁר? הָאט שָׂרָה'לֶע אַ דֶערְשְׁרָאקֶענֶע גֶעפְרֶעגְט אוּנ מוֹרָא גֶעהַאט דָאס שְׁרֶעקְלִיךְ וָוארְט, „קְרַאנְק“, אָדֶער „גֶעשְׁטָארְבֶּען“ אַרוֹיסְצוּרֶעדֶען.

– נִיט דֶער טַאטֶע, יָאסֶעלֶע גֶעבִּיךְ אִיז קְרַאנְק, זָאגְט מֶען, שְׁטַארְק קְרַאנְק, אוּנ לִיגְט שׁוֹין דֶעם דְרִיטֶען טָאג אִין הֶקְדֵשׁ.

– אַ קוֹיל הָאט מִיךְ גֶעטְרָאפֶען! הָאט דָאס צְוֶועלְף יֶאהְרִיג מֵיידֶעל אַ גֶעשְׁרַיי גֶעטְהוּן, אַ דוּנֶער הָאט מִיךְ אַיינְגֶעשְׁלָאגֶען! אוֹי, אִיךְ בִּין אַלֵיין שׁוּלְדִיג, אַ וַדַאי פַאר הוּנְגֶער, פַאר קֶעלְט קְרַאנְק גֶעוָוארְן, בִּיז אִיךְ הָאבּ זִיךְ צוּגֶעקְלִיבֶּען וִויא אִיהם פוּן מַיין חֵלֶק עֶסֶען אִיבֶּערְצוּגֶעבֶּען!... אוֹי, מַיין אָרֶעם בְּרוּדֶערְל, מַיין טְהַייֶער יָאסֶעלֶע, מַיין הַארְץ אוּנ מַיין אוֹיג פוּן מַיין קָאפּ!

אָהן אֵיין אָטְהֶעם זַיינֶען זֵיי בֵּיידֶע אִין הֶקְדֵשׁ אַריין, גְלַייךְ צוּגֶעפַאלֶלְן צוּ יָאסֶעלֶעס בֶּעטֶעל. גֶעבֶּען אִיהם אִיז גֶעזֶעסֶן דָאס ווִילְנָא'ר וַוייבֶּעל אוּנ גֶעקוּקְט וִויא דָאס עֶלֶענְד קִינְד מַאטֶערְט זִיךְ.

– יָאסֶעלֶע, מַיין בְּרוּדֶער'ל, מַיין הַארְץ! אִיז שָׂרָה'לֶע צוּגֶעפַאלֶלְן צוּם בֶּעט אוּנ אַ יַם טְהרֶערְן הָאבֶּען זִיךְ אַ נָאס גֶעטְהוּן אִיבֶּער'ן קְרַאנְקֶען קִינְד. נוּר יָאסֶעלֶע הָאט שׁוֹין נִיט גֶעהֶערְט, אָדֶער קֵיין כֹּחַ שׁוֹין נִיט גֶעהַאט צוּ אֶנְטְפֶערְן.

– יָאסֶעלֶע, אֶנְטְפֶער מִיר! שָׂרָה'לֶע, דַיין פִינְסְטֶערֶע, בִּיטֶערֶע שְׁוֶועסְטֶער שְׁטֶעהְט דָא! אֶנְטְפֶער מִיר, יָאסֶעלֶע, דֶערְקֶענְסְט דוּא מִיךְ? הָאט זִיא גֶעקְלָאגְט אוּנ מִיט אַ הַארְץ-רַייסֶענְד גֶעשְׁרַיי אִיהר בְּרוּדֶער'ל גֶעוֶועקְט. דָאס קִינְד הָאט דִיא אוֹיגְלֶעךְ גֶעאֶפֶענְט, שְׁטַאר אוּנ לַיידֶענְד גֶעקוּקְט אוּנ בַּאלְד צוּרִיק צוּגֶעמַאכְט.

– הָאטְשׁ אֵיין וָוארְט רֶעד מִיט מִיר, יָאסֶעלֶע, מַיין קְרוֹין!... אֵיין וָוארְט הָאטְשׁ פַאר דַיין עֶלֶענְדֶע שְׁוֶועסְטֶער... יָאסֶעלֶע, אֶפְּפֶען דִיא אוֹיגֶעלֶעךְ, מַיין בְּרוּדֶער'ל, זֶעה וִויא אִיךְ שְׁטֶעה דָא לֶעבֶען דִיר!... מַיין הַארְץ, מַיין בְּרוּדֶערְל, אֵיין קוּק נָאךְ אוֹיף מִיר.

יָאסֶעלֶע הָאט נָאךְ אַמָאל דִיא אוֹיגְלֶעךְ וִויא אִיבֶּער גֶעוַואלְד גֶעאֶפֶענְט. שָׂרָה'לֶע אִיז אַרוֹיפְגֶעפַאלֶען אוֹיף אִיהם, גֶענוּמֶען קוּשֶׁען אִיהם מִיט דוּרְשְׁט אוּנ מִיט פֶערְצְוַוייפְלוּנְג. עֶס הָאט אוֹיסְגֶעוִויזֶען, אַז מִיט אִיהר קוּשֶׁען הָאט זִיא גֶעמֵיינְט דִיא גַאנְצֶע קְרַאנְקְהַייט זַיינֶע אוֹיסְזוֹיגֶען אָדֶער אִין זִיךְ אַרַיינְזוֹיגֶען.

– מַיין בְּרוּדֶער'ל, מַיין יָתוֹם'ל, לֶעבּ נָאךְ, מַיין טְהַייעֶרֶער יָאסֶעלֶע! זַיי-

גֶעזוּנְד, מַיין עֶלֶענְדֶע נְשָׁמָה'לֶע, אִיךְ הָאבּ דִיר אַ שְׁוַוארְבֶּע גֶעקוֹיפְט! לֶערְנֶען הָאסְט דוּא גֶעוָואלְט אוּנ אַזוֹי גוּט גֶעקֶענְט!... לֶעבּ נָאךְ, יָאסֶעלֶע, אִיךְ וֶועל דִיךְ שׁוֹין נִיט אַוֶועקְלָאזֶען פוּן זִיךְ, נִיט אַוֶועקְלָאזֶען! וְויא מַיין אוֹיג, וְויא מַיין הַארְץ אוּנ וְויא מַיין לֶעבֶּען דִיךְ הִיטֶען... מִיט מִיר וֶועסְט דוּא זַיין, יָאסֶעלֶע, אָדֶער אִיךְ וֶועל מִיט דִיר אוֹיפֶן גַאס אוּנְטֶערְן בְּלֵייזֶען הִימֶעל זִיךְ וַואלְגֶערְן, בִּיז גָאטט וֶועט אוּנְזֶער צַעַר צוּזֶעהן!.. הָאבּ רַחֲמָנוּת, גָאטט אִין הִימֶעל! שֶׁענְק מַיין בְּרוּדֶערְ'ל גֶעזוּנְד, שִׁיק אִיהם זַיין רְפוּאָה, אָדֶער נֶעהם מִיךְ צוּ פַאר אִיהם, פַאר יָאסֶעלֶען, אוּנְזֶער מַאמֶעס אֵיינְצִיגֶער טְרֵייסְט... אִיהר נַחַת, בִּיז אִיהר לֶעצְטֶע מִינוּט!... אוֹי מַאמֶע, מַאמֶע, וָואס שְׁוַוייגְסְט דוּא?! וָואס בֶּעטְסְט דוּא פַאר דַיין טְהַייעֶר קִינְד נִיט? פַאר יָאסֶעלֶען, מַאמֶע, אוֹיף זַיין קְרַאנְק בֶּעטֶעלֶע!

דָאס וַוייבֶּעל, וָואס אִיז דֶערְבַּיי גֶעזֶעסֶען הָאט אוֹיךְ גֶעוֵויינְט אוּנ גֶעחְלִיפֶּעט הָארֶענְדִיג שָׂרָה'לֶעס טַעֲנוֹת. יָאסֶעלֶע הָאט אַ הִיבְּשֶׁע וַוײלֶע דִיא אוֹיגְלֶעךְ אָפֶּען גֶעהַאלְטֶען, גֶעקוּקְט אוֹיף שָׂרָה'לֶען אַזוֹי טְרוֹיעֶרִיג אַזוֹי לַיידֶענְד, אַז עֶס הָאט זִיךְ גֶעדַאכְט עֶר רֶעדְט צוּ אִיהר, עֶר בֶּעקְלָאגְט זִיךְ פַאר אִיהר אוֹיף זַיינֶע יְסוּרִים, וָואס פַּיינִיגֶען אִיהם אִיצְט... בַּאלְד אָבֶּער הָאבֶּען זִיךְ דִיא אוֹיגְלֶעךְ פֶערְמַאכְט, עֶס הָאט אוֹיסְגֶעוִויזֶען עֶר אִיז עֶנְטְשְׁלָאפֶען גֶעוָוארֶען, עֶר שְׁלָאפְט גֶעשְׁמַאק, עֶר חְרַאפֶּעט אֲפִילוּ... נוּר ר' שׁוֹאֵל, וָואס אִיז צוּם בֶּעט צוּגֶעקוּמֶען, הָאט נָאךְ'ן חְרַאפֶּען דֶערְקֶענְט, וָואס פַאר אַ שְׁלָאף עֶס אִיז. עֶר הָאט גֶעגֶעבֶּען אַ וואוּנְק יוֹנָה'ן, עֶר זָאלל דִיא נָשִׁים אַרוֹיסְפִירֶען. יוֹנָה אָבֶּער, וָואס אִיז וְויא אַ דֶערְשְׁלָאגֶענֶער גֶעשְׁטַאנֶען אוּנ אֵיין אוֹיג נִיט אַרָאבְּגֶענוּמֶען פוּן קְרַאנְקֶען קִינְד, וֶועלְכֶעס אִיז אִיהם עֶרְסְט אַזוֹי לִיעבּ אוּנ אַזוֹי טְהַייעֶר גֶעוָוארֶען, אַז עֶר וָואלְט, אִין דֶער מִינוּט אַ הַאלְבּ לֶעבֶּען אִיהם אַוֶועקְגֶעגֶעבֶּען, הָאט דֶעם וואוּנְק ר' שׁוֹאֵל'ס נִיט פֶערְשְׁטַאנֶען, אוּנ ר' שׁוֹאֵל הָאט אַלֵיין אָנְגֶעהֵייבֶּען רֶעדֶען:

— גֶעהט שׁוֹין אַוֶועק פוּן אִיהם, נָשִׁים! עֶר הָאט שׁוֹין זַיינֶע חֶשְׁבּוֹנוֹת מִיט אַייךְ גֶעעֶנְדִיגְט, אוֹיסְגֶעצָאהלְט אַללֶע זַיינֶע חוֹבוֹת אִין זַיין קוּרְצֶען לֶעבֶּען!... אִיצְט גְרֵייט זִיךְ זַיין נְשָׁמָה'לֶע צוּ צוּקוּמֶען בַּאלְד אַהִין פוּן וַואנֶען זִיא שְׁטַאמְט אַרוֹיס. שְׁטֶערְט אִיהם נִיט, לָאזְט אִיהם רוּהִיג שְׁטַארְבֶּען אוּנ גֶעהט אַוֶועק. פִירְט זֵייא אַרוֹיס, ר' יוֹנָה, אוּנ טְרָאגְט אַרַיין אַ לִיכְט, עֶס וֶועט בַּאלְד יְצִיאַת נְשָׁמָה זַיין.

יוֹנָה, וָואס אִיז בִּיז אִיצְט וְויא אַ תָּם נִידֶערְגֶעשְׁלָאגֶען גֶעשְׁטַאנֶען, הָאט זִיךְ וְויא פוּן אַ שְׁוֶוערְן שְׁלָאף אוֹיפְגֶעחַאפְּט אוּנ הָאט שָׂרָה'לֶען אִיבֶּער גְוַואלְד פוּן בֶּעטֶעל אָבְּגֶערִיסֶען, וְויא אַ קְלֵיין קִינְד אוֹיף זַיינֶע רִיזִיגֶע הָאנְד פוּן הָקְדֵשׁ

זיא ארויסגעטראגען. דאס ווילנאר ווייבעל איז מיט שרה'לען אויפ'ן גאס שטעהן געבליבען אונ האט צוגעהאלפען דאס אונגליקליכע שוועסטער'ל קלאגען אונ וויינען. יונה האט א פאר גראשענע ליכטלעך אריינגעטראגען, אנגעצונדען, געגעבען איינס ר' שואל'ן אונ איינס האט ער אליין געהאלטען, אונ האט מיט טהרען יציאת נשמה דערוואַרט. יאסעלע האט זיך ניט פיעל געמאטערט, זיין גאנץ לעבען איז אזא מין גסיסה געוועהן, אונ לייכטער וויא ער האט געלעבט איז ער געשטארבען.

— ברוך דין אמת! האט ר' שואל אויסגערעדט אונ יאסעלען צוגעדריקט דיא האלב אפען געבליבענע אויגעלעך.

אין א שעה צייט האט מען שוין יאסעלען ארויסגעטראגען פון הקדש. דיא לויה איז געוועהן נור פון עטליכע געצעהלטע מענשען: ר' שואל, יונה, געציל שניידער איז אויך געקמען, א פאר שמשים, הוין דעם שמש, וואס האט יאסעלען אין א קינדערשען קאסטעל געטראגען מיט א רימען איבערן שולטער אריבערגעלעגט.

מעהר וויא דאס ווילנא'ר ווייבעל מיט שרה'לען, איז פון ווייבער קיינער נאך'ן אר'ן ניט נאכגעגאנגען. שרה'לע האט זיך מיט אללע כחות געריסען, זיך צו בעפרייען פון ווייבעלס האנד, וואס האט זיא געפיהרט. איהר האט זיך געוואלט ארויסרייסען איהר ברודערל פון דעם שמש, וואס טראגט אוועק איהר האר'ן, איהר קרוין אהין, פון וואנען עס קומט שוין קיינער ניט צוריק. לאזט מיך צו מיין ברודערל! האט זיא געשריען, ער לעבט נאך! ער איז ניט געשטארבען, ער האט ניט געקאנט שטארבען, מען האט אויף איהם אללע מאל נור א בלבול געמאכט, אונ איצט איז אויך א בלבול... ער איז נישט געשטארבען, אוי לאזט מיך... גיין, איך וועל ניט לאזען איהם אזוי יונג אין דער ערד אריינלעגען.

א שמש האט געמוזט צוהעלפען זיא ניט צו צולאזען צום ארון. דאס ווייבעל איז שוין אהן כחות געבליבען.

אז מען האט שוין יאסעלען אין קבר אריינגעלעגט האט זיך שרהלע וויא א ווילדע ארויסגעריסען, איז צוגעפאללען צום אפענעם קבר אונ געשריען: מיין ברודער'ל, מיין יאסעלע! אוי יודען, זעהט וויא שאן ער איז! ער לעבט נאך! האט רחמנות, גיט מיר איהם אוועק, איך האב שוין מעהר גאר נישט, גאר נישט אין מיין לעבען!...

— גענוג וויינען. גענוג קלאגען, מיין טאכטער! האט ר' שואל זיא פאר'ן

האַנד אָנגעהעפֿטעדיג געזאָגט: דיין ברודער׳ל איז געשטאָרבען... געשטאָרבען וויא עס שטאַרבט אַ אויסגעלייטערטער ריינער נפש. לאָז איהם זיין רעכט טהון, אונ זיי געטרייסט דערמיט, וואָס ניט אַ יונגעל אַ גנב ערגעץ, איז מען דאָ מקבר, נור אַ קליין קדוש׳ל, וואָס האָט פון זיין געבאָרן טאָג ביז זיין טוידט געליטען פאַר פרעמדע זינד, פאַר פרעמדע רשעות!... אַ גוטער בעטער זאָלל ער שוין פאַר דיר זיין אונ פאַר כלל ישׂראל!

אַ פּאָאר גרויסע טהרערן, וואָס האָבען אין דער גאַנצער צייט, ביי דעם אַלטען פרומען יודען וויא פערגליווערט אין דיא אויגען געפינקעלט, האָבען זיך ענדליך לייזגעריסען, זיך געקוויקעלט איבער זיינע איינגעפאַללענע, איינ־געצויגענע באַקען, איבער זיין שניי ווייסען באָרד, אונ זענען גליך אין אָפענעם קבר אריינגעפאַללען.

קוקענדיג אויף ר׳ שואל׳ן האָט זיך אויך יונה וואַסערטראָגער צוויינט, אונ ר׳ שואל׳ן האָט מיה געקאָסט איהם איינצושטיללען.

— אפשר בין איך שולדיג אין זיין יונגען טוידט, האָט יונה קלאָגענדיג געהליפּעט, אַזא קינד, אַזא כשר עהרליך קינד!— וויא אַ מלאך׳ל שיינט ער פון קבר ארויס! זיי מיר מוחל, יאָסעלע, איך האָב ניט געוואָלט הלילה שלעכטס טהון דיר!

צו מעריב האָט יונה אין בית־המדרש קדיש געזאָגט.

— אַ יאָהר צייט, יונה? האָט מען פון עולם איהם געפרעגט.

— ניין, ניט אַ יאָהרצייט, נאָך היעניגע די מנידיכע, זאָג איך קדיש.

— וואו איז איהר קדיש?

— איהר קדיש איז שוין דאָרט, ביי איהר אין גן עדן!

— דאָס יונגעל היעניגס? דאָס גנב׳ל, מיינט איהר, ר׳ יונה?

יונה האָט ניט געענטפערט אונ איז פון בית המדרש ארויס;

דער עולם האָט יונה׳ן ניט פערשטאַנען, געקוועצט מיט דיא פּלייצעס אונ געענטפערט: „שכור, מן הסתם!"

אַז דיא קאָכין האָט אויף מאָרגען פריה אָנגעזאָגט שיינדעלען, אַז היעניגס יונגעל, דאָס גנבל, איז געשטאָרבען נעכטען אין הקדש, האָט שיינדעלע גע־ענטפערט: „עהדער גרויסערהייד אין אָסטראָג, איז אַ ודאי גלייכער קליינערהייד אין קבר! אַ כפּרה, זאָלל ער זיין, רבונו של עולם, פאַר מיין איינציג טהייער קינד, פאַר מיין בן יחיד לייבעלען, ביז הונדערט אונ צוואַנציג יאָהר!"

ע נ ד ע

